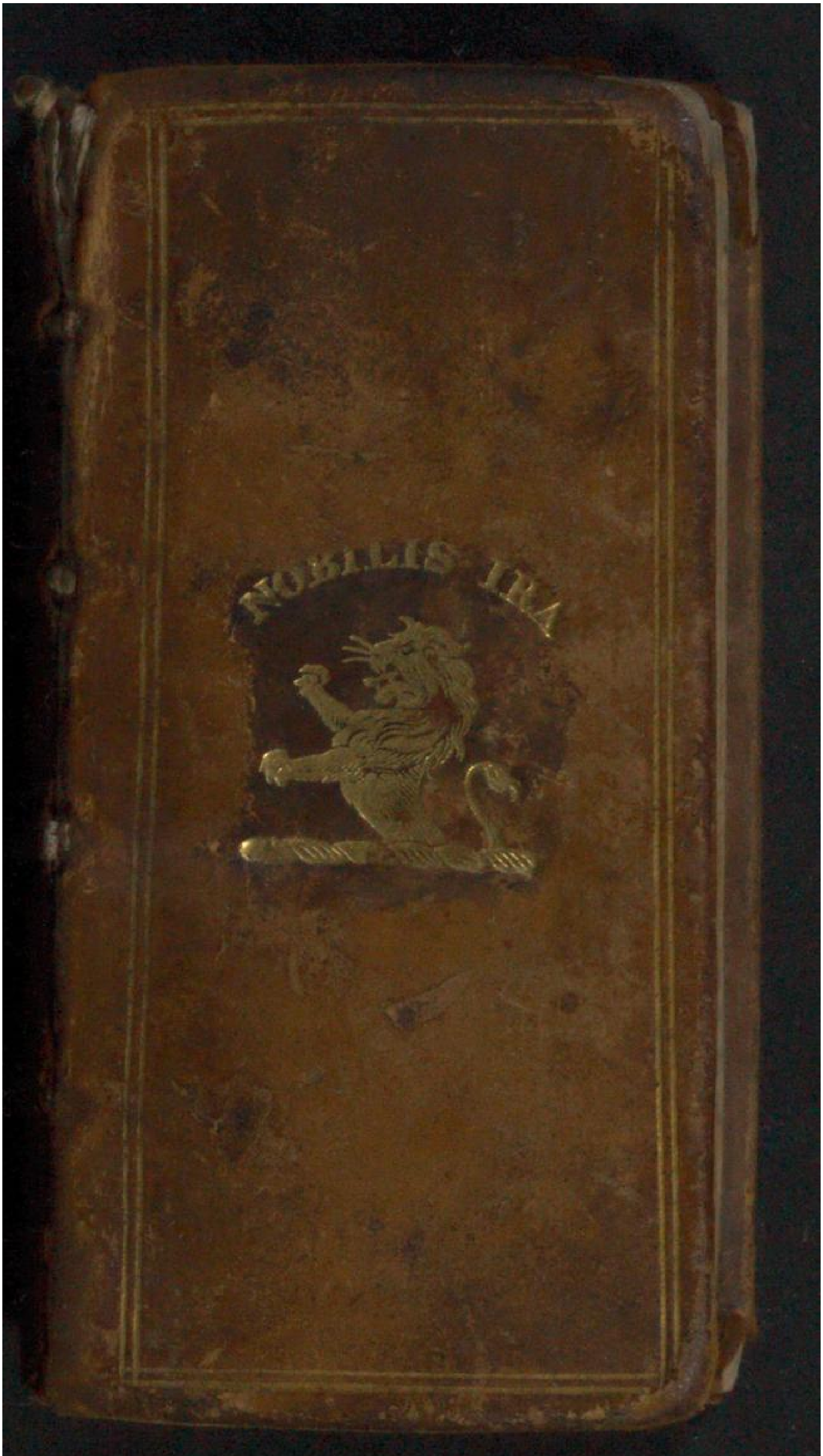
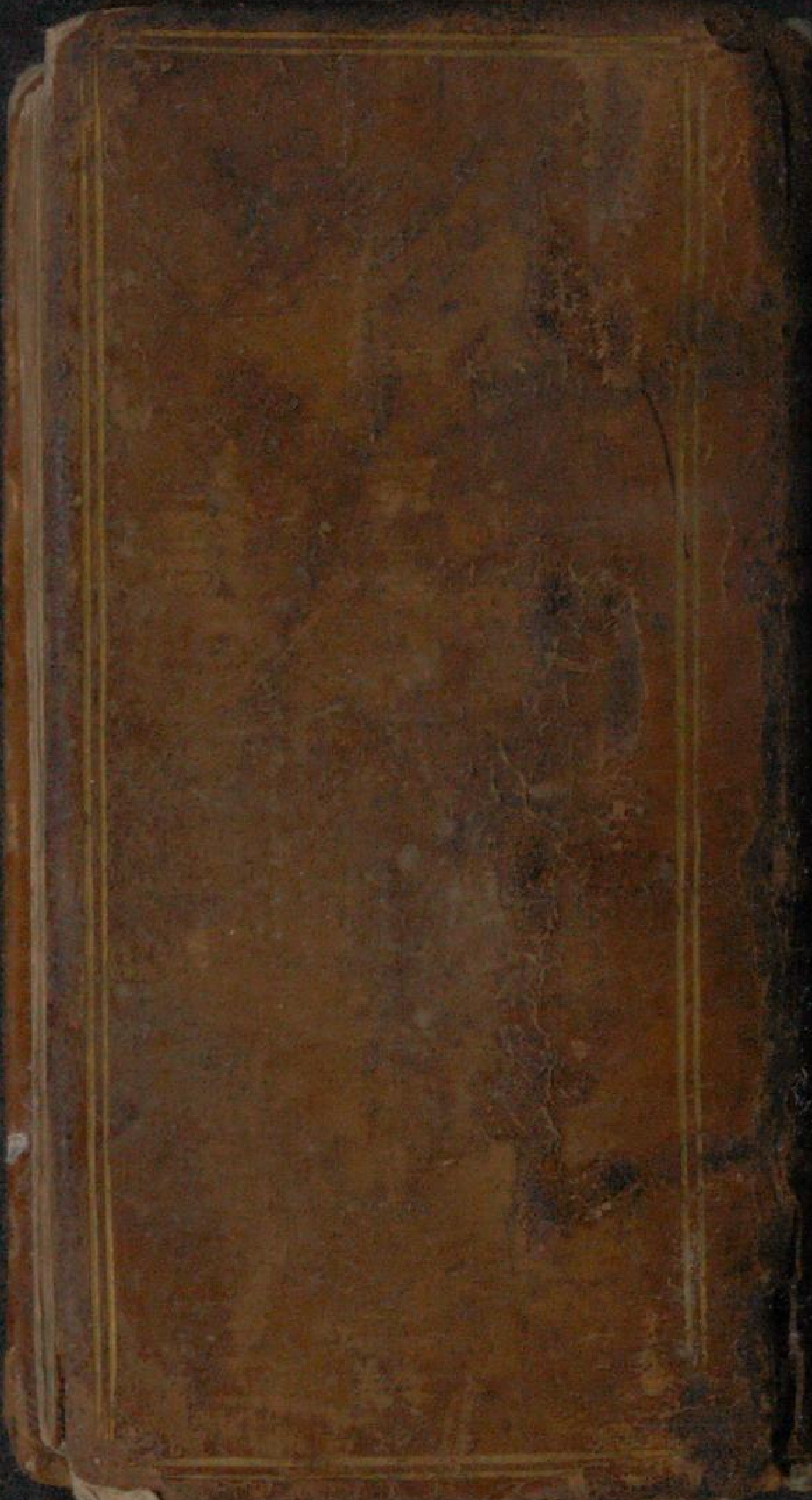


Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

p. Bonnet 1673. 3.15 f.



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Sp. 144 A

THIS BOOK BELONGS TO

CASE I SHELF 1

Library

It is requested that it may be returned to its place when done with.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

arms of
Stuart de Rothesay

~~346~~
~~K 1~~
1769 D 301

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

KONINKLIJKE
BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

GERARDVS LISTRIVS Rhenenſis,
IOANNI PALVDANO,
Inclytæ Lovanienſium Academiæ publico rhetori,

S. D.

EQuidem non in infima felicitatis meæ parte duco, doctiſſime Paludane, quod mihi contigit cum Eraſmo domeſticam conſuetudinem menſes aliquot agitare. Tanta eſt hominis integritas, comitas, feſtivitas: nam eruditionem quid attinet prædicare, tot ipſius æditis libris, vel orbi teſtatiſſimam? Is mecum de nullo mortalium colloqui conſuevit vel crebrius, vel amantius, vel honorificentius, quam de ſuo Paludano, nec ego de quoquam audiebam libentius. Deum immortalem, quo ore, qua facundia ſolet ille referre tuam eruditionem, judicium, multo rerũ uſu collectam prudentiam, incredibile ſtudium erga doctrina præſtantes viros, ſingularem ingenii candorem, ſummam vitæ comitatem, civilitatem miram, morum inauditam ſuavi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

tatem, in amicitia fidem pluſquam Pyladeam, ut magis te perſpexerim illo te depingente, quam cum Lovanii publice profitentem audirē. Hic igitur inflammavit animum meum, licet antea quoque flagrantem, ut aliquo xeniolo Paludanum mihi conciliarem: neque defuit votis noſtris occaſio. Forte fortuna parabatur ad excudendum Eraſmi Morias encomium, exiguus libellus, & quem ille, quod compertiſſimum habeo, pauculis diebus luſit magis quam ſcripſit, ſed ejuſmodi profecto, ut dubites, pluſne adferat utilitatis an voluptatis. Itaque, non ſine cauſa, tantopere placuit, ut jam plus decies ſit excuſus typis: verum ſunt in eo permulta, quæ non niſi ab eruditis & attentis poſſint intelligi: partim ob Græcitatem paſſim admixtam, partim ob alluſiones & crebas & tacitas, partim ob argutiam in jocando, quam non facile ſentiat, niſi qui naris ſit emunctiſſimæ. Nihil enim ingenioſius, quam erudite jocari. Proinde ſuffuratus aliquot horas ſtudiis meis, quæ Græcis & Hebraicis literis, præcipue vero rei medicæ, ſolitus ſum impendere, ſcholiis in loco additis, Eraſmi mei

Moriam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Moriam illuſtravi. Magis placebit, ſi magis fuerit intellecta: & felicius exibit in manus hominum, tui quoque nominis auſpicio. Quare xeniolum hoc tibi dicatum, pro tuo candore libenter accipies, & in uno libello duos pariter agnoſces, Eraſmum veterem amicum, & Liſtriũ quondam tuum ἀκροατὴν, nunc novum amicitiæ tuæ candidatum, ſi non rejicis, nemini tuorum fide benevolentiaque ceſſurum. Bene vale.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ERASMVS Roterodamus THOMÆ MORO SVO S. D.

SVperioribus diebus cum me ex Italia in Angliam reciperem, ne totum hoc tempus, quo equo fuit inſidendũ, *ἀμούσοις *& illiteratis fabulis tereretur, malui mecum aliquoties vel de communibus ſtudiis noſtris aliquid * agitare, vel amicorum, quos hic ut doctiſſimos, ita & ſuaviſſimos reliqueram, recordatione frui. Inter hos tu mi More vel inprimis occurrebas: cujus equidem abſentis abſens memoria non aliter frui ſolebam, quam præſentis præſens conſuetudine conſueveram, qua * diſpeream ſi quid unquam in vita con-*

COMMENT. LISTRII.

Ἀμούσοις) Ἀμουσα vocantur inelegantia, parumq; docta, velut à Muſis aliena.

Agitare) Eſt aliquid in animo volvere.

Diſpeream) Dejerantis eſt, ſicut, Emoriar. Horatius: Diſpeream ni optimũ erat.

*ta contigit mellitius. Ergo quoniam omnino aliquid agendum duxi, & id tempus ad ſeriam * commentationem parum videbatur accommodatum, viſum eſt Moriæ entomion ludere. * Quæ Pallas iſtuc tibi miſit in mentem? inquies. Primum admonuit me * Mori cognomen tibi * gentile, quod tam ad Moriæ vocabulum accedit, quam es ipſe à re alienus. Es autem vel omnium ſuffragiis alieniſſimus. Deinde ſuſpicabar hunc ingenii noſtri luſum tibi præcipue probatum iri, propterea quod ſoleas hujus generis jocis, hoc eſt,*

Commentationem) Commentatio eſt agitatio ingenii.

Quæ Pallas) Alluſit ad Homerum, qui ſubinde inducit Palladem hoc, aut illud in animum mittentem Vlyſſi aut Penelopæ, cum non apparet alioqui cauſa, cur illi hoc in mentem venire debuerit. ut cum alibi, tum Odyſſeæ θ. τῇ δ᾽ ἄρ᾽ ἐπὶ φρεσὶ θῆκε θεὰ γλαυκῶπις ἀθήνη, id eſt, Huic autem in mentem miſit dea Glauca Minerva.

Mori cogn.) Vulgo Maurũ vocant Morum. At Græcis μωρὸς ſtultum ſignificat.

Gentile) Id eſt, gentilitium, hoc eſt, proprium familiæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

*eſt, nec indoctis, ni fallor, nec uſquequaque inſulſis, impendio delectari, & omnino in communi mortalium vita * Democritum quendam agere. Quanquam tu quidem, ut pro ſingulari quadam ingenii tui perſpicacitate, longe lateque a vulgo diſſentire ſoles, ita pro incredibili morum ſuavitate facilitateque, cum omnibus * omnium horarum hominē agere, & potes & gaudes. * Hanc igitur*

Democritum quemdam) Is quicquid eſſet in vita mortalium, ridebat. Adeo ſtulta quædam res illi videbatur univerſa noſtra vita. Iuvenalis Sat. decima: Iamne igitur laudas quod de ſapientibus alter Ridebat, quoties à limine moverat unum Protuleratque pedem.

Omnium horarum hom.) Tiberius Cæſar apud Suetonium, duos ſibi in omni negocio jucundiſſimos & aptiſſimos omnium horarū homines appellitabat etiam in codicillis. Lege Chiliad. Eraſmi, ſi ſuper hoc plura ſcire cupis.

Hanc) Vide, ut hoc opus declamationē appellat, hoc eſt, argumentum fictum, atque ingenii duntaxat exercendi gratia tractatum. Proinde vehementer ineptiunt, qui non ſecus excutiunt hic verba quam ſi ſerio tractaret de rebus theologicis. Sed animadverſum eſt pleroſque theologos hactenus putaſſe, declamationem eſſe concionem ſacram in templis habitam!

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

*igitur declamatiunculam * non ſolum lubens accipies, ceu * μνημόσυνον tui ſodalis, verum etiam tuendam ſuſcipies, utpote tibi dicatam, jamque tuam, non meam. Etenim non deerunt fortaſſe * vitilitigatores, qui calumnientur, partim leviores eſſe nugas, quam ut theologum deceant, partim mordaciores, quam ut Chriſtianæ conveniant modeſtiæ, noſque clamitabunt * veterem*

Non ſolum) Accipimus quocumque modo: ſuſcipimus, quorum curam recipimus. Accipimus quæ admittimus & approbamus: ſuſcipimus onus.

Μνημόσυνον tui ſodalis) Hemiſtichium eſt Catulli, ad quod alluſit. Mnemoſynum autem, dicitur pignus aut ſimile quippiam, relictum apud amicum, quod illum noſtri commonefaciat.

Vitilitigatores) Id eſt, obtrectatores, & calumniatores, quos Cato novato verbo à vitio & morbo litigandi vitilitigatores appellabat, ut teſtatur Plin. in præfat. hiſtoriæ mundi, qui & Zoili, & Homeromaſtiges dicuntur.

Veterem comœdiam) Vetus comœdia, cujus inventor fuit Suſarion Megarenſis, magna libertate, etiam nominatim, quoſvis taxabat, donec lex lata vetuit cujuſquam nomen perſtringi. atque ita nata eſt nova comœdia. Apud Latinos autem in locum veteris comœdiæ ſucceſſit Satyra.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

*rem comœdiam, aut * Lucianum quempiam referre, atque omnia * mordicus arripere. Verum quos argumenti levitas & ludicrum offendit, cogitent velim, non meum hoc exemplum eſſe, ſed idem jam olim à magnis autoribus factitatũ. Cum ante tot ſecula * βατραχομυομαχίαν luſerit Homerus, Maro culicem & moretum, nucem Ovidius. Cum *Buſiridem laudarit*Polycrates & hujus caſtigator Iſocrates, * inju-*
ſticiam

Lucianum) Lucianus, rhetor Sãmoſatenſis adeo dicax ut nec diis ipſis parceret. unde ἄθεος, id eſt, impius, cognominatus eſt.

Mordicus arripere) Mordicus, adverbium, quemadmodum apud Grçcos ὀδὰξ, id eſt, dentibus & morſu.

Βατραχομυομαχίαν) Id eſt, bellum ranarum & murium. βάτραχος enim rana dicitur, μῦς mus, & μάχη pugna. Extat autem titulo Homeri, quanquam docti magis putant eſſe compoſitum alicujus faceta quadam Homeri imitatione.

Buſiridem) Hanc orationem carpit & corrigit Iſocrates: fuit autem tyrannus Ægyptius, quem interemit Hercules.

Polycrates) Rhetor Athenienſis, qui ſcripſit encomium Buſiridis. Idem compoſuit orationem, qua fuit accuſatus Socrates. *Injuſtitiam Glauco*) Id eſt apud Plat. de Rep. lib. 2.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ſiciam Glauco, Therſiten & quartanam febrim Favorinus ,* calvicium Syneſius, muſcam & paraſiticam Lucianus. Cum Seneca Claudii* luſerit* ἀποθέωσιν , *Plutarchus Grylli*

Therſiten & quartanam febrim) Aulus Gel. lib. 17. c. 12. ſcribit, Favorinum philoſophum oppido quam libenter in eas materias dicere ſolitum, quas Græci ἀδόξους καὶ ἀτόπους ὑποθέσεις, id eſt, inopinatas & abſurdas materias, appellant. Sicuti cū Therſitæ laudes quæſivit, & febrim quartis diebus recurrentem laudavit. Therſitem autem Homer. Ili. β. ſic deſcribit. Αἴσχιστος δ' ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε. Φολκὸς ἔην, χωλὸς δ' ἕτερον πόδα , τὼ δέ οἱ ὤμω Κυρτὼ ἐπὶ στῆθος συνοχωκότε , αὐτὰρ ὕπερθεν Φοξὸς ἔην κεφαλήν, ψεδνὴ δ' ἐπενήνοθε λάχνη. id eſt, Ad Troiam venit quo non deformior alter , Diltortis ocnlis , claudus pede , dein humeri illi Gibbi, pectore contracti , caput extat acutum Raris conſperſum villis.

Calvicium Syneſius) Syneſius patriam habuit Ptolemaida Pentapolin. Epiſcopus fuit , qui inter multa alia ſcripſit encomium calvicii. quod opuſculum plenum ingenii & eruditionis adhuc extat.

Luſerit Apotheoſin) Luſerit , id eſt, jocoſe deſcripſerit , quo pacto Claudius Imperator Caligulæ avunculus, qui Nerouem præceſſit, referri voluerit in numeruin deorum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

** Grylli cum Vlyſſe dialogum, Lucianus & Apuleius aſinum, & neſcio quis *Grunnii Corocottæ porcelli teſtamentum, cujus & divus meminit Hieronymus. Proinde ſi videbitur, fingant iſti me * latrunculis interim * animi cauſa luſiſſe, aut ſi malint, * equitaſſe in arundine longa. Nam quæ tandem eſt iniquitas,*

Grylli cum Vlyſſe dialogum) Gryllus græcus, veneficiis Circes verſus in ſuem, diſputat cum Vlyſſe, aſſerens brutorum animantium conditionem feliciorem eſſe humana. Extat inter opera Plutarchi.

Grunnii Corocottæ) Eſt jocoſum argumentum de porco condente teſtamentum. Cujus meminit D. Hieronymus in quadam præfatione commentariorum in Eſaiam.

Latrunculis) Latrunculorum ludus eſt ille, qui vulgo dicitur Schacorum, de quo Martial. in Apophoretis: Inſidioſorū ſi ludis bella latronum, Gemmeus iſte tibi miles & hoſtis erit. Ovid. item: Sive latrocinii ſub imagine calculus ibit, Fac pereat vitreo miles ab hoſte tuus.

Animi cauſa) Animi gratia dicimur facere, quod non ad utilitatem, ſed oblectationem facimus.

Equitaſſe in arun.lon.) Alluſum ad carmen illud Horat. Ludere par impar, equitare in arudine longa. Sic enim ſignificat ludos pueriles & ineptos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

as, cum omni vitæ inſtituto ſuos uſus concedamus, ſtudiis nullum mnino luſum permittere, maxime nugæ ſeria ducant, atque ita tractentur ludicra, ut ex his aliquanto lus frugis referat lector non omnino naris obeſæ, quam ex quorundam etricis ac ſplendidis argumentis? veuti cum alius diu * conſarcinata ratione, rhetoricē aut * philoſophiā audat, alius * principis alicujus audes deſcribit, alius ad bellum

* adverſus

Obeſæ naris) Id eſt, craſſæ. dicuntur qui nullo ſunt judicio. Horatius in Odis: Nec firmo juveni, neque naris obeſæ. E diverſo, emunctæ naris apud eundem dicitur, qui acri eſt judicio.

Conſarcinata) Id eſt, undique collecta, quam Græci ῥαψῳδίαν, ἀπὸ τοῦ ῥάπτειν, quod eſt ſuere. Cujuſmodi opera Græci vocant κέντρωνας, Latini abjecto ρ centones. Tacite autem notat eos, qui non ſuo Marte, ſed hinc atque hinc emendicatis verbis & ſententiolis, componunt orationem.

Philoſophiam) Huſuſmodi orationes ſollennes habentur in auſpicandis ſtudiis, ad oſtentationē ingenii magis, quam utilitatem.

Principis alicujus) Nam in his plerumque plurimum eſt adulationis, minimum fructus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

* *adverſus Turcas movendum adhortatur.* * *alius futura prædicit,* * *alius novas de lana caprina comminiſcitur quæſtiunculas. Vt enim nihil nugacius, quam ſeria nugatorie tractare; ita nihil feſtivius, quã ita tractare nugas, ut nihil minus quam nugatus fuiſſe videaris. De me quidem aliorum erit judicium: tametſi, niſi plane me fallit* * φιλαυτία,

Adverſus Turcas) Complures hujuſmodi orationibus conati ſunt provocare principes ad bellũ, ut ſub illius prætextu quam maxima pecuniæ vis exhauriretur, cũ magis expediat exhortari Chriſtianos ad bellum capeſſendum adverſus vitia.

Alius futura prædicit) Notat aſtrologos προγνώςας, vaniſſimum & peſtilentiſſimum hominum genus.

Alius novas de lana caprina, &c.) Veluti de conceptione deiparæ virginis, de poteſtate Pontificis, de præcellentia Petri & Pauli, & ſimilibus, in quibus plurimum eſt contentionis & rixarum, nihil autem pietatis. De lana caprina proverbialiter dictum eſt, pro eo quod eſt, de re nihili. Horat. in Epi. Alter rixatur de lana ſæpe caprina. Confine antẽ eſt illi Demoſthenis, περὶ ὄνȣ σκιᾶς, ideſt, de aſini umbra.

Φιλαυτία) Id eſt, amor ſui. φίλος amicus, & αὐτὸς ipſe. Hunc Horat. in Odis vocat cæcum, & in Ser. ſtultũ & improbũ.

*tia, ſtulticiam laudavimus, ſed non omnino ſtulte. Iam vero ut de mordacitatis cavillatione reſpondeam, ſemper hæc ingeniis libertas permiſſa fuit, ut in communem hominum vitam * ſalibus luderent impune, modo ne licentia exiret in rabiem. Quo magis admiror his temporibus aurium delicias, quæ nihil jam fere niſi * ſolennes titulos ferre poſſunt. Porro nonnullos adeo præpoſtere religioſos * videas, ut vel graviſſima in Chriſtum convicia ferant citius, quam Pontificem aut Principem leviſſimo joco * aſpergi, præſertim * ſi quid* πρὸς τὰ ἄλφιτα *attinet.*

Salibus luderent) Sales dicteria ſalſa dicuntur. Lucanus: Nec ſoliti luſere ſales.

Solennes tit.) Solennes vocat jam vetuſti conſuetudine receptos, qua reges vocamus inviƈtiſſimos & ſereniſſimos, Cardinales reverendiſſimos, Pontifices ſanctiſſimos, Epiſcopos reverendos, Abbates venerabiles, atque item de cæteris.

Videas) ὑπαλλαγὴ aut ἑτέρωσις: ponitur enim ſecunda perſona pro quavis perſona: & eſt modus potentialis.

Aſpergi) Id eſt, leviter contaminari.

Si quid πρὸς τὰ ἄλφιτα) Hoc loco verba Latina, quæ in limine marginali fuerant ſcripta, neſcio quis retulerat in cōtextū,

attinet. At enim qui vitas hominum ita taxat, ut neminem omnino perſtringat nominatim, quæſo utrū is mordere videtur, an docere potius, ac monere? Alioqui quot obſecro nominibus ipſe me taxo? Præterea qui nullum hominum genus prætermittit, is nulli homini, vitiis omnibus, iratus videtur. Ergo ſi qui extiterit, qui ſeſe læſum clamabit, is aut conſcientiam prodet ſuam, aut certe metum. Luſit hoc in genere multo liberius ac mordacius divus Hieronymus, ne nominibus quidem aliquoties parcens. Nos præterquam quod à nominibus in totum abſtinemus, ita præterea ſtylum temperavimus, ut cordatus lector facile ſit intellecturus, nos voluptatem magis quam morſum quæſiſſe. Neque enim ad Iuvenalis exemplum, occultam illam

tum. Eſt autem dictum hoc apud Ariſtophanem in Nebulis: τί δέ μ' ὠφελήσουσ' οἱ ῥυθμοὶ πρὸς τ' ἄλφιτου; id eſt, quid autem mihi proderunt numeri ad farinas? Farinâ vivimus: unde quod ad cibum ac victum attinet, ad farinas pertinere dicitur; quod vulgo dicunt de pane lucrando.

*illam ſcelerum ſentinam uſquam movimus, & ridenda magis, quam fœda, recenſere ſtuduimus. Tum ſi quis eſt, quem nec iſta placare poſſunt, is ſaltem illud meminerit, pulchrum eſſe, * à ſtulticia vituperari, quam cum loquentem fecerimus,* decoro perſonæ ſerviẽdũ fuit.*

A ſtultitia vituperari) Nullus igitur opinor erit tam iniquus, ut ſi quid dictum videbitur in Principes, aut Sacerdotes, aut in alios, offendatur, cum non tacentur ulli, niſi leniter & jucunde magis quam acriter. Nec ipſum hominum genus notatur, ſed qui in bonorum genere mali ſunt. Poſtremo cum ſtultitiæ perſonam loquentẽ fecerit, non convenit imaginari, perſonā autoris id dicere, quod ſub perſona Moriæ dictum eſt: non Hercle magis, quam, ſi quis diabolum faciat diſputantem cum Michaële de corpore Moyſi, quemadmodum eſt in Apocryphis, quicquid diabolus dixerit, hoc ex autoris perſona dictum videatur: aut ſi quis Phalaridem loquentem inducat, ſenſiſſe videatur quicquid Phalaridem loquentem fecerit.

Decoro perſonæ ſerviendum fuit) Decorum, quod Græci πρέπον vocant, ſitum eſt in dignitate rerum & ſermonum: cujus præcipua ratio habetur in tragœdiis, comœdiis, & dialogis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

*fuit. Sed * quid ego hæc tibi, * patrono tam ſingulari, ut cauſas etiam non optimas, optime tamen tueri poſſis? Vale diſſertiſſime More, & Moriam tuam gnaviter deſende. Ex rure. quinto Idus Iunias An. M D VIII.*

ΜΩΡΙΑΣ

Quid ego hæc tibi) ἀποσιώπησις eſt.

Patrono tam ſingulari) Patronus hic ſignificat advocatum cauſarum: nam aliquando refertur ad libertum. Eſt autem Thomas Morus, præter egregiam optimarum literarum cognitioné, inter Britannicarum legum profeſſores præcipui nominis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

*ΜΩΡΙΑΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ,
Id eſt,
STVLTICIÆ LAVS.
ERASMI ROTERODAMI
* DECLAMATIO.

STVLTITIA LOQVITVR.

VTcunque de me vulgo mortales loquuntur, (neq; enim ſum neſcia, quam male audiat ſtultitia etiam apud ſtultiſſimos,)

Μωρίας ἐγκώμιον) Id eſt, Morias encomium. *μωρία* ſtulticiam ſignificat, & *ἐγκώμιον* ſcriptum aliquod in alicujus laudem compoſitum. Vt Lucianus ſcripſit encomium Demoſthenis. Et laudatorium genus Græci vocant encomiaſticum. Et *ἐγκωμιάζειν*, eſt laudes alicujus oratione proſequi. Differt autem encomium ab hymno, ut ſcribit Hammonius. Hymnus namque eſt deorum, encomium autem hominum.

Declamatio) Apte vocavit declamationem, ut intelligas, rem exercendi ingenii cauſa ſcriptam, ad luſum ac voluptatem. Porro Moriam fingit veterum more ceu deam quandam ſuas laudes narrantem, idque decore, quod hoc ſtultis peculiare ſit, ſeipſos admirari, deque ſeipſis glorioſe prædicare.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

mos,) * tamen hanc eſſe, hanc inquam eſſe unam, quæ meo numine deos atque homines exhilaro, vel illud abunde magnum eſt argumentum, quod ſimul atque in hunc cœtum frequentiſſimum dictura prodii, ſic repente omnium vultus nova quadam atque inſolita hilaritate enituerunt, ſic ſubito * frontem exporrexiſtis, ſic læto quodam & amabili applauſiſtis riſu, ut mihi profectò quotquot undique præſentes intueor, pariter * deorum Homericorum nectare * non ſine nepenthe temulenti eſſe videamini, cum antehac triſtes ac ſolliciti ſederitis, perinde quaſi nuper

Tamen hanc eſſe) Hanc δεικτικῶς accipiendum, ut ſeipſam digito oſtendat.

Frontem exporrexiſtis) Frontem exporrigimus, cum hilaraſcimus. Contra mœſti frontem contrahimus. Quære in Chiliadibus Eraſmi.

Deorum Homericorum) Facete vocat Homericos: qui cum non ſint ulli in rerum natura, tamen ab Homero finguntur ejuſmodi.

Non ſine nepenthè) Nepenthes herba, cujus meminit & Plinius. Apud Homerum Penelope, hujus ſucco addito poculis, diſcutit triſtitiam convivii. Vnde illud Odyſſeæ δ. ἔνθεν ἔπινον Νήπενθές τ' ἄχολον

per * è Trophonii ſpecu reverſi. Cæterum quemadmodum fieri cõſuevit, ut cum primum ſol formoſum illud & aureum os terris oſtẽderit, aut ubi poſt aſperam hyemem, novum ver blandis * aſpirarit Favoniis, protinus nova rebus omnibus facies, novus color ac plane ju-

ἄχολόν τε κακῶν ἐπί ληθες ἁπάντων. id eſt, Vnde bibebant Iræ nepenthes, omniſque oblivia curæ. Nam hanc vim habere traditur, & hinc nomen habet. Nam πένθος Græce, luctus eſt, νη privandi vim habet. Sunt qui putant eſſe bugloſſam, de qua Galen. ſcribit, ὅτι οἴνοις ἐμβαλλομένη εὐφροσύνης αἰτία γίνεται, id eſt, quod vino immiſſa lætitiæ cauſa ſit.

E Trophonii ſpecu) Proverbium eſt, de vehementer mœſtis ac ſollicitis. Nam olim in Lebadia, ut Suidas ait, χρηστήριον ἦν ὃ καταβάσιον ἐκάλουν, id eſt, oraculum erat, quod Catabaſion, id eſt, deſcenſum, vocabant. Specus autem erat Trophonii dictus, in quo putabant oraculum reddi per dæmonem quempiam, unde macie confecti ſqualidique redire conſueverunt ſi qui fuiſſent ingreſſi. qualia vulgo fere narrant de ſpecu Patricii apud Hybernos. Qui plura de hoc cupit cognoſcere, legat Eraſmi Chiliades.

Aſpirarit Favoniis) Favonii venti ſunt verni, ad quorum flatum ſolvitur gelu, & laxatur humus. Horatius: Solvitur acris hyems grata vice veris & Favoni.

ne juventa quædam redeat, ita vobis me conſpecta, mox alius acceſſit vultus. Itaque quod magni alioqui Rhetores, vix longa diuque meditata oratione poſſunt efficere, nempe ut moleſtas animi curas diſcutiant, id ego ſolo ſtatim aſpectu præſtiti. Quam ob rem autem hoc inſolito cultu prodierim hodie, jam audietis, ſi modo non gravabimini dicenti præbere aures, non eas ſane quas * ſacris concionatoribus, ſed quas fori circulatoribus, ſcurris ac morionibus conſueviſtis arrigere, quasque olim
* Midas

voni. Alluſit ad carmen Horatianum: Lucem redde tuæ dux bona patriæ. Inſtar veris enim vultus ubi tuus Affulſit populo, gratior it dies, Et ſoles melius nitent.

Sacris Concionatoribus) Obiter taxat vulgus hominum, qui concionantes in templis, oſcitantes ac dormitantes audiunt, multi ne audiunt quidem, cum circumforaneos ac ſcurras miris modis auſcultent. Id verum eſſe facile fatebitur, qui noverit Italiam, præſertim Romam & Venetiarum urbem. Vide ut excludat omnem calumniam, hos jocos conferens circulatorum, ſcurrarum ac morionum dictis. Quanquam obiter notat mores hominum, qui ad ineptas fabulas attenti, in ſacris concionibus dormitant.

* Midas ille noſter exhibuit Pani. Lubitum eſt enim pauliſper apud vos * Sophiſtam agere, non quidem hujus generis, quod hodie nugas quaſdam anxias inculcat pueris, ac pluſquam muliebrem rixandi pertinaciam tradit, ſed veteres illos imitabor, qui quo * infamem Sophorum appellationem vitarent, Sophiſtæ vocari maluerunt. Horum ſtudium erat, deorum ac fortium virorum laudes encomiis celebrare. Encomium igitur audietis, non Herculis, neque Solonis, ſed meum ipſius, hoc eſt, Stulticiæ. Iam vero * non hujus facio ſapientes iſtos, qui ſtultiſſimum

Midas) Nota eſt fabula de Mida, qui Panem canentem Apollini prætulit. Alluſit autem ad proverbium, Midæ aures.

Sophiſtam) Olim ſophiſtæ dicebantur philoſophi & ſapientię profeſſores, deinde rhetores. Poſtremo abiit nomen in invidiã, ut ſophiſtę dicerentur, qui fictam quandam ſapientiæ ſpeciem jactitarent.

Infamem) Hoc ad Moriæ perſonam referendum eſt, apud quam vocari ſapientem contumelia eſt: veluti apud aulicos, docti ſtulti vocantur, apud doctos viciſſim aulici.

Non hujus facio) Et hoc δεικτικῶς accipiendum, ut floccũ aut pilum oſtendat.

mum & inſolentiſſimum eſſe prædicant, ſi quis ipſe laudibus ſe ferat. Sit ſane quam volent ſtultum, * modo decorum eſſe fateantur. Quid enim magis quadrat, quam ut ipſa Moria, ſuarum laudum ſit buccinatrix, & * αὐτὴ ἑαυτῆς αὐλῇ? Quis enim me melius exprimat quam ipſamet? Niſi ſi cui forte notior ſim, quam egomet ſum mihi! Quanquam ego hoc alioqui, non paulo etiam modeſtius arbitror, quam id quod optimatum ac ſapientum vulgus factitat, qui perverſo quodam pudore, vel * rhetorem quempiam palponem, vel poëtam vaniloquum, ſubornare ſolent,

Modo decorum) Decorum vocat non ſimpliciter, quod per ſe deceat, ſed quod ſtultitiæ perſonam deceat: veluti, non eſt decorum lenoni loqui de fide.

Αὐτὴ ἑαυτῆς αὐλῇ) Id eſt, Ipſa ſui tibicina. Proverbium eſt, ubi quis ſeipſum factis commendat. Tametſi hic alio detorſit, nempe ad eam, quæ ſua jactat.

Rhetorem palponem) Si quis audiat ſolennes iſtas orationes, quæ habentur in publico apud Romanos Pontifices, apud reges, apud Principes, mirum eſt, qua fronte vel iſti ſic audeant adulari, vel illi poſſint tam ineptas laudes audire. Nec dubito quin iſta moleſta ſint cordatis principibus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ſolent, eumque mercede conductum, à quo ſuas laudes audiant, hoc eſt, mera mendacia, & tamen * verecundus interim ille pavonis in morem pennas tollit, criſtas erigit, cum impudens aſſentator nihili hominem, diis æquiparat, cum abſolutum omnium virtutum exemplar proponit, à quo ſciat ille ſe plus quam * δὶς διὰ πασῶν abeſſe, cum corniculam alienis conveſtit plumis, cum * τὸν αἰθίοπα λευκαίνει, denique cum * ἐκ μυίας τὸν ἐλέφαντα ποιεῖ. Poſtremo ſequor

Verecundus ille) Ironice dicit verecundum, impudentiſſimum ſignificans, qui talia poſſit audire.

Δὶς διὰ πασῶν) Id eſt, bis per omnia. Ea eſt muſicorum harmonia, quam vulgo duplicem octavam vocant. Abiit autem in proverbium, quo maximum intervallum ſignificamus. Vide Chilia. Deſ. Eraſmi.

Τὸν αἰθίοπα λευκαίνει) Id eſt, Æthiopem dealbat. Eſt proverbium de re impoſſibili. Verum hic eleganter detorſit ad id, quod is qui niger eſt factis, hoc eſt, infamis, ut candidus laudatur, & alius pingitur quam eſt.

Ἐκ μυίας τὸν ἐλέφαντα ποιεῖ) Id eſt, Ex muſca elephantem facit. Adagium eſt, cum quis rem nihili verbis attollit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

quor tritum illud * vulgi proverbium, quo dicitur is recte laudare ſeſe, cui nemo alius contigit laudator. Quanquam hic interim demiror mortalium, ingratitudinem dicam, an ſegniciem, quorum cum omnes me ſtudioſe colant, meamque libenter ſentiant beneficentiam, nemo tamen tot jam ſeculis extitit, qui grata oratione Stulticiæ laudes celebrarit, cum non defuerint, qui Buſirides, * Phalarides, febres quartanas, muſcas, calvicia, atque id genus peſtes, accuratis magnaque & * olei & ſomni jactura elucubratis laudibus vexerint. A me extemporariam quidem illam & illaboratam, ſed tanto veriorem audietis orationẽ. Id quod nolim exiſtimetis ad ingenii oſtentationem eſſe confictum, quemadmodum vulgus oratorum facit. Nam hi, ſicuti noſtis, cùm orationem

Vulgi proverbium) Sic enim jocantur vulgo, cum quis de ſe prædicat arrogantius, ut dicant, malos habet vicinos, & ob id cogitur ſe laudare.

Phalarides) Phalaridis Apologiã ſcripſit Lucianus. De cæteris jam dictum eſt.

Olei & ſomni jacturæ) Quia vigilant ad lucernam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

nem totis triginta annis elaboratam, nonnunquam & alienam proferunt, tamen triduo ſibi quaſi per luſum ſcriptam aut etiam dictatam eſſe dejerant. Mihi porro ſemper gratiſſimum fuit, * ὅττι κεν ἐπ᾽ ἀκαιρίμαν γλῶτταν ἔλθῃ dicere. At ne quiſpiam à nobis expecter, ut juxta vulgarium iſtorum Rhetorum conſuetudinem, meipſam finitione explicem, * porro ut dividam, multo minus. Nam utrunque ominis eſt inauſpicati, vel fine circumſcribere eam cujus numen tam late pateat, vel ſecare, in cujus cultum omne rerum genus ita conſentiat. Tametſi quorſum tandem attinet mei velut umbram atque imaginem finitione repræſentare, cum ipſam me coram præſentes pręſentem oculis intueamini? Sum etenim uti videtis, vera illa * largitrix ἑάων, quam Latini Stulticiam, Græci

Ὅττι κεν ἐπ᾽ ἀκαιρίμαν γλῶτταν ἔλθῃ) Id eſt, Quicquid in temerariam linguam venerit. Proverbium eſt, ſumptum ex Æſchylo tragico poeta, citante Platone.

Porro ut dividam) Alludit ad dialecticos, quibus mos eſt primum definire quod aggrediuntur.

Largitrix ἑάων) Id eſt, bonorum. Alluſit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Græci μωρίαν appellant. Quanquam quid vel hoc opus erat dicere? quaſi non ipſo ex vultu * fronteq; ,quod ajunt, ſatis quæ ſim præ me feran ! aut quaſi ſi quis me Minervam aut Sophiam eſſe contendat , non ſtatim ſolo poſſit obtutu coargui, etiam ſi nulla accedat oratio, * minime mẽdax animi ſpeculum ! Nullus apud me fucis locus ; nec aliud fronte ſimulo, aliud in pectore premo. Sumque mei undique ſimillima : adeo ut nec ii me diſſimulare poſſint , qui maxime Sapientiæ perſonam ac titulum ſibi vendicãt, * καὶ ἐν τῇ πορφύρᾳ πίθηκοι , καὶ ἐν τῇ λεοντῇ ὄνοι obambulãt. Quamvis autem ſedulo fingant , tamen aliunde prominentes auriculæ Midam pro-

luſit huc quod Homerus ſubinde vocat deos δωτῆρας ἐάων, id eſt , largitores bonorum.

Fronteque, quod ajunt) Relucet enim in vultu quoque ſtultitia aut ſapientia hominis.

Minime mendax) Ex ſermone enim potiſſimum colligitur animus hominis.

Καὶ ἐν τῇ πορφύρᾳ πίθηκοι , καὶ ἐν τῇ λεοντῇ ὄνοι) Id eſt, Et in purpura ſimię, & in leonina pelle aſini. nam ſimiæ vulgo habentur in deliciis, & nonnunquam ad luſum purpura veſtiuntur. Eſt autem Græcum

produnt. Ingratum me Hercle & hoc hominum genus, qui cum maxime ſint noſtræ factionis, tamen apud vulgum cognominis noſtri ſic pudet, ut id paſſim aliis magni probri vice objiciãt. Proinde iſtos, cum ſint * μωρότατοι re, cæterum ſophi ac * Thaletes videri velint, nonne jure optimo * μωροσόφους illos appellabimus? Viſum eſt enim hac quoque parte noſtri temporis rhetores imitari, qui plane deos eſſe ſeſe credunt, * ſi hirudinum ritu bilingues appareant; ac præclarum facinus eſſe ducunt, latinis orationibus

Græcum proverbium, in eos, qui magnificam perſonam præ ſe gerunt, cum ſint nebulones. Cui ſimile eſt quod ſubtexitur, In exuvio leonis aſini. Notus eſt Apologus de aſino, qui pelle leonis amictus, aliquandiu apud Cumanos habitus eſt pro leone, donec auricularum judicio deprehenſus, pœnas daret.

Μωρότατοι) Id eſt, ſtultiſſimi.

Thaletes) Is fuit unus è numero ſeptem ſapientum.

Μωροσόφους) Dictio eſt compoſita, ex ſtulto & ſapiente, quaſi dicas, ſtulte ſapientes.

Si hirudinum) Has vulgo ſanguiſugas vocant. Eſt autem huic animanti lingula biſulca, ut tradit Plin.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

nibus ſubinde græculas aliquot voculas, velut * emblemata intertexere, etiam ſi nunc non erat his locus. Porro ſi deſunt * exotica, è putribus chartis quatuor aut quinque priſca verba eruunt, quibus tenebras offundant lectori: videlicet, ut qui intelligunt, magis ac magis ſibi placeant: qui non intelligunt, hoc ipſo magis admirentur, quo minus intelligunt. Quandoquidem eſt ſane & hoc * noſtratium voluptatum genus non inelegans, quam maxime peregrina maxime ſuſpicere. Quod ſi qui paulo ſunt ambitioſiores, arrideant tamen & applaudant, atque aſini exemplo * τὰ ὦτα κινῶσι, quo cæteris probe intelli-

Emblemata) Id eſt, immiſſuras: id enim ſonat vox Græca. ſignificat autem teſſellas, ex quibus pingunt in opere muſaico, aut quibus variant pavimenta. Hiſpani ex ligno ſimilia conficiunt, in mēſis præcipue. Dicuntur autem emblemata παρὰ τὸ ἐμβάλλειν, id eſt, ab injiciendo.

Exotica) Id eſt, extraria, hoc eſt, alienæ linguæ, puta Græcæ aut Hebraicę.

Noſtratium voluptatum) Noſtratium, id eſt, ſtultorum. ut Cicero dixit: Verba veſtratia.

Τὰ ὦτα κινῶσι) Id eſt, aures moveant. Aſinus aures habet mobiles, ac prælongas,

intelligere videantur. * καὶ ταῦτα δὴ μὲν ταῦτα. Nunc ad inſtitutum recurro. Nomen igitur habetis viri. * Quid addam epitheti? quid, niſi ſtultiſſimi? Nam quo alio honeſtiore cognomine * Myſtas ſuos cōpellet dea Stulticia? * Sed quoniam non perinde multis notum eſt, quo genere prognata ſim, id jam * Muſis bene juvantibus expone-

gas. Et videtur valere aurium judicio, cum ſit ſtolidiſſimus. Alluſum eſt autem ad proverbium Græcum.

Καὶ ταῦτα δὴ μὲν ταῦτα) Id eſt, Et hæc quidem hæc. Verba ſunt ridicule dicta à ſervo Carione in Pluto Ariſtophanis. Idem eſt aliquoties apud Platonem.

Quid addam) Mos eſt addere epitheton aliquod honorificum: viri fortiſſimi, aut viri ſplendidiſſimi, aut aliud ſimile. Porro hoc jocandi genus ἀπροσδόκητον vocant, cum aliud expectatur, aliud ſuccedit.

Myſtas) Myſtæ dicuntur initiati myſteriis alicujus numinis. unde & ſymmyſtæ dicuntur, iiſdem initiati ſacris. Dicuntur autem παρὰ τὸ μυέω, quod eſt initio. quod à μύω, id eſt, occulto arcana myſteriorum, quæ nefas erat revelare, dicitur.

Sed quoniam) Alluſit ad partes laudatorii generis, quod à nativitate ſolet incipere.

Muſis bene juvantibus) Alludit ad morem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ponere conabor. Mihi vero neque * Chaos, neque Orcus, neque Saturnus, neque Iapetus, aut alius id genus obſoletorum ac putrium deorum quiſpiam, pater fuit. * Sed πλοῦτος. Ipſe unus, vel invitis * Heſiodo & Homero, atque ipſo adeo Iove, * πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. Cujus unius nutu, ut olim, ita nunc quoque ſacra prophanaque omnia ſurſum deorſum miſcentur. Cujus arbitrio bella, paces, imperia, conſilia, judicia, comitia, connubia, pacta, fœdera, leges, artes, ludicra, ſeria, jam ſpiritus me deficit, breviter, publica privataque omnia mortalium negocia, adminiſtrantur. Citra cujus opem, totus ille poëti-

morem ſcriptorum, ut ſignificet rem fore poeticam ac fabuloſam.

Chaos neque Orcus) Ad hos veluti antiquiſſimos deos Heſiodus refert omnium deorum genus in Theogonia.

Sed πλοῦτος) Id eſt, divitiæ: quanquam ea vox apud Græcos ſit maſculini generis, & numeri ſingularis. Hunc veluti deum inducit Ariſtophanes.

Heſiodo & Homero) Nam apud utrunque ſæpius eſt hoc hemiſtichium de Iove.

Πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε) Id eſt, Pater hominumque deumque.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

poëticorum numinum populus, dicam audacius, ipſi quoque * dii ſelecti, aut omnino non eſſent, aut certe * οἰκόσιτοι ſane quam frigide victitarent. Quem quisquis iratum habuerit, huic * ne Pallas quidem ſatis auxilii tulerit. Contra, quisquis propitium, is vel ſummo Iovi cum ſuo fulmine mandare laqueum poſſit. * τȣ̃τȣ πατρὸς εὔχομαι εἶναι. Atque hic quidem me progenuit non è cerebro ſuo, quemadmodum tetricam illam ac torvam Palladem Iupiter, verum * ex Neotete

Dii ſelecti) Nam priſci Theologi gentilium, duodecim deos ſelectos, hoc eſt, ummos, habebant, veluti primates in anta deorum turba.

Οἰκόσιτοι) οἶκος domus, σῖτον cibus. Vnde qui domi capiunt cibum, & de uo vivunt, οἰκόσιτοι vocantur. Porro unt qui ob parſimoniam domi tenuiſſimo utantur victu, eoque libenter foris ranſitant.

Ne Pallas quidem) Palladem potiſſimum nominat, quod dea ſapientiæ, tulticiæ ſit inviſa, vel quod illa ſtrenua ſit bellatrix, & patrem defenderit dverſus gigantes.

Τȣ̃τȣ πατρὸς εὔχομαι εἶναι) Id eſt, Hujus patris glorior eſſe. Hemiſtichium ſt ſolenne apud Homerum.

Ex Neotete) Id eſt, ex Iuventute: id enim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

tere nympha, multo omnium ve-
nuſtiſſima pariter ac feſtiviſſima.
Neque rurſum id triſti illi alligatus
conjugio, quomodo * faber ille
claudus natus eſt, verum, quod
nō paulo ſuavius, * ἐν φιλότητι μιχθεὶς,
quemadmodum noſter ait Home-
rus. Genuit autem, ne quid erre-
tis, non Ariſtophanicus ille Plu-
tus, jam * capularis, jam oculis
captus

id enim ſonat Græce Neotes. Innuit au-
tem, ex divitiis & juventute naſci potiſ-
ſimum ſtulticiam.

Faber ille) Vulcanum ſignificat ri-
diculum, & tamen ex matrimonio na-
tum, puta Iovis & Iunonis.

Ἐν φιλότητι μιχθεὶς) Id eſt, in amore
mixtus. Eſt autem hemiſtichium ſolenne
apud Homerum, quoties ſignificat fur-
tivum concubitum, extra matrimonium.
Qui in opere ex profeſſo ludicro ex ri-
diculo inquirunt articulos hæreticos,
quin hunc criminantur locum, qui toties
deos ac deas commemorat? cujuſmodi
loci ſunt alii quoque complures. Quod
ſi illic agnoſcunt jocum & ſtulticiæ per-
ſonam, quur non idem faciunt in cæte-
ris? Quum plures nominantur dii, pro jo-
co ducunt: quum tribus verbis attingi-
tur monachorum majeſtas, nutat univer-
ſa eccleſia.

Capularis) Capulares dicuntur ſenes
decrepiti. Talis autem inducitur Plutus
apud Ariſtophanem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

captus, ſed quondam integer adhuc * calidusque juventa, neque juventa ſolum verum multo magis nectare, quod tum forte in deorum convivio largius ac meracius hauſerat. Quod ſi locum quoque natalem requiritis, quandoquidem id hodie vel in primis ad nobilitatem intereſſe putant, quo loco primos ædideris vagitus, ego nec in * erratica Delo, * nec in undoſo mari, nec * ἐν σπέεσι γλαφυροῖσι ſum ædita, ſed in ipſis inſulis fortunatis, ubi * ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα omnia proveniunt. In quibus neque

Calidusque juventa) Alluſit ad illud Horatian. Non ego hæc ferrem calidus juventa.

Erratica Delo) Hic natus fuit Apollo cum ſua ſorore, quorum beneficio inſula prius fluitans, cœpit immobilis eſſe.

Nec in undoſo mari) Nam hinc fingitur nata Venus.

Ἐν σπέεσι γλαφυροῖσι) Id eſt, in ſpecubus cavis. Eſt hoc carmen in primo Odyſſeæ libro, tum alias crebrum apud Homerum.

Ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα) Id eſt, Inſeminata & inarata, hoc eſt, citra ſationem & citra arationem. Eſt autem proverbium quoties utilitas contingit citra laborem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

que labor , neque ſenium , neque morbus eſt ullus , nec uſquam in agris * aſphodelus , malva , ſquilla , lupinumve , aut faba, aut aliud hoc genus nugarum conſpicitur. Sed paſſim oculis , ſimulque naribus, adblandiũtur * moly,

pana-

borem. Eſtque apud Lucianum in Paraſito , & item in Rhetorum præceptore, ſumptum ex Homeri Odyſſeæ lib. 9. Οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν, Ἀλλὰ τά γ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται. id eſt , Neque plantant manibus plantam , neque arant , ſed inſeminata & inarata omnia creſcunt.

Aſphodelus , malva) Hæc ſunt vilia , ac plebeiis menſis apta, quæ Lucianus ſcripſit naſci in inſulis fortunatis. odit igitur hæc, veluti ſobria & tetricis apta. De aſphodelo & malva , Heſiodus in opere cujus titulus , ἔργα καὶ ἡμέραι , Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ. id eſt , Neque in malva & aſphodelo magna utilitas. Lupini meminit Lucianus.

Moly) Herbæ ſunt fabuloſæ. De moly meminit Homerus Odyſſ. x. quod dicit Mercurium dediſſe Vlyſſi , ut a veneficiis Circes tutus eſſet. Verſus Homeri ſunt : Ὣς ἄρα φωνήσας πόρε φάρμακον ἀργειφόντης, Ἐκ γαίης ἐρύσας , καί μοι φύσιν αὐτοῦ ἔδειξεν. Ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος. Μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοὶ , χαλεπὸν δέ τ' ὀρύσσειν Ἀνδράσι

γε θνη-

* panace, * nepenthes, amaracus, ambroſia, lotus, roſa, viola, hyacinthus, Adonidis hortuli. Atque in his quidem nata delitiis, nequaquam à fletu ſum auſpicata vitam, ſed protinus blande * arriſi matri. Iam vero non invideo * τῷ ὑπάτῳ Κρονίωνι * capram altricem, cum me duæ

γε θνητοῖσι, θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται. id eſt, Sic igitur dicens dedit medicamen Mercurius, Ex terra trahens, & mihi naturam ipſius monſtravit. Radix quidem nigra erat, lacti autem ſimilis flos. Moly autem ipſum vocant dii, difficile autem fodere viris mortalibus, dii autem omnia poſſunt.

Panace) Panace dicitur efficax adverſus omnes morbos: unde, ut Plin. dicit, nomen habet. πᾶν omne, ἄκεσις medela, & ἀκέω medeor.

Nepenthes) Nepenthes triſtitiam diſcutit in conviviis: cætera nota ſunt.

Arriſi matri) Vulgus riſum tribuit ſtultis. Alluſit autem ad hoc, quod prima vox hominis eſt ploratus. Et tamen legimus, quoſdam natos ſtatim arriſiſſe matri, quod ſignum putant auſpicatiſſimum.

Τῷ ὑπάτῳ Κρονίωνι) Id eſt, ſummo Iovi, quem Saturnium; hoc eſt, Saturni filium, vocant. Eſt autem Hemiſtichium Homericum.

Capram altricem) Iupiter in Creta clam eſt educatus lacte capræ, cujus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

duæ lepidiſſimæ nymphæ ſuis aluerint mammis, * Methe Baccho progenita, & * Apædia Panos filia. Quas hic quoque in cæterarum comitum ac pediſequarum mearum conſortio videtis: Quarum me Hercle nomina, ſi voletis cognoſcere, ex me quidem non niſi Græce audietis. Hæc nimirum quam ſublatis ſuperciliis conſpicamini, * φιλαυτία eſt. Huic, quam velut arridentibus oculis ac plaudentem manibus videtis, * κολακία nomen. Hæc ſemiſomnis ac dormitanti ſimilis * λήθη vocatur. Hæc cubito utroque innitens, conſertisque manibus, * μισοπονία dicitur. Hæc

cornu inter aſtra poſuit, non ingratus alumnus.

Methe) Id eſt, temulentia: nam id Græce μέθη. cui apte tribuit patrem Bacchum vini autorem.

Apædia) Id eſt, imperitia. Pan autem craſſus & agreſtis eſt, juxta fabulas.

Φιλαυτία) Id eſt, amor ſui. Quanquam Græca vox fœminini generis eſt. Hanc ſublatis ſuperciliis fecit ob arrogantiam.

Κολακία) Id eſt, adulatio. cujus eſt applaudere.

Λήθη) oblivio.

Μισοπονία) Id eſt, odium laborum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Hæc roſeo revincta ſerto, & undique delibuta unguentis, * ἡδονή: hæc lubricis & huc atque illuc errantibus luminibus, * ἄνοια dicitur. Hæc nitida cute, probeque ſaginato corpore, * τρυφή nomen habet. Videtis & deos duos, puellis admixtos, quorum alterum * κῶμον vocant, alterum * νήγρετον ὕπνον. Hujus, inquam, famulitii fidelibus auxiliis genus omne rerum meæ ſubjicio ditioni, ipſis etiam imperans imperatoribus. Genus, educationem, & comites audiſtis. Nunc ne cui ſine cauſa videar mihi deæ nomen uſurpare, quantis commoditatibus deos ſimul & homines adficiam, quamque late meum pateat numen, arrectis auribus accipite. Etenim ſi non inſcite ſcripſit qui-

vitium contrarium induſtriæ, quam Græci vocant φιλοπονίαν.

Ηδονή) Id eſt, voluptas.
Ανοια) Id eſt, amentia.
Τρυφή) Id eſt, delicia.

Κῶμον) Comum Græci deum faciunt temulentiæ & intemperantiæ, ac juvenilium compotationum.

Νήγρετον ὕπνον) Id eſt, altiſſimum ſomnum. ſic enim vocat Homerus ſomnum unde quis expergefieri non poſſit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

quidam, hoc demum eſſe deum, juvare mortales: &, ſi merito in deorum ſenatum aſciti ſunt, qui vinum, aut frumentum, aut unam aliquam hujuſmodi commoditatem mortalibus oſtenderunt: cur non ego jure, deorum omnium * ἄλφα dicar, habearque, quæ una omnibus largior omnia? Principio quid eſſe poteſt vita ipſa vel dulcius vel precioſius? At hujus exordium cui tandem acceptum ferri convenit, niſi mihi? Neque enim aut * ὀβριμοπάτρης haſta Palladis, aut * νεφεληγερέτε Iovis * ægis, hominum genus vel progignit, vel propagat. Verum ipſe deum pater, atque hominum rex, qui totum nutu tre-

Αλφα) Id eſt, alpha. ita per jocum ſignificant primum, quod literis olim notarent numeros. Vnde illud, Ego ſum α & ω.

Ὀ'βριμοπάτρης) Hoc epitheton Homerus tribuit Palladi, quod fortem ac potentem habeat patrem Iovem. Eſt autem tetrica Pallas, maxime cum vibrat haſtam.

Νεφεληγερέτε) Id eſt, nubium congregatoris: ſic enim ſubinde appellat Homerus, νεφεληγερέτα Ζεύς.

Aegis) Eſt clypeus Iovis, ex pelle capræ altricis. hanc obtendit cum ſævit cum amat deponit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

tu tremefactat olympum, fulmen illud triſulcum ponat oportet, & vultum illum * Titanicum, quo, cum lubet, Deos omneis territat; planeque hiſtrionum more, aliena ſumenda miſero perſona, ſiquando velit id facere, quod nunquam non facit, hoc eſt * παιδοποιεῖν. Iam vero Stoici ſe diis proximos autumant. At date mihi ter quaterque, aut ſi libet, ſexcenties Stoicum; tamen huic quoque, ſi non barba, inſigne ſapientiæ, etiam ſi cum hircis cõmune, certe ſupercilium erit ponendum, explicanda frons, abjicienda * dogmata illa adamantina, ineptiendum ac delirandum aliquãtiſper. In ſumma, me, me inquam, ſapiens ille accerſat oportet, ſi modo pater

Titanicum) Id eſt, torvum: nam Titanes vocantur antiquiſſimi deorum. Porro ſenes terrici, dicuntur τιτανώδεις ἐνιδόντες, id eſt, Titanicum obtuentes, qui torvo truculentoque ſunt aſpectu.

Παιδοποιεῖν) παῖς puer, ποιεῖν facere, hoc eſt, liberis creandis operam dare. ſic verecunde vocant habere rem cum muliere.

Dogmata) Id eſt, decreta: ſic enim vocantur placita philoſophorum. Adamantina vocat, quod certiſſima habeantur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

do pater eſſe velit. Et cur non apertius meo more vobiſcum fabuler? Quæſo num caput, num facies, num pectus, num manus, num auris, quæ partes honeſtæ putantur, progenerant deos aut homines? Nō opinor. imo ea pars, adeo ſtulta, adeoque ridicula, ut nec nominari citra riſum poſſit, humani generis eſt propagatrix. Is demum eſt ſacer ille fons, unde vitam hauriunt omnia, verius quam ille * Pythagoricus quaternio. Age vero, qui vir obſecro matrimonii capiſtro velit præbere os, ſi, quemadmodum iſti ſapientes facere conſueverunt, prius ejus vitæ incommoda ſecum perpenderit? aut quæ tandem mulier virum admiſſura ſit, ſi partus periculoſos labores, ſi educationis moleſtiam, vel norit, vel cogitarit? Porro ſi conjugiis debetis vitam, conjugium autem debetis ἀνοίᾳ pediſequæ, mihi nimirum quid debeatis, intelligitis.

Tum

Pythagoricus) Alluſit ad carmen vulgatiſſimum Pythagoræ. Ναὶ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν Παγὰν ἀεννάου φύσεως. ideſt, Per animæ noſtræ dantem quaternionem Fontem perpetuæ naturæ.

Tum quæ ſemel hæc experta, denuo repetere velit, niſi λήθης præſens numen adfuerit? Neque vero id Venus ipſa vel * reclamante Lucretio unquam inficias iverit, ſine noſtri numinis acceſſione, ſuam vim mancam atque irritam eſſe. Itaque ex noſtro illo temulento ridiculoque luſu, proveniunt & ſupercilioſi philoſophi, in quorum locum nunc ſucceſſere quos * vulgus monachos appellat, & purpurei reges, & pii ſacerdotes, & ter ſanctiſſimi pontifices. Poſtremo totus etiam ille deorum poeticorum cœtus, adeo frequens, ut turbam vix jam ipſe capiat olympus, tametſi ſpacioſiſſimus. * At ſane parum ſit mihi vitæ ſeminarium ac fontem deberi, niſi quicquid in omni

Reclamante Lucretio) Nam is carmine ſuo tribuit Veneri rerum omnium gignendarum vim ac principatum.

Vulgus monachos) Quod olim apud Hebræos erant filii prophetarum, quod apud Græcos & Indos philoſophi, hoc apud Chriſtianos monachi videntur eſſe.

At ſane parum) Oſtendit ſtulticia, vitæ initium ſibi deberi. nunc demonſtrat, & omnia vitæ commoda a ſe proficiſci.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

omni vita commodi eſt, id quoque totum oſtendero mei muneris eſſe. Quid autem hæc? num omnino vita videtur appellanda, ſi voluptatẽ detraxeris? * Applauſiſtis. Equidem ſciebam neminem veſtrum ita ſapere, * vel deſipere magis, imo ſapere potius, ut in hac eſſet ſententia. Quanquam ne Stoici quidem iſti voluptatem aſpernantur: tametſi ſedulo diſſimulant, milleque convitiis eam apud vulgus dilacerant; nimirum * ut deterritis aliis, ipſi prolixius fruantur. Sed dicant mihi per Iovem, quæ tandem vitæ pars eſt non triſtis, non infeſtiva, non invenuſta, non inſipida, non moleſta, niſi voluptatem, id eſt, ſtulticiæ condimentum, adjunxeris? Cujus rei cum ſatis idoneus teſtis eſſe poſſit ille num-

Applauſiſtis) Innuit, ſtultis ita maxime videri, vitam abſque vulgaribus iſtis voluptatibus non eſſe expetendam.

Vel deſipere potius) Quanto cum decoro perſonæ, variat correctionem? Porro quod aliis eſt deſipere, id eſt ſtulticiæ ſapere.

Vt deterritis aliis) Alluſit ad Philoxenum, in pulpamentum naſi mucum emungere ſolitum, ut aliis averſantibus cibum, ipſe ſolus veſceretur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

umquã ſatis laudatus Sophocles,
ijus extat pulcherrimum illud de
obis Elogium,* ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μη-
ν, ἥδιστος βίος, tamen age rẽ om-
em ſingulatim aperiamus. Princi-
io quis neſcit primam hominis
tatem multo lætiſſimam multo-
ue omnibus gratiſſimã eſſe? Quid
ſt enim illud in infantibus, quod
c exoſculamur, ſic amplectimur,
c fovemus, ut hoſtis etiam huic
tati ferat opem; niſi ſtulticiæ le-
ocinium? quod data opera pru-
ens natura, recens natis adjunxit,
t aliquo voluptatis velut autora-
nento, & educantium labores de-
nire queant, & tuentium favores
blandiantur. Deinde quæ ſucce-
it huic adoleſcentia, quam eſt
pud omnes gratioſa, quam illi
andide favent omnes, quam ſtu-
ioſe provehunt, quam officioſe
orrigunt auxiliares manus? At un-
de quæſo

* E'ν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν, ἥδιστος βίος) 'erſus eſt ſenarius Iambicus. id eſt, In ihil ſapiendo vita jucundiſſima. Ni fal-or, verba ſunt Ajacis, dolentis quod ab nſania reſipuerit. Eſt ſimilis fabella pud Horatium de quodam Argivo, ex-oſtulante cum amicis, quod illorum pera reſtitutus eſſet ab inſania.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

de quæſo iſta juventæ gratia? unde, niſi ex me? cujus beneficio quam minimum ſapit, atque ob id quam minime ringitur. Mentior, niſi mox, ubi grandiores facti, per rerum uſum ac diſciplinas virile quiddam ſapere cœperint, continuo defloreſcit formæ nitor, langueſcit alacritas, frigeſcit lepos, labaſcit vigor. Quoque longius à me ſubducitur, hoc minus minusque vivit, donec ſuccedat * τὸ χαλεπὸν γῆρας, id eſt; moleſta ſenectus, non jam aliis modo, verum etiam ſibimet inviſa. Quæ quidem prorſum nulli mortalium foret tolerabilis, niſi rurſum tantorum miſerta laborum dextra adeſſem, & quemadmodum dii poetarum ſolent pereuntibus * aliqua metamorphoſi ſuccurrere, itidem ego quoq;* jam capulo proximos denuo quoad licet, ad pueritiã revocarem. Vnde non

Τὸ χαλεπὸν γῆρας) Id eſt, moleſta ſenectus. Nam id epitheti ſubinde tribuit illi Homerus.

Aliqua metamorphoſi) Id eſt, transformatione, ut Phaetontem in cygnum, Alcyonem in avem transformant.

Iam capulo) Id eſt, morti; unde & capulares ſenes vocantur, admodum defecti

non abs re vulgus eos * παλίμπαιδας
ppellare conſuevit. Porro ſi quis
ransformandi rationem requirat,
ne id quidem celarim. * Ad Lethes
noſtræ fontem (nam in inſulis for-
unatis oritur: ſiquidem apud in-
eros tenuis modo rivulus labitur)
os produco, ut ſimul atque illic
onga potarint oblivia, paulatim
ilutis animi curis repubeſcant. At
ſti jam delirant, inquiunt, jam de-
ipiunt. Eſto ſane. Sed iſtuc ipſum
ſt repueraſcere. An vero aliud eſt
uerum eſſe, quam delirare, quam
eſipere? An non hoc vel maxime
n ea delectat ætate, quod nihil ſa-
it? Quis enim non ceu portentum
derit atque execretur puerum vi-
ili ſapientia? Aſtipulatur & vul-

go ja-

efecti ætate. Capulus autem eſt locu-
us, quo cadavera efferuntur.

Παλίμπαιδας) Id eſt, iterum pueros;
uod ad pueritiam rediſſe videntur. No-
um eſt proverbium, Bis pueri ſenes: ad
uod alluſit.

Ad Lethes) Quoniam paulo ſupe-
ius Lethem, id eſt, Oblivionem, unam
t ſuis fecit pediſequis. Innuit autem,
nes oblivioſos eſſe, & ob id jucundius
ivere, quod multorum vitæ malorum
on meminerint.

go jactatum proverbium, * Odi puerulum præcoci ſapientia. Quis autem ſuſtineret habere commercium aut conſuetudinem cum eo ſene, qui ad tantam rerum experientiam, parem animi vigorem judiciique acrimoniam adjunxiſſet? Itaque delirat ſenex meo munere. Sed tamen delirus iſte meus interim miſeris illis curis vacat, quibus ſapiens ille diſtorquetur. Interim non illepidus eſt compotor. Non ſentit vitæ tædium, quod robuſtior ætas vix tolerat. Nonnunquam cum ſene Plautino * ad tres illas literas revertitur, infeliciſſimus ſi ſapiat. At interim meo beneficio felix, interim amicis gratus, ne congerro quidem infeſtivus. Quandoquidem & apud Homerum è Neſtoris ore fluit oratio* melle dulcior, cũ Achillis ſit amarulenta,

Odi puerulum) Senarius eſt proverbialis, & citatur ab Apuleio, in Apologia magiæ ſecunda. Præcox autem dicitur qui ante tempus matureſcit.

Ad tres literas) Ita quidam ſenex apud Plautum ait, ſe tres didiciſſe literas, a, m, o. Sic enim innuit ſe cœpiſſe amare.

Melle dulcior) Sic enim ſcripſit Homerus Ili. α.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

lenta, & apud eundem ſenes in mœnibus conſidentes, * τὴν λειριόεσσαν vocem ædunt. Quo quidem calculo ipſam etiam ſuperant pueritiam, ſuavem quidem illam, ſed infantem, ac præcipuo vitæ oblectamento, puta garrulitate, carentem. Addite huc quod pueris quoque gaudeant impenſius ſenes, ac pueri viciſſim ſenibus delectantur, * ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον, Quid enim inter illos non convenit, niſi quod hic rugoſior & plures numerat natales? Alioqui capillorum albor, os edentulum, corporis modus minor, lactis appetentia, balbuties, garrulitas, ineptia, oblivio, incogitantia, breviter omnia cætera congruunt. Quoque magis accedunt ad ſenectam, hoc propius ad pueritiæ ſimilitudinem

Τὴν λειριόεσσαν) Id eſt, floridam. Sic enim ait Iliad. γ. de ſenibus ſedentibus ἐπὶ σκαιῇσι πύλῃσι Ὦπα λειριόεσσαν ἱεῖσι. id eſt, ſuper Scæas portas vocem floridam mittunt. Eſt autem tacita alluſio ad λῆρον, quod nugas ſignificat; Minimum diſcrimen eſt inter λῆρον & λείριον, id eſt, inter nugas & florem.

Ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον) I.e. ut ſemper ſimilem ducit deus ad ſimilem. Verſus eſt Homericus ex Iliados ς.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

dinem redeunt, donec puerorum ritu, citra vitæ tædium, citra mortis ſenſum emigrant è vita. Eat nūc qui volet, & hoc meum beneficium cum reliquorum deorū metamorphoſi comparet. Qui quid irati faciant, non libet commemorare, ſed quibus quam maxime propitii ſunt, eos ſolent in arborem, in avem, in cicadam, aut etiam in ſerpentem transformare: quaſi vero non iſtud ipſum ſit perire, aliud fieri! Ego vero hominem eundem optimæ ac feliciſſimæ vitæ parti reſtituo. Quod ſi mortales prorſus ab omni ſapientiæ commercio temperarent, ac perpetuo mecum ætatem agerent, ne eſſet quidem ullum ſenium, verum perpetua juventa fruerentur felices. An non videtis tetricos iſtos & vel philoſophiæ ſtudiis, vel ſeriis & arduis addictos negociis, plerunque priuſquam plane juvenes ſint, jam conſenuiſſe, videlicet curis, & aſſidua acrique cogitationum agitatione, ſenſim ſpiritus & ſuccum illum vitalem exhauriente? Cum contra Moriones mei pinguiculi ſint, & nitidi, & bene curata cute plane

* χοῖροι, quod ajunt, ἀκαρνάνιοι, nunquam profecto ſenectutis incommodum ullum ſenſuri, niſi nonnihil, ut fit, ſapientum contagio inficerentur. Adeo nihil patitur hominum vita, omni ex parte beatum eſſe. Accedit ad hæc vulgati proverbii non leve teſtimonium, quo dictitant, Stulticiam unam eſſe rem, quæ & juventam alioqui fugaciſſimam remoretur, & improbam ſenectam procul arceat. Vt non temere * de Brabantis populari ſermone jactatum ſit, Cum cæteris hominibus ætas prudentiam adferre ſoleat, hos quo propius ad ſenectam accedunt, hoc magis atque magis ſtulteſcere. Atqui hac gente non eſt alia vel ad communem vitæ conſuetudinem feſtivior, vel quæ minus ſentiat ſenectutis

Χοῖροι ἀκαρνάνιοι) Id eſt, porci Acarnanii. in delicatos ac nitidos dicebatur: fortaſſis quod ea regio pinguiſſimos mitteret porcellos.

De *Brabantis*) Nulla natio, nec humanior nec melior quam Brabantorum. Verum ob perpetuam hilaritatem, quam illis nec ſenecta adimit, dictum eſt hoc joco vulgari proverbium, Brabantus quo natu grandior, hoc ſtultior.

ctutis triſticiam. His quidem ut loco, ita & vitæ inſtituto confines ſunt * Hollandi mei. cur enim non meos appellem, uſque adeo ſtudioſos mei cultores, ut inde vulgo cognomen emeruerint? cujus illos adeo non pudet, ut hinc vel præcipue ſeſe jactitent. Eant nunc ſtultiſſimi mortales, & * Medeas, Circes, Veneres, Auroras, * & fontem neſcio quem requirant, quo ſibi juventam reſtituant, cum id ſola præſtare & poſſim & ſoleam.

Hollandi mei) Et hæc laudatiſſima gens eſt, tamen ob ingenii ſimplicitatem & mores minime fucatos, vulgo ſtulti vocantur, proverbio jocoſo. Porro quod dicit, mei, non ad Eraſmum qui Hollandus eſt, ſed ad ſtulticiæ perſonam referri debet.

Medeas, Circes, Veneres, Auroras) Medea magicis herbis ſenibus revocavit juventutem. Circe item ſua virga ſuoque poculo vertebat homines in quas vellet formas. Venus Phaonē ex ſene fecit adoleſcentem elegantiſſimum, adeo ut poſtea à Saphone deamaretur. Aurora ſucco ſuo juventutem produxit in plurimos annos ſuo Tithono.

Et fontem neſcio quem) Significat fontem juventutis appellatum, in quem ingreſſi ſenes repubeſcant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

leam. Apud me ſuccus eſt ille mirificus, quo Memnonis filia Tithoni avi ſui juventam prorogavit. Ego ſum Venus illa, cujus favore Phaon ille repubuit, ita ut à Saphone tantopere deamaretur. Meæ ſunt herbæ ſi quæ ſunt, mea precamina, meus ille fons, qui non ſolum revocat elapſam adoleſcentiam, ſed, quod eſt optabilius, perpetuam ſervat. Quod ſi omnes huic ſententiæ ſubſcribitis, adoleſcentia nihil eſſe melius, ſenectute nihil deteſtabilius, quantum mihi debeatis videtis opinor, quæ tantum bonum retineam, tanto excluſo malo. Sed quid adhuc de mortalibus loquor? Cœlum omne luſtrate, & mihi * meum nomen opprobret, licebit, quicunque volet, ſi quem omnino deorum repererit non inſuavem & aſpernabilem, niſi meo numine commendetur. Etenim cur * ſemper ephebus & comatus Bacchus? Nempe quia vecors ac temulentus, conviviis, ſaltationi-

Meum nomen) Id eſt, Stultã me vocet.

Semper ephebus) Veteres Bacchum puerili ſpecie & promiſſis capillis fingebant, teſte Macrobio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

tationibus, choreis, luſibus vitam omnem tranſigens, ne tantulum quidem habet cum Pallade commercii. Denique tantum abeſt, ut ſapiens haberi poſtulet, ut * ludibriis ac jocis coli gaudeat. Neque proverbio offenditur, quod illi fatui cognomentum attribuit, id eſt hujuſmodi, * Μωρύχου μωρότερος. Porro Morycho nomen verterunt, quod illum pro templi foribus ſedentem, muſto ficisque recentibus, agricolarum laſcivia conſueverit oblinere. Tum autem quid non ſcommatum in hunc * vetus jacit comœdia? O inſulſum, inquiunt, deum, & dignum qui * ex ingui-

Ludibriis ac jocis) Sentit de perſonis, oſcillis, & utribus unctis, de quibus meminit Vergilius in Georgicis.

Μωρύχου μωρότερος) Id eſt, Morycho ſtultior. lege Chiliades Eraſmi, in quibus erudite juxta ac copioſe proverbium hoc explicatur.

Vetus jacit comœdia) Nam Ariſtophanes in Ranis ridiculum inducit Bacchum, Herculis ornatu ad inferos euntem, ut tragicos audiat.

Ex inguine) Nam Bacchus bis natus fingitur, ſemel ex matre, ſemel ex Iovis femore.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

inguine naſceretur. At quis non malit hic fatuus & inſulſus eſſe, ſemper feſtivus, ſemper pubeſcens, ſemper omnibus luſus ac voluptatem adferens, quam vel * ἀγκυλόμητις ille Iupiter omnibus formidabilis, vel * Pan ſuis tumultibus omnia ſenio vitians, vel * favillis oppletus Vulcanus, ac ſemper officinæ laboribus ſqualidus, aut Pallas etiam ipſa, ſua Gorgone & haſta terribilis, * καὶ αἰεὶ ἐνορῶσα δριμύ. Cur ſemper puer Cupido, niſi quia nugator eſt, καὶ * μηδὲν ὑγιὲς neque facit neque cogitat? Cur aureæ Veneri ſemper vernat ſua forma? Nimirum, quia mecum habet affinitatem. unde & patris mei

Ἀγκυλόμητις) Hoc cognomen Homerus ſubinde tribuit Iovi, quod aliud oſtendat, & aliud habeat in animo.

Pan) Is deus putatur immittere ſubitos terrores qui Panici vocantur, & ſenex fingitur.

Favillis) Quod faber ſit ærarius.

Καὶ αἰεὶ ἐνορῶσα δριμύ) Id eſt, Semper intuens torve: ſic enim apud Lucianum Cupido ait, ſe deterreri, ne Palladem adeat, quod ſemper ſit torvis oculis.

Μηδὲν ὑγιές) Id eſt, nihil ſanum. Eſt Græcis proverbium, cum omnia ſcelerata ac ſtulta ſignificant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

mei colorem vultu refert, atque hac de cauſa eſt apud Homerum * χρυσῆ ἀφροδίτη. Deinde * perpetuo ridet, ſi quid modo poetis credimus, aut horum æmulis ſtatuariis. Quod numen unquam religioſius coluere Romani, quam Floræ omnium voluptatum parentis? Quanquam ſi quis etiam tetricorum deorum vitam diligentius requirat ab Homero, reliquisque poetis, reperiet ſtulticiæ plena omnia. Quid enim attinet reliquorū facta commemorare, cum Iovis ipſius fulminatoris amores ac luſus probe noritis? cum ſevera illa Diana oblita ſexus, * nihil aliud quam venetur,

Χρυσῆ ἀφροδίτη) Id eſt, Aurea Venus. Sic enim vocat Homerus, tum Iliad. ε. tum alibi frequenter.

Perpetuo ridet) Sic eam fingit Homerus multis locis, unde φιλομμειδὴς dicitur. Theocritus in Cerioclepta, χ' ἁ μάτηρ γελάσασα, id eſt, Et mater, Venus videlicet, ridens. & idem in Daphnide, ἦλθέ γε μὰν ἁδεῖα καὶ ἁ κύπρις γελάοισα, id eſt, Venit dulcis Venus ridens. & Vergilius: Olli ſubridens.

Nihil aliud quam venetur) Id eſt, tantum venetur. Sic Quintilianus: Nihil aliud quam flebat.

Endymionem) Nota eſt fabula de Luna ad Endymionem deſcendente.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

netur, * Endymionem interim deperiens? Verum illi ſua facinora à * Momo audiant malim, à quo ſæpius quondam audire ſolebant. Sed hunc nuper irati una cum * Ate in terras præcipitem dederunt, quod ſapientia ſua felicitati deorum importunus obſtreperet. Neque mortalium ullus exulem dignatur hoſpitio, tantum abeſt ut illi in principum aulis ſit locus, in quibus tamen mea * κολακία primas tenet, cui cum Momo non magis convenit, quam cum agno lupis. Itaque ſublato illo jam multo licentius ac ſuavius nugantur dii, vere * ῥᾷον ἄγοντες, ut inquit Home-

Momo) Is deus eſt reprehenſionis apud Platonem. Hunc Lucianus fingit libere adverſus Iovem, & alios deos, loquentem in concilio. Et vetus eſt fabula, illum Palladis, Vulcani, ac Promethei carpſiſſe opera.

Ate) Grȩce ſonat, noxa. Hanc Homerus fingit à Iove in terrā deturbatam, & hujus opera inter mortales diſſidia naſci.

Κολακία) Id eſt, adulatio, quam pediſequam fecit.

Ῥᾷον ἄγοντες) Id eſt, facilius agentes. Sic & Terentius: quæ vos facillime agitis. de divitibus loquens, quorum vita facilior & expedita. Theocritus item in

 Cyclo-

Homerus, nullo videlicet cenſore. Quos enim non præbet jocos * ficulnus ille Priapus? Quos non ludos exhibet furtis * ac præſtigiis ſuis Mercurius? Quin & Vulcanus ipſe in deorum conviviis * γελωτοποιὸν agere conſuevit, ac modo clau-

Cyclope, Οὕτω γοῦν ῥᾶςα διῆγ' ὁ κύκλωψ ὁ πὰρ ἡμῖν. i. Sic igitur facillime egit Cyclops apud nos.

Ficulnus ille) Alluſit ad Horatianum Priapum, quem ille ficulnum facit in Satyris. Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum. Tum Græcis quicquid contemnunt, ficulnum dicitur, ut in ſuis Chiliadib. teſtatur Eraſmus.

Ac præſtigiis) Lucianus narrat illum Vulcani forcipem furatum. Item Apollinis boves, tum & ſagittas, præſtigiis ademit.

Γελωτοποιὸν) Id eſt, morionem. ſic enim vocant Græci, qui riſum movere ſtudeat. Sic apud Homerum, Vulcanus in convivio deorum miniſtrat, & claudicatione riſum movet. Tum calicem porrigens matri, ridicula quædam loquitur, ut rixam diſcutiat inter Iovem & Iunonem. Vnde Homerus loquens de Vulcano Ilia. α. Ἄσβεςος δ' ἄρ ἐνῶρτο γέλως μακάρεσσι θεοῖσιν, Ὡς ἴδον ἥφαιςον διὰ δώματα ποιπνύοντα. id eſt, Inextinguibilis igitur motus eſt riſus beatis diis, Vt viderunt Vulcanum per domus ſervientem.

claudicatione, modo cavillis, modo ridiculis dictis exhilarare compotationem. Tum & Silenus ille * ſenex amator,* τὴν κόρδακα ſaltare ſolitus, una cum Polyphemo * τὴν τεῤῥετανελὸ, Nymphis * τὴν γυμνοποδίαν ſaltantibus. Satyri ſemicapri * Atellanas agitant.* Pan inſulſa quapiam cantiuncula riſum omnibus movet, quem ita malunt, quam ipſas audire muſas, præcipue cum jam nectare cœperint madere.

Senex amator) Hic nymphas perſequitur, & inſidiatur, apud Ovidium.

Τὴν κόρδακα) Cordax genus ridiculæ ſaltationis ac ruſticanæ, cujus meminit Lucianus in libro de ſaltatione, meminit & Pollux libro quarto, cap. decimotertio, περὶ εἰδῶν ὀρχήσεως.

Τὴν τεῤῥετανελὸ) Vox ficta, qua repræſentatur ſaltatio Cyclopis Polyphemi. unde & Horatius: Saltaret uti Cyclopa rogabat. Meminit Ariſtophanes in Pluto.

Γυμνοποδίαν) Et hoc ſaltationis genus à nuditate pedum dictum: γυμνὸν enim nudum, πῶς pes dicitur. Meminit Lucianus.

Atellanas) Atellanæ, ſaltationis eſt genus, in quo obſcœnis geſticulationibus libido repręſentabatur, ab Atella civitate vocatum.

Pan) Nam & is fiſtulam habet, ſed agreſtem.

dere. Porro quid ego nunc com-memorem, quæ probe poti dii poſt convivium agitent? adeo me Hercle ſtulta, ut ipſa nonnunquam à riſu temperare nequeam. At ſatius eſt in his * Harpocratis meminiſſe, ne forte nos quoque * Corycæus aliquis deus auſcultet, ea narrantes, quæ Momus quidem impune proloquutus eſt. Sed jam tempus eſt, ut * ad Homericum exemplar relictis cœlitibus viciſſim in terram demigremus, quamque ibi nihil lætum, aut felix, niſi meo munere, diſpiciamus. In primis videtis, quanta providentia natura parens & humani generis opifex, illud caverit, ne uſquam deeſſet ſtulticiæ codimentum. Etenim cum Stoicis definitoribus nihil aliud ſit ſapientia, quam duci ratione: contra ſtulticia, affectuum arbitrio

Harpocratis) Is erat ſilentii deus.

Corycæus) Græci proverbio Corycæos vocant, qui clanculum auſcultant, & explorant quid agatur. Vide in Chiliadibus.

Ad Homericum exemplar) Nam huic mos eſt, nunc quid agant dii in cœlo, nunc quid homines in terris, viciſſim miſcere narrationem.

arbitrio moveri: ne plane triſtis ac tetrica eſſet hominum vita, Iupiter quanto plus indidit affectuum quam rationis? quaſi * ſemiunciam compares ad aſſem. Præterea * rationem in anguſtum capitis angulum relegavit, reliquum omne corpus perturbationibus reliquit. Deinde duos quaſi tyrannos violentiſſimos uni oppoſuit: iram, quæ præcordiorum arcem obtinet, atque adeo ipſum vitæ fontem, cor: & concupiſcentiam, quæ ad imam uſque pubem latiſſime imperium occupat. Adverſus has geminas copias quantum valeat ratio, communis hominum vita ſatis declarat, cum illa, quod unum licet, vel * uſque ad ravim reclamat, & honeſti dictat formulas, verum hi laqueum regi ſuo remittunt,

Semiunciam ad aſſem) Id eſt, vigeſimamquartam partem ad totum. Ridicule autem meminit aſſis & unciæ, quæ ſunt ponderum nomina, cum de rebus animi loquatur.

Rationem in anguſtum) Sic Plato rationem in cerebro collocavit, iram in pectore, in inferioribus concupiſcentiam.

Uſque ad ravim) Id eſt, uſque ad raucedinem. Plautinum proverbium eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

tunt, multoque odioſius obſtrepunt, donec jam ipſe quoque feſſus ultro cedit, ac manus dat. Cæterum quoniam viro adminiſtrandis rebus nato, pluſculum de rationis unciola erat aſpergendum, ut huic quoque pro virili conſuleret, me hic ſicut in cæteris in conſilium adhibuit, * moxque conſilium dedi me dignum: nempe uti mulierem adjungeret: animal videlicet ſtultum quidem illud atque ineptum, verum ridiculum & ſuave, quo convictu domeſtico, virilis ingenii triſtitiam, ſua ſtulticia condiret atque edulcaret. Nam quod Plato dubitare videtur, utro in genere ponat mulierem, rationalium animantium, an brutorum; nihil aliud voluit, quam inſignem ejus ſexus ſtulticiam indicare. Quod ſi qua forte mulier ſapiens haberi voluerit, ea nihil aliud egerit quam ut bis ſtulta ſit, perinde quaſi bovem aliquis ducat * ad ceroma, invita reluctan-

Moxque conſilium) Si nugas quaslibet vocamus ad ſeriam ac ſeveram examinationem, quid magis impium quam hoc, tribuere ſtulticiæ, quod ſcriptura commemorat à Deo factum?

Ad ceroma) Vnguenti genus eſt, quo iungebantur athletæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

reluctanteque, ut ajunt, Minerva. Conduplicat enim vitium, quisquis contra naturam virtutis fucum inducit, atque alio deflectit ingenium. Quemadmodum juxta Græcorum proverbium, ſimia ſemper eſt ſimia, etiam ſi purpura veſtiatur: Ita mulier ſemper mulier eſt, hoc eſt ſtulta, quamcunque perſonam induerit. Neque vero mulierum genus uſque adeo ſtultum arbitror, ut eam ob rem mihi ſuccenſeant, quod illis, & ipſa mulier & ſtulticia, ſtulticiam attribuam. Etenim ſi rem recta reputent via, hoc ipſum ſtulticiæ debent acceptum ferre, quod ſint viris multis calculis fortunatiores. Primum formæ gratiam, quam illæ merito rebus omnibus anteponunt, cujusque præſidio in tyrannos etiam ipſos tyrannidem exercent. Alioqui unde nam horror ille formæ, hiſpida cutis & barbæ ſylva, plane ſenile quiddam in viro, niſi à prudentiæ vitio? cum fœminarum, ſemper læves malæ, vox ſemper exilis, cutis mollicula, quaſi perpetuam quãdam adoleſcentiam imitentur? Deinde quid aliud optant in hac vita, quã ut viris quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

maxime placeant? Nonne huc ſpectant tot cultus, tot fuci, tot balnea, tot compturæ, tot unguenta, tot odores, tot componendi, pingendi, fingendique vultus, oculos, & cutem artes? Iam num alio nomine viris magis commendatæ ſunt, quam ſtulticiæ? Quid enim eſt, quod illi mulieribus non permittunt? At quo tandem autoramento, niſi voluptatis? Delectant autem fœminæ non alia re, quam ſtulticia. Id eſſe verum non ibit inficias, quisquis ſecum reputarit, quas vir cum muliere dicat ineptias, quas agat nugas, quoties fœminea voluptate decreverit uti. Habetis igitur primum & præcipuum vitæ oblectamentum quo fonte proficiſcatur. Sed ſunt nonnulli, cum primis autem ſenes, bibaces quidem illi magis quam mulieroſi, qui ſummam voluptatem in compotationibus conſtituunt. Equidem an ſit ullum lautum convivium, ubi mulier non adſit, viderint alii. Illud certe conſtat, citra ſtulticiæ condimentum, nullum omnino ſuave eſſe. Adeo ut ſi deſit qui ſeu vera, ſeu ſimulata ſtulticia riſum moveat, γελωτοποιὸν

quem-

quempiam vel mercede cõductum accerſant, aut ridiculum aliquem paraſitum adhibeant, qui ridendis, hoc eſt ſtultis dicteriis, ſilentium ac triſtitiam compotationis diſcutiat. Quorſum enim attinebat tot bellariis, tot lauticiis, tot cupediis onerare ventrem, niſi & oculi pariter & aures, niſi totus animus, riſu, jocis, leporibus paſceretur. At * iſtiuſmodi tragematum ego ſum architectrix unica. Quanquam illa ipſa jam in conviviis ſolennia, * regem ſortiri talis, luſitare teſſeris, * philoteſiis invitare, certare * συμπεριφοραῖς, * ad myrtum canere, ſal-

Iſtiuſmodi tragematum) Tragemata vocant Græci, quæ Latini bellaria vocant, nempe ſecundæ menſæ delicias.

Regem ſortiri talis) Rex dicebatur qui ſingulis præſcribebat, quantum deberent bibere.

Philoteſiis) Græci φιλοτησίας vocant, quibus & hodie noſtrates utuntur, cum in amicitiæ ſignum prælibant alicui, ac deinde porrigunt poculum.

Συμπεριφοραῖς) Id eſt, circumlationibus. Sic enim vocant, cum dicendi, canendi, bibendique vices, ordine per omnes circumferuntur.

Ad Myrtum canere) Olim qui canere jubebatur, myrteum ramum accipere

re, ſaltare, geſticulari, non à ſeptem Græciæ ſophis, verum à nobis, ad humani generis ſalutem reperta ſunt. Atqui omnium hujuſmodi rerum ea natura eſt, ut quo plus habēt ſtulticiæ, hoc plus conferant vitæ mortalium, quæ ſi triſtis, * ne vita quidem appellanda videatur. Triſtis autē evadat oportet, niſi cognatum tædium, hoc genus oblectamentis abſterſeris. Sed erunt fortaſſis, qui hoc quoque voluptatis genus negligant, & in amicorum charitate & conſuetudine acquieſcant; amicitiam dictitantes unam rebus omnibus anteponendam: quippe rem uſque adeo neceſſariam, ut * nec aër, nec ignis, nec aqua magis: rurſum adeo jucundam, ut qui hanc de medio ſuſtulerit, ſolem ſuſtulerit: adeo denique

ſolitus erat ab eo qui ante cecinerat, atque is finita cantione tradebat ei quem vellet poſt ſe canere, ut copioſius explicat Eraſmus in ſuis Chiliadibus.

Ne vita quidem) Vnde veteres vivere dicebant, genialiter agere lauteque. Catullus: Vivamus mea Lesbia, atque amemus.

Nec aer nec ignis) Ita M. Tullius in Lælio de amicitia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

nique honeſtam, ſiquid tamen hoc ad rem pertinet, ut nec ipſi philoſophi vereantur eam inter præcipua bona commemorare. Sed quid ſi doceo me hujus quoque tanti boni * & puppim eſſe & proram? Docebo autem non * crocodilitis, aut * ſoritis, * ceratinis, aut aliis

Et puppim eſſe & proram) Proverbialiter dixit præcipuum authorem & fontem. Nam qui puppim ac proram navis habet, totam habet navim.

Crocodilitis) Crocodilites genus eſt ſyllogiſmi captioſi, quem dialectici fingunt crocodilum propoſuiſſe mulieri, cujus filium rapuerat. Si dixeris, inquit, verum, reddam tibi filium. Illa reſpondit, Non reddes. Et ergo redde, quia verum dixi. Imo, inquit, ſi reddidero, non dixeris verum.

Soritis) Sorites ſyllogiſmus eſt, quem Cicero vocat acervalem, quod acervandis paulatim ſingulis fallat. Vt: Decem nummi non faciunt divitē: quid ſi unum addas? quid ſi etiam unum? Ita fiet ut nunquam fias dives, ſi nunquam unus nummus facit divitem. Dicitur autem ἀπὸ τȣ̃ σορȣ̃, id eſt, à cumulo ſive acervo.

Ceratinis) Quos Latini cornutos vocant, cum è duobus quicquid reſponderis, in te retorquetur. Hujuſmodi ſyllogiſmis veteres dialectici ludebant. Dicitur autem ἀπὸ τȣ̃ κέρατος, id eſt, cornu.

aut aliis id genus dialecticorum argutiis, ſed pingui, quod ajunt, Minerva, rem digito propemodum oſtendam. Age, connivere, labi, cæcutire, hallucinari in amicorum vitiis, quædam etiam inſignia vitia pro virtutibus amare, mirarique, an non ſtulticiæ videtur affine? Quid cum alius exoſculatur nævum in amica, alium delectat * polypus Agnæ, cum filium * ſtrabonem appellat pætum pater, quid, inquam, hoc eſt, niſi mera ſtulticia? Clament terque quaterque, ſtulticiam eſſe: atqui hæc una ſtulticia, * & jungit, junctos & ſervat amicos. De mortalibus loquor, quorum nemo ſine vitiis naſcitur; optimus ille eſt, qui minimis

Polypus) Alluſit ad verſus Horatianos. Polypus vitium eſt narium grave olentium. Aguam vocat amicam.

Strabonem appellat pætum) Strabonem eſſe, vitium eſt oculorum diſtortorum. Pætum eſſe, levius eſt: nam pætis oculis pingebatur Venus, quod id videatur amatorium.

Et jungit, junctos] Et hoc carmen eſt Horatianum. Vt eſt illud: Nam vitiis nemo ſine naſcitur. Et illud: Quam aut aquila aut ſerpens Epidaurius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

nimis urgetur: cum interim inter ſapientes iſtos deos, aut omnino non coaleſcit amicitia, aut tetrica quædam & inſuavis intercedit, nec ea niſi cum pauciſſimis, nam cum nullis dicere religio eſt, propterea quod maxima pars hominum deſipit, imo nullus eſt, qui non multis modis deliret, & non niſi inter ſimiles cohæret neceſſitudo. Quod ſi quando inter ſeveros iſtos coierit mutua benevolentia, ea certe haud quaquam ſtabilis eſt, nec admodum duratura, nimirum inter moroſos & plus ſatis oculatos, ut qui in amicorum vitiis tam cernũt acutum, quam aut aquila, aut ſerpens Epidaurius. At ipſi in propriis vitiis quam lippiunt, & quam non vident * manticam in tergo pendentem? Itaque cum ea ſit hominum natura, ut nullum ingenium reperiatur non magnis obnoxium vitiis; adde tantam animorum ac ſtudiorum diſſimilitudinem, tot lapſus,

Manticam in tergo) Et hoc proverbium in eos, qui aliorum cernunt vitia, ſua non vident. Natum ex Æſopi fabula. Perſius: Vt nemo in ſeſe tẽtat deſcendere, nemo! Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

lapſus, tot errata, tot caſus vitæ mortalis: quo pacto vel horam conſtabit * inter Argos iſtos amicitiæ jucunditas, niſi acceſſerit ea quam mire Græci εὐήθειαν appellant? hanc ſeu ſtulticiam ſeu morum facilitatem vertas licebit. Quid autem? an non Cupido ille omnis neceſſitudinis autor & parens, prorſum oculis captus eſt? cui quemadmodum * τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται, itidem inter nos quoque efficit, ut ſuum cuique pulchrum videatur, ut * caſcus caſcam, perinde

Inter Argos iſtos) Argos vocat plus ſatis oculatos. Nam ut Ovid. ait: Cinctum luminibus centum caput Argus habebat.

Τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται) Id eſt, non pulchra pulchra videntur. Hemiſtichium eſt Theocriti de amante. Sic enim ait in Idyllio ζ. ἦ γὰρ ἔρωτι Πολλάκις ὦ Πολύφαμε τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται. Id eſt, Etenim amori ſæpe, ô Polypheme, quæ non pulchra, pulchra videntur. Cæcus enim amor à poetis fingitur; & τυφλοῦται τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον, ut ait Plato; id eſt, Excæcatur amans circa amatum.

Caſcus caſcam) Id eſt, vetulus vetulam. Sic enim priſci Latini loquebantur. Eſtque proverbium.

inde ut * pupus pupam, deamet Hæc paſſim & fiunt & ridentur, ſed tamen hæc ridicula jucundam vitæ glutinant copulantque ſocietatem. Porro quod de amicitia dictum eſt, id multo magis de conjugio ſentiendum, quod quidem nihil eſt aliud, quam individua vitæ conjunctio. Deum immortalem, quæ non divortia, aut etiam * divortiis deteriora paſſim acciderent, niſi viri fœminæque domeſtica conſuetudo, per adulationem, per jocum, per facilitatem, errorem, diſſimulationem, meum utique ſatellitium, fulciretur, aleturque? Papæ, quam pauca coirent matrimonia, ſi ſponſus prudenter exquireret, quos luſus delicata illa, ſicuti videtur, ac pudens virguncula jam multo ante nuptias luſerit? Tum quanto pauciora cohærerent inita, niſi plurima uxorum facta per viri vel negligentiam, vel ſtuporem laterent? Atque hæc quidem merito ſtulticiæ tribuun-

Pupus) Pupum antiqui puerum vocabant, pupam puellam.

Divortiis deteriora) Significat veneficia aut homicidia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

tribuuntur, verum ea interim præſtat, ut marito jucunda ſit uxor, uxori jucundus maritus, ut tranquilla domus, ut maneat affinitas. Ridetur, * cuculus, curruca, & quid non vocatur, cum mœchæ lachrymas labellis exorbet. At quanto felicius, ſic errare, quam zelotypiæ diligentia quum ſeſe conficere, tum omnia miſcere tragœdiis? In ſumma uſque adeo nulla ſocietas, nulla vitæ conjunctio ſine me vel jucunda, vel ſtabilis eſſe poteſt, ut nec populus principem, nec ſervum herus, nec herum pediſequa, nec diſcipulum præceptor, nec amicus amicum, nec maritum uxor, nec locator conductorem, nec contubernalis contubernalem, nec convictor convictorem diutius ferat, niſi viciſſim inter ſeſe nũc errent, nunc adulentur, nunc prudẽtes conniveant, nũc ali-

Cuculus, curruca) Sic vulgo vocant maritum uxoris parum pudicæ. Quanquam Plautus cuculum vocat maritum foris amantem aliam, quod hæc avis ova ponat in nido alieno. Iuvenalis currucam vocat maritum uxoris parum caſtæ, quod alienos alat pro ſuis. Tu tibi nunc curruca places,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

aliquo ſtulticiæ melle ſeſe deliniant. Iam hæc ſcio videri maxima, ſed audietis majora. Quæſo num quenquam amabit, qui ipſe ſemet oderit? Num cum alio concordabit, qui ſecum ipſe diſſidet? Num ulli voluptatem adferet, qui ſibimetipſi gravis ac moleſtus? Iſtud opinor nemo dixerit, niſi qui ſit ipſa ſtultior ſtulticia. Atqui ſi me excluſeris, adeò nemo poterit alterum ferre, ut ipſe etiam * ſibi quisque puteat, ſua cuique ſordeant, ſibi quisque ſit inviſus. Quando quidem id mali natura, non paucis in rebus noverca magis quam parens, mortalium ingeniis inſevit, præcipue paulo cordatiorum, ut ſui quenque pœniteat, admiretur aliena. Quo fit ut omnes dotes, omnis elegantia, decorque vitæ vitietur, pereatque. Quid enim proderit forma, præcipuum deorum immortalium munus, ſi putiditatis vitio contaminetur? Quid juventa, ſi ſenilis triſtitiæ fermento corrumpatur? Denique quid in omni vitæ munere vel

Sibi quiſque puteat) Putere dicitur quod moleſtum eſt ac diſplicet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

vel tecum, vel apud alios acturus es cum decoro (eſt enim non artis modo, verum etiam omnis actionis caput, decere quod agas) niſi adſit dextra hæc Philautia, quæ mihi merito germanæ eſt vice? Adeo ſtrennue meas ubique partes agit. Quid autem æque ſtultum, atque tibiipſi placere? teipſum admirari? At rurſum quid venuſtum, quid gratioſum, quid non indecorum erit, quod agas, ipſe tibi diſplicens? Tolle hoc vitæ condimentum, & protinus frigebit cum ſua actione orator, nulli placebit cum ſuis numeris muſicus, explodetur cum ſua geſticulatione hiſtrio, ridebitur una ſuiscum muſis poëta, ſordebit cum arte pictor, eſuriet cum pharmacis medicus. Poſtremo * pro Nireo Therſites, pro * Phaone Neſtor, pro Minerva ſus, pro facundo infans, pro urbano

Pro Nireo Therſites) Vterque eſt apud Homerum. Nireum dicit fuiſſe omnium formoſiſſimum, qui ad Troiam venerunt. Therſiten omnium maxime deformem.

Phaone Neſtor) Phaon beneficio Veneris è ſene revocatus eſt ad adoleſcentiam. Neſtor tria ſecula vixit, teſte Homero Iliad. α.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

bano ruſticus videberis. In tantum neceſſe eſt, ut ſibi quoque quiſque blandiatur, & aſſentatiuncula quapiam ſibi prius commẽdetur, quam aliis poſſit eſſe commendatus. Denique cum præcipua felicitatis pars ſit, ut * quod ſis, eſſe velis, nimirum totum hoc præſtat compendio mea Philautia, ut neminem ſuæ formæ, neminem ſui ingenii, neminem generis, neminem loci, neminem inſtituti, neminem patriæ pœniteat: adeo ut nec Hirlandus cum Italo, nec Thrax cum Athenienſi, nec Scytha cum inſulis fortunatis cupiat permutare. Et ô ſingularem naturæ ſollicitudinem, ut in tanta rerum varietate paria fecit omnia! Vbi dotibus ſuis nonnihil detraxit, ibi pluſculum Philautiæ ſolet addere; quanquam hoc ipſum ſtulte profecto dixi, cum hæc ipſa dos ſit vel maxima. Vt ne dicam interim, nullum egregium facinus adiri, niſi meo impulſu, nullas egregias artes, niſi me authore fuiſſe repertas. An non omnium laudatorum facinorum

ſeges

Quod ſis eſſe velis) Hemiſtichium eſt Martialis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

leges ac fons eſt bellum ? Porro quid ſtultius, quam ob cauſas, neſcio quas, certamen ejuſmodi ſuſcipere, unde pars utraque ſemper plus aufert incommodi, quam boni ? Nam eorum qui cadunt, veluti * Megarenſium, οὐδεὶς λόγος. Dein cum jam utrinque conſtitere ferratæ acies, * & rauco crepuerunt cornua cantu, quis oro ſapientum iſtorum uſus, qui ſtudiis exhauſti, vix tenui frigidoque ſanguine ſpiritum ducunt ? * craſſis ac pinguibus opus eſt, quibus

Megarenſium οὐδεὶς λόγος) Id eſt, Nullus reſpectus. Proverbium eſt apud Theocritum ex oraculo natum, quo reſponſum eſt, Megarenſes neque tertios eſſe, neque quartos, perinde quaſi in nullo ſint numero, de quibus nulla ſit mentio.

Et rauco) Hemiſtichium eſt Vergilianum.

Craßis ac pinguibus) Hoc ex Ariſtotelis ſententia, qui putat eos, qui minime valent ingenio, plus pollere audacia. Nam craſſus ſanguis, quo abundant robuſti, ut robur auget, ita ingenium craſſum efficit. Contra, ſanguis tenuis, ex quo ſpiritus tenues exhalant, ut corpuſculum imbecillum & meticuloſum, ita ingenium acutum timidumq; efficit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

bus quam plurimum adſit audaciæ, mentis quam minimum. Niſi ſi quis * Demoſthenem militem malit, qui * Archilochi ſequutus conſilium, vix conſpectis hoſtibus, abjecto clypeo fugit, tã ignavus miles, quam orator ſapiens. Sed conſilium, inquiunt, in bellis plurimum habet momenti. Equidem fateor in duce, verum id quidem militare, non philoſophicum, alioqui paraſitis, lenonibus, latronibus, ſicariis, agricolis, ſtupidis, obæratis, & hujuſmodi mortalium fece, res tam præclara geritur, non philoſophis lucernariis. Qui quidem quam ſint ad omnem vitæ uſum inutiles, vel Socrates ipſe unus Apollinis oraculo ſapiens, ſed minime ſapienter judicatus, documento

Demoſthenem) Nam is abjecto clypeo fugit, unde Rhipſaſpis dictus eſt, ut Plutarchus in ejus vita ſcribit.

Archilochi ſequutus conſilium) Lacedæmonii Archilochum poetam è finibus ſuis excedere coegerunt: quod in epigrammate quodam gloriatus eſſet ſe clypeum abjeciſſe, quaſi id conſultius ſit quam mori in pugna. Author Plutarchus in apophthegmatis Laconicis. Lege proverbium in Chiliadibus, Abjecit haſtam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

mento eſſe poteſt, qui neſcio quid publice conatus agere, ſummo cum omnium riſu diſceſſit. Quanquam vir is in hoc non uſquequaque deſipit, quod ſapientis cognomen non agnoſcit, atque ipſi deo reſcribit, quodque cenſet ſapienti à repub. tractanda abſtinendum eſſe, niſi quod potius monere debuerat, à ſapientia temperandum ei, qui velit in hominum haberi numero. Deinde quid eundem accuſatum * ad cicutam bibendam adegit, niſi ſapientia? Nam * dum nubes * & ideas philoſophatur, * dum pulicis pedes metitur, * dum culicum vocem miratur; quæ ad vitam com-

Ad cicutam) Herba eſt mortifera, unde Socrates bibit potionem.

Dum nubes) Ita Ariſtophanes inducit eum adorantem nubes, tanquam deos.

Et ideas) Alludit ad ideas Platonicas, quas irriſit & Ariſtoteles.

Dum pulicis pedes) Hoc quoque de eodem fingit in nubibus Ariſtophanes, irridens illius mathematicam.

Dum culicum vocem) Eſt & hoc in eadem fabula, Socratem fingit diſputantem, unde tantam vocem emittat culex, tantillum animal.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

communem attinent, non didicit. Sed adeſt præceptori de capite periclitanti diſcipulus Plato, egregius ſcilicet patronus, * qui turbæ ſtrepitu offenſus, vix dimidiatam illam periodum pronunciare potuit. Iam quid dicam * de Theophraſto? qui progreſſus in concionem, protinus obmutuit, perinde * quaſi repente lupo conſpecto, qui militem animaſſet in bello? Iſocrates ob ingenii timiditatem nec hiſcere unquam eſt auſus. * M. Tullius eloquentiæ Romanæ parens, ſemper indecora trepidatione, per-

Qui turbæ ſtrepitu) Hoc in ejus vita legitur. & extat initium illius orationis: Quanquam omnium natu minimus adſum, &c. cum alioqui in ſcholis & circulis eſſet omnium facundiſſimus.

De Theophraſto) Is Ariſtotelis diſcipulus, ab eloquentia nomen etiam invenit, & tamen quia non exercitatus, apud populum dicturus obmutuit.

Quaſi lupo conſpecto) Lupus enim ſi prius hominem videat, vocem adimere putatur. Iſocrates ſcripſit plurimas orationes, nullam egit cauſam, quod voce eſſet exili, & natura timidus, ut in illius vita legitur.

M. Tullius) Hoc vitii Tullius ipſe fatetur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ne, perinde quaſi puer ſingultiens, exordiri conſuevit. Idque Fabius interpretatur cordati oratoris, & periculum intelligentis argumentum. Verum cum hoc dicit, an non palam fatetur ſapientiam obſtare ad rem probe gerendam? Quid iſti facient, cum res ferro geritur, qui tum metu exanimantur, cum nudis verbis eſt decertandum? Et poſt hæc celebratur, ſi diis placet, præclara illa Platonis ſententia, beatas fore reſpublicas, * ſi aut imperent philoſophi, aut philoſophentur imperatores. Imo ſi conſules hiſtoricos, reperies nimirum nullos reipublicæ peſtilentiores fuiſſe principes, quam ſi quando in philoſophaſtrum aliquem, aut literis addictum inciderit imperium. Cujus rei ſatis, opinor, faciunt fidem Catones: quorum * alter inſanis

Si aut imperent) Non hæc dicuntur ex animo, ſed ad Moriæ perſonam reſpiciens ludit, cum autor ipſe longe diverſa ſentiat.

Alter inſanis) De Cenſorio loquitur, qui quadragies accuſatus, ſemper abſolutus eſt, ipſe ſeptuagies ac ſæpius alios reos fecit; ut in ejus vita narrat Plutarchus, & Plin. in ſeptimo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ſanis delationibus reipub. tranquillitatem vexavit, * alter libertatem Populi Romani dum nimium ſapienter vindicat, funditus ſubvertit. Adde his * Brutos, Caſſios, * Gracchos, ac * Ciceronem etiam ipſum, qui non minus peſtilens fuit Romanorum reipub. quam * Demoſthenes Athenienſium. Porro * M. Antonius, ut donemus bonum imperatorem fuiſſe; nam id ipſum extorquere poſſim; fuit enim hoc ipſo nomine gra-

Alter) Vticenſem intellige, qui provocato Cæſare, ſubvertit libertatem Romanam.

Brutos, Caſsios) Hi Iulium occiderunt: ac poſtea victi, manu ſua ſibi necem conſciverunt.

Gracchos) Tiberium & Caium, uterque eloquens, uterque ſeditioſus, uterque per tumultum periit. lege Plinium de viris illuſtribus.

Ciceronem) Cicero Antonium in perniciem reipublicæ provocavit.

Demoſthenes) Et hic Athenienſes ad bellum adverſus Philippum ſuſcipiendum incitavit: quæ res eis vertit male.

M. Antonius) Hic Pius dictus eſt, & cognominatus Philoſophus, vir omnium laudatiſſimus, ſed Commodi illaudatiſſimi pater.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ne gravis, atque inviſus civibus, quod tam philoſophus eſſet: ſed tamen ut donemus fuiſſe bonum, at certe peſtilentior fuit reipub. tali relicto filio, quam fuerat ſua adminiſtratione ſalutaris. Quandoquidem ſolet hoc hominum genus, qui ſe ſapientiæ ſtudio dediderunt, cum cæteris in rebus, tum præcipue in liberis propagandis infeliciſſimum eſſe, providente opinor natura, * ne malum hoc ſapientiæ inter mortales latius ſerpat. * Itaque Ciceroni degenerem fuiſſe filium conſtat, & ſapiens ille * Socrates liberos habuit matri ſimiliores quam patri, ut non omnino peſſime ſcripſit quidam, id eſt, ſtultos. Sed utcunque ferendum, ſi tantum ad publica munia forent

Ne malum hoc ſapientiæ) An non hic palam ludit, & ſtulticiam loqui facit, non ſuum animum?

Itaque Ciceroni) Cicero filius Ciceronis, temulentus, ignavus, moroſus, nulla in re ſimilis patri, niſi in feſtivitate, ut teſtatur Seneca.

Socrates liberos) Ita teſtatur Seneca: nam uxorem habuit Socrates moroſam, ac rixoſam, ut teſtatur Gellius.

forent * ὄνοι πρὸς λύραν, niſi ad omnem prorſus vitæ functionem nihilo eſſent dexteriores. Ad convivium adhibe ſapientem, aut triſti ſilentio, aut moleſtis quæſtiunculis obturbabit. Ad chorum advoca, camelum ſaltare dices. Ad publicos ludos trahe, ipſo vultu populi voluptatibus obſtabit, & cogetur è theatro migrare * ſapiēs Cato, quandoquidem ſupercilium non poteſt ponere. In colloquium inciderit, repente * lupus in fabula. Si quid emendum, ſi contrahendum, breviter ſi quid eorum agendum, ſine quibus hæc quotidiana vita tranſigi non poteſt, ſtipitem dicas ſapientem iſtum, non hominem. Vſque adeo ne-

Ονοι πρὸς λύραν) Id eſt, Aſini ad lyram, proverbium eſt.

Sapiens Cato) Eſt apud Martialem de Catone minore, qui, cum ſederet in theatro, nec auderent agere qui acturi erant Floralia, in quibus mulieres nudæ & viri turpiter ſaltabant, juſſus eſt aut mutare vultum, aut exire. exivit itaque.

Lupus eſt in fabula) Proverbium eſt de ſubito ſilentio in medio ſermone oborto.

eo neque ſibi, neque patriæ, neque ſuis uſquam uſui eſſe poteſt, propterea quod communium rerum ſit imperitus, & à populari opinione vulgaribusque inſtitutis longe lateque diſcrepet. Qua quidem ex re odium quoque conſequatur neceſſum eſt, nimirum ob tantam vitæ atque animorum diſſimilitudinem. Quid enim omnino geritur inter mortales non ſtulticiæ plenum, idque à ſtultis, & apud ſtultos? Quod ſi quis unus univerſis velit obſtrepere, huic ego ſuaſerim, ut * Timonem imitatus, in ſolitudinem aliquam demigret, atque ibi ſolus ſua fruatur ſapientia. Verum ut ad id, quod inſtitueram, revertar, quæ vis ſaxeos, quernos, & agreſtes illos homines in civitatẽ coegit, niſi adulatio? Nihil enim aliud ſignificat illa * Amphionis & Orphei

Timonem) Timon Athenienſis offenſus hominum moribus, abiit in ſolitudinem, & mortalium omnium conſortia fugit, adeo ut ſepulchrum quoque illius à continente ſit undis maris avulſum. Exultat de hoc Luciani dialogus ab Eraſmo verſus.

Amphionis & Orphei) Eſt in fabulis, Amphione canente, ſaxa ſua ſponte in ſtru-

Orphei cithara. Quæ res plebem Romanam jam extrema molientem, in concordiam civitatis revocavit? Num oratio philoſophica? Minime. Imo ridiculus * ac pueriliſ apologus de ventre reliquisque

in ſtructuram murorum coiiſſe, atque ita cantu, non manibus claras extructas fuiſſe Thebas. De Orpheo quoque fabulantur, ſaxa & quercus, cantu illius commota fuiſſe. Id Horatius interpretatur, agreſtem multitudinem, quam per ſaxa & quercus intelligi voluit, illorum ſuaviloquentia, in civitatis formam fuiſſe coactam.

Ac puerilis apologus) Cum plebs Romana ære alieno demerſa, authore Sicinio in ſacrum montem à patribus ſeceſſiſſet, atque ita de republica actum eſſe videretur, Patres Menenium Agrippam oratorem ad plebem miſerunt, qui hujuſmodi apologo, plebem patribus reconciliavit. Tempore, inquit, quo in homine, non ut nunc, omnia in unum conſentiebant, ſed ſingulis membris, ſuum cuique conſilium, ſuus ſermo fuerat, indignatas reliquas partes, ſua cura, ſuo labore ac miniſterio, ventri omnia quæri, ventrem in medio quietum, nihil aliud quam datis voluptatibus frui: conſpiraſſe inde, ne manus ad os cibum ferrent, nec os acciperet datum, nec dentes conficerent. Ac ita cum ventrem fame domare vellent, ipſa una membra,

que corporis membris confictus. Idem valuit * Themiſtoclis apologus conſimilis de vulpe & ericio. Quæ ſapientis oratio tantundem potuiſſet, quantum commen-
ticia

totumque corpus, ad extremam tabem veniſſe: inde apparuiſſe, ventris quoque haud ſegne miniſterium eſſe, quippe qui ſanguinem hunc, quo vivimus, vigemusque, mitteret in omnes corporis partes. Hocque apologo oſtendens, iram plebis in patres ſimilem eſſe inteſtinæ illi membrorum ſeditioni, flexit mentes hominum. Hæc ferme Livius, primæ Decadis lib. 2.

Themiſtoclis apologus) Themiſtocles populum Athenienſem, ægre ferentem avaritiam magiſtratus, hujuſmodi apologo deterruit à rebus novandis. Vulpecula ſitibunda, æſtate media, ſole fervente, dum foſſam ingreſſa, aquam quærit, luto à ſole indurato inhæſit, ibique muſcæ totum vulpeculæ corpus obſidentes, ſanguinem omnem exugebant. Quod erinacius, foſſæ ripam forte fortuna prætergrediens, conſpicatus, vulpeculæ volens ſuppetias ferre, muſcas ſpinis illis ſuis abigere parabat. Ibi vero vulpecula obſecrans, ne muſcas abigeret, dixit: Iſtæ nunc ſanguinis ſaturæ ſunt, quas ſi abegeris, aliæ famelicæ in harum locum ſuccedentes, quicquid ſanguinis reliquum fuerit, prorſus ebibent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ticia illa * cerva Sertorii potuit, quantum * Laconis illius de duobus

Cerva Sertorii) Plutarchus in vita Sertorii refert, eum, cũ Iberiam ſibi ſubjeciſſet, Barbaros hoc modo illuſiſſe. Cervam candidi coloris, ſic manſuefactam, ut vocantem exaudiret, & vadentem ſequeretur, jactabat ſibi à Diana miſſam, multaque ſe per illam edoceri. Itaque quoties hoſtes adventuros conjectaret, ſimulabat ſibi id à cerva indicatum, atque ſiquando victoria aliqua ſuorum ducum deferebatur, occulto nuncio, ſibi à cerva fauſta nunciata jactabat. Eaque arte fecit, ut Barbari eum numinis inſtar colerent.

Laconis) Lycurgi videlicet Lacedæmoniorum legiſlatoris, qui, ut Plutarchus ſcribit in libello de puerorum educatione, duos catulos, iiſdem æditos parentibus, ſic educavit, ut alterum ignavum voracemque, alterum vero generoſum venatorem redderet. Deinde Lacedæmoniis in concione congregatis: Magnum momentum ad virtutem, ô Lacedæmonii, inquit, ſunt mores, doctrinæ & educationes. Atque ego hæc vobis manifeſta faciam. Quo dicto, ponens in medium λοπάδα, id eſt, ollam, ac leporem, è regione catulorum, ipſos catulos dimiſit. Ibi vero generoſus ille in leporem impetum fecit, alter vero ad ollam ſe recepit. Lacedæmoniis autem nondum conjicientibus quid hæc ſibi vellent, Lycurgus inquit: Catuli iſti iiſdem parentibus

bus canibus, * deque vellendis equinæ caudæ pilis ridendum modo dicti Sertorii commentum? Vt ne quid dicam de * Minoe, deque

tibus prognati ſunt, cæterum diverſam nacti educationem, alter venator ſtrenuus, alter ignavus & guloſus evaſit.

De vellendis pilis) Cum Sertorius, ut Plutarchus in ejus vita ſcribit, adverſus Pompeium bellum gereret, multitudoque Barbarorum, ducis imperio minus pareret, hoc commento uſus eſt. Advocata totius exercitus cōcione, duos equos adduci juſſit, alterum macie ſenioque confectum, alterum robuſtum, caudamque habentem nigram. Macilento autem admovit virum robuſtum, forti vero homunculum imbecillem. Dato autem ſigno vir ille magnus, ut illi præceptum erat, caudam gracilis equi ambabus manibus prehendens, evellere ſetas omnes uno impetu annixus eſt. Parvus contra homuncio robuſti equi caudam paulatim vellebat. Tandem vero ubi ille fruſtra conatus ſibi moleſtus eſſet, aliiſque riſum moveret, hic contra minimo labore ſetas ſtatim evelleret: ibi Sertorius aſſurgens, Videtis commilitones, inquit, ingenium plus poſſe quam vires. Multa enim quæ unico impetu ſuperari non poſſunt, paulatim ſuperantur.

Minoe) Minos Cretenſium rex, finxit, ſe nono quoque anno in conſilium Iovis patris admitti, atque inde leges acceptas ad po-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

* deque Numa, quorum uterque fabuloſis inventis ſtultam multitudinem rexit. Hujuſmodi nugis commovetur ingens ac potens illa * belua populus. At rurſum, quæ civitas

ad populum ferre, quo major eſſet legi-
bus autoritas. Vnde Homerus Odyſſ. τ.
Μίνως Ἐννέωρος βασίλευε διὸς μεγάλου ὀα-
ριστής. id eſt, Minos nono quoq; anno cum
Iove familiarem habuit confabulatio-
nem. Vnde Heſiodus dixit, eum Iovis ſce-
ptrum, quam Plato in Minoe doctrinam
interpretatur, habere. Ζηνὸς ἔχων σκῆ-
πτρον, τῷ καὶ πόλεων βασίλευε. id eſt, Sce-
ptra Iovis retinens, quis Cretum rexerat
urbes.

Deque Numa) Cum ſub Numa Pompilio ſecundo Romanorum rege, Romani cum omnibus finitimis pacem haberent, veritus Numa, ne luxuriarent ocio animi, quos metus hoſtium diſciplinaque militaris continuerat, omnium primum, rem ad multitudinem imperitam, & illis ſeculis rudem, efficaciſſimam, deorum metum, injiciendum ratus eſt, qui cum deſcendere ad animos ſine aliquo commento mirabili non poſſet, finxit ſibi cum dea Ægeria congreſſus nocturnos eſſe, ejusque ſe monitu ſacrificia inſtituere, legesque ferre. Hæc ferme Livius.

Belua populus) Plato lib. de republica ſexto dicit, Sophiſtas nihil aliud docere, quam vulgi ſententias, in quibus cum congregatus fuerit conſentiunt, hâcque

civitas unquam Platonis aut Ariſtoteils leges, aut * Socratis dogmata recepit? Tum autem quæ res * Deciis perſuaſit, ut ultro ſeſe diis

que vocare ſcientiam. Veluti ſi quis θρέμματος μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ τρεφομένου, id eſt, beſtiæ magnæ robuſtæque nutritæ, iras & cupiditates ſingulas obſervarit, qua ratione hoc adire tractareque deceat, quibus rebus miteſcat, & quibus acerbius fiat, quibus placetur, quibusque irritetur. Dicitque, ſophiſtas ſingula nominare ad illius beſtiæ ingentis opinionem, bona videlicet dicere, quibus delectatur, mala vero, quibus ipſa beſtia offenditur, neque aliam ullam de his afferre rationem. Hæc Plato. Sed &, nonnulli concionatores noſtri temporis, non multum ſophiſtis illis vulgaribus diſſimiles eſſe videntur. Quippe cum magis in concionibus blaterant, quæ mercatoribus mulierculisque grata eſſe putant, à quibus & aliquid pecuniolæ corradere queant, quam ea quibus vulgus ad pietatem trahi poſſit. Horatius item Platonem imitatus vocat populum, beluam multorum capitum.

Socratis dogmata) Id eſt, decreta: cujuſmodi ſunt illa, Satius eſt injuriam pati, quam facere: &, Mors nihil eſt mali: &, Philoſophia nihil aliud eſt, quam meditatio mortis.

Deciis perſuaſit) Nam Decii pro ſalute reipub. ſe devoverunt: pater, ut Livius

ſe diis manibus devoverent? Quid * Q. Curtium in ſpecum traxit, niſi inanis gloria, dulciſſima quædam Siren, ſed mirum quam à ſapientibus iſtis damnata? Quid enim ſtultius, inquiunt, quam ſupplicem * candidatum blandiri populo, * congiariis favorem emere, venari tot ſtultorum applauſus, acclamationibus ſibi placere, in triumpho veluti * ſignum aliquod populo ſpectandum circumferri, * æneum in foro ſtare? Adde his nomi-

vius ſcribit Dec. 1. lib. 8. in bello Latino: filius, ut idem lib. 10. teſtatur, in bello quod adverſus Vmbros, Hetruſcos & Samnites geſtum eſt.

Quintum Curtium) Notiſſima eſt hiſtoria.

Candidatum) Candidati vocantur, qui magiſtratum petunt, quos mos erat nomenclatore præeunte blande ſalutare, hunc patrem vocantes, hunc fratrem, hunc dominum, ut ſibi faverent.

Congiariis) Congius menſuræ genus. unde congiarium, quod modo pro munere, quod datur populo à principe, modo pro menſura accipitur.

Signum aliquod) Signa ſtatuæ dicuntur.

Aeneum ſtare) Alluſit ad illud Horatianum, Aut æneus ut ſtes. Ponebantur enim æneæ ſtatuæ benemeritis, in circo aut in foro Romæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

* nominum & cognominum adoptiones. Adde divinos honores homuncioni exhibitos, adde publicis cæremoniis * in deos relatos etiam ſceleratiſſimos tyrannos. Stultiſſima ſunt hæc, & ad quæ ridenda non unus ſufficit Democritus. Quis negat? Atqui hoc fonte nata ſunt fortium heroum facinora, quæ tot eloquentium virorum literis in cœlum tolluntur. Hæc ſtulticia parit civitates, hac conſtant imperia, magiſtratus, religio, conſilia, judicia, nec aliud omnino eſt vita humana, quam ſtulticiæ luſus quidam. Iam vero ut de artibus dicam, quid tandem mortalium ingenia ad excogitandas prodendasque

Nominum & cognominum) Mirus tumultus de adoptione nominum Antonini, Pii, Alexandri, Auguſti: ut patet ex Ælio Spartiano, & aliis.

In deos relatos) Romæ ſolent defunctos imperatores miris quibuſdam cæremoniis in deos referre; extructa turri lignea præalta, in hac congeſta vi ſtipularum & aromatum; in ſummo erat aquila alligata tenui funiculo. Is ſimul atque ſolutus eſſet incendio, avis ſumma petebat. Gratiſſimus interim odor nares omnium pervadebat, veluti animæ imperatoriæ petentis cœlum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

que poſteris, tot egregias, ut putant, diſciplinas excitavit, niſi gloriæ ſitis? Tantis vigiliis, tantis ſudoribus, famam, neſcio quam, qua nihil eſſe poteſt inanius, redimendam putarunt homines vere ſtultiſſimi. Sed interim ſtulticiæ tot tam egregia vitæ commoda debetis, quodque eſt longe dulciſſimum, * aliena fruimini inſania. Ergo poſteaquam mihi fortitudinis & induſtriæ laudem vindicavi, quid ſi prudentiæ quoque vindicem? Sed dixerit aliquis, Eadem opera * ignem aquæ miſceas, licebit.

Aliena fruimini inſania) Retulit Plinii Cecilii ſententiam, Optimum eſt aliena inſania frui. Inſaniunt non ſolum qui ſtulte quid agunt, verum etiam qui immodice. Vnde qui non æſtimandis vigiliis diſciplinas vel inveniunt, vel expoliunt, inſanis laboribus proſunt aliis. Et horum inſania fruuntur, qui juvantur illorum vigiliis.

Ignem aquæ miſceas) Pugnat enim ex diametro, quod ajunt, prudentia cum ſtulticia. Eſt autem proverbium apud Græcos, quo ἀδύνατον, id eſt, quod fieri non poteſt, ſignificant, πῦρ ὕδατι μιγνύναι, id eſt, ignem aquæ miſcere. Quo uſus eſt Plutarchus in libello περὶ πρώτου ψυχροῦ, id eſt, de prima frigiditate.

bit. Verum hoc quoque ſucceſſu- rum arbitror, ſi vos modo quod antehac feciſtis, auribus atque ani- mis favebitis. Principio ſi rerum uſu conſtat prudentia, in utrum magis competet ejus cognominis honos? in ſapientem, qui partim ob pudorem, partim ob animi ti- miditatem nihil aggreditur: an in ſtultum, quem neque pudor, * quo vacat, neque periculum, quod non perpendit, ab ulla re deterret? Sa- piens ad libros veterum confugit, atque hinc meras vocum argutias ediſcit. Stultus adeundis cominus- que periclitandis rebus, * veram (ni fallor) prudentiam colligit. Id quod vidiſſe videtur Homerus, etiamſi

Quo vacat) Id eſt, quo caret. Nam duo potiſſimum reddunt nos timidos, pu- dor, qui eſt metus juſtæ reprehenſionis, & periculum, quod intelligimus. Vnde Lucianus in epiſtola ad Nigrinum ait, Τὸ λελογισμένον ὀκνηρὸς ποιεῖ. τὸ δ᾽ ἀμαθὲς θρα- σεῖς. id eſt, prudentia ſegnes facit, inſci- tia autem audaces.

Veram, ni fallor) Hujuſmodi quæ- dam A. Gellius prodidit in philoſophos umbraticos. verum hæc jocans trahit ad ſtultorum experientiam, qui ſuo malo fiunt paulo minus ſtulti: hanc Plinius miſeram prudentiam vocat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

* etiamſi cæcus, cùm ait, * ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. Sunt enim duo præcipua ad cognitionem rerum parandam obſtacula, pudor, * qui fumum offundit animo, & metus, qui oſtenſo periculo, dehortatur ab adeundis facinoribus. At his magnifice liberat ſtulticia. Pauci mortales intelligunt ad quam multas alias quoque commoditates conducat, * nunquam pudeſcere & nihil

Etiamſi cæcus) Subeſt facetia in vocibus, vidiſſe & cæcus. Nam hic videre, pro intelligere poſitum eſt: & ſunt qui tradãt Homerum oculis captũ fuiſſe.

Ρεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω) Ideſt, Factum etiam ſtultus cognovit. Expertus ſtultus ſuo doctus malo, tum demum intelligit. At ſapientis, qui ratione & conſilio ducitur, non eſt dicere, non putaram. Sumptum eſt ab Homero Iliad. π. Heſiodus dixit, παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω. id eſt, paſſus etiam ſtultus novit.

Qui fumum offundit) Vnde Plinius ſpeciem inſaniæ, quam gignat ſtrychnum herba, quam medici vulgo ſolatium appellant, luſum pudoris vocat. Videmus enim, pudore fieri nonnunquam, ut homines prorſus delirent, & aliud pro alio reſpondeant.

Nunquam pudeſcere) Nam his temporibus ubique plus valet audacia quam ſapientia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

& nihil non audere. * Quod ſi
prudentiam accipere malunt eam
quæ rerum judicio conſtat, audit
obſecro quam procul abſint ab hac
qui hoc nomine * ſeſe venditant
Principio conſtat, res omneis hu-
manas, velut * Alcibiadis Silenos
binas habere facies nimium inte
ſeſe diſſimiles : Adeo ut quod pri-
ma, ut ajunt, fronte mors eſt, ſi
interius inſpicias, vita ſit : contra
quod

Quod ſi prudentiam) Trifariam enim accipiunt prudentiam. Vel qua prævi demus futura, vel quæ rerum uſu colle cta ſit, vel in genere, quæ rerum judicio & cognitione conſtat. Ea poteſt eſſe ve citra experientiam.

Seſe venditant) Eleganter dixit venditant pro jactant.

Alcibiadis Silenos) Sileni dicuntu ſenes Satyri. Dicti ſunt autem Sileni πα-ρὰ τὸ σείεσθαι περὶ τ̃ ληνόν. quod circa torcular verſarentur. qui enim uvas calcabant, hoc nomine vocabantur. Nominatim autẽ pædagogus Bacchi, quem Syneſius calvum fuiſſe ſcribit, cujus etiam Ovid. meminit, Silenus vocabatur. Erãt etiam Sileni Statuæ, quæ deforis ridiculæ erant, intus divinas imagines continebant. Quibus eleganter Alcibiades in convivio Platonis, Socratem comparat, quod is foris bardus ac ſtupidus, intus autem merum numen videretur.

quod vita, mors: quod formoſum, deforme: quod opulentum, id pauperrimum: quod infame, glorioſum: quod doctum, indoctum: quod robuſtum, imbecille: quod generoſum, ignobile: quod lætum, triſte: quod proſperum, adverſum: quod amicum, inimicum: quod ſalutare, noxium: breviter omnia repente verſa reperies, ſi Silenum aperueris. Id ſi cui forte nimis philoſophice dictum videtur, age * pinguiore, quemadmodum dici ſolet, Minerva planius faciam. Quis regem non & opulentum & dominum fatetur? Atqui nullis animi bonis inſtructus eſt, atqui nihil illi ſatis eſt, jam videlicet pauperrimus eſt. Tum animum habet plurimis addictum vitiis, jam turpiter ſervus eſt. Ad eundem modum in cæteris quoque philoſophari liceret. Sed hoc exempli vice poſuiſſe ſatis ſit. At quorſum hæc?

Pinguiore Minerva) Hoc proverbio ſignificamus nos planius & apertius loqui. Nam docti quidam rem per ſe claram ſic explicant argute, ut intelligi non poſſit. Quemadmodum Plato numeris ſuis tenebras offundit philoſophiæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

hæc ? inquiet aliquis. Audite que rem ducamus. * Si quis hiſtrioni bus in ſcena * fabulam agentibu * perſonas detrahere conetur, a ſpectatoribus veras nativasque fa cies oſtendere, nonne is fabulam omnem perverterit, dignusque ha beatur, quem omnes è theatro * veluti lymphatum ſaxis ejiciant Exorietur autem repente nova re rum ſpecies: ut qui modo mulier nunc vir: qui modo juvenis, mo ſenex: qui paulo ante rex,* ſubito Dama: qui modo deus, repente homun-

Si quis) Mira & faceta argutia & arguta facetia propoſitionem hanc col ligit.

Fabulam agentibus) Agunt hiſtrio nes, qui repræſentant: unde & actore dicti.

Perſonas detrahere) Perſona hoc lo co vultus eſt appoſititius, qui regem au fœminam, ſenem aut juvenem imitatur unde perſonati dicuntur.

Veluti lymphatum) Id eſt, furioſum & larvatum, quem Græci νυμφόληπτο vocant.

Subito Dama) Horatius aliquotie Damam vocat obſcurum & ignobilem Vt ne tegam ſpurco Damæ latus? Perſiu item Satyra quinta: Hic Dama eſt, non treſſis agaſo, Vappa & lippus, & in te nui farragine mendax.

homunculus appareat. Verum eum errorem tollere, eſt fabulam omnem perturbare. Illud ipſum figmentum & fucus eſt, quod ſpectatorum oculos detinet. Porro mortalium vita omnis quid aliud eſt quam fabula quæpiam, in qua alii aliis obtecti perſonis procedũt, aguntque ſuas quisque partes,* donec choragus educat è proſcenio? Qui ſæpe tamen eundem diverſo cultu prodire jubet, ut qui modo regem purpuratum egerat, nunc ſervulum pannoſum gerat. Adumbrata quidem omnia, * ſed hæc fabula non aliter agitur. Hic ſi mihi ſapiens aliquis cœlo delapſus, ſubito exoriatur, clamitetq;, hunc quem omnes ut * deum ac dominum

Donec choragus) Græci vocant χορηγὸν principem aut ducem choreæ. Significat & eum, qui ſuppeditat neceſſaria. Vnde & choragium, ut ſuperius admonuimus.

Sed hæc fabula) Vitam intelligit, in qua nihil ſyncero rerum judicio geritur, ſed umbris & ſimulacris rerum ducimur omnes.

Deum ac dominum) Hunc titulum exegit etiam Domitianus imperator. Martialis: Edictum domini deique noſtri. Et malo principe, nulla belua nocẽtior. No-

num ſuſpiciunt, nec hominem eſ
ſe, quod pecudum ritu ducatur af
fectibus, ſervum eſſe infirmæ ſor
tis,* quod tam multis tamque fœ
dis dominis ſponte ſerviat: rur
ſum aliũ, qui parentem extinctum
luget, ridere jubeat, quod jam de
mum ille vivere cœperit, cum alio
qui vita hæc nihil aliud ſit quam
mors quædam: porro alium ſtem
matis gloriantem, ignobilem a
nothum appellet, quod à virtut
longe abſit quæ ſola nobilitatis ſi
fons: adque eundem modum d
cæteris omnibus loquatur: Quæſo
quid is alius egerit, niſi ut * demen
ac fu

tum eſt illud Diogenis, qui cum conſcen
ſo ſuggeſto, ſubinde clamaſſet velu
concionaturus: ἀκούσατε ἄνθρωποι, i
eſt; audite homines: Iamque frequen
multitudo concurrens juberet quæ velle
proloqui: Ego, inquit, homines convo
cavi, in vobis quid hominis video? ſi
gnificans, non eſſe dicendos homines, qu
more brutorum animantium affectibu
ducerentur, non ratione.

Quod tam multis) Quot vitiis ob
noxius es, tot habes dominos, &
nonnunquam diverſa imperant. Avari
tia cogit quærere, amor jubet inſumere
Quod elegãter depinxit Perſius Satyra
Demens ac furioſus) Non mirum quo
apu

ac furioſus omnibus eſſe videatur? Vt nihil eſt ſtultius * præpoſtera ſapientia, ita perverſa prudentia nihil imprudentius. Siquidem perverſe facit, qui ſeſe non accommodet rebus præſentibus, * foroque nolit uti, nec ſaltem legis illius convivialis meminerit, * ἢ πῖθι, ἢ ἄπιθι,

apud ethnicos rudi populo fuit inviſa veritas. Nec Chriſtiani hæc, quæ veriſſima ſunt, ferre poſſunt. Et quando præſtabimus veram virtutem, ſi faciem illius ferre non poſſumus, ſi a commemoratione quoque abhorret animus?

Præpoſtera ſapientia) Veluti ſi quis ſapiens videri velit inter ſtultos, aut in re ſtulta.

Foroque nolit uti) Proverbium eſt ex Phormione Terentiana: Foro dicuntur uti, qui ſeſe accommodant loco & tempori. Sumptum à negociatoribus qui merces vendunt, non ut deſtinarant domi, ſed ut deprehenderint fori ſtatum, qui varius eſt. Eſt diligentius explicatum in Chiliadibus Eraſmi.

H πῖθι ἢ ἄπιθι) Id eſt, Aut bibe aut abi. Veteres conviviis ſortiebantur reges, qui cuique cyathorum modum præſcriberent. Ponebantur & leges jocoſæ, quarum hęc una eſt, quæ in proverbium abiit, quo ſignificabant, aut obſerviendum moribus eorum, inter quos agis, aut diſcedendum. Sic Cato diſceſſit è floralibus, quod vultus ſeveritatem mutare non poſſet.

ἄπιθι, poſtuletque ut fabula jam non ſit fabula. Contra, vere prudentis eſt, * cum ſis mortalis, nihil ultra ſortem ſapere velle, cumque univerſa hominum multitudine * vel connivere libenter, * vel comiter errare. At iſtud ipſum, inquiunt, ſtulticiæ eſt. Haud equidem inficias iverim, modo fateantur illi viciſſim, hoc eſſe, vitæ fabulam agere.* Cæterum illud, o dii immortales, eloquar ne, an ſileam? Quur autem ſileam, cum ſit vero verius? Sed præſtiterit fortaſſis in re tanta Muſas ex Helicone accerſere, * quas poetæ ſæpius ob meras nugas advocare ſolent. Adeſte igitur

Cum ſis mortalis) Iuxta illud Catonis: Cum ſis mortalis, quæ ſunt mortalia cura. Item illud Socratis: Quæ ſupra nos, nihil ad nos.

Vel connivere) Vt diſſimules te ſentire quod ſentis.

Vel comiter) Id eſt, civiliter, ut civilitatis & urbanitatis cauſa vere tibi perſuadeas rectum eſſe, quod nemo non ſequatur.

Cæterum illud, o dii) Oſtendit propoſitionem eſſe duriuſculam quam aggreditur.

Quas poetæ) Obiter taxat poetas, quibus hoc familiare eſt ſubinde invocare Muſas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

igitur pauliſper Iovis filiæ, dum oſtendo, nec ad egregiam illam ſapientiam, ac felicitatis, ut ipſi vocant, arcem, aditum eſſe cuiquam, niſi ſtulticia duce. Iam primum illud * in confeſſo eſt, * affectus omnes ad ſtulticiam pertinere: quandoquidem hac nota à ſtulto ſapientem diſcernunt, quod illum affectus, hunc ratio temperat: eoque Stoici perturbationes omnes, ceu morbos, à ſapiente ſemovent: Verum affectus iſti non ſolum * pædagogorum vice funguntur ad ſapientiæ portum properantibus, verumetiam in omni virtutis functione, ceu calcaria ſtimulique quidam

In confeſſo eſt) In confeſſo eſt id, de quo nulla eſt controverſia.

Affectus omnes) Quos Græci πάθη vocant, Latini perturbationes aut cupiditates, quibus Plato in Phædone, tanquam clavis quibuſdam, animam corpori dicit affigi.

Pædagogorum vice) Hæc eſt opinio Peripateticorum, qui putant affectus veluti ſtimulos à natura datos, quibus excitemur ad virtutem. Quanquam hanc acriter refellit Seneca. Et apte dixit, pædagogorum. nam imbecilles adhuc, & veluti pueri, ducimur affectibus: aſſequuti ſapientiam, contemptis illis, ſolo rationis ductu gubernamur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

dam adeſſe ſolent, velut ad benè agendum exhortatores. Quanquam hic fortiter reclamat bis Stoicus Seneca, qui prorſum omnem affectum adimit ſapienti. Verum cum id facit, jam ne hominem quidem relinquit, ſed novum potius deum quendam δημιουργεῖ, qui nuſquam nec extitit unquam, nec extabit: imo ut apertius dicam, marmoreum hominis ſimulacrum conſtituit, ſtupidum & ab omni prorſus humano ſenſu alienum. Proinde ſi libet, ipſi ſuo ſapiente fruantur, citraque rivalem ament licet, cumque eo vel * in civitate Platonis, vel ſi malint, * in idearum regione, vel * in Tantaliis inhabitent hortis.

Quis

In civitate Platonis) Nam is ita deſcripſit formam reipublicæ, ut nemo ſequi voluerit. Iocatur & Lucianus in veris narrationibus, Platonem ſolum in ſua vivere civitate.

In idearum regione) Plato formas quaſdam ponit, à materia ſeparatas, in mente divina, quas irriſit Ariſtoteles. Alluſit autem ad regiones fabuloſas, lunæ, ſolis, nubium, ventorum, de quibus multa Lucianus in veris narrationibus.

In Tantaliis hortis) Proverbium eſt Græcis, cum ſignificant aliquid nuſquam

Quis enim non iſtiuſmodi hominem ceu portentum ac ſpectrum fugitet horreatque, qui ad omnes naturæ ſenſus obſurduerit, qui nullis ſit affectibus, nec amore, nec miſericordia magis commoveatur, * quam ſi dura ſilex, aut ſtet Marpeſia cautes, quem nihil fugiat, qui nihil erret, ſed ceu * Lynceus quiſpiam nihil non perſpiciat, nihil non * ad amuſſim perpēdat, * nihil ignoſcat,

quam eſſe, quod putent, fabulas eſſe quæ poetæ de inferis referunt.

Quam ſi dura) Eleganter intexuit carmen Maronis è ſexto Æneidos de Didone.

Lynceus quiſpiam) Hic propemodum in proverbium abiit, ob incredibilem oculorum proſpicientiam. Horatius in epiſtolis: Non poſsis oculo quantum contendere Lynceus, Non tamen idcirco contemnas lippus inungi.

Ad amuſsim perpendat) Id eſt, accuratiſſime. ſic Gellius libro primo: Ad hæc, ſcripta omnia antiquiora tam curioſe perſpectabat, aut virtutes penſitabat, aut vitia rimabatur, ut judicium factum ad amuſſim diceres. Eſt autem amuſſis fabrorum lapidicidarumque linea, qua ad dirigenda ligna ſaxaque utuntur.

Nihil ignoſcat) Nam Stoici dicunt, πάντα τὰ ἁμαρτήματα ἴσα εἶναι, id eſt, Omnia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ignoſcat, * qui ſolus ſeipſo ſit contentus, * ſolus dives, ſolus ſanus, ſolus

Omnia peccata eſſe æqualia, ab aliiſque, quos ſtultos vocant, nihil non perperam fieri. Vnde illud Perſii, Satyra 5 : Digitum exere, peccas. Et quid tam parvum eſt ? ſed nullo thure litabis.

Qui ſolus ſeipſo contentus) παράδοξον enim Stoicorum eſt, τὸ σοφὸν αὐταρκῆ εἶναι, id eſt, ſapientem ſibiipſi ſufficere. Sicque Plutarchus ait in libello, cui titulum fecit περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, αὐτάρκης ἔσῃ, ἐὰν μάθῃς, τί τὸ καλὸν καὶ ἀγαθόν ἐστι. τρυφήσεις ἐν πενίᾳ καὶ βασιλεύσεις. id eſt, Tibiipſi ſufficies, ſi didiceris quid honeſtum & bonum. delitiaberis in paupertate, & regnabis.

Solus dives) Eſt & hoc παράδοξον, ὅτι μόνος σοφὸς πλούσιος, id eſt, quod ſolus ſapiens dives ſit. Horatius in epiſtolis : Ad ſummum, ſapiens uno minor eſt Iove, dives, Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum, Præcipue ſanus, niſi cum pituita moleſta eſt. Et Plutarchus in eodem libello, quem modo citavimus, οὐ βιώσῃ φιλοσοφήσας ἀηδῶς, ἀλλὰ πανταχοῦ ζῆν ἡδέως μαθήσῃ, καὶ ἀπὸ πάντων. εὐφρανεῖ σε πλοῦτος, πολλοὺς εὐεργετοῦντα, καὶ πενία πολλὰ μὴ μεριμνῶντα, καὶ δόξα τιμώμενον, καὶ ἀδοξία μὴ φθονούμενον. id eſt, Non vixeris, ſi philoſopheris, injucunde, ſed ubique vivere læte diſces, & ab omnibus. delectabunt te divitiæ de multis benemerentem, & paupertas non multa curantem, & gloria

ſolus rex, ſolus liber, breviter omnia ſolus, ſed ſuo ſolius judicio, * qui nullum moretur amicum, ipſe amicus nemini, qui diis quoque ipſis non dubitet * mandare laqueum, qui quicquid in omni vita geritur, velut inſanum damnet, rideatque? Atqui hujuſmodi animal eſt abſolutus ille ſapiens. Quæſo ſi res agatur ſuffragiis, quæ civitas iſtiuſmodi magiſtratum ſibi velit, aut quis exercitus talem optet ducem? imo quæ mulier id genus maritum, quis convivator ejuſmodi convivam, quis ſervus talibus moribus dominum vel optet, vel ferat? Quis autem non malit vel unumquemvis de media ſtultiſſimorum hominum plebe, qui ſtultus ſtultis vel imperare poſſit, vel parere, qui ſui ſimilibus placeat, ſed

& gloria quod honoreris, & ignobilitas quod non invidearis.

Qui nullum moretur) Id eſt, curet. Stoico ſapienti nec amico eſt opus, ut qui omnia conſtituat in ſeipſo.

Mandare laqueum) Hoc proverbio extremum contemptum ſignificamus. Iuvenalis de Democrito, Satyra 10: Cum fortunæ ipſe minaci Mandaret laqueũ, mediumque oſtenderet unguem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ſed quam plurimis, qui comis ſit in uxorem, jucundus amicis, bellus conviva, convictor facilis, poſtremo qui nihil humani à ſe alienum putet? Sed me quidem jamdudum iſtius ſapientis piget. Quare ad reliqua commoda ſeſe recipiat oratio. Agedum, ſi quis velut è ſublimi ſpecula circumſpiciat, ita ut Iovem interdum poetæ facere prædicant, quot calamitatibus hominum vita ſit obnoxia, quam miſera, quam ſordida nativitas, quam laborioſa educatio, quot injuriis expoſita pueritia, quot ſudoribus adacta juventus, quam gravis ſenectus, quam dura mortis neceſſitas, deinde in omni vita, quot morborum agmina infeſtent, quot immineant caſus, quot ingruant incommoda; quam nihil uſquam non plurimo felle tinctum? ut ne commemorem iſta, quæ homini ab homine inferuntur mala, quod genus ſunt, paupertas, carcer, infamia, pudor, tormenta, inſidiæ, proditio, convicia, lites, fraudes. Sed ego jam plane * τὸν ἄμμον ἀναμετρεῖν aggre-

Τὸν ἄμμον ἀναμετρεῖν) Id eſt, arenam perceuſere ſive commetiri. Proverbium

ſed

aggredior. Porro quibus admiſſis iſta commeruerint homines, aut quis deus iratus eos in has miſerias naſci coegerit, * non eſt mihi fas in præſentia proloqui. Verum iſta qui ſecum perpendat, nonne * Mileſiarum virginum probabit exemplum, etiamſi miſerandum? At quinam potiſſimum ſibi vitæ tædio fatum accerſivere? Nonne ſapientiæ confines? Inter quos, ut interim * Diogenes, Xenocrates, Catones,

eſt de re impoſſibili. Simile illi Theocriti in Charitibus: ἀλλ᾽ ἴσος γὰρ ὁ μόχθος ἐπ᾽ ἀόνι κύματα μετρεῖν, id eſt, Metiri ſimilis labor eſt in littore fluctus. quod eleganter & Maro expreſſit libro Georgicon 2.

Non eſt mihi fas) Caute ſuſpendit ſententiam, ne vel peccatum originis attingat parum in loco, vel Platonis & Origenis opinionem probare videatur, qui docent, animas peccaſſe priuſquam immigrarent in humana corpora.

Mileſiarum virginum) Mileſias virgines mirus quidam amor ſpontaneæ mortis quondam invaſerat, ut refert Aul. Gellius.

Diogenes, Xenocrates) ἑτέρωσις eſt numeri, feſtivitatis cauſa. Hi omnes ſibi mortem accerſivere. De Diogene & Xenocrate prodidit Laertius. De Bruto, Caſſio, & Catone Plutarchus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

tones, Caſſios, ac Brutos ſileam, * Chiron ille cum immortalem eſſe liceret, ultro mortem præoptavit. Videtis, opinor, quid futurum ſit, ſi paſſim ſapiant homines: nempe * altero luto, altero figulo Prometheo opus fore. Verum ego partim per ignorantiam, partim per incogitantiam, nonnunquam per oblivionem malorum, aliquando ſpem bonorum, aliquoties nonnihil mellis voluptatibus aſpergens, ita tantis in malis ſuccurro, ut ne tum quidem libeat vitam relinquere, cum exacto * Parcarum ſtamine, ipſa jamdudum eos relinquit vita; quoque minus ſit cauſæ, cur in vita manere debeant, hoc magis juvet

Chiron) Ab hoc edoctus fuit Achilles. Cui cum ob juſtitiam dii permitterent, ut perpetuo viveret, maluit mori, quod oſtenderetur tædio rerum ſemper eodem tenore recurrentium. Ita Lucianus ἐν νεκρικοῖς.

Altero luto) Ridet obiter fabulam, quæ narrat, Prometheum hominis ſimulachrum ex argilla finxiſſe, deinde ſublato Iovis igne, indidiſſe mentem.

Parcarum ſtamine) Hi dicuntur ὑπὲρ τὸν ἄτρακτον ζῆν, ideſt, ultra colū vivere. Taxat obiter turpem vitæ cupiditatem, etiam in decrepitis.

uvet vivere; tantum abeſt, ut ullo vitæ tædio tangantur. Mei nimirum muneris eſt, quod paſſim * Neſtorea ſenecta ſenes videtis, quibus jam ne ſpecies quidem hominis ſupereſt, balbos, deliros, edentulos, canos, calvos, vel ut magis Ariſtophanicis eos deſcribam verbis, * ῥυπῶντας, κυφοὺς, ἀθλίους, ῥυσοὺς, μαδῶντας, νωδοὺς καὶ ψωλοὺς, tamen uſque adeo vita delectari, * adeoque

Neſtorea ſenecta) Neſtorea ſenecta, pro quantumvis magna dixit, quod apud Homerum tres hominum ætates Neſtor vixiſſe dicitur. Vnde illud Iliad. primo. Τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων Ἐφθίατο, id eſt, huic jam duo quidem ſecula hominũ pręterierunt. Et paulo poſt, μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσεν, id eſt, cum tertiis autem regnabat.

Ῥυπῶντας, &c.) Id eſt, ſordentes, ſive ſqualidos: κυφοὺς, id eſt, incurvos: ῥυσοὺς, id eſt, rugoſos: μαδῶντας, id eſt, glabros ſive calvos, hoc eſt, nullos habentes pilos: νωδοὺς, id eſt, edentulos: ψωλοὺς, id eſt, carentes mentula. His epithetis Carion ſervus deſcribit ſenes in Pluto Ariſtophanis.

Adeoque νεανίζειν) νεανίας juvenis. inde νεανίζειν, id eſt, juveniliter agere; quod Horatius dixit juvenari. Appoſititia coma. Hanc quidam galericulum vocant. Id frequens eſt apud Hiſpanos,

que νεανίζειν, ut alius tingat canos, alius appoſititia coma calvicium diſſimulet, alius * dentibus utatur mutuo fortaſſis à ſue quopiam ſumptis, hic in puellam aliquam miſere depereat, & amatoriis ineptiis * quemvis etiam ſuperet adoleſcentulum. Nam ut * capulares jam, meraque * ſilicernia, teneram

Dentibus utatur) Quidam edentuli, dentes arte gingivis inſertos habent, non ſuos, ſed forte porci cujuſpiam.

Quemvis etiam ſuperet) Nulli juvenes inſaniunt impotentius, quam ſenex, ſi cœperit amare. Nam ferrum cui ſenex ſimilis eſt, ob membrorum ſiccitatem & frigiditatem, ut haud facile incaleſcit, ita ſi ſemel incaluerit, omnium tardiſſime frigeſcit, caletque maxime. Nihil autem turpius amatore cano: vel Ovidio teſte, Turpe ſenex miles, turpe ſenilis amor. Nunc & militant, & amant paſſim ſenes.

Capulares) Sic vocant decrepitos, quaſi jam capulo proximos. Capulus eſt loculus cadaverum.

Silicernia) Terentius in Adelphis, ſenem ſilicernium vocat, vel quod incurvus cernat ſilices, vel quod mox ſilentibus umbris cernendus ſit: unde Græcis ſenex γέρων dicitur, παρὰ τὸ εἰς γῆν ὁρᾷν, id eſt, à terram inſpiciendo, vel παρὰ τὸ τῆς γῆς ἐρᾷν, id eſt, à terram amando, quod

am aliquam juvenculam ducant
uxorem, eamque & indotatam, &
liis uſui futuram, id adeo fre-
quens, ut propemodum & laudi
detur. Sed multo etiam ſuavius, ſi
quis animadvertat, anus, longo jam
ſenio mortuas, adeoque cadavero-
ſas, ut ab inferis rediſſe videri poſ-
ſint, tamen illud ſemper in ore ha-
bere, * φῶς ἀγαθὸν * adhuc catuli-
re, atque ut Græci dicere ſolent,
* καπρῶν, & magna mercede con-
ductum * aliquem Phaonem indu-
cere,

lo, quod propinqui morti, jam de ſepul-
ura ſolliciti ſint.

Φῶς ἀγαθὸν) Id eſt, lumen bonum. Vita lumen eſt. Id autem dictum eſt ab anu quapiam moriente, quam etiamnum iuvabat vivere.

Adhuc catulire) Catulire vocat more catellarum laſcivire.

Καπρῶν) Id eſt, libidinari, ab hircis deducto verbo. Eſt autẽ Græcis in proverbio, γραῦς καπρῶσα, id eſt, anus hirciſſans, ut Eraſmus copioſius docet in ſuis Chiliadibus.

Aliquem Phaonem) Phaonem poſuit pro quovis formoſo adoleſcentulo. Phaon enim adamatus fuit à Saphone, nec mutuo tamen adamabat: ita anus præter ætatis decorum libidinoſæ, pecunia conducunt amatorem. Iuvenalis: Optima certe Nunc via proceſſus vetu-
 læ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

cere, fucis aſſidue vultum oblinere, nuſquam à ſpeculo diſcedere,* infimæ pubis ſylvam vellere, * vietas ac putres oſtentare mammas, * tremuloque gannitu languentem ſollicitare cupidinem, potitare, miſceri puellarum choris, literulas amatorias ſcribere. Ridentur hæc ab omnibus, tanquam, uti ſunt, ſtultiſſima: at ipſæ ſibi placent, & in ſummis interim verſantur deliciis, * totasque ſeſe melle perungunt,

læ veſica beatæ. Hujuſmodi quandam inducit Ariſtophanes in Pluto. Eſt autem ἀστεϊσμὸς, quia rem obſcœnam non obſcœnis extulit verbis.

Infimæ pubis ſylvam) Et hic rem fœdam honeſta περιφράσει texit. Significat autem obſcœnum mulieris membrum. Hujuſmodi Martialis inducit Ligellam verulam.

Vietas ac putres) Vietum flaccidum eſt. id quod accidit in aniculis; & carne & humoribus abſumptis flacceſcunt mãmæ. Putreis dixit in odis Horatius: Sed incitat me pectus & mammæ putres, equina quales ubera.

Tremuloque gannitu) Gannitum vocat ineptum cantum. Alluſit ad illud Horatianum: Et cantu tremulo pota cupidinem Lentum ſollicitas.

Totasque ſeſe melle perungunt) Græcum proverbium eſt, in eos qui ſe totos immer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

unt, meo videlicet beneficio feli-
es. Porro quibus hæc deridicula
identur, illud ſecum expendant
elim, utrum ſatius ducant hujuſ-
nodi ſtulticia vitam plane melli-
am exigere, an * trabem, ut ajunt,
uſpendio quærere. Porro quod
hæc vulgo putantur infamiæ ob-
noxia, iſtud nihil ad ſtultos meos,
qui malum hoc aut non ſentiunt,
aut ſi quid ſentiunt, facile negli-
gunt. * Si ſaxum in caput incidat,
id vere malum ſit. Cæterum pu-
dor, infamia, probrum, maledicta,
tantum adferunt noxæ, quantum
ſentiuntur. Si ſenſus abſit, ne mala
quidem ſunt. Quid lædit, * ſi totus
populus

immergunt deliciis, ut mellei ſint undi-
que. Refertur hoc explicaturque in Eraſ-
mi Chiliadibus.

Trabem ſuſpendio quærere) Prover-
bium de ſumma deſperatione, aut de
negocio intolerabili: nam ſolent inſani
quidam ad laqueos confugere.

Si *ſaxum in caput incidat*) Bella di-
ſtinctio veri mali, & non veri, plane-
que digna ſtulticia, ſed quæ tamen ni-
mium placuit vulgo mortalium.

Si *totus populus in te*) Alluſit ad il-
lud Horatii: Populus me ſibilat, at
mihi plaudo Ipſe domi, ſimul ac num-
mos contemplor in arca.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

populus in te ſibilet, modo tute tibi plaudas? Atque ut id liceat, ſola ſtulticia præſtat. Sed mihi videor audire reclamantes philoſophos. Atqui hoc ipſum eſt, inquiunt, miſerum, ſtulticia teneri, errare, falli, ignorare. Imo hoc eſt hominem eſſe. Porro miſerum cur vocent, non video, quandoquidem ſic nati eſtis, ſic inſtituti, ſic conditi, ea eſt communis omnium ſors. Nihil autem miſerum, quod in ſuo genere conſtat, niſi forte quis hominem deplorandum exiſtimet, qui neque volare poſſit cum avibus, neque quaternis ingredi pedibus cum reliquo pecudum genere, neque cornibus ſit obarmatus, quemadmodum tauri. Verum is eadem opera, equum etiam belliſſimum infelicem vocabit, quod neque grammaticam didicerit, neque placentis veſcatur: taurum miſerum, quod ad palæſtricam ſit inutilis. Igitur ut equus imperitus grammaticæ, miſer non eſt, ita nec homo ſtultus, infelix, propterea quod hæc cum illius natura cohærent. Verum rurſus urgent * logodædali. Eſt, inquiunt, homini

Logodædali) Dædalon Græci vocant inge-

nini peculiariter addita diſciplina-
um cognitio, quarum adminicu-
is id quod natura diminutum eſt,
ngenio penſet. Quaſi vero ullam
veri faciem habeat, naturam, quæ
n culicibus, atque adeo in herbis
c floſculis, tam ſollicite vigilave-
rit, in uno homine dormitaſſe, ut
diſciplinis opus eſſet, quas * Theu-
tus ille, humano generi infenſus
genius,

ingenioſum. Vude Dædala Circe. Vn-
de argutos diſputatores λογοδαιδάλους ap-
pellat, quod arte torqueant ſyllogiſmos.

Theutus ille, humano generi) De hoc
Theuto Socrates apud Platonem in Phæ-
dro ita loquitur: Audivi equidem, cir-
ca Naucratim Ægypti, priſcorum quen-
dam fuiſſe deorum, cui dicata fit avis
quam ibim vocant; Dæmoni autem ipſi
nomen Theuth: hunc primum, numerum,
geometriam, aſtronomiamque inveniſſe,
præterea luſus talorum, alearum, lite-
raſque. Erat tunc totius Ægypti rex
Thamus, & in ampliſſima eminentiſſi-
maque civitate, quas Græci Ægyptias
Thebas vocant, & deum ipſum Am-
monem vocant. Ad hunc Theuth pro-
fectus artes demonſtravit ſuas, dixitque
eas diſtribui Ægyptiis cæteris oportere.
In hunc fere modum Plato. Vnde cum
idem dæmon, qui talorum & teſſera-
rum, ludorum peſtiferorum, inventor
fuit, humanas has ſcientias commentus

genius, in ſummam perniciem excogitavit, adeo non utiles ad felicitatem, ut illi quoque ipſi officiant, ad quod proprie repertæ dicuntur, ut eleganter arguit apud Platonem rex ille prudentiſſimus * de literarum invento. Igitur diſciplinæ cum reliquis humanæ vitæ peſtibus irrepſerunt, iiſdem autoribus, à quibus omnia flagitia proficiſcuntur, puta dęmonibus, * quibus hinc nomen etiam inventum, quaſi δαήμονας, hoc eſt, ſcientes appelles. Siquidem ſimplex illa aurei ſeculi gens, nullis armata diſciplinis, ſolo naturæ ductu inſtin-

ctuque

eſt, conſtat hæc non minus graviter quam jocoſe dicta eſſe.

De literarum invento) Locus eſt apud Platonem, quem modo citavimus. Rex enim rogabat Theuth, ad quid conducerent literę, quibus ſcribitur. Reſpondit, valere ad memoriæ ſubſidium. At ille demonſtravit literas offi:ere memorię, dum homines his freti, nou inſcriberent animo quæ audiſſeut, ſed chartis.

Quibus hinc nomen etiam) Græcis enim δαήμονες appellantur ſcientes, à priſco verbo δαίω, quod eſt diſco, ſive ſcio: unde dæmones appellatos putant grammatici.

ctuque vivebat. Quorſum enim opus erat grammatica, cum eadem eſſet omnibus lingua, nec aliud ſermone petebatur, niſi ut alius alium intelligeret? Quis uſus dialectices, ubi nulla erat pugnantium inter ſe ſententiarum dimicatio? Quis rhetoricæ locus, cum nullus alteri * negociũ faceſſeret? Quorſum requireretur legum prudentia, cum abeſſent mali mores, ex quibus haud dubie * bonæ leges prognatæ ſunt? Porro * religioſiores erant quam ut impia curioſitate arcana naturæ, ſyderum menſuras, motus, effectus, abditas rerum cauſas ſcrutarentur, nefas eſſe rati, ſi homo mortalis ultra ſortẽ ſuam ſapere

Negocium faceſſeret) Id eſt, moleſtus eſſet in jus vocando. Porro rhetorum opera, in judiciis requirebatur.

Bonæ leges) Id teſtatum etiam eſt proverbio, bonas leges ex malis naſci moribus. Vt enim medicina non eſſet, ſi nulli fuiſſent morbi: ita leges non fuiſſent, niſi flagitia coegiſſent.

Religioſiores erant) Quaſi ſit impium ſcrutari naturę arcana, à quibus in totum abſtinuit Socrates, dicens nihil ad nos attinere quæ ſupra nos eſſent.

ſapere conaretur. * Iam quid extra cœlum eſſet, inquirendi dementia ne in mentem quidem veniebat. At labente paulatim ætatis aureæ puritate, primum à malis, ut dixi, geniis inventæ ſunt artes, ſed paucæ, atque hæ quidem à paucis receptæ. Poſtea ſexcentas addidit * Chaldæorũ ſuperſtitio, & Græcorum ocioſa levitas, meras ingeniorum cruces, adeo ut vel una grammatica abunde ſatis ſit ad perpetuam vitæ carnificinam. Quanquam inter has ipſas diſciplinas, hæ potiſſimum in precio ſunt, quæ ad ſenſum communem, hoc eſt, ad ſtulticiam, quam proxime accedunt. Eſuriunt Theologi, * frigent phyſici, ridentur Aſtrologi, negliguntur dialectici. Solus

ἰατρὸς

Iam quid extra cœlum) *Iam* hoc loco vim habet connectendi. Alluſit autem ad illud Plinianum, Furor eſt profecto, furor egredi ex eo, &c.

Chaldæorum ſuperſtitio) Iſti addiderunt Aſtrologiam ac Magiam. Superſtitionem his tribuit, quod ſtellis divinitatem tribuerent.

Frigent Phyſici) Frigent qui negliguntur, nec vigent, aut floreant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

* ἰατρὸς ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.
Atque *in hoc ipſo genere, quo quisque indoctior, audacior, incogitantiorque, hoc pluris fit etiam apud torquatos iſtos principes. * Atqui medicina, præſertim ut nunc

Ἰατρὸς ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων) Id eſt, medicus vir multis æquivalens aliis. Eſt autem verſus Homericus, ſumptus ex Iliad. λ. quem Plato tum alibi, tum in Sympoſio citat.

In hoc ipſo genere) Id eſt, in genere medicorum. Cum periculoſa ſit hujus artis profeſſio, mirum tamen eſt, quam paſſim audeant hanc exercere mulierculæ, idiotæ, errones. Atque hoc magis mirum, eſſe magnates, qui talibus vitam ſuam malunt committere, quam vere medico. Adeo vulgus hominum amat decipi. Niſi ſtatim procul inſpecto lotio, pronuncies ſexum, ætatem, morbi cauſam, medicum non credunt. Nec hoc arbitror ad artis meæ contumeliam pertinere, ſed potius ad gloriam, ſi taxatur illorum temeritas, qui hoc illotis pedibus aggrediuntur.

Atqui medicina) Plato in Gorgia duas ponit artes, gymnaſticam & medicinam ad corpus, duas item ad animam pertinentes, nomotheticam gymnaſticæ, & juſtitiam judiciariam, medicinæ correſpondentem. Has quatuor, corpus & animam ait optime curare. Aſſentatoria vero id ſentiens quadrifariam ſe dividit in

nunc à compluribus exercetur, nihil aliud eſt quam aſſentationis particula, non minus profecto quam rhetorica. Secundum hos proximus datur locus *leguleiis, & haud ſcio an primus, quorum profeſſionem, ne quid ipſa pronunciem, *velut aſininam philoſophi magno conſenſu ridere ſolent.

in quatuor illas artes, dumque ſic ſemper, non quod optimum eſt, ſed quod dulciſſimum, prębet, plurimos illaqueat. Porro coquinariam, medicinam ait ſubire, ejusque eſſe veluti ſimiam: fucatoriam, gymnaſticam imitari: ſophiſticam item, legalem: rhetoricam, judiciariam juſtitiam. Verum ſi ad medicos noſtri ſeculi reſpexerimus, ut vineta egomet cædam mea, juxta proverbium, ipſa medicina magis aſſentationis, quam artis particula eſſe videbitur.

Leguleiis) Leguleii per contemptum dicti ſunt, qui non ex literis jureconſultorum, ſed ex formulis & rubricis jus petebant. Vnde & rubricarii dicti ſunt.

Velut aſininam) Propterea quod non ſint inſtructi ſophiſticis argutiis, ſed legibus adductis diſputent, cum hi tamen propius accedant ad verum quam hi qui ſibi videntur acutiſſimi, quibus illud uſu venit, Nimium altercando veritas amittitur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

lent. Sed tamen horum aſinorum arbitrio maxima minimaque negocia tranſiguntur. His * latifundia creſcunt, cum theologus interim, excuſſis totius divinitatis ſcriniis, lupinum arrodit, cum cimicibus ac pediculis aſſidue bellum gerens. Vt igitur feliciores ſunt artes, quæ majorem habent cum ſtulticia affinitatem, ita longe feliciſſimi ſunt hi, quibus prorſus licuit ab omnium diſciplinarum commercio abſtinere, ſolamque naturam ducem ſequi, quæ nulla ſui parte manca eſt, niſi forte mortalis ſortis * pomeria tranſilire velimus. *Odit natura fucos, multoque felicius

Latifundia) Sunt lati fundi. Plinius citat illud ceu proverbio dictum, Italiam perdidere latifundia.

Pomeria) Id eſt, terminos. Pomerium, id ſpacium tam intra quam extra murum dicebatur, quod intra omni ædificio, extra autem omni cultu vacuum relinquebatur. Livius lib. primo, Aggere & foſſis & muro circumdat urbem, pomerium profert.

Odit natura fucos) Quæ enim nativa ſunt, longe gratiora venuſtioraque ſunt adulterinis atque fucatis, quod feſtiviter Propertius Elegiarum primo de floſculis, lapillis, & aviculis probat. Nam

cius provenit, quod nulla ſit arte violatum. Agedum, an non videtis ex unoquoque reliquorum animantium genere ea feliciſſime degere quæ ſunt à diſciplinis alieniſſima, nec ullius magiſterio niſi naturæ ducuntur? * Quid apibus aut felicius, aut mirabilius? At his ne corporis quidem omnes ſenſus adſunt. Quid ſimile in extruendis ædificiis reperit architectura? Quis unquam philoſophus ſimilem inſtituit rempublicam? Rurſum equus quoniam humanis ſenſibus affinis eſt, & in hominum contubernium

Nam ut Plinius lib. 27. ait, Nulli nulla eſt facilius loqui, quam rerum naturę pingere.

Quid apibus) Plinius lib. 11. de inſectis loquens, ait: Sed inter omnia principatus apibus, & jure præcipua admiratio, ſolis ex eo genere, hominum cauſa genitis. Mella contrahunt, ſuccumque dulciſſimum atque ſubtiliſſimum ac ſaluberrimum; favos confingunt ac ceras. Illæ ad uſus vitæ laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, conſilia privatim, ac duces gregatim. Et quod maxime mirum ſit, mores habent. Ariſtoteles quoque libris quinto & nono hiſtoriæ animalium, multa de apum laudibus ſcripſit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

bernium demigravit, humanarum
tem calamitatũ eſt particeps, Quippe qui non raro dum vinci pudet in certaminibus * ducit ilia, & in bellis dum ambit triumphum, confoditur, ſimulq; cum ſeſſore * terram ore momordit. Vt ne commemorem interim * lupata frena, aculeata calcaria, ſtabuli carcerem, ſcuticas, fuſtes, vincula, ſeſſorem, breviter omnem illam ſervitutis tragœdiam, cui ſe ultro addixit, dum

Ducit ilia) Sic Horatius in epiſtolis: Solve ſeneſcentem mature ſanus equum, ne Peccet ad extremum, ridendus & ilia ducat.

Terram ore momordit) Hemiſtichium eſt Vergilianum de milite moriẽte, quod imitatum eſt ex illo Homeri, Odyſſeæ χ, loquentis de procis ab Vlyſſe interfectis: Οἱ μὲν ἔπειτ' ἅμα πάντες ὀδὰξ ἕλον ἄσπετον οὖδας, id eſt, Illi quidem deinde ſimul omnes mordicus ceperunt immenſum ſolum. & Iliados χ: Γαῖαν ὀδὰξ εἷλον, id eſt, terram mordicus cœperunt.

Lupata frena) Lupata frena dicuntur aſperrima ad domandos equos præferoces. Vergilius in Georgicis: Et duris parere lupatis. Dicta ſunt à luporum dentibus, qui ſunt inæquales, & ob id morſus hujus animantis magis eſt noxius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

dum * fortes viros imitatus, * impenſius hoſtem ulciſci ſtudet. Quãto optabilior muſcarum & avicularum vita, ex tempore ſoloque naturæ ſenſu degentium, modo per hominum inſidias liceat. Quæ ſi quando caveis incluſæ aſſueſcant humanas ſonare linguas, mirum quam à nativo illo nitore degenerent. Adeo modis omnibus lætius eſt, quod natura condidit, quam quod fucavit ars. Proinde nũquam ſatis laudarim * gallum illum Pythagoram, qui cum unus omnia fuiſſet, philoſophus, vir, mulier, rex, privatus, piſcis, equus, rana, * opinor etiam ſpongia, tamen nullum

Fortes viros) ἀρωνικῶς dictum eſt in ſtultos principes, qui dum hoſti nocere ſtudent, in ſummum conjiciunt ſeipſos diſcrimen.

Impenſius hoſtem) Apologus eſt apud Horatium de equo, qui dum conatur cervum è communibus paſcuis depellere, ſeſſorem tergo, & frenum ore recepit.

Gallum illum Pythagoram) Lucianus facit Mycillum cum gallo ſuo loquentem, qui ſe Pythagoram eſſe diceret. Extat libellus ab Eraſmo latinitate donatus.

Opinor etiam ſpongia) Sunt enim qui ſpongiam animal eſſe putent, ut teſtatur Ariſto-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ullum animal judicavit calamito-
us homine: propterea quod cæ-
era omnia naturæ finibus eſſent
ontenta, ſolus homo ſortis ſuæ
imites egredi conaretur. Rurſum
nter homines, idiotas multis par-
ibus anteponit doctis ac magnis.
Et Gryllus ille non paullo plus ſa-
uit, quam * πολυμῆτις ὀδυσσεὺς, qui
naluerit in hara grunnire, quam
cum illo tot miſeris objici caſibus.
Ab his mihi non diſſentire videtur
Homerus, * nugarum pater, qui
cum mortales omneis ſubinde
* δειλοὺς καὶ μοχθηροὺς appellat, tum
Vlyſſem

Ariſtoteles libro de natura animalium quinto, qui ſpongiarum tria ponit genera. Nam aliæ, inquit, raræ, aliæ ſpiſſæ, aliæ quas Achilleas vocant. Naſcuntur omnes ad littus, aut ad ſaxa, nutriunturque luto. Senſum quoque illis ineſſe creditur, propterea quod ad evulſoris acceſſum contrahuntur. Plinius plane credit ſpongias eſſe animalia.

Πολυμῆτις ὀδυσσεὺς) Id eſt, multi conſilii Vlyſſes. Sic enim frequenter Homerus eum vocat.

Nugarum pater) Quod apud hunc fons ſit omnium fabularum.

Δειλοὺς καὶ μοχθηροὺς) Δειλοὺς, id eſt, miſeros. Eſt enim hoc pæne ſolemne apud Homerum & Heſiodum, δειλοῖσι βροτοῖσι. Vnde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Vlyſſem illum ſuum ſapientis exemplar, ſæpenumero * δύστηνον vocat, Paridem nuſquam, nec Ajacem, nec Achillem. Quam ob rem id tandem? niſi quod ille vafer & artifex nihil non Palladis conſilio agebat, nimiumque ſapiebat, à naturæ ductu quam longiſſime recedens? Vt igitur inter mortales, ii longiſſime abſunt à felicitate, qui ſapientiæ ſtudent, nimirum hoc ipſo bis ſtulti quod homines nati cum ſint, tamen obliti conditionis ſuæ, deorum immortalium vitam affectant, & * gigantum exemplo,

σι. Vnde Odyſſeæ μ: πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι, id eſt, Sunt mortes triſtes miſeris mortalibus omnes. Et μοχθηρὸς, id eſt, calamitoſos. Illud dictum eſt à metu, nam δειλία timiditas dicitur, & δειλιᾶν ἢ δειλιάζειν timere: hoc à labore, nam μόχθος labor dicitur, & μοχθέω, laboro.

Δύστηνον vocat) δύστηνος, id eſt, miſer; quod multum ſuſpiret. Sic Homerus Odyſſ. primo: Τοῦ θυγάτηρ δύστηνον ὀδυρόμενον κατερύκει, id eſt, hujus filia miſerum lugentemque detinet. de Calypſo Vlyſſem in Ogygia detinente.

Gigantum exemplo) θεομαχεῖν vocant Græci pugnare cum diis. Cicero interpretatur gigantum fabulam, ubi quis adverſus naturam conatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

mplo, * diſciplinarum machinis, aturæ bellum inferunt: ita quam ninime miſeri videntur ii, qui ad rutorum ingenium ſtulticiamquę uamproxime accedunt, neque uicquam ultra hominem moliun-ur. Age experiamur num hoc quo-ue non Stoicis enthymematis, ſed raſſo quopiam exemplo queamus ſtendere. Ac per deos immorta-es, eſt ne quicquam felicius iſto ominum genere, quos vulgo mo-iones, ſtultos, fatuos, ac * bliteos ppellant, pulcherrimis, ut equi-em opinor, cognominibus? Rem icam prima fronte ſtultam fortaſ-is atque abſurdam, ſed tamē unam nulto veriſſimam. Principio va-ant mortis metu, non mediocri er Iovem malo. Vacant conſcien-iæ carnificina. Non territantur nanium fabulamentis. Non expa-veſcunt

Diſciplinarum machinis) Explicuit netaphoram addito verbo proprio. ma-hinis enim bellicis expugnātur oppida.

Bliteos) Hoc verbo delectatus eſt Octavius Auguſtus. Bliton Gręce betam onat. ea herba, quoniam inſipida eſt ac iluta, fatua vocatur apud Martialem:
Vt ſapiant fatuæ fabrorum prandia betę,
O quā ſæpe coquus vina piperque petet!

veſcunt ſpectris ac lemuribus, non torquentur metu impendentium malorum, non ſpe futurorum bonorum diſtenduntur. In ſumma non dilacerantur milibus curarum, quibus hæc vita obnoxia eſt. Non pudeſcunt, non verentur, non ambiunt, non invident, non amant. Denique ſi propius etiam ad brutorum animantium inſipientiam acceſſerint, ne peccant quidem, autoribus theologis. Hic mihi jam expendas velim, ſtultiſſime ſapiens, quot undique ſollicitudinibus noctes dieſque diſcrucietur animus tuus, congeras in unum acervum univerſa vitæ tuæ incommoda, atque ita demum intelliges, quantis malis meos fatuos ſubduxerim. Adde huc, quod non ſolum ipſi perpetuo gaudent, ludunt, cantillant, rident, verumetiam cæteris omnibus, quocunque ſeſe verterint, voluptatem, jocum, luſum, riſumque adferunt, velut in hoc ipſum à deorum indulgentia dati, ut humanæ vitæ triſtitiam exhilararent. Vnde fit, ut cum aliis in alios varius ſit affectus, hos omnes ex æquo tanquam ſuos agnoſcant, expetant, paſcant, foveant, complectantur,

tur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

tur, ſuccurrant, ſi quid acciderit: impune permittant, quicquid vel dixerint, vel fecerint. Adeoque nemo illis nocere cupit, * ut feræ quoque beluæ ab illorum injuria temperent, ſenſu quodam innocentiæ naturali. Sunt enim vere ſacri diis, præcipue mihi, adeoque non injuria hunc honorem * omnes illis habent. Quid quod ſummis etiam regibus adeo ſunt in deliciis, ut nonnulli ſine his neque prandere, nec ingredi, nec omnino vel horam durare poſſint. Neque vero paulo intervallo hos bliteos ſuis illis tetricis ſophis anteponunt, quos tamen ipſos aliquot honoris gratia ſolent alere. Cur autem anteponant, nec obſcurum arbitror, nec mirum videri debet, cum ſapientes illi nil niſi triſte ſoleant adferre principibus, ſuaque doctrina freti, non vereantur aliquoties *auriculas

Vt feræ quoque) Mirum eſt dictu, quod tamen videmus, in canibus: in pueros, & natura fatuos, non facile ſæviunt, & agnoſcunt naturæ ſimplicitatem.

Omnes illis habent) Nam religio numinum ad omnes ex æquo pertinet.

Auriculas teneras) Verſus eſt è Satyra

las teneras mordaci radere vero, moriones autem id præſtent,quod unum aucupantur, jocos, riſus,cachinnos, delicias. Iam accipite & hanc non aſpernandam ſtultorum dotem, quod ſoli ſimplices ac veridici ſunt. Quid autem veritate laudatius? Quanquam enim Alcibiadeum * apud Platonem proverbium, veritatem vino pueritiæque tribuit, tamen omnis ea laus mihi peculiariter debetur, vel Euripide teſte, cujus extat illud celebre de nobis dictum, * μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει. Fatuus quicquid habet in pectore, id & vultu præ ſe fert, & oratio-

tyra Perſii prima. Sed quid opus teneras mordaci radere vero Auriculas?

Apud Platonem) Sic enim in convivio Platonis, Alcibiades narraturus, quemadmodum cum Socrate cubitaverit, præfatur, τὸ δ' ἐντεῦθεν οὐκ ἄν μου ἠκούσατε λέγοντος, εἰ μὴ πρῶτον μὲν, τὸ λεγόμενον, οἶνος μὲν ἄνευ τε παίδων καὶ μετὰ παίδων ἦν ἀληθής, id eſt, Cæterum ea quæ reſtant non audiveritis me dicentem, niſi prius, id quod vulgo dicitur, vinum quidem & ſine pueris & cum pueris erat verum.

Μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει) Id eſt, ſtultus ſtulta loquitur. Proverbium eſt apud Euripidem in Bacchis.

oratione promit. At ſapientum ſunt *' duæ illæ linguæ, ut idem meminit Euripides, quarum altera verum dicunt, altera quæ pro tempore judicarint oportuna. Horũ eſt,* nigrum in candida vertere, * & eodem ex ore frigidum pariter & calidum efflare, longeque aliud conditum habere in pectore, aliud ſermone

Duæ illæ linguæ) Euripides ſcripſit, unicuique mortaliũ duas eſſe linguas: alterã qua vera loqueretur, alterã qua loqueretur quæ tempori eſſent accõmoda.

Nigrum in candida) Ita Iuvenalis Satyra 3. Qui nigrum in candida vertunt, id eſt, defendunt turpia.

Et eodem ex ore) Alluſit ad apologum Aniani fabulatoris hujuſmodi: Satyrus quidam cum hyberno gelu vehementer ſævienre, à ruſtico quopiam in hoſpitium inductus eſſet, videns hominem inflare in manũs ori admotas, rogavit cur ita faceret. is reſpondit, ut manus frigidas anhelitus tepore calefaceret. Deinde menſa appoſitã, cum in pultem ferventem rurſum inflaret, admiratus Satyrus, ſciſcitatus eſt, cur id faceret: Vti pultem, inquit, refrigerem. Tum Satyrus ſurgens, Quid audio? inquit. σὺ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ςόματος τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἐξάγεις; id eſt, Tu ne ex eodem ore calidum & frigidum educis? non mihi cum talibus habendum commercium eſt, idque dicens abiit.

mone fingere. Porro in tanta felicitate, tamen hoc nomine principes mihi videntur infeliciſſimi, quod deeſt à quo verum audiant, & aſſentatores pro amicis habere coguntur. Sed abhorrent à vero principum aures, dixerit aliquis, & hac ipſa de cauſa ſapientes iſtos fugitant, quod vereantur ne quis forte liberior exiſtat, qui vera magis quam jucunda loqui audeat. Ita quidem res habet, inviſa regibus veritas: Sed tamen hoc ipſum mire in fatuis meis uſu venit, ut non vera modo verum etiam aperta convicia cum voluptate audiantur: adeo ut idem dictum, quod, ſi à ſapientis ore proficiſcatur, capitale fuerat futurum, à morione profectum, incredibilem voluptatem pariat. Habet enim genuinã quandam delectandi vim veritas, ſi nihil accedat quod offendat: verum id quidem ſolis fatuis dii dederunt. Iiſdem ferme de cauſis hoc hominum genere mulieres gaudere ſolent impenſius, utpote ad voluptatem & nugas natura propenſiores. Proinde quicquid cum hujuſmodi factitarint, etiamſi ſi nonnunquam

ſerium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

* ſerium nimis, illæ tamen jocum ac luſum interpretantur: ut eſt ingenioſus, præſertim ad prætexenda commiſſa ſua, ſexus ille. Igitur ut ad fatuorum felicitatē redeam, multa cum jucunditate peracta vita, nullo mortis vel metu, vel ſenſu, recta in campos * Elyſios demigrant, & illic pias atque ocioſas animas luſibus ſuis delectaturi. Eamus nunc, & quemvis etiam ſapientem cum hujus morionis ſorte conferamus. Finge jam mihi quod huic opponas exemplar ſapientiæ, hominem qui totam pueritiam atque adoleſcentiam in perdiſcendis diſciplinis contriverit, & ſuaviſſimam vitæ partem perpetuis

Serium nimis) Verecunde ſignificat nonnunquā mulieres coire cum morionibus, & ex iis coucipere, putautes futurum uti lateat.

Elyſios) Elyſium, Suidas ait, πεδίον εἶναι ἐν ᾧ οἱ παρ' ἕλλησι δίκαιοι αὐλίζονται μετὰ θάνατον ἐκεῖσε ἐλευσόμενοι, id eſt, Campum eſſe, in quo apud gentiles juſti demorantur, poſt mortem eo ſe conferentes, quemadmodum injuſti ad Cocytum vadunt. Hunc nonnulli apud inferos, nonnulli ſub concavo orbis lunę eſſe putant, nec deſunt qui Elyſium putent eſſe ipſas inſulas fortunatas.

tuis vigiliis, curis, ſudoribus perdiderit, ne in reliqua quidem omni vita vel tantillum voluptatis deguſtarit, ſemper parcus, pauper, triſtis, tetricus, ſibiipſi iniquus ac durus, aliis gravis & inviſus, pallore, macie, valetudine, lippitudine confectus, ſenio canicieq; multo * ante diem contracta, ante diem

Ante diem contracta) In vehementer ſtudioſis, dum intentiſſime meditantur, oportet vehementem ſpirituum fieri agitationem, quam calor conſequitur: caloris autem comes eſt reſolutio, conſumptio, & exiccatio. Spiritus autem ſic reſolutos oportet ex optimo ſanguine inſtaurari. unde ſanguinem paucum evadere neceſſe eſt, ſic ſubinde in ſpiritus reſolutum. Ad hæc in ſtudioſis, propter cerebri agitationem, & ex agitatione ortum calorem, oportet ex corde ſpiritus copioſos, qui fiunt animales, aſcendere: ſiquidem ubi agitatio, eo ſpiritus & calor vergunt: ſpiritus igitur naturales, qui in ventriculo & jocinore concoctioni ſerviunt, diminuuntur. quibus diminutis ſanguis & paucus & pituitoſus generatur. Quocirca ſtudioſos neceſſum eſt ὀλιγαίμους evadere, τὰ δ' ὀλίγαιμα ἤδη, ut ait Ariſtoteles in ſecundo libro de partibus animalium, προοδοποιεῖται πρὸς τὴν φθοράν. ἡ γὰρ φθορὰ ὀλιγαιμία ἐστί. καὶ τὸ ὀλίγον παθητικὸν καὶ ὑπὸ ψυχροῦ τοῦ τυχόντος, καὶ ὑπὸ θερμοῦ. id eſt, Quæ pauci ſan-

liem fugiens è vita. Quanquam quid refert quando moriatur iſtiuſmodi, qui * nunquam vixerit? Habetis egregiam illam ſapientis imaginem. At hic rurſus obganniunt mihi * οἱ ἐκ τῆς στοᾶς βάτραχοι. Nihil, inquiunt, miſerius inſania. Sed inſignis ſtulticia, vel inſaniæ proxima eſt, vel ipſa potius inſania. Quid enim aliud eſt inſanire, quam errare animo? Sed iſti tota errant

ſanguinis ſunt, jam faciunt viam ad corruptionem. Corruptio enim paucitas ſanguinis eſt: & quod paucum eſt, facile patitur à quovis & frigore & calore. Galenus quoque autor eſt, eos qui paucum habent ſanguinem, ſenium accelerare.

Nunquam vixerit) Vivere hic accipitur pro ſuaviter vivere, ut Terentius: Vixit, dum vixit bene. Et Perſius Satyra quinta: Indulge genio, carpamus dulcia; noſtrum eſt Quod vivis. Et Martialis: Vive velut rapto, fugitivaque gaudia carpe. quod dicunt Græci, ῥᾷον ἄγειν.

Οἱ ἐκ τῆς στοᾶς βάτραχοι) Id eſt, Stoicæ ranæ. Sic illos vocat quod obſtrepant ſuis argumentis. Et Origenes, atque hunc ſequutus Hieronymus, Ægyptiorum ranas, dialecticorum & ſophiſtarum moleſtam garrulitatem interpretatur, ut etiam ſcriptum eſt in decretis canonicis diſtinctione trigeſimaſeptima.

errant via. Age hunc quoque ſyl-
logiſmum diſſipemus, Muſis bene
fortunantibus. Argute quidem iſti.
verum, quemadmodum apud Pla-
tonem docet Socrates, * ex una
Venere ſecta duas, & ex uno Cu-
pidine diſſecto duos faciens: itidem
& iſtos dialecticos decebat inſa-
niam ab inſania diſtinguere, ſi mo-
do ipſi

Ex una Venere ſecta) Pauſanias in
Sympoſio Platonis reprehendit Phædri
orationem, quod de amore diſputaſſet,
eum neque dividens, neque definiens.
Itaque Pauſanias dividere volens amo-
rem, duaſque dicens eſſe Veneres, ait, ἡ
μὲν γέ που πρεσβυτέρα, καὶ ἀμήτωρ οὐρανοῦ
θυγάτηρ, ἣν δὴ καὶ οὐρανίαν ἐπονομάζο-
μεν. ἡ δὲ νεωτέρα διὸς καὶ διώνης, ἣν δὴ
πάνδημον καλοῦμεν. ἀναγκαῖον δὲ καὶ ἔρωτα τὸν
μὲν τῇ ἑτέρᾳ συνεργὸν, πάνδημον ὀρθῶς κα-
λεῖσθαι, τὸν δὲ οὐράνιον. id eſt, Altera quidem
antiquior, matreque carens, Cœli filia,
quam cœleſtem cognominamus. Altera
autem junior, Iovis & Dionæ, quam
vulgarem vocamus. Neceſſum eſt autem,
Cupidinem alterum, Veneri alteri coo-
peratorem, vulgarem recte vocari, al-
terum autem cœleſtem. Vulgarem cu-
pidinem, dicit Pauſanias, ſtimulare ad
amorem fœminarum, partumque corpo-
ris: cœleſtem autem, ad amandos ma-
res, diſciplinis idoneos, ad partumque
animi ſtimulare.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

do ipſi ſani videri vellent. Neque enim protinus omnis inſania calamitoſa eſt. Alioqui non dixiſſet Horatius, * An me ludit amabilis inſania: neque Plato,* poetarum, vatum, & amantium furorem inter

An me ludit amabilis) Eſt in Odis, ubi de furore poetico loquitur, quo fit ut videre videantur, quæ procul abſunt.

Poetarum, vatum, & amantium) Socrates in Phædro Platonis, amorem laudaturus, negansque amorem eſſe vituperandum quod furoris ſpecies eſſet, quadruplicem facit furorem, quorum unumquemque felicem videri vult. Primum vatum, quem *μαντικὴν μανίαν*, quaſi *μανικὴν*, interpoſitione ταῦ, vocari ait. Secundum myſterialem, qui per expiationes propitiationesque, morborum remedia invenit. Tertium poeticum, de quo dicit, ὃς δ᾽ ἄνευ μουσῶν μανίας, ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται, πεισθεὶς ὡς ἄρα ἐκ τέχνης ἱκανῶς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελὴς αὐτός τε, καὶ ἡ ποίησις, ὑπὸ τῆς τῶν μαινομένων ἡ τοῦ σωφρονοῦντος ἠφανίσθη. id eſt, Qui autem ſine Muſarum furore ad poeticas fores ſe confert, perſuaſus quod arte ſufficienter poeta ſit evaſurus, imperfectus quidem tum ipſe, tum poeſis ejus, præ illa quæ ex furore procedit, equidem hæc, quæ à prudentia fit, evaneſcit. Quartum furorem facit amatorium, qui ἀπ᾽ αὐτῆς ῥώμης ἐπωνυμίαν λαβὼν ἐκλήθη. id eſt, Qui ab ipſo robore co-

ter præcipua vitæ bona collocaſſet: * nec vates illa laborem Æneæ vocaſſet inſanum. Verum eſt duplex inſaniæ genus: alterum quod ab inferis * diræ ultrices ſubmittunt, quoties * immiſſis anguibus, vel ardorem belli, vel inexplebilem auri ſitim, vel dedecoroſum ac nefarium amorem, vel parricidium, inceſtum, ſacrilegium, aut aliam id genus peſtem aliquam in pectora mortalium invehunt; ſive cum * nocentem & conſcium animum, furiis

re cognomen ſumens, amor quaſi robur dicitur.

Nec vates illa) Eſt apud Maronem Æneidos libro ſexto, ubi Sibylla ſic loquitur Æneæ, Et inſano juvat indulgere labori. Nam inſanum vocatur, quicquid immodicum eſt. Vnde illud, Inſanire libet.

Diræ ultrices) Diras poetæ furias vocant, ultrices, quod ſontes torqueant.

Immiſſis anguibus) Apud Maronem Æneidos 7 Alecto furiam Amatæ & Turno immittit.

Nocentem & conſcium animum) Cicero in Paradoxis: Quocunque aſpexiſti, ut furiæ ſic tuę tibi occurrunt injuriæ, ſuſpirare quæ te liberum non ſinũt. His furiis conſcii animi fuit agitatus Oreſtes. Pœna autem quam hæ furiæ infligunt,

furiis ac terriculorum facibus agũt. Eſt alterum huic longe diſſimile, quod videlicet à me proficiſcitur, omnium maxime exoptandum. Id accidit quoties jucundus quidam mentis error, ſimul & anxiis illis curis animum liberat, & multijuga voluptate delibutum reddit. Atqui hunc mentis errorem ceu magnum quoddam deorum munus, * ad Atticum ſcribens, optat Cicero, nimirum quo tantorum malorum ſenſu carere poſſet. Neque perperam ſenſit * Argivus ille, qui hactenus inſaniebat, ut totos dies ſolus deſideret in theatro, ridens, plaudens,

ſigunt, vehemens, Et multo ſævior illis, ut ait Iuvenalis, quas Rhadamantus habet.

Ad Atticum ſcribens, optat) Atticus arguit M. Tullium, triumviris occupantibus tyrannidem, quod nimium animo diſcruciaretur, adeo ut quidam putarent illum errare mente. Is reſpondit ſe plane ſentire. optat autem errorem mentis, quo tantorum malorum ſenſu vacaret. Itidem apud Euripidem Ajax dolet, quod ab inſania reſipuiſſet: & apud Senecam Phædra, Quis me dolori reddit? & quam bene excideram mihi?

Argivus) De hoc Horatius in epiſtolis.

plaudens, gaudens, quod crederet illic miras agi tragœdias, cum nihil omnino ageretur, cum in cæteris vitæ officiis probe ſeſe gereret, * Iucundus amicis, Comis in uxorem, poſſetque ignoſcere ſervis, Et ſigno læſæ non inſanire lagenæ. Hunc ubi cognatorum opera datis pharmacis morbo levaſſet, ſibique jam totus eſſet redditus, hunc in modum cum amicis expoſtulans, Pol, me occidiſtis amici, Non ſervaſtis, ait, cui ſic extorta voluptas, Et demptus per vim mentis gratiſſimus error. Et merito quidem: errabant enim ipſi, atque * elleboro magis opus habebant, qui tam felicem

Iucundus amicis &c.) Verba ſunt Horatii.

Elleboro magis opus) Quod Latini veratrum, Græci elleborum vocant. Cujus duo ſunt genera: alterum album, quod ut Dioſcorides in quarto ait, φύλλα ἔχει ὅμοια τοῖς τοῦ ἀρνογλώσσου ἢ σεύτλου ἀγρίου, id eſt, Folia habet ſimilia foliis plantaginis, aut betæ ſylveſtris: alterum nigrum, quod Græcis ἐλλέβορος μέλας vel μελαμπόδιον, ſive πολύῤῥιζον dicitur. Vtrũque autem medetur melancholicis & inſanientibus, educitque melancholiam, quibus & dari ſolet. unde Horat. Danda eſt ellebori pars maxima avaris. &, Si tribus Anticyris caput inſanabile.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

tem ac jucundam inſaniam, ceu malum aliquod, exiſtiment potionibus expellendam. Quanquam illud equidem nondum ſtatui, num quivis ſenſus, aut mentis error, inſaniæ nomine ſit appellandus. Neque enim ſi cui lippienti mulus aſinus eſſe videatur: aut ſi quis indoctum carmen veluti doctiſſimum admiretur, is continuo videbitur inſanire. Verum ſi quis non ſenſit tantum, ſed animi judicio fallatur, idque præter uſitatum morem ac perpetuo, is demum inſaniæ cenſebitur affinis eſſe: veluti ſi quis quoties aſinum audierit rudentem, arbitretur ſeſe miros * ſymphoniſcos audire, aut ſi quis pauperculus infimo loco natus, * Crœſum Lydorum regem eſſe ſe credat.

Symphoniſcos) Sic muſicos vocat concinne canentes, ἀπὸ τοῦ συμφωνεῖν, quod conciuere ſignificat.

Crœſum) Hic omnium mortalium ditiſſimus fuit, cui tamen Solon quærenti, an omnium beatiſſimus foret, reſpōdet, ἐμοὶ δὲ σὺ πλουτέων μέγα φαίνεαι, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολλῶν ἀνθρώπων. ἐκεῖνο δὲ τὸ εἴρεό με οὔπω σε ἐγὼ λέγω, πρὶν ἂν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύθωμαι. id eſt, Mihi, o Croeſe, apprime dives eſſe videris,

dat. Sed hoc inſaniæ genus ſi, quē-admodum fere fit, vergat ad voluptatem, non mediocrem delectationem adfert, tum iis qui eo tenentur, tum illis quibus eſt hoc animadverſum nec tamen eodem inſaniunt. Nam hæc inſaniæ ſpecies multo latius patet, quam vulgus hominū intelligit. Sed viciſſim inſanus inſanū ridet, ac mutuam ſibi voluptatem invicem miniſtrant. Neque raro fieri videtis, ut * major inſanus, vehementius rideat minorem. Verum hoc quisque felicior, quo pluribus deſipit modis, Stulticia judice, modo in eo genere inſaniæ maneat, quod nobis eſt peculiare, quod quidem uſque adeo late patet, ut haud ſciam, an ex univerſa mortalium ſumma quempiam liceat reperire qui * omnibus horis

videris, rexque multorum hominum, illud autem quod ſciſcitaris, non antea à me audieris, quam te vita feliciter defunctum audiero.

Major inſanus) Sic Horatius in Serm. libro ſecundo, O major tandem parcas inſane minori.

Omnibus horis ſapiat) Proverbium eſt, Neminem omnibus horis ſapere. Nemo eſt, qui non alicubi peccet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

horis ſap.at quique non aliquo inſaniæ genere teneatur.* Quanquam hoc tantum intereſt: * Qui cucurbitam cum videt, mulierem eſſe credit, huic inſano nomen ponunt, propterea quod perpaucis id uſu veniat: Verũ ubi quis uxorẽ ſuam, quam cum multis habet communem, pluſquam * Penelopen eſſe dejerat, ſibique majorem in modum plaudit, feliciter errans, hunc nullus inſanum appellat, propterea quod paſſim maritis hoc accidere videant. * Ad hunc ordinem pertinent & iſti, qui præ venatu fera-

Quanquam hoc tantum intereſt) In hac diſputatione de inſania nõnihil imitatus eſt ex Horatii ſatyra, cujus initium, Sic raro ſcribis.

Qui cucurbitam) Hic morbus oritur ex corruptione virtutis imaginativæ.

Penelopen eſſe) Penelope uxor fuit Vlyſſis, quam caſtiſſimam in Odyſſea facit Homerus. unde ſubinde περίφρων, id eſt, caſta, & αἰδοίη, id eſt, verecunda, ab eodem vocatur. Ovidius: Penelope poterat tam multos ſalva per annos Vivere tam multis fœmina digna viris.

Ad hunc ordinem) Taxat ineptiſſimum venandi ſtudium, in quo ſic inſaniunt quidam magnates, ut in omni vita nihil aliud agant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ferarum omnia contemnunt, atque incredibilem animi voluptatem percipere ſe prædicant, quoties fœdum illum cornuum cãtum audierint, quoties canum ejulatus. Opinor etiam, cum excrementa canum odorantur, illis cinnamomum videri. Deinde quæ ſuavitas quoties fera lanianda eſt? Tauros & verveces humili plebi laniare licet, feram niſi à generoſo ſecari nefas. * Is nudo capite, inflexis genibus, gladio ad id deſtinato, (neq; enim quovis idem facere fas eſt,) certis geſtibus, certa mẽbra, certo ordine religioſe ſecat. Miratur interim perinde ut in re nova ſacraque circumſtans tacita turba, quamvis ſpectaculum hoc plus milies viderit. Porro cui contigerit è belua nonnihil guſtare, is vero exiſtimat ſibi non parum nobilitatis accedere. Itaque cum iſti aſſidua ferarum inſectatione atque eſu, nihil aliud aſſequantur, niſi ut ipſi propemodum in feras degenerent, tamen inter-

Is nudo capite) Id accipio fieri paſſim apud Britannos in his quoque feris, quas illi damas vocant. quidam exiſtimant magis eſſe platycerota. Non nulli malunt ſylveſtrium caprarum genus.

interea regiam vitam agere ſe putant. Et his ſimillimum genus eorum, qui inſatiabili ædificandi ſtudio flagrant, * nunc rotunda quadratis, nunc quadrata rotundis permutantes. Neque vero finis ullus, neque modus, donec ad extremam redactis inopiam, nec ubi habitent, nec quid edant, ſuperſit. Quid tum poſtea? Interim annos aliquot ſumma cum voluptate peregerunt. Ad quos mihi quidem proxime videntur accedere, qui novis & arcanis artibus, rerum ſpecies vertere moliuntur, ac terra marique quintam quandam eſſentiam venantur. Hos adeo lactat mellita ſpes, ut neque laborum, neque impenſarum unquam pigeat, miroque ingenio ſemper aliquid excogitent, quo ſeſe denuo fallant, ſibique ipſis gratam faciant impoſturam, donec abſumptis omnibus, nō ſit quo jam fornaculam inſtruant. Non deſinunt tamen jucunda ſomniare ſomnia, cæteros pro viribus ad eandem felicitatem animantes. Cum-

Nunc rotunda quadratis) Sic Horatius: Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Cumque jam prorſus omni ſpe deſtitùuntur, ſupereſt tamen una ſententia, abunde magnum ſolatium, In magnis & voluiſſe ſat eſt. Ac tum vitæ brevitatem incuſant, ut quæ magnitudini negocii non ſuffecerit. Porro aleatores non nihil addubito num in noſtrum collegium ſint admittendi. Sed tamen ſtultum omnino ridiculumq; ſpectaculum eſt, quoties videmus nõnullos uſque adeo addictos, ut ſimul atque ſtrepitum teſſerarum audierint, protinus illis cor ſaliat, palpitetque. Deinde cum ſemper illiciente vincendi ſpe, omnium facultatum naufragium fecerint, in aleæ ſcopulum illiſa nave, non paulo formidabiliorem * Malea, vixque nudi emerſerint, * quoſvis potius fraudant quam victorem,

Malea) Malea promontorium eſt Laconiæ, circa quod periculoſiſſimam eſſe navigationem, autor eſt Strabo lib. 8. unde proverbium hoc celebratum fuiſſe dicit: μαλέα δὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε, id eſt, Maleam præternavigans, domeſticorum obliviſcere.

Quoſvis potius fraudant) Id narrat Cornelius Tacitus de populis & moribus Germaniæ, eos hybernis menſibus potiſſi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

rem, ne ſcilicet viri parum graves habeantur. Quid cum ſenes jam & cæcutientes, vitreis etiam oculis luſitant? Poſtremo cum jam * juſta chiragra contudit articulos, vicarium etiam mercede conducunt, qui pro ſe talos in pyrgum mittat? Suavis quidem res, niſi quod hic ludus plerumque ſolet in rabiem evadere, jamque ad furias, non ad me pertinere. Cæterum illud hominum genus haud dubie totum eſt * noſtræ farinæ, * qui miraculis

potiſſimum oblectare ſe alea, & victum aliquoties ad mortem & ſervitutem dedere ſeſe, ſumma fide.

Iuſta chiragra) Chiragra ſpecies eſt arthriticæ. quam juſtam vocat, quod aleatorum puniat inſaniam. Alluſit auaut ad illud Horatianum in Serm. Vertumnis, quotquot ſunt, natus iniquis, Scurra Volanerius, poſtquam illi juſta chiragra Contudit articulos, qui pro ſe tolleret atque Mitteret in pyrgum talos, mercede diurna Conductum. Pyrgus turricula eſt luſoria, quam alii fritillum dicunt. ut Iuven. Si damnata ſenem juvat alea, ludit & hæres Bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo.

Noſtræ farinæ) Id eſt, noſtræ conditionis. Perſ. Noſtræ paulo ante farinæ.

Qui miraculis ac prodigioſis) Hac de re li-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

culis ac prodigioſis gaudent mendaciis, vel audiendis vel narràndis, nec ulla ſatietas talium fabularum, cum portentoſa quædam, de ſpectris, de lemuribus, de * larvis, de inferis, de id genus milibus miraculorum commemorantur: quæ quo longius abſunt à vero, hoc & creduntur lubentius, & jucundiore pruritu titillant aures. Atq; hæc quidem non modo ad levandum horarum tædium mire conducunt, verum etiam ad quæſtum pertinent, præcipue * ſacrificis & concionatoribus.

re libellum conſcripſit Lucianus quem Morus, cui libellus hic dicatus, elegantiſſime vertit in ſermonem Latinum. Hoc genus hominum execratur & divus Hieronymus in epiſtolis, qui pugnas cum dæmonibus atque hujuſmodi portenta confingunt. Vide calumniator, nec à Moria damnari miracula, ſed illorum vanitatem, qui fictis miraculis quæſtui ſuo conſulunt, & eorum ſtultitiam, qui talibus figmentis magis capiuntur quam ſacris hiſtoriis.

Larvis) Larvæ noxiæ inferorum umbræ ſunt, quas vulgo ſpiritus vocamus, à laribus dictæ.

Sacrificis & concionatoribus) Palam eſt, hic non reprehendi miracula, ſed conficta, & conficta ad quæſtum, quo plus extorqueant à mulierculis & ſenibus,

cionatoribus. His rurſum adfines ſunt ii, qui ſibi ſtultam quidem, ſed tamen jucundam perſuaſionem induerunt, futurum, ut, ſiligneum aut pictum aliquem * Polyphemum

bus, ſtulteque credulis. Nam his difficillime credunt, qui maxime credunt Euangelio. Et fere videmus, ut, qui hujuſmodi fabulamentis maxime fidem habent, apud hos Euangelii leviſſima ſit autoritas. Videtur autem taxare genus hominum illaudatum, quos vulgo quæſtuarios vocant, qui circumferentes ſanctorum reliquias, magna impudentia ſolent apud populum hujuſmodi portenta narrare, quæ poſt ipſi inter pocula rident. Quæſo te lector, expende locum, & vide an hic damnetur pius cultus divorum, an non potius ſuperſtitio. Superſtitioſus eſt qui colit divum ob id, quod fruſtra ſibi quis à deo promitteret, (neque enim conſpecta trinitatis imago præſtat, ne eo die male pereas, utcunque vivas) dein quod incertum eſt. Quis enim pollicitus eſt, hoc hunc aut illum divum poſſe? Prætereo, quod id petitur à divo velut autore, quod dare ſolius eſt dei. Poſtremo ſecum pugnantia petunt, dum cupiunt bene mori, quum non deſinant male vivere. Hæc tantum notat Moria.

Polyphemum Chriſtophorum) Polyphemum vocat, quod hunc immani & pluſquam gigantea magnitudine fingant

mum Chriſtophorum * aſpexerint, eo die non ſint perituri, * aut qui ſculptam Barbarã præſcriptis verbis ſalutarit, ſit incolumis è prælio rediturus, * aut ſi quis Eraſmum certis diebus, certis cereolis, certisque preculis convenerit, brevi ſit

pictores & ſculptores, & malum baculi loco tenentem ingreſſum undas, qualis Polyphemus apud Vergilium, quem 3 Æneidos ſic deſcribit: Monſtrum horrendum ingens, cui lumen ademptum, Trunca manum pinus regit, & veſtigia firmat. & paulo poſt: Graditurque per æquor Iam medium, nec dum fluctus latera ardua tinxit. Quem & Homerus Odyſſeæ 1 deſcribit.

Aſpexerint, eo die) Quæſo quid dici potuit ſtultius aut ſuperſtitioſius? & tamen mirum, quam id vulgo perſuaſum habeatur. Quis iſtiuſmodi pluſquam hęreticas opiniones inſevit in animos Chriſtianorum? Bene morietur, quisquis vixerit in Chriſto, non qui ligneum viderit Chriſtophorum.

Aut qui ſculptam Barbaram) Vtriusque hiſtoria non admodum gravis eſt. Et tamen hujuſmodi fabulamentis permiſſum eſt olim ludere Chriſtianis potius quam Ethnicis.

Aut ſi quis Eraſmum) Animadverte lector, & intelliges, nihil hic dici contumelioſum in ſanctos, ſed in eos, qui illos ſuperſtitioſe colunt. Nauticum genus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

t dives evaſurus. Iã vero * Geor-
ium etiam Herculem invenerunt,
uemadmodum & * Hippolytum
lterum. Hujus equum * phale-
is ac bullis religioſiſſime adorna-
um * tantum non adorant, ac
ſubinde

genus, quo vix aliud ſceleratius, cum non muteut vitam, tamen ita ſe domum redituros confidunt, ſi ſimulachrum Chriſtophori conſpexerint. Milites, perditiſſimum genus, ſi ad Barbaræ procubuerint imaginem, & caſtrenſia quædam demurmuraverint precamina, credunt ſe incolumes ad priſtinam vitam redituros è prælio. Avari in hoc colunt Eraſmum, & id ſuperſtitioſe, ut brevi diteſcant.

Georgium Herculem) Nonnulla, quæ de hoc feruntur, videntur effecta ex Herculis laboribus, qui cum hydra Lernæa congreſſus eſt.

Hippolytum alterum) Nam habent gentiles ſuum Hippolytum ab equis diſcerptum. Vnde & nomen inditum, nam ἵππος equus, λυτὸς ſolutus dicitur.

Phaleris ac bullis) Olim in templis Chriſtianorum nihil erat neque ſculptum neque pictum: nunc equus Georgii veris inſtructus armis, bonam aliquoties templi partem occupat.

Tantum non adorant) Id eſt, propemodum, quemadmodum Græci dicunt μονονουχὶ, id eſt, tantum non. Qua figura uſus eſt Titus Livius, Suetonius, & Valerius Maximus.

ſubinde novo quopiam * munuſculo demerentur: per hujus æream galeam dejerare, plane regium habetur. Nam quid dicam de iis, qui ſibi fictis * ſcelerum condonationibus ſuaviſſime blandiuntur, ac purga-

Munuſculo demerentur) Id eſt, conciliant, & ſibi devinciunt.

Scelerum condonationibus) Has vulgo vocant indulgentias. quas hic non improbat ſi veræ ſint, ſed ſimulatas ridet, ideoque addidit, fictis. ſæpe enim quidam ad quæſtum fictas bullas circumferunt, ut agreſtibus & imperitis imponant. Nonnunquam abutuntur & his, quas vere conceſſit pontifex, dum eas populo proponunt & commendant, non quatenus conducit ad ſalutem animarum, ſed quatenus ad ipſorum quæſtum maxime confert. In ſumma, non erat noſtrum de poteſtate pontificum diſputare. Hoc unum ſcio, certius eſſe quod Chriſtus in Euangelio promiſit, de remittendis peccatis, quam quod pollicentur homines, præſertim cum hæc tota recens ſit, & nuper inventa. Poſtremo complures mortalium his condonationibus freti, ſibi male blandiuntur, nec cogitant de vita mutanda. Pontificum condonationibus, quales nunc vulgo venditantur, nõ ita multum tribuunt Theologi. Et tamen Moria profitetur, ſe duntaxat notare fictas condonationes, fraude impetratas; id quod non raro deprehenditur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

purgatorii ſpacia * veluti clepſydris metiuntur, * ſecula, annos, menſes, dies, horas, tanquam è tabula mathematica, citra ullum errorem dimetientes? Aut de iis, * qui magicis quibuſdam notulis ac pre-

henditur. Notat autem potiſſimum eas relaxationes, quæ promittunt diminutionem pœnarum in Igne purgatorii. De quibus adeo dubitát Theologi, ut complures ambigant an ullum ſit purgatorium. Ad hæc, notat eos qui perperam accipiunt condonationes: quum enim offerantur confeſſis & contritis, plerique ſe puros arbitrantur, ſi nummum in ſcrinium conjecerint. Id explicat paulo poſt: Hic mihi puta, negociator aliquis &c. Hac porro admonitione quid ſalubrius?

Veluti clepſydris) Clepſydris olim horas metiebantur, in agendis cauſis. Vaſa erant anguſtis foraminibus, per quæ guttatim defluens aqua, temporis modum ſignificabat. Plinius in epiſtolis: Dixeram horis pæne quinque; nam tribus clepſydris, quas ſpacioſiſſime acceperam, ſunt additæ quatuor. Dicuntur autem ἀπὸ τȣ̃ κλέπτειν, id eſt, furando ſeu abſcondendo, & ἀπὸ τȣ̃ ὕδατος, id eſt, aqua, quod aquam abſconderent.

Secula) Seculum, ſpacium centum annorum.

Qui magicis quibuſdam) Hujuſmodi ſuperſtitioſiſſimis nugis paſſim referta ſunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ac preculis, quas * pius aliquis impoſtor, vel animi cauſa vel ad quæſtum excogitavit, freti nihil ſibi non pollicentur, * opes, honores, voluptates, ſaturitates, valetudinem perpetuo proſperam, vitam longævam, ſenectam viridem, denique proximum Chriſto apud ſuperos conſeſſum, quem tamen nolint niſi admodum ſero contingere, hoc eſt, cum hujus vitæ voluptates, invitos eos ac mordicus retinentes, tamen deſeruerint, tum ſuc-

ſunt omnia. Quodque magis mirum eſt, hæc pietas habetur apud nonnullos etiã eruditos & religioſos.

Pius impoſtor) Facete conjunxit pugnantia. Sentit eum, qui ſub ſpecie pietatis impoſturam facit.

Opes, honores) Vides quid iſti petant ſuis precibus, non bonam mentem, ſed commoda hujus mundi. ut palam intelligas, non taxari preces, ſed ſuperſtitioſas, præſertim ſi his utaris ad hũc finem, quem dicit. nam tales & Ethnici irriſerunt poetæ. Vnde Perſius Satyra ſecunda hujuſmodi preculas ridens ait: Haud cuivis promptum eſt murmur humileſque ſuſurros Tollere de templis, & aperto vivere voto. Et Iuven. Satyra 10: Prima fere vota & cunctis notiſſima templis, Divitiæ, creſcant ut opes, ut maxima toto Noſtra ſit arca foro.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ſuccedant illæ cœlitum deliciæ? Hic mihi puta negociator aliquis, aut miles, aut judex, abjecto ex tot rapinis unico nummulo, univerſam * vitæ Lernam ſemel expurgatam putat, totque perjuria, tot libidines tot ebrietates tot rixas, tot cædes, tot impoſturas, tot perfidias, tot proditiones exiſtimat velut ex pacto redimi, * & ita redimi, ut jam liceat ad novum ſcelerum orbem de integro reverti. Quid autem ſtultius iis, immo quid felicius, qui * ſeptem illis ſacrorum pſalmorum verſiculis cotidie reci-

Vitæ Lernam) Lerna palus Argivorum peſtilentiſſima, quæ prodidit hydram ſeptem capitum. Proverbium eſt, λερνὴ κακῶν, id eſt, lerna malorum. de immenſis & innumeris malis.

Et ita redimi) Et hinc palam, nihil dici adverſus indulgentias. Taxantur enim non qui his utuntur ut debent, ſed qui ſatis putant abjeciſſe nummum in corbonam, cum nihil de vita priſtina mutetur.

Septem illis ſacrorum) Quidam è ſeptem fecerunt octo. Super hac re vide quam ridiculam narrent, immo ſcribant fabulam. Dæmon occurrens divo Bernardo, jactavit ſe ſcire ſeptem verſiculos in Pſalmis Davidicis, quos qui quotidie recitaſſet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

recitatis, pluſquam ſummam felicitatem ſibi promittunt? Atque hos magicos verſiculos dæmon quiſpiam, facetus quidem ille, ſed futilis magis quam callidus, Divo Bernardo creditur indicaſſe, ſed arte circumventus miſer. Et hæc tam ſtulta, ut meipſam propemodum pudeat, tamen approbantur, idque non à vulgo modo, verum etiam à religionis profeſſoribus. Quid jam, nonne eodem fere pertinet, cum ſingulæ regiones ſuum aliquem peculiarem vindicant divum: cumque in ſingulos ſingula quædam partiuntur, ſingulis ſuos quoſdam culturæ ritus attribuunt: ut hic in dentium cruciatu ſuccurrat, ille parturientibus dexter adſit, alius rem furto ſublatam reſtituat:

recitaſſet, non poſſet non ire in cœlum. Inſtabat Bernardus, ut indicaret quinam eſſent. Cumque ille recuſaret, Nihil agis, inquit Bernardus, quandoquidem quotidie totum evolvam pſalterium, in quo tui quoque ſeptem verſus inſint neceſſe eſt. At dæmon veritus, ne tanti dediſſet occaſionem, maluit verſiculos ſuos indicare: atque hoc tantum bonum, quantum nec in Euangelio legimus, cacodæmoni ferimus acceptum.

nat: hic in naufragio proſper afful-
eat, ille gregem tueatur? atque
tem de cæteris. nam omnia per-
enſere longiſſimum fuerit. Sunt
ui ſinguli pluribus in rebus va-
eant, præcipue * deipara virgo,
ui vulgus hominum plus prope
tribuit

Deipara virgo) Imitatus eſt Græcam
vocem θεοτόκος. Mirum eſt autem quam
vulgus hominum ab hac omnia petat,
perinde quaſi Chriſtus aut minus ſit ex-
orabilis quam Maria, aut minus poſſit.
Sed ſtultum vulgus imaginatur in ſacra
virgine, quod vident in filio quopiam
principe & hujus matre. Quod ab illo
non poſſunt extorquere, vel quod ſit
implacabilior hic ſexus, vel quod ad
hunc non pateat aditus, id per mulie-
rem impetrari putant. Illud animadver-
te lector, quanquam Moriam loquentem
facit, tamen hoc cavit, ut ne uſquam læ-
dat Chriſtianam religionem. ne videre-
tur taxare eos, qui impenſe addicti ſunt
cultui divæ virginis, addit, Plus prope
tribuit quam filio. ut intelligeres, ſtul-
tam vulgi ſuperſtitionem notatam, qui
magis fidit Mariæ, quam Chriſto. Ipſe
cum in Italia ſtudiorum gratia commo-
rarer, vidi in æde ſacra affixum epigram-
ma, in quo quidam teſtabatur ſe gra-
viſſima febri correptum, nihil ſpei col-
locaſſe in medico, non multum in deo,
ſed tamen divæ virginis ope revixiſſe.
Nulla, inquit, erat in medico ſpes, neque
multa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

tribuit quam filio. Verum ab his divis quid tandem petunt homines, niſi quod ad ſtulticiam attinet? Agedum * inter tot anathemata, quibus templorum quorundam parietes omnes ac teſtudinem ipſam refertam conſpicitis, vidiſtiſne unquam qui ſtulticiam effugerit, qui vel pilo ſit factus ſapientior? * Alius enatavit incolumis. Alius ab hoſte confoſſus vixit. Alius è prælio, pugnantibus cæteris, non minus feliciter quam fortiter aufugit. Alius in crucem ſubactus, favore divi cujuſpiam furibus amici, decidit ut nonnullos etiam male divitiis onuſtos pergeret exonerare. Alius perfracto carcere fugit. * Alius irato medico à febre

multa deo. Nam hunc verſiculum forte memoria teneo.

Inter tot anathemata) Ita vocantur donaria ſuſpenſa in templis, ac monumenta dicata divis. Apud Italos in ædibus ſacris hujuſmodi plena ſunt omnia.

Alius enatavit) Effingunt argumentum picturis aut ceris: deinde addunt ſuperſcriptionem miraculi. Luſit autem mira facetia, in his argumentis explicandis.

Alius irato medico) Quia maluerit morbum

ebre revaluit. * Alii potum ve-
enum, alvo ſoluta, remedio,non
xitio fuit, idque non admodum
eta uxore, quæ operam & im-
enſam luſerit. Alius everſo plau-
tro, equos incolumes domum ab-
git. Alius oppreſſus ruina vixit.
lius * à marito deprehenſus elu-
t. Nullus pro depulſa ſtulticia
ratis agit. Adeo ſuavis quædam
es eſt nihil ſapere, ut omnia po-
tius

orbum diuturniorem, quæſtus ſui cau-
a. Tales enim nonnulli ſunt, ſed hoc
ndigni nomine.

Alii potum venenum) Extat Auſo-
ii ſuper hac re ſane quam lepidum Epi-
ramma, de uxore, quæ virum voluit
eneno necare. Toxica zelotypo dedit
xor mœcha marito, Nec ſatis ad mor-
em credidit eſſe datum, Miſcuit argen-
i lethalia pondera vivi, Cogeret ut cele-
em vis geminata necem. Dividat hæc ſi
uis, faciunt diſcreta venenum, Anti-
otum ſumet, qui ſociata bibet. Ergo
nter ſeſe dum noxia pocula certant,
Ceſſit lethalis noxa ſalutiferæ, Protinus
k vacuos alvi periere receſſus, Lubrica
ejectis qua via nota cibis. Quam pia cu-
a deum! prodeſt crudelior uxor: Et cum
ata volunt, bina venena juvant.

A marito deprehenſus eluſit) Sunt qui
onſtanter in his quoque caſibus ſanctos
ibi fuiſſe præſidio jactent.

tius deprecentur mortales, quam Moriam. Sed quid ego hoc ſuperſtitionũ pelagus ingredior? * Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraque centum, Ferrea vox, omneis fatuorum evolvere formas, Omnia ſtulticiæ percurrere nomina poſſim. uſque adeo * omnis omnium Chriſtianorum vita iſtiuſmodi delirationibus undique ſcatet: quas ipſas

Non mihi ſi linguæ) Carmen Maronis, commutatis aliquot verbis, ad ſuam detorſit ſententiam. Eſt autem Æneidos ſexto: Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraque centum, Ferrea vox, omnes ſcelerum comprendere formas, Omnia pœuarum percurrere nomina poſſim, quod imitatum eſt ex illo Homeri Iliados β: Οὐδ᾽ εἰ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δ᾽ στόματ᾽ εἶεν, Φωνὴ δ᾽ ἄῤῥηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη. id eſt, Nou mihi ſi denæ linguæ ſint, oraque dena, Vox ſimul infracta, ac animus mihi aheneus eſſet.

Omnis omnium Chriſtianorum) Cave ſic accipias lector, quaſi Chriſtiana vita ſit ſuperſtitioſa. Sed eorum qui Chriſtiani vocantur mores his ſuperſtitionibus ſic ſunt infecti, ut nulla pæne res ſit tam ſacra, cui non admiſceant aliquid hujuſmodi. Quę quidem tam multa ſunt, ut Livianam ſuperent hiſtoriam, tam ridicula, ut ſatius ſit reticere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ipſas tamen ſacrifici non gravatim & admittunt & alunt, non ignari quantum hinc lucelli ſoleat accreſcere. Inter hæc, ſi quis odioſus ſapiens exoriatur, ſuccinatque id quod res eſt: * Non male peribis, ſi bene vixeris: * peccata redimis ſi nummulo addideris odium malefactorum, tum lachrymas, vigilias, precationes, jejunia, ac totam vitæ rationē commutaris. * Divus hic tibi favebit * ſi vitam illius æmulaberis. Hæc, inquam, atque id genus alia, ſi ſapiens ille obganniat, vide à quanta felicitate repente mortalium animos in quem tumultum retraxerit? Ad hoc collegium pertinent, qui vivi, qua funeris pompa velint efferri, tam diligenter ſtatuunt, ut nominatim etiam

Non male peribis) Hoc pertinet ad imaginem Chriſtophori conſpectam, & ad verſiculos à dæmone proditos.

Peccata redimis) Hoc ad condonationes pertinet.

Divus hic) Hoc ad Eraſmum cultum.

Si vitam illius) Hic eſt veriſſimus atque ipſis acceptiſſimus divorum cultus. Sed quoniam hoc longe difficilius, negligitur à vulgo, & ad faciles quaſdam cæremonias confugiunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

etiam præſcribant, quot tædas, quot pullatos, quot cantores, * quot luctus hiſtriones velint adeſſe, perinde quaſi futurum ſit, ut aliquis * hujus ſpectaculi ſenſus ad ipſos ſit rediturus, aut ut pudeſcant defuncti, niſi cadaver magnifice defodiatur, haud alio ſtudio, quam ſi * ædiles creati, ludos aut epulum ædere ſtudeant. Equidem tametſi propero, tamen haud poſſum iſtos ſilentio prætercurrere, qui cum * nihil ab infimo cerdone

Quot luctus hiſtriones) Durat mos adhuc apud complures Chriſtianos, ex gentilitate relictus, ut conducti quidam plorent in funere. Vnde Flaccus: Vt qui conducti plorant in funere, dicunt Et faciunt prope plura dolentibus ex animo. Principes equos etiam pullis obtectos ſtragulis in hanc pompam inducūt, cervice ad tibias alligata, quaſi lugeant, & dominum requirant.

Hujus ſpectaculi) Nam iſta defuncti aut non ſentiunt, aut ſuo malo ſentiunt. Sed tolerantur in ſolatium infirmorum, ſi modo tam moderate fiant, ut ferri poſſint. Nunc aliquoties ambitio uſque ad inſaniam exit.

Ædiles creati) Horum erat, fabulas ædere populo, & viſcerationes exhibere.

Nihil ab infimo cerdone) Vide ut circumſpecte taxat nobiles, non quoſvis, (ſunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ne differant, tamen inani nobilitatis titulo mirum quam ſibi blandiuntur. Alius ad Æneam, alius ad Brutum, alius ad Arcturum genus ſuum refert. Oſtendunt undique ſculptas & pictas majorum imagines. Numerant proavos atque atavos, & antiqua cognomina commemorant, cum ipſi non multum abſint à muta ſtatua, pæne iis ipſis, quæ oſtentant, ſignis deteriores. Et tamen hac tam ſuavi Philautia felicem prorſum vitã agunt. Neque deſunt æque ſtulti, qui hoc beluarum genus, perinde ut deos ſuſpiciunt. Sed quid ego de uno aut altero genere loquor, quaſi vero non paſſim hæc Philautia plurimos ubique miris modis feliciſſimos efficiat? cum hic quavis ſimia deformior, ſibi plane * Nireus videtur: alius ſimul atque treis lineas

(ſunt enim vere nobiles, qui generis claritati, doctrina moribusque reſpondent) ſed eos qui vita, cæteriſque bonis rebus, nihilo antecellunt infimam plebem, aut, quod ſæpe videmus, vincunt vitiis.

Nireus) Nireum pro formoſiſſimo poſuit. Nam Homerus ut Therſiten turpiſſimum Græcorũ, ita hunc poſt Achillem, formoſiſſimum fecit, quem ſic de-

neas circino duxerit, prorſum Euclidem ſeſe putat: hic * ὄνος πρὸς λύρω, &c, * Quo deterius nec ille ſonat, Quo mordetur gallina marito, tamen * alterum Hermogenem eſſe ſe credit. Eſt autem illud longe ſuaviſſimum inſaniæ genus, quo nonnulli, quicquid ulli ſuorum dotis adeſt, eo non aliter atque ſuo gloriantur. * Qualis erat ille

ſcribit Iliados β: Νιρεὺς ἀγλαΐης θ' υἱὸς, Χαρόποιό τ' ἄνακτος, Νιρεὺς, ὃς κάλλιςος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα. Ἀλλ' ἀλαπαδνὸς ἔην. id eſt, Filius Aglaies Nireus regis Charopique, Nireus, quo Troiam venit formoſior alter Græcorum haud ullus, ſi invictum demis Achillem. Sed mollis fuit. Lucianus ἐν νεκρικοῖς, cum hoc Therſiten de forma fecit contendentem.

Ονος πρὸς λύρω) Id eſt, aſinus ad lyram. Græcis proverbium eſt de indocili.

Quo deterius) Carmen eſt Iuvenalis è Satyra tertia, quo gallum ſignificat gallinaceum, cui vox eſt ranca & inamabilis. Proinde ab animante Græci nomen dederunt huic vocis vitio, ut teſtatur Quintilianus.

Alterum Hermogenem) Hunc Flaccus nominat in Satyris, ut ſummum canendi artificem: Invideat quod & Hermogenes ego canto.

Qualis erat ille bis beatus) Eſt lepidiſſima fabula de quodam divite ſtulto. qui

ille bis beatus apud Senecam dives, qui narraturus hiſtoriolam quampiam, ſervos ad manum habebat, qui nomina ſuggererent, non dubitaturus vel in pugilum certamen deſcendere, homo alioqui adeo imbecillus, ut vix viveret, hac re fretus, quod multos haberet domi ſervos egregie robuſtos. Porro de artium profeſſoribus quid attinet commemorare? quando peculiaris eſt horum omnium Philautia, adeo * ut reperias citius, qui velit agello paterno quam ingenio cedere, verum præcipue hiſtrionum, cantorum, oratorum, ac poetarum, quorum quo quiſque eſt indoctior, hoc ſibi placet inſolentius,

qui putabat ſe ſcire quicquid ullus ſervorum ſciret. Erat adeo obliviofus, ut narraturus aliquid ſæpe requireret nomen Hectoris, aut Achillis, & opus erat ſervo qui nomen ſuggereret. Huic adeo invalido ut vix viveret, adulatores ſuadebant, ut in pugilum certamen deſcenderet. & reſpondenti, Qui poſſum? vix vivo: Non vides, inquiunt, quam multos validos ſervos habeas domi tuæ?

Vt reperias citius) Ita Martialis in Epigrammatis ait, inveniri forte, qui cedant agro paterno, Qui velit ingenio cedere, nullus erit.

tius, hoc ſeſe magis jactat, ac dilatat. Et inveniunt * ſimiles labra lactucas, immo quo quicquam eſt ineptius, hoc plures admiratores nanciſcitur, ut peſſima quæque ſemper * plurimis arrident, propterea quod maxima pars hominum, ut diximus, Stulticiæ obnoxia eſt. Proinde ſi, qui eſt imperitior, & ſibiipſi multo jucundior eſt, & pluribus admirationi, quid eſt quod is veram eruditionem malit, primum magno conſtaturam, deinde redditurain * & putidiorem & timidiorem, poſtremo multo paucioribus placituram? Iam vero video, naturam, ut ſingulis mortalibus ſuam, ita ſingulis nationibus, ac pæne civitatibus, communem quandam inſeviſſe Philautiam: Atque hinc fieri, ut * Britãni præ-

Similes labra lactucas) Proverbium eſt, cum digna contingunt dignis, ut ineptus cantor inſulſo auditori.

Plurimis arrident) Eleganter arrident poſuit pro placent, quemadmodum & blandiri dicuntur quę placent.

Et putidiorem) Putidum aliquando moleſtum vocant. Horatius: Quorſum hæc tam putida tendunt?

Britanni præter alia) Vide lector ut rem

præter alia, formam, muſicam & lautas menſas proprie ſibi vindicent: Scoti, nobilitate, & regiæ affinitatis titulo, neque non dialecticis argutiis ſibi blandiantur: Galli morum civilitatem ſibi ſumant: Pariſienſes, Theologicæ ſcientiæ laudem, omnibus prope ſubmotis, ſibi peculiariter arrogent: Itali bonas literas & eloquentiam aſſerant, atque hoc nomine ſibi ſuaviſſime blādiantur omnes, quod * ſoli mortalium barbari non ſint. Quo quidem in genere felicitatis,

Romani

rem per ſe mordacem feſtiviter & citra morſum tractat. Quis neſcit, ut ſingulis hominibus, ita & ſingulis nationibus ſua quædam vitia eſſe? de quibus vulgus etiam ſua habet proverbia. At hic nil attingit odioſum, ſed tantum ridicula quædam commemorat, ut intelligas illum candido illo Mercurii ſale ludere voluiſſe. Nam Britannos etiam laudavit, ſi vindicant ſibi, quod & habent, & habere pulchrum eſt.

Soli mortalium) Olim Græci cæteros appellabant Barbaros: deinde culti literis Itali, cæteros omnes præter Græcos, barbaros appellare cœperunt. Et nunc rebus omnibus commutatis, adhuc mirum eſt, quam inani nomine ſibi placeant, & quantopere barbaros execrentur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Romani primas tenent, ac * veterem illam Romam adhuc jucundiſſime ſomniant: Veneti nobilitatis opinione ſunt felices. Græci tanquam diſciplinarum autores, veteribus illis laudatorum heroum titulis ſeſe venditant: Turcæ, totaque illa vere barbarorum colluvies, etiam religionis laudem ſibi vindicat, Chriſtianos perinde uti ſuperſtitioſos irridens. Ac multo etiam ſuavius Iudæi etiamnum Meſſiam ſuum conſtanter expectant, ac Moſen ſuum hodieque mordicus tenent: Hiſpani bellicam gloriam nulli concedunt: Germani corporum proceritate & magiæ cognitione ſibi placent. Ac ne ſingula perſequar, videtis, opinor, quantum ubique voluptatis pariat ſingulis & univerſis mortalibus Philautia, cui prope par eſt Aſſentatio ſoror. * Nihil enim aliud Philautia quam cum quis ipſe ſibi palpatur.

Veterem illam Romam) Referrem hoc loco nonnihil de Romanorum affectu, ni ſcirem, ſine gemitu non poſſe audiri à piis. Et præſtat Eraſmi, quem interpretor, modeſtiam imitari.

Nihil enim aliud) Feſtiviter per collationis occaſionem miſcuit jocum, & tamen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ılpatur. Idem ſi alteri facias, Κολακία fuerit. At hodie res quæ-um infamis eſt adulatio, ſed apud os, qui rerum vocabulis magis, uam rebus ipſis commoventur. xiſtimant cum adulatione fidem nale cohærere; quod multo ſecus ſſe habere, vel brutorum animan-ium exemplis poterant admoneri. Quid enim cane adulantius? at rur-um quid fidelius? Quid * ſciuro landius? at hoc quid eſt homini nagis amicum? Niſi forte vel aſpe-i leones, vel immites tigres, vel rritabiles pardi magis ad vitam ho-minum conducere videntur. Quan-quam eſt omnino pernicioſa quæ-dam adulatio, qua nonnulli perfi-dioſi & irriſores, miſeros in per-niciem

tamen dixit, Eſt autem pernicioſiſſima adulatio cum quis aſſentatur ſibi.

Κολακία) κόλαξ, id eſt, adulator. Inde κολακία, adulatio. Miro vero ingenio, rem omnium peſſimam laudat, & ita ludit, ut nihilominus verum dicat.

Sciuro blandius) Sciurus muris genus eſt, piloſa cauda, qua ſe tegit, unde & nomen habet. σκιὰ umbra, & οὐρὰ cauda dicitur. Eſt enim huic animanti peculiare, cauda corpus obtegere. Habetur in deliciis ob luſum perpetuum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

niciem adigunt. Verum hæc mea ab ingenii benignitate candoreque quodam proficiſcitur, multoque virtuti vicinior eſt, quam ea, quæ huic opponitur, aſperitas, ac moroſitas inconcinna, * ut aït Horatius, gravisque. Hæc dejectiores animos erigit, demulcet triſtes, extimulat languentes, expergefacit ſtupidos, ægrotos levat, feroces mollit, amores conciliat, conciliatos retinet. * Pueritiam ad capeſſenda ſtudia literarum allicit, ſenes

Vt ait Horatius) Is ponit duo vitia in amicitia, aſſentationem, & huic diverſam, aſperam morum truculentiam, qua nihil amico concedimus. Eſt autem medium quiddam, ut amicum admoneas errantem, ſed non quavis de re, nec amarulente, ſed amice; quædam condones, quibuſdam faveas. Vnde Flaccus in epiſtola ad Lollium ſic ait: Diſcolor infido ſcurræ diſtabit amicus. Eſt huic diverſum vitio vitium prope majus, Aſperitas agreſtis, & inconcinna gravisque, Quæ ſe commendat tonſa cute, dentibus atris, Dum vult libertas mera dici, veraque virtus. Virtus eſt medium vitiorum utrinque redactum.

Pueritiam ad capeſſenda) Laude & munuſculis olim alliciebant pueros ad amandas literas. Vnde Flaccus: Pueris olim dant cruſtula blandi Doctores, elementa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

nes exhilarat, * principes citra offenſam, ſub imagine laudis, & admonet & docet. In ſumma, facit ut quiſque ſibi ipſe ſit jucundior & charior, quæ quidem felicitatis pars eſt vel præcipua. Quid autem officioſius quam cum * mutuum muli ſcabūt? Vt ne dicam interim, hanc

elementa velint ut diſcere prima. Nunc vero truculentia doctorum, & plagis, primum diſcunt odiſſe literas & præceptorem: qua re, vel Fabio teſte, nihil magis puerorum ingeniis pernicioſum eſſe poteſt. Nam præter odium literarum, ingeniique ſervilitatem, quam ſævitia præceptorum parit, etiam corpuſculis adhuc teneris & creſcentibus, non parum nocet nimia illa ſævitia & aſperitas, quam mirum quantum ſtulti, non ſane pauci, tanquam præceptoris virtutem mirantur.

Principes citra) Si neceſſe eſt admonere principem, tamen jucunde monendus eſt, non acerbe, ne eveniat quod evenit Caliſtheni præceptori Alexandri, & pædagogo Ptolemæi. Porro colorem quem oſtendit, ipſe mire ſervavit in Panegyrico, quo Philippi Burgundionum ducis laudes proſequutus eſt. Nihil enim aliud illic agit laudans, quam ut doceat & admoneat, qualem oportet eſſe principem.

Mutuum muli ſcabunt) Proverbium eſt, cum viciſſim alius alium laudat. a mulis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

hanc eſſe * magnam illius laudatæ eloquentiæ partem, majorem medicinæ, maximam poeticæ: denique hanc eſſe totius humanæ conſuetudinis mel & condimentum. Sed falli, inquiunt, miſerum eſt. Immo non falli miſerrimũ. Nimium enim deſipiunt, qui in rebus ipſis felicitatem hominis ſitam eſſe exiſtimant. Ex opinionibus ea pendet. Nam rerum humanarum tanta eſt obſcuritas, varietasque, ut nihil dilucide ſciri poſſit: quemadmodum recte dictũ eſt ab Academicis meis, * inter philoſophos quam minimum inſolentibus. Aut ſi quid

mulis ſumptum, qui quod manibus carent, mutuo ſe ſcabunt.

Magnam illius &c.) Nam ut ſupra diximus, Plato in Gorgia oratoriam aſſentationis partem fecit.

Inter philoſophos) Socrates modeſtiæ cauſa dicebat, ſe nihil ſcire, ridens arrogantem ſophiſtarum profeſſionem, qui ſe jactabant nihil neſcire: hinc Academici nihil affirmabant, ſed quod ubique probabile viderent, id ſequebantur. Porro Socrates in Apologia dicit, ſe putare idcirco ab Apolline judicatum omnium ſapientiſſimum, quod ſe nihil ſcire ſciret. Sic enim ait loquens de quodam, qui & ſibi & aliis videretur ſapien-

quid ſciri poteſt, id non raro of-
cit etiam vitæ jucunditati. Poſtre-
no ſic ſculptus eſt hominis ani-
nus, ut longe magis fucis, quam
eris capiatur. Cujus rei ſi quis ex-
erimentum expoſitum & obvium
uærat, conciones ac templa petat.
n quibus ſi quid ſerium narratur,
dormitant, oſcitant, nauſeant om-
nes. quod ſi* clamator ille, (lapſa
ſum, declamator, dicere volebam,)
ita

pientiſſimus : πρὸς ἐμαυτὸν δ' οὖν ἀπιὼν,
ἐλογιζόμην ὅτι τούτου μὲν τοῦ ἀνθρώπου ἐγὼ
σοφώτερός εἰμι. κινδυνεύει μὲν γὰρ ἡμῶν οὐδέ-
τερος οὐδὲν καλὸν οὐδ' ἀγαθὸν εἰδέναι. ἀλ-
λ' οὗτος μὲν οἴεταί τι εἰδέναι οὐκ εἰδώς. ἐγὼ δὲ
ὥσπερ οὖν οὐκ οἶδα, οὐδ' οἴομαι. ἔοικα γοῦν τού-
του γε σμικρῷ τινι αὐτῷ τούτῳ σοφώτερος
εἶναι, ὅτι ἃ μὴ οἶδα, οὐδὲ οἴομαι εἰδέναι. id
eſt: Ad meipſum igitur converſus ſic ra-
tiocinabar: Hoc profecto homine ſapien-
tior ſum. Videtur enim noſtrum neuter
quid bonum quidve malum ſit ſcire. Ce-
terum hic quidem putat ſe aliquid ſci-
re, nihil ſciens. Ego vero ut nihil ſcio,
ita nihil ſcire me puto. Viſus ſum igi-
tur paulo hoc ipſo ſapientior, quod ea
quæ neſcio, ne puto quidem me ſcire.

Clamator) Quidam clamant tantum. Declamant autem qui ex arte dicunt, præſertim exercendi cauſa. Quod autem per jocum hic narrat, mirum eſt quam quotidie videamus evenire.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ita ut ſæpe faciunt, anilem aliquam fabellam exordiatur, expergiſcuntur, eriguntur, inhiant omnes. Item ſiquis ſit divus fabuloſior & poëticus, quod ſi exemplum requiris, * finge hujus generis Georgium, aut Chriſtophorum, aut Barbaram, videbis hunc longe religioſius coli, quam Petrum, aut Paulum, aut ipſum etiam Chriſtum. Verum hæc non hujus ſunt loci. Iam quanto minoris conſtat hæc felicitatis acceſſio? Quandoquidem res ipſas aliquoties magno negocio pares oportet, vel leviſſimas, uti grammaticen. At opinio facillime ſumitur, quæ tamen tantundem, aut amplius etiam, ad felicitatem conducat. Age ſi quis pu-
tribus

Finge hujus generis) Ne quis hic calumnietur, aliquid parum reverenter dictum de ſanctis. non enim vocat divos fabuloſos, quod non ſint ſancti, ſed quod de his fabuloſa quædam ferantur. ut Horatius fabuloſum dixit Hydaſpem fluvium. Nec id ſimpliciter affirmat, ſed addit, exempli cauſa. Nam horum hiſtoriæ fabulis ſimillimæ videntur. Et tamen hæc qualiacunque ſunt, libentius amplectitur vulgus, quam quæ in Actis apoſtolorum aut in Euangeliis legimus certa & indubitata.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ibus veſcatur ſalſamentis, quorum
lius nec odorem ferre poſſit, &
amen huic ambroſiam ſapiant,
uæſo quid intereſt ad felicitatem?
Contra ſi * acipenſer alicui nau-
eam ſapiat, quid referet ad vitæ
eatitudinem? Si cui ſit uxor egre-
ie deformis, quæ tamen marito
el cum ipſa Venere certare poſſe
ideatur, nonne perinde fuerit, ac
i vere formoſa foret? Si quis tabu-
am minio lutoque male oblitam
uſpectet, ac demiretur, perſua-
um habens, * Apellis aut Zeuſi-
dis eſſe picturam, nonne felicior
etiam

Acipenſer alicui) Acipenſer ſive
acipenſis piſcis eſt optimi ſaporis, qui
ſquamas ad os verſas habet, olim in ma-
ximo precio habitus. Martialis in di-
ſtichis: Ad Palatinas acipenſem mittite
menſas, Ambroſias ornent munera ra-
ra dapes.

Apellis aut Zeuſidis) Plinius lib.
35 Apellem dicit ſuperaſſe omnes ante
ſe genitos, poſteaque ſequutos, quippe
qui pinxerit ea, quæ alii pingere non
potuerint, fulmina, tonitrua, bronten,
aſtrapen. Zeuſidis item meminit Plinius,
quem ſummas divitias dicit arte ſua ſibi
comparaſſe, poſteaque cenſentem opera
ſua majora eſſe, quam quæ precio poſ-
ſent comparari, cœpiſſe ea dono dare.
Plura de his apud eundem invenies.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

etiam fuerit eo, qui eorum artificum manum magno emerit, fortaſſis minus ex eo ſpectaculo voluptatis percepturus? Novi ego quendam * mei nominis, qui novæ nuptæ gemmas aliquot adulterinas dono dedit, perſuadens, ut erat facundus nugator, eas non modo veras ac nativas eſſe, verum etiam ſingulari atque inæſtimabili precio. Quæſo, quid intererat puellæ, cum vitro non minus jucunde paſceret & oculos & animum, nugas perinde ut eximium aliquem theſaurum conditas apud ſeſe ſervaret? Maritus interim & ſumptum effugiebat, & uxoris errore fruebatur, nec eam tamen ſibi minus habebat devinctam, quam ſi magno empta donaſſet. Num quid intereſſe cenſetis, inter eos, qui in * ſpecu illo Platonico variarum rerum

Mei nominis) Apparet eum loqui de quopiam, cui nomen fuerit Moro, qui puellam ſponſam hac arte deluſerit.

Specu illo Platonico) Plato πολιτειῶν ζ, homines, qui relictis divinis ideis & ſpiritualibus rebus, quæ vere ſunt nihil præter res corporeas, verarum rerum umbras mirantur, tanquam cæcos & ſomniantes fingit ἐν καταγείῳ οἰκήσει σπηλαιώδει,

rerum umbras & ſimulacra demirantur, modo nihil deſiderent, neque minus ſibi placeant, & ſapientem illum, qui ſpecum egreſſus, veras res aſpicit? Quod ſi * Mycillo Lucia-

σπηλαιώδει, id eſt, in ſubterraneo domicilio, ſpeluncæ formam præ ſe ferenti, ſuis affectibus vinctos ſedere. Ad hunc enim módum Socrates fere apud eum loquitur: Naturam noſtram, quo ad eruditionem & ruditatem pertinet, tali quadam imagine cõtemplare: Finge ſubterraneum ſpecus, cujus ingreſſus verſus lumen per antrum totum pervius undique pateat: in eo homines nutritos a pueritia, cervicem & crura ita devinctos, ut & immobiles permanere cogantur, & ad ſola anteriora proſpicere: capita vero vinculis adſtricta, circumducere nequeant: poſt tergum autem, ſuperne, ac procul, ignis lumen ſuſpenſum ſit, interque ignem & vinctos homines via ſuperior pateat, ſecus quam paries ſit conſtructus; quemadmodum præſtigiatoribus apponuntur coram ſpectantium oculis cortinæ quædam, ſuper quibus ſua miranda oſtentant. finge præterea homines alios inter parietes ferre res varias. Hos demum homines ait nihil aliud quicquam vel ſui ipſorum vel aliarum rerum poſſe videre, præter umbras, quæ ex igne ad adverſam ſpeluncæ partem cadunt.

Mycillo Lucianico) Apud Lucianum

 Mycillus

cillo Lucianico dives illud & aureum ſomnium perpetuo ſomniare licuiſſet, nihil erat cur aliam optaret felicitatem. Aut nihil igitur intereſt, aut ſi quid intereſt, potior etiam ſtultorum conditio. Primum quod iis ſua felicitas minimo conſtat, id eſt, ſola perſuaſiuncula. Deinde, quod ea fruuntur cum plurimis communiter. Porro nullius boni jucunda ſine ſocio poſſeſſio. Quis enim neſcit quanta ſapientum paucitas, ſi modo quiſquam inveniatur? quanquam ex tot ſeculis Græci ſeptem omnino numerant, quos me Hercle, ſi quis accuratius excutiat, diſpeream ſi vel ſemiſapientẽ inveniet, immo ſi * vel trientem viri ſapientis. Proinde cum inter multas Bacchi laudes, illud habeatur, ut eſt, primarium,

Mycillus quiſpiam cerdo, pauperculus, cœnaverat apud prædivitem vicinum, noctéque ſomniavit ſe ſubito divitem vehi humeris, poſſidereque quæcunque divites poſſident. Et ob id minatur gallo, quod ſuo cantu tantam felicitatem interrupiſſet. Extat dialogus, ab Eraſmo Latinus factus.

Vel trientem) Triens eſt quarta pars aſſis, hoc eſt, tres unciæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

rium, * quod animi curas eluat, idque ad exiguum modo tempus: nam ſimulatque villum edormieris, protinus * albis, ut ajunt, quadrigis recurrunt animi moleſtiæ: quanto meum beneficium cum plenius, tum præſentius, quæ perpetua quadam ebrietate, mentem gaudiis, deliciis, tripudiis, expleo, idque nullo negocio? Neque quenquam omnino mortalem mei muneris

Quod animi &c.) Vnde in Epigrammate Græco, γηθόσυνος, id eſt, lætus: λυσιμέριμνος, id eſt, curam ſolvens: φιλομειδὴς, id eſt, amator riſus: τερπνὸς, id eſt, delectabilis: & ῥαδινὸς, id eſt, facilis, dicitur. Bacchi laudes complexus eſt Flaccus hoc carmine: Quid non ebrietas deſignat? operta recludit, Spes jubet eſſe ratas, ad prælia trudit inermem, Sollicitis animis onus eximit, addocet artes. Fœcundi calices quem non fecere diſertum? Contracta quem non in paupertate ſolutum? Tibullus quoque: Adde merum, vinoque novos compeſce dolores. Et Propertius Elegiarum tertio ad Bacchum ait: Curarumque tuo ſit medicina mero. Homerus item Iliados ζ: Ἀνδρὶ δὲ κεκμηῶτι, μένος μέγα οἶνος ἀέξει, id eſt, Viro autem qui laboravit, robur magnum vinum augebit.

Albis quadrigis) Hoc proverbio ſummam indicamus celeritatem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

muneris expertem eſſe ſino, cum reliquæ numinum dotes, aliæ ad alios perveniant. Non ubivis naſcitur * genero ſum & lene merum, Quod curas abigat, quod cum ſpe divite manet. Paucis contigit formæ gratia, Veneris munus; paucioribus eloquentia, Mercurii donum. Non ita multis obtigerunt opes, * dextro Hercule. Imperium non cuivis concedit * Iupiter Homericus. Sæpenumero Mavors

Generoſum & lene) Sic Horatius: Ad marecum venio, generoſum & lene requiro, Quod curas abigat, quod cum ſpe divite manet, Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ.

Dextro Hercule) Huic decimas bonorum voverunt, ut diteſcerent. unde Perſius Sat. 2: Et o ſi Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria, dextro Hercule.

Iupiter Homericus) Homerus ſcribit ſceptrum & jus a Iove dari regibus. apud quem Vlyſſes Iliados β ſic loquitur: Εἷς κοίρανος ἔστω, Εἷς βασιλεὺς, ᾧ ἔδωκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω Σκῆπτρόν τ' ἠδὲ θέμιστας ἵνα σφίσι βασιλεύῃ. id eſt, Vnus dominus ſit, unus rex, cui dedit filius Saturni verſuti ſceptrum atque fas, ut ipſos regat. Et Neſtor Iliad. α: Σκηπτοῦχος βασιλεὺς, ᾧ τε Ζεὺς κῦδος ἔδωκεν, id eſt, Sceptrifer rex, cui Iupiter gloriam dedit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

vors neutris favet copiis. Complures ab * Apollinis tripode triſtes diſcedunt. Sæpe fulminat * Saturnius. * Phœbus aliquando jaculis peſtem immittit. Neptunus plures extinguit quam ſervat. Vt interim * Vejoves iſtos, Plutones, * Atas,

Apollinis tripode) Cum reſpondet quæ nollent audiſſe.

Saturnius) Id eſt, Iupiter, cui fulmen tribuunt poetæ, unde τερπικέραυνος dicitur.

Phœbus aliquando) Vt in primo Iliad. ob ereptam ſacerdotis Chryſæ filiam, βασιλῆϊ χολωθεὶς, Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακὴν, ὀλέκοντο δὲ λαοὶ, id eſt, Regi iratus morbum excitavit malum, perieruntque populi. Vnde Pæan dicitur, ἀπὸ τοῦ παίειν, id eſt, a feriendo: & Apollo, ἀπὸ ἀπολλύειν, id eſt, a corrumpendo: & βελεσιχαρὴς, id eſt, ſagittis gaudeus: & ἑκατηβόλος, id eſt, longe jaciens.

Vejoves iſtos) Antiqui Romani ut Iovem & Dijovem a juvando appellarunt: ita eum deum, qui non juvandi poteſtatem, ſed vim nocendi haberet, (nam deos quosdã ut prodeſſent, celebrabant, quoſdam ut ne obeſſent, placabant) Vejovem appellaverunt, dempta atque detracta juvandi facultate, per hoc στερητικὸν μόριον, id eſt, privativam particulam, ve. Hujus dei ſimulacrum, quod fuit Romæ in æde ipſius, quæ erat inter arcem & Capitolium, ſagittas tene-

* Atas, * Pœnas, Febres, atque id genus, non deos, ſed carnifices, commemorem. Ego ſum una illa Stulticia, quæ omneis ex æquo tam parata beneficentia complector. Nec vota moror, nec iraſcor, expoſcens * piamina, ſi quid cære-

bat, quæ videlicet erant ad nocendum paratæ. Quapropter eum deum plerique Apollinem dixerunt. Hujuſmodi fere Aulus Gellius libri quinti capite duodecimo.

Atas) Aten finxit Homerus quam Latine Noxam poſſis dicere. Hęc immittit turbas & offenſas rebus mortalium, quas Litæ ſtudent componere. Eam Iupiter, capillis arreptis, præcipitavit è cœlo, ut dicit Homerus Iliados τ. Eadem inter Agamemnonem & Achillem excitavit diſſidium, de qua Iliados quoque θ ſic dicit: Ἡ δ' ἄτη σθεναρή τε καὶ ἀρτίπος, οὕνεκα πάσας Πολλὸν ὑπὲκ προθέει, φθάνει δέ τε πᾶσαν ἐπ' αἶαν Βλάπτουσ' ἀνθρώπους. id eſt, Ate autem robuſta veloxque eſt, quoniam omnes Litas curſu ſuperat; prævenit autem in omnem terram, nocens hominibus.

Pœnas, Febres) Quidam duos tantum deos faciebant, beneficium & pœnam, ut Democritus: quod, ut Plin. ait, ad majorem accedit ſocordiam, quã ponere innumeros. qui & lib. 2. autor eſt, Febri publice phanum dicatũ fuiſſe in Palatio.

Piamina) Credebant offendi deos, ſi quid

ceremoniarum fuerit prætermiſſum. * Nec cœlum terræ miſceo, ſi quis reliquis invitatis diis, me domi relinquat, nec admittat ad nidorem illum victimarum. Nam cæterorum deorum tanta in his eſt moroſitas, ut prope majus ſit operæ precium, atque adeo tutius, illos negligere quam colere. Quemadmodum ſunt & homines nonnulli, tam difficiles, & ad lædendum irritabiles, ut præſtiterit eos prorſum alieniſſimos habere, quam familiares. At nemo, inquiunt, Stulti-

quid in ſacris fuiſſet non rite peractum: id ſi accidiſſet, expiabant.

Nec cœlum terræ) Proverbium eſt, quo ſignificamus ſummum tumultum. Sic Iuve. Saty. 2: Quis cœlum terris non miſceat, & mare cœlo? Idem ſexta: Clames licet, & mare cœlo Confundas. Alluſit autem ad fabulam apri Calydonii, quem immiſit Diana, quod cæteris diis ad convivium vocatis, ſola domi remanſerit. quæ apud Naſonem transformatorum lib. 8. ſic: Tangit & ira deos; at non impune feremus Quæque inhonoratæ, non & dicemur inultæ, Inquit, & Oeneos ultorem ſpreta per agros Miſit aprum. De hac re multus eſt jocus apud Lucianum, in convivio philoſophorum ſive Lapithis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ſtulticiæ ſacrificat, neque templum ſtatuit. Equidem demiror, ut dixi, nonnihil hanc ingratitudinem. Verum hoc quoque pro mea facilitate boni conſulo: quanquam ne hæc quidem deſiderare poſſum. Quid enim eſt cur * tuſculum aut molam, aut hircum, aut ſuem requiram, cum mihi mortales omnes ubique gentium eum cultum perſolvant, * qui vel à Theologis maxime probari ſolet? Niſi forte * Dianæ debeam invidere, quod illi humano ſanguine litatur. Ego me

Tuſculum) Ture olim litabant, & mola. Plinius in præfatione: Et mola tantum ſalſa litant, qui non habent tura. Eſt autem mola far toſtum, ſale conſperſum, quo hoſtiæ aſpergebantur, dictum a molito farre.

Qui vel à Theologis) Sentit de imitatione vitæ. cultus enim dei præcipuus eſt, illum imitari. Moriam imitantur omnes.

Dianæ debeam invidere) Apud Scythas Tauricæ Dianæ humano ſanguine litabatur. in Latio quoque, ut Strabo in quinto ſcribit, templum Dianę Tauricæ erat, Dianium dictum, non procul ab Alba, in quo humanis hoſtiis litabatur Dianæ. Idcirco inquit Lactantius divinarum inſtitutionum lib. 2: Dii humanas hoſtias excogitaverunt, ipſi hoſtes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

me tum religioſiſſime coli puto, cum paſſim, ut faciunt omnes, animo complectuntur, moribus exprimunt, vita repræſentant. Qui quidem divorum cultus, nec apud Chriſtianos admodum frequens eſt. * Quanta turba eorum, qui deiparæ

ſtes humani generis, ut quam plurimas devorarent animas.

Quanta turba) Oſtendit quid dixiſſet cultum optimum, qui conſtat imitatione vitæ, non cæremoniis. Et ait, plurimos eſſe qui beatam Mariam cæremoniis colant, perpaucos qui vitam ſtudeant æmulari, hoc eſt, humilitatem, puritatem, contemptum divitiarum, meditationem divinæ ſcripturæ. Quod autem per jocum additum eſt, In meridie; nemo malignius interpretetur, quaſi damnet ſimplicē populi pietatē: Etiamſi Hieronymus Vigilantio deridenti hūc morem, nihil aliud reſpondet, quam, cereos accendi, non in honorem martyrum, ut ipſe calumniabatur, ſed in ſolatium nocturnæ caliginis. Qui calumniis gaudent, dividunt quod conjunctum oportuit. Ecce, inquiunt, damnat publicam eccleſiæ conſuetudinem, quę cereos etiam clara luce accendit divis. Imo Moria non damnat eos, qui talem cultum qualemcunque exhibent divæ virgini, ſed illos taxat, qui quod eſt minimum prę̨ſtant, quod eſt præcipuum negligentes.

deiparæ virgini cereolum affigunt, idque in meridie, cum nihil eſt opus? Rurſum quam pauci qui eandem vitæ caſtimonia, modeſtia, cœleſtium rerum amore ſtudeant æmulari? Nam is demum verus eſt cultus, longeque cœlitibus gratiſſimus. Præterea cur templum deſiderem, cum orbis hic univerſus templum mihi ſit, ni fallor, pulcherrimum? Neque vero * deſunt myſtæ, niſi ubi deſunt homines. Nec jam uſque adeo ſtulta ſum, * ut ſaxeas ac coloribus fucatas imagines requiram, quæ cultui

Deſunt myſtæ) Qui initiati numini ſacra celebrant.

Vt ſaxeas) Omnes ferme veteres ſancti damnabant in templis imagines, ob metum idololatriæ. id quod ex compluribus patet locis. Vt apud Hieronymum, epiſcopus quidam velum ſuſtulit, & concidit e templo, quod hominis haberet pictam imaginem. Et divus Gregorius epiſcopum quendam reprehendit, non quod imagines fregerit, ſed quod id fecerit abſque conſilio fratrum. Et in eadem epiſtola ſæpius inculcat, nihil manufactum ullo modo debere adorari. At poſteriores Theologi rationem invenere, ut ipſis videtur, argutam, qua eadem ratione adoremus ſaxeã aliquam & ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ultui noſtro nonnunquam om-
iunt, cum à ſtupidis, & pingui-
us iſtis, ſigna pro divis ipſis ado-
antur. Nobis interim uſu venit,
uod ſolet iis, qui à vicariis ſuis
xtruduntur. Mihi tot ſtatuas ere-
tas puto quot ſunt mortales, vi-
am mei imaginem præ ſe feren-
es, etiam ſi nolint. Itaque nihil
ſt quod reliquis diis invideam, ſi
liis in angulis terrarum alii co-
antur, idque ſtatis diebus: quem-
admodum * Rhodi Phœbus, in
Cypro

& vermiculoſam imaginem, & Chri-
ſtum. Verum de his non diſputo. Sit ma-
gna pietatis pars, provolvi gypſo colo-
ribus lito. Non taxatur hic conſuetudo
Chriſtianorum, ſed illorum ſtultitia,
qui imagines venerantur non ut ſigna,
ſed perinde quaſi ipſæ ſenſum aliquem
habeant, & huic magis fidant quam illi.
Quod ſi conſultum eſt vitare ſcelerum
occaſiones, nullum autem ſcelus execra-
bilius idololatria, profecto non alienum
fuerit hanc è medio tollere, ne quid of-
fendat imperitos.

Rhodi) Inſula eſt Lyciæ, ut Mela
ſcribit, in qua, ut Solinus ait, nunquam
tam nubilum eſt cœlum, ut ſol non vi-
deatur. Unde Horatius in Odis, eam cla-
ram dicit. Quocirca in ea Phœbus co-
lebatur.

* Cypro Venus, * Argis Iuno, Athenis Minerva, * in Olympo Iupiter, Tarenti Neptunus, * Lampſaci Priapus: modo mihi communiter orbis omnis longe potiores victimas aſſidue præbeat. At qui ſi cui videor hæc audacius quã verius dicere, agedum pauliſper ipſa

Cypro) Inſula eſt, quæ Ciliciam a ſeptentrione, Iſſicum ſinum ab oriente, Pamphylium ab occidente, & Ægyptiacum a meridie habet: de qua Strabo libro decimoquarto. Hanc Flaccus dicit dilectam Veneri: unde & Cypria dicitur.

Argis) Strabo libro octavo, multiplices ponit Argos. hic de Pelopõneſiaco loquitur, ubi dicatum erat Iunonis templum. de hoc apud Homerum Iliados δ ſic loquitur Iuno. Ἤτοι ἐμοὶ τρεῖς μὲν πολὺ φίλταταί εἰσι πόλεις, Ἄργος, Σπάρτη τε, καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη. id eſt, Tres mihi civitates multo omnium ſunt maxime dilectæ, Argos, Sparta, & latas vias habens Mycene.

In Olympo) Strabo lib. 8. quatuor dicit eſſe Olympos. hic de Pelopõneſiaco loquitur, circa quem eſt Elis & Piſa Iovi dicata, ut Strabo ait, & Olympia ubi Olympici agones fiebant.

Lampſaci) Lampſacum oppidum eſt circa anguſtias Helleſpontiacas, non procul ab Abydo, ubi Priapus colebatur. De hoc Plin. lib. 5.

ſas hominum vitas inſpiciamus,
uo palam fiat, & quantum mihi
ebeant, & quanti me faciant ma-
imi pariter ac minimi. At non
uorumlibet vitam recenſebimus,
am id quidem perlongum, verum
nſignium tantum, unde reliquos
acile ſit æſtimare. Quid enim at-
inet de vulgo plebeculaque com-
nemorare, quæ citra controver-
iam tota mea eſt? tot enim undi-
que ſtulticiæ formis abundat, tot
ndies novas comminiſcitur, ut
nec mille Democriti ad tantos ri-
us ſuffecerint: quanquam illis ip-
ſis Democritis rurſum alio Demo-
crito foret opus. Quin etiam incre-
dibile ſit dictu, quos riſus, quos
udos, quas delicias, homunculi
quotidie præbeant ſuperis. Nam hi
quidem horas illas ſobrias & an-
temeridianas jurgioſis * conſulta-
tionibus ac votis audiendis impar-
tiunt: Cæterum ubi jam nectare
madent, neque lubet quicquam ſe-
rium

Conſultationibus) Lege Icaromenip-
pum Luciani, quem Eraſmus latinitate
donavit, & rectius intelliges hunc lo-
cum. Hic locus totus jocoſus eſt, & ta-
men ludens depingit imaginem vitæ hu-
manæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

rium agere, tum qua parte cœlum quam maxime prominet, ibi conſident, ac pronis frontibus quid agitent homines ſpeculantur. Nec eſt aliud ſpectaculũ illis ſuavius. Deum immortalem, quod theatrum eſt illud, quam varius ſtultorum tumultus? Nam ipſa nonnunquam in deorum poëticorum ordinibus conſidere ſoleo. Hic deperit in mulierculam, & quo minus adamatur, hoc amat impotentius. Ille dotem ducit, non uxorem. Ille ſponſam ſuam proſtituit. Alius zelotypus velut Argus obſervat. Hic in luctu papæ quam ſtulta dicit facitque? conductis etiam velut hiſtrionibus, qui luctus fabulam peragant. Ille * flet ad novercæ tumulum. Hic quicquid undecunque poteſt corradere, id totum * ventriculo donat, paulo poſt fortiter eſuriturus. Hic ſomno & ocio nihil putat felicius. Sunt qui alienis

Flet ad novercæ tumulum) Proverbium dictum eſt apud Græcos, δακρύειν πρὸς τὸν τῆς μητρυιῆς τάφον, id eſt, Flere ad novercæ tumulum. de his qui fingerent dolorem, cum apud ſe gauderent.

Ventriculo) Quem vulgus ſtomachum, Latini ventriculum vocant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

lienis obeundis negociis ſedulo tumultuantur, ſua negligunt. Eſt qui * verſuris atque ære alieno divitem ſe eſſe putat, mox * decocturus. Alius nihil arbitratur felicius, quam ſi ipſe pauper hæredem locupletet. Hic ob exiguum, idque incertum lucellum, per omnia maria volitat, undis ac ventis vitam committens, nulla pecunia reparabilem. Ille mavult bello divitias quærere, quam tutum ocium exigere domi. Sunt qui captandis * orbis ſenibus, putant quam commodiſſime ad opes perveniri. Neque deſunt, qui idem malint deamandis * beatis aniculis aucupari. Quorum

Verſuris) Verſura eſt, cum æs alienum ære alieno diſſolvitur, & creditor mutatur, non liberatur debitor, ſed magis involvitur. hinc ducta voce, ut autor eſt Feſtus, quod creditorem verterent. Terentius in Phor. In eodem luto hæſitas, verſuram ſolves.

Decocturus) Decoxiſſe dicuntur, qui abſumptis omnibus, cedunt bonis, ut loquuntur jureconſulti.

Orbis ſenibus) Orbi ſunt, quibus liberi non ſunt, hos potiſſimum captant.

Beatis aniculis) Beatas vocat divites. Iuvenalis : Optima ſummi Nunc via proceſſus, vetulæ veſica beatæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

rum utriq; tum demum egregiam de ſe voluptatem diis ſpectatoribus præbent, cum ab ipſis, * quos captant, arte deluduntur. Eſt omnium ſtultiſſimum ac ſordidiſſimum negociatorū genus, (quippe qui * rem omnium ſordidiſſimam tractent, idque ſordidiſſimis rationibus,)

Quos captant) Id Horatius narra de Naſica & Corano. Lucianus item de nonnullis, ἐν νεκρικοῖς.

Rem omnium ſordidiſsimam) Sordidum vocat illiberale & magno animo indignum. Porro in bonorum ordine etiam juxta Peripateticos nihil viliu pecunia, quam ſolam captant negociatores. Nec Cicero probat hoc negociatorum genus, qui hic coemunt, ut alib carius vendant. Et pauciſſimi ſunt, im nulli, opinor, qui ſine fraude diteſcan Et tamen hi ſoli habentur in precio cum in ſententiis Theologorum plan damnata ſit negociatio, ſi Gregorio cre dimus; nam hic citatur in ſententiis; ne minus ſi Chryſoſtomo , Auguſtino & Caſſiodoro credimus ; nam hi citantu in decretis diſt. octogeſima octava quo rum ſanctiſſimis ſcriptis, neſcio qui frater, mercatoribus aſſentari volen paleas præpoſuit. Auguſtinus etiam pa lam dicit in lib. de pœnitentia, merca tores & milites pœnitentiam agere no poſſe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ibus,) qui cũ paſſim mentiantur, ejerent, furentur, fraudent, impoiant, tamen omnium primos ſeſe aciunt, propterea quod digitos habeant auro revinctos. Nec deſunt [r] adulatores fraterculi, qui mirenur iſtos, ac venerabiles palam appellent, nimirum ut ad ipſos aliqua nale partorum portiuncula redeat. [s] Alibi videas Pythagoricos quosdam, quibus uſque adeo omnia videntur eſſe communia, ut quicquid uſquam incuſtoditum nacti fuerint, id velut hæreditate obvenerit, æquo animo tollant. Sunt qui [k] votis tantum divites ſunt, & jucunda quædam ſibi fingunt ſomnia,

Adulatores fraterculi) Non taxat eligioſos, ſed adulatores. cujuſmodi ſunt in hoc genere non parum multi, qui concionantur ad quæſtum, & nullos ſæpius aut honorificentius appellant, quam mercatores, quos vocant venerabili mercadanti, quod hi dent largius.

Alibi videas Pythagoricos) Iocatur n furaces, quia Pythagoras dixit, τῶν φίλων τὰ πάντα κοινὰ εἶναι. id eſt, amicorum omnia eſſe communia. Id dogma ſequi videntur, cum ab omnibus, velut ab amicis, accipiunt.

Votis tantum) Vt apud Lucianum in Navi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

nia, idque ad felicitatem ſatis eſſe putant. Nonnulli * foris divites haberi gaudent, domi gnaviter eſuriunt. Hic feſtinat quicquid habet profundere, ille per fas nefaſque congerit. Hic candidatus ambit populares honores, ille ad focum ſemet oblectat. Bona pars lites nunquam finiendas agitat, & hinc atque hinc certatim contendunt, ut * prorogatorem judicem, * & colluſorem ditent advocatum. Hic rebus novandis ſtudet, ille magnum quiddam molitur. * Eſt qui Hieroſolymam, Romam, aut divum Iacobum

Foris divites) Ajunt Venetiis multos hujuſmodi patricios eſſe.

Prorogatorem judicem) Differt enim ſententiam ne perdat quæſtum.

Et colluſorem) Colludit, qui nocet parti quam videtur tueri, & adjuvat quam videtur oppugnare, quod jureconſulti vocant prævaricationem.

Eſt qui Hieroſolymam) Non damna eos, qui pio animo viſunt loca quędam. Tametſi non video quid in his ſit magnæ pietatis, niſi forte ſit aliquid, vidiſſe veſtigia Chriſti & ſanctorum, ut his accendamur ad æmulationem. maxima pars hominum, hodie maxim ſuo malo peregrinatur. Plerique ſub ho prætextu planos & errones agunt. V ru

icobum adeat, ubi nihil eſt illi
egocii, domi relictis cum uxore
beris. In ſumma, ſi mortalium in-
umerabiles tumultus è luna,
quemadmodum Menippus olim,
eſpicias, putes te muſcarum aut
ulicum videre turbam, inter ſe ri-
antiū, bellantium, inſidiantium,
pientium, ludentium, laſcivien-
um, naſcentium, cadentium, mo-
entium. Neque ſatis credi poteſt,
uos motus, quas tragœdias ciat
ntulum animalculum, tamque
nox periturum. Nam aliquoties
el levis belli, ſeu peſtilentiæ pro-
ella multa ſimul milia rapit ac diſ-
pat. Sed ipſa ſtultiſſima ſim, pla-
eque digna quam multis cachin-
is rideat Democritus, ſi pergam
popu-

am hæc non libenter audiunt, qui ex
ominum vel ſuperſtitione vel malicia
icrum ſentiunt. Verumtamen vide quam
ircumſpecte locutus eſt Eraſmus, etiam
ub aliena perſona, nequis poſſit offendi.
Non probat eos, qui domi relinquunt
uos curare debebant, & viſunt loca, in
uibus nihil negocii habebant, tantum
iſunt, ut viſant.

Quemadmodum Menippus) Extat, ut
ixi, dialogus Icaromenippus, in quo
Menippus in luna ſedens contemplatur
mortalium vitam.

popularium ſtulticiarum & inſaniarum formas enumerare. Ad eos accingar, qui ſapientiæ ſpeciem inter mortales tenent, & * aureum illum ramum, ut ajunt, aucupantur. Inter quos grammatici primas tenent; genus hominum profecto, quo nihil calamitoſius, nihil afflictius, nihil æque diis inviſum foret, niſi ego miſerrimæ profeſſionis incommoda dulci quodam inſaniæ genere mitigarem. Neque enim * πέντε κατάρας, id eſt, quinque tantum diris obnoxii ſunt iſti, quem-

Aureum illum ramum) Alluſit ad ramum, quem duce Sibylla reperit Æneas apud Vergilium, ad inferos deſcenſurus. hunc interpretatur ſapientiam.

Πέντε κατάρας) Id eſt, quinque execrationibus, ſive devotionibus. Alluſit autem ad Græcum epigramma, quod jocatur, grammaticis eſſe πέντε γένη, πέντε πτώσεις καὶ πέντε κατάρας, id eſt, quinque genera, quinque caſus, & quinque devotiones. ob quinque primos verſus Homericos. Quorum primus incipit à μῆνιν, quod iram ſignificat. Secundus ὀλομένην, quod pernicioſam ſignificat. habet & μυρία ἄλγεα, id eſt, innumeros dolores. Tertius animas mittit ad inferos. Quartus, canum laniationem. Quintus, avium, & iram Iovis. Atque his auſpiciis ingrediuntur ſuum munus. Epigramma

quemadmodum indicat epigramma Græcum, verum ſexcentis; ut qui ſemper famelici, ſordidique in ludis illis ſuis, (in ludis dixi? imo * in φροντιςηρίοις, vel piſtrinis potius, ac carnificinis,) inter puerorũ greges, conſeneſcant laboribus, obſur-

gramma autem eſt libro primo Pallade, titulo hujuſmodi: Ἀρχὴ γραμματικῆς πεντάςιχός ἐςι κατάρα. Πρῶτος μῆνιν ἔχει, δεύτερος οὐλομένην. Καὶ μετὰ οὐλομένην Δαναῶν πάλιν ἄλγεα πολλά. Ὁ τρίτατος ψυχὰς εἰς ἀΐδην κατάγει. Τοῦ δὲ τεταρταίου τὰ ἑλώρια, καὶ κύνες ἀργοί. Πέμπτου, οἰωνοὶ, καὶ χόλος ἐςὶ Διός. Πῶς οὖν γραμματικὸς δύναται μετὰ πέντε κατάρας, Καὶ πέντε πτώσεις, μὴ μέγα πένθος ἔχειν; id eſt: Principium grammatices quinque verſibus contenta eſt devotio. Primus iram habet, ſecundus pernicioſam. Et poſt pernicioſam, Græcorum rurſum dolores multos. Tertius animas in infernum deducit. Quarti autem, tractus, & canes veloces. Quinti, aves, & ira eſt Jovis. Quomodo igitur grammaticus poteſt poſt quinque execrationes & quinque caſus non magnum luctum habere?

In φροντιςηρίοις) Ariſtophanes ἐν νεφέλαις Socratis ſcholam vocat φροντιςήριον, quaſi dicas, ſolicitudinis locum, quod illic triſtes ac cogitabundi ſederent. Et Socrates dicere conſuevit, φρόντιζον, hoc eſt, cogita, hoc dicto adhortans ad diligentem rei conſiderationem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ſurdeſcant clamoribus, fœtore pædoreque contabeſcant. tamen meo beneficio fit, ut ſibi primi mortalium eſſe videantur. Adeo ſibi placent, dum pavidam turbam minaci vultu voceque territant, dum ferulis, virgis, loriſque conſcindunt miſeros, dumque modis omnibus ſuo arbitratu ſæviunt, * aſinum illum Cumanum imitantes. Interim ſordes illæ, meræ mundiciæ videntur, pædor * amaracinum olet, miſerrima illa ſervitus regnum eſſe putatur, adeo ut * tyrannidem

Aſinum illum Cumanum) Is repertum leonis exuvium adaptarat corpori ſuo, atque ita leo creditus timebatur, donec quidam ex aurium prominentium judicio ſenſit aſinum eſſe: deinde fuſte contuſus, ad ſtabulum reductus eſt.

Amaracinum olet) De compoſitione unguenti Amaracini, quod & ſampſucinum vocant, vide Dioſcoridem in primo. Hoc Plinius in 13 libro dicit optimum fuiſſe in Cypro & Mytilenis, quod ibi ſampſucus abundet.

Tyrannidem ſuam) Eſt omnino ſimulacrum tyranni, ſævus, ut fere ſunt omnes, ludimagiſter. adeo ut Dionyſius Syracuſis expulſus, Corinthi ludum aperuerit literarum, cum ſine tyrannide vivere non poſſet, tam malus præceptor, quam fuerat rex.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

nidem ſuam nolint cum * Phalaridis aut Dionyſii imperio commutare. Sed longe etiam feliciores ſunt, nova quadam doctrinæ perſuaſione. Siquidem cum plerique mera deliramenta pueris inculcent, tamen dii boni, quem non illi Palæmonem, quem non Donatum præ ſe contemnunt? idque neſcio quibus præſtigiis mire efficiunt, ut ſtultis materculis & idiotis patribus tales videantur, quales ipſi ſe faciunt. Iam adde & hoc voluptatis genus, quoties iſtorum aliquis * Anchiſæ matrem, aut voculam vulgo incognitam, in putri quapiam charta deprehenderit, puta * bubſequam, * bovinatorem aut * manticulatorem, aut ſi quis vetuſti

Phalaridis) Phalaris Agrigentinorum tyrannus, adeo crudelis, ut φαλαρισμὸν vocent durius imperium.

Anchiſæ matrem) Ex Homero ſolent talia proponere, & facinus eſt ignorare quicquam hujuſmodi.

Bubſequam) Hoc utitur Apuleius, pro eo qui ſequitur boves.

Bovinatorem) Bovinari veteres dicebant tergiverſari in cauſa; & bovinator, tergiverſator. Cujus meminit Aul. Gellius.

Manticulatorem) Feſtus oſtendit, olim

* vetuſti ſaxi fragmentum, mutilis notatum literis, alicubi effoderit: o Iupiter, quæ tum exultatio, qui triumphi, quæ encomia! perinde quaſi vel * Africam devicerint, * vel Babylonas ceperint. Quid autem, cum frigidiſſimos & inſulſiſſimos verſiculos ſuos paſſim oſtentant, neque deſunt qui mirentur? jam plane * Maronis animam in ſuum pectus demigraſſe credunt. At nihil omnium ſuavius, quam

manticulari dictum fuiſſe, pro clanculum ſuffurari.

Vetuſti ſaxi fragmentum) Sunt qui adeo ſuperſtitioſe venerentur antiquitatem, ut rudera quoq; tantum non adorent, & putria ſaxa. quanquam moderatum antiquitatis ſtudium in laude ponendum eſt.

Africam devicerint) Quod longo ancipitique bello, vix tandem, Scipionum maxime auſpiciis, devicta ſit à Romanis.

Vel Babylonas) Proverbiale eſt apud Lucianum. Hanc opulentiſſimam urbem cœpit Darius opera Zopiri.

Maronis animam) Alluſit ad id, quod Ennius ſomniavit, animam Homeri in ſuum demigraſſe corpus. Quod notans Perſius, ait: Nec in bicipiti ſomniaſſe Parnaſo Memini, ut repente ſic poeta prodirem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

quam cum ipſi inter ſeſe mutua
talione laudant ac mirantur, viciſ-
ſimque ſcabunt. Quod ſi quis alius
verbulo lapſus ſit, idque forte for-
tuna hic oculatior deprehenderit,
* ἡράκλεις, quæ protinus tragœ-
diæ, quæ digladiationes, quæ con-
vitia, quæ invectivæ? Male pro-
pitios habeam omnes grammati-
cos, ſi quid mentior. Novi quen-
dam πολυτεχνότατον, Græcum, La-
tinum, mathematicum, philoſo-
phum, medicum, καὶ ταῦτα βασιλικὸν,
jam ſexagenarium, qui cæteris re-
bus omiſſis, annis plus viginti ſe
torquet ac diſcruciat in grammati-
ca, prorſus felicem ſe fore ratus, ſi
tam diu liceat vivere, donec certo
ſtatuat, quomodo diſtinguendæ
ſint octo partes orationis, quod
hactenus nemo Græcorum aut La-
tinorum ad plenum præſtare va-
luit. Perinde quaſi res ſit bello quo-
que vindicanda, ſi quis conjunctio-
nem faciat dictionem ad adverbio-
rum jus pertinentem. Et hac gra-
tia,

Ηράκλεις) Id eſt, O Hercules. Eſt autem vox abominantis, quod Hercules ſoleat in malis opitulari. Vnde & ἀποτρόπαιον vocant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

tia, cum totidem ſint grammaticæ quot grammatici: (imo plures; quandoquidem Aldus meus unus plus quinquies grammaticam dedit:) hic nullam omnino quantumvis barbare aut moleſte ſcriptam prætermittit, quam non evolvat, excutiatque; nemini non invidens, ſi quid quantumlibet inepte moliatur in hoc genere; miſere timens, ne quis forte gloriam hanc præripiat, & pereant tot annorum labores. Vtrum inſaniam hanc vocare mavultis, an ſtulticiam? Nam mea quidem haud magni refert, modo fateamini meo beneficio fieri, ut animal omnium alioqui longe miſerrimum, eo felicitatis evehatur, ut ſortem ſuam neq; * cum Perſarum regibus cupiat permutare. Minus mihi debent poetæ, tametſi vel ex profeſſo meæ ſunt factionis, quippe liberum genus, * ut habet proverbium, quorum omne

Cum Perſarum regibus) Quod de horum opulentia prodigioſa quædam ferebantur. Horatius: Perſarum vigui rege beatior. Et, Perſicos odi puer apparatus.

Vt habet proverbium) τῶν ποιητῶν καὶ ζωγράφων ἀνεύθυνον γένος, id eſt, Poetarum

omne ſtudium non alio pertinet, quam ad demulcendas ſtultorum aures, idque meris nugamentis, ac ridiculis fabulis. Et tamen his freti, dictu mirum ut cum ſibi polliceantur immortalitatem, & diis parem vitam, tum aliis eandem promittant. Huic ordini præ ceteris familiares * φιλαυτία καὶ κολακία, nec ab ullo mortalium genere color neque ſimplicius, neque conſtantius. Porro rhetores, quãquam nonnihil illi quidem prævaricantur, * colluduntque cum philoſophis, tamen hos quoque noſtræ factionis eſſe, cum alia multa, tum illud in primis arguit, quod præter alias nugas, tam accurate, tam multa * de jocandi ratione conſcripſerunt.

Poetarum & pictorum liberum genus. Meminit Lucianus. Item Horatius: Pictoribus atque poetis Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.

Φιλαυτία καὶ κολακία) φιλαυτία, id eſt, amor ſui: quod fere ſibiipſis placent. κολακία, id eſt, adulatio: quod palam aſſententur his, quos laudant, & ex nebulonibus ſpurciſſimis deos nonnunquam faciunt.

Colluduntque) Admiſcent enim hi nonnihil philoſophiæ, velut Fab. & Cicero.

De jocandi ratione) In oratore Ciceronis

runt. Atque adeo ſtulticia ipſam inter facetiarum ſpecies numerat: quiſquis is fuit, qui * ad Herennium dicendi artem conſcripſit: quodque apud Quintilianum, hujus ordinis longe principem, caput eſt de riſu vel Iliade prolixius. Tãtum denique ſtulticiæ tribuunt, ut ſæpenumero quod nullis argumentis dilui poſſit, * riſu tamen eludatur. Niſi ſi quis hoc arbitretur ad ſtulticiam non pertinere, ridiculis dictis excitare cachinnos, idque arte. Hujus farinæ ſunt & iſti, qui libris ædendis famam immortalem aucupantur. Hi cum omnes mihi plurimum debent, tum præcipue qui

ceronis plurima traduntur de facetia, apud Quintilianum de riſu.

Ad Herennium) Stilus indicat, non eſſe Ciceronis, & alia quædam argumenta. Is igitur quiſquis fuit, in primo libro tradens, quibus modis ſuccurrendum eſt, quoties judex defeſſus eſt audiendo, plurimas jocandi ſpecies attingit, & inter cæteras ponit ſtulticiam.

Riſu tamen eludatur) Vt Cicero deprehenſus in mendacio, quod domum emiſſet, quam negaverat ſe empturum, eluſit ad hunc modum, ut diceret, eſſe ſapientis patrisfamilias, diſſimulare quod velit agere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

qui meras nugas chartis illinunt. Nam qui erudite ad paucorum doctorum judicium ſcribunt, quique * nec Perſium nec Lælium judicem recuſant, mihi quidem miſerandi magis, quam beati videntur, ut qui ſeſe perpetuo torqueant. Addunt, mutant, adimunt, reponunt, repetunt, recudunt, oſtendunt, * nonum in annum premunt, nec unquam ſibi ſatisfaciunt, ac futile præmium, nempe laudem, eamque perpaucorum, tanti emunt, tot vigiliis, * ſomnique, rerum omnium dulciſſimi, tanta jactura, tot ſudoribus, tot crucibus. Adde nunc valetudinis diſpendium, formæ

Nec Perſium nec Lælium) Hos judices velut doctos recuſat Lucilius. qui jocatur, ſe Tarentinis, & Conſentinis, velut craſſis hominibus, ſcribere. Lege præfationem Ciceronis, in primum librum de finibus bonorum & malorum.

Nonum in annum premunt) Alluſit ad illud Horatianum, Nonumque prematur in annum.

Somni rerum omnium dulciſsimi) Nam id epithetum poetæ ſomno frequentiſſime tribuunt. ut Theocritus in Europe: ὕπνος ὅτε γλυκίων μέλιτος βλεφάροισιν ἐφίζων. id eſt, Somnus quando dulcior melle palpebris inſedit.

mæ perniciem, lippitudinem, aut etiam cæcitatem, paupertatem, invidiam, voluptatum abſtinentiam, ſenectutem præproperam, mortem præmaturam, & ſi qua ſunt alia ejuſmodi. Tantis malis ſapiens ille redimendum exiſtimat, ut ab uno * aut altero lippo probetur. At meus ille ſcriptor, quanto delirat felicius, dum nulla lucubratione, verum utcunque viſum eſt animo, quicquid in calamum incidit, vel ſomnia ſua, ſtatim literis prodit, levi duntaxat chartarum jactura; non ignarus, futurum, ut quo nugaciores nugas ſcripſerit, hoc à pluribus, id eſt, ſtultis & indoctis omnibus probetur. Quid enim eſt negocii, treis illos doctos, ſi tamen ea legerint, contemnere? Aut quid valebit tam paucorum ſapientum calculus in tam immenſa reclamantium turba? Sed magis etiam ſapiunt, qui aliena pro ſuis ædunt, & * alieno magnoque partam labore gloriam,

verbis

Aut altero lippo) Quod lippiant fere impendio ſtudioſi. Ita Horatius; Namque pila crudis inimicũ & ludere lippis.

Alieno magno) Retulit Terentii verba ex Eunucho.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

verbis in ſe tranſmovent, hoc videlicet freti, quod arbitrentur, futurum, ut etiam ſi maxime * coarguantur plagii, tamen aliquanti temporis uſuram ſint interim lucrifacturi. Videre eſt operæpretium, quam hi ſibi placeant, cum vulgo laudantur, cum digito oſtenduntur in turba, * οὗτός ἐστιν ὁ δεινὸς κεῖνος, cum apud bibliopolas proſtant, cum in omnium paginarum frontibus leguntur tria nomina, * præſertim peregrina, * ac magicis

Coarguantur plagii) Plagium eſt furti genus, quoties abducuntur aliena mancipia aut liberi: id qui faciunt, plagiarii vocantur.

Οὗτός ἐστιν ὁ δεινὸς ἐκεῖνος) Id eſt, Hic eſt admirandus ille. Id olim joco tortum eſt in Demoſthenem, gloriæ cupidiſſimum, οὗτός ἐστιν ὁ Δημοσθένης, id eſt, hic eſt ille Demoſthenes. At Diogenes oſtendit illum medio digito porrecto. Perſius: At pulchrum eſt digito monſtrari & dicier, Hic eſt. Et Horatius: Quod monſtror digito prætereuntium. In eundem Demoſthenem jactatum eſt carmen illud Hom. δεινὸς ἀνὴρ τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο. id eſt, difficilis vir facile & inſontem accuſaverit.

Præſertim peregrina) Faſtidiunt enim chriſtiana nomina, ſed jam Hercules, Hannibales vocari gaudent.

Ac magicis illis) Nam magi Hebraicis

gicis illis ſimilia. Quæ per deum immortalem quid aliud ſunt quam nomina? Deinde quam à paucis cognoſcenda, ſi mundi vaſtitatem reſpicias? Tum à quanto paucioribus laudanda? ut ſunt etiam indoctorum * diverſa palata. Quid quod ea ipſa nomina non raro confinguntur, aut è priſcorum libris adoptantur? Cum alius ſeſe * Telemachum, alius Stelenum aut Laertem: hic Polycratem, ille Thraſymachum ſeſe nominari gaudet. ut nihil jam referat, etiam ſi chamæleonti aut cucurbitæ, ſive, quemadmodum ſolent philoſophi loqui, * alpha aut beta librum inſcribas.
Illud

cis aut Arabicis, & quam poſſunt peregriuis utuntur verbis, quo magis miretur vulgus.

Diverſa palata) Nõ omnibus idẽ placet cibus, ita non idẽ ſtilus omnibus. Horatius: Tres mihi cõvivæ prope diſſentire videũtur, Poſcentes vario multum diverſa palato.

Telemachum) Vide ut data opera caverit, ne alicujus famam læderet. Hic poterat nominare quoſdam, & locus requirebat: tamen de induſtria poſuit nomina, quæ nullus adhuc ſcriptorum hujus temporis uſurpavit.

Alpha & beta) Per literas demonſtrat

Illud autem lepidiſſimum, cum mutuis epiſtolis, carminibus, encomiis ſeſe viciſſim laudant, ſtulti ſtultos, indoctos indocti. * Hic illius ſuffragio diſcedit Alcæus, ille hujus Callimachus, ille huic eſt M. Tullio ſuperior, hic illi Platone doctior. Nonnunquam etiam * antagoniſtam quærunt, cujus æmulatione famam augeant. Hinc * Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus, donec uterque dux re bene geſta victor diſcedit, uterque triumphum agit. Rident hæc ſapientes, ut, veluti ſunt, ſtultiſſima. Quis enim negat? Sed interim meo beneficio ſuavem vitam agunt,

ſtrat ſæpenumero & Ariſtoteles, & maxime mathematici.

Hic illius ſuffragio) Alluſit ad illam Horatianam fabulam de duobus fratribus, altero rhetore, altero jureconſulto. qui mutuo ſe laudabant in cauſis agendis. Ita poeta poetæ adulatur. Diſcedo, inquit, Alcæus puncto illius: ille meo quis? Quis niſi Callimachus?

Antagoniſtam) ἀνταγωνιςὴς eſt concertator, ſive adverſarius in certamine. Hic Eraſmus videtur divinaſſe, Leos, Latomos ac Stunicas ſuos exorituros.

Scinditur incertum) Verſus eſt Vergilianus. Studium vocat hic favorem.

agunt, ne cum Scipionibus quidem ſuos triumphos commutaturi. Quanquam docti quoque interim, dum hæc magna cum animi voluptate rident, & aliena fruuntur inſania, non paulum mihi debent & ipſi, quod inficiari non poſſunt, niſi ſint omnium ingratiſſimi. Inter eruditos jureconſulti ſibi vel primum vindicant locum, neque quiſquam alius æque ſibi placet; dum * Siſyphi ſaxum aſſidue volvunt, ac ſexcentas leges eodem ſpiritu contexunt, nihil refert quã ad rem pertinentes; dumque gloſſematis gloſſemata, opiniones opinionibus cumulantes, efficiunt ut ſtudium illud omnium difficillimum eſſe videatur. Quicquid enim laborioſum, idem protinus & præclarum exiſtimant. Adjungamus his dialecticos ac ſophiſtas,

Siſyphi ſaxum) Apud inferos magno conatu Siſyphus ſaxum volvit in ſummum montem: id rurſum devolvitur in imam vallem: illeque rurſum in montem tollit. Ita quidam jureconſulti mittunt nos ad aliquam legem. Ad eam ubi ventum eſt, & nihil inventum, remittunt nos ad ſuperiorem legem, atque ita lectorem Siſyphio labore exercent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

phiſtas, hominum genus quovis * ære Dodonæo loquacius, ut quorum unusquivis cum vicenis delectis

* *Aere Dodonæo loquacius*) In oraculo Iovis Dodonæi locus erat undique ſeptus æreis lebetibus, ita compoſitis, ut unus motus moveret proximum, & is item proximum, ſicque ſonitu per ſucceſſionem obambulante in orbem, multo tempore durabat tinnitus. Vnde proverbium dictum in querulos, & quamvis puſilla de re verba ſine fine facientes. Qui plura volet cognoſcere, legat Eraſmi Chiliadas, in quibus copioſius explicatur. Illud obiter annotandum, pueriliter lapſum Franciſcum Picum in commentariolis illis, quæ ſcripſit in hymnum ſuum de trinitatis laude. Admiratur enim, quoſdam interpretari de loquacibus, cum Suidas teſtetur dici ſolitum περὶ τῶν μικρολογούντων, arbitrans, μικρολογεῖν idem eſſe quod pauca loqui, cum ſignificet de re puſilla verba facere, quod eſt ſordidorum & parcorum, quos minima quoque movent. Stephanus in dictione Δωδώνη palam interpretatur de loquacibus. Sic enim ait: ἔςι δὲ καὶ παροιμία, Δωδωναῖον χαλκεῖον, ἐπὶ τῶν πολλὰ λαλούντων, ἢ ὅτι τὸ χαλκεῖον πληττόμενον ἤχει ὑπὸ μάςιγος, ἢ ὅτι τῇ βίᾳ τῶν ἀνέμων ἤχει· ἀφ' οὗ ἡ παροιμία. id eſt, Eſt autem proverbium, Dodonæum æs, de multa loquentibus: vel quod æs, dum percutitur à flagello, ſonat: vel quod ventorum violentia ſonat, à quo proverbium.

delectis mulieribus garrulitate decertare poſſit; feliciores tamen futuri, ſi tantum linguaces eſſent, non etiam rixoſi; adeo ut * de lana caprina pertinaciſſime digladientur, & * nimium altercando plerunque veritatem amittant. Hos tamen ſua Philautia beatos reddit, dum * tribus inſtructi ſyllogiſmis, incunctanter audent quavis de re cum quovis manum conſerere. Cęterum pertinacia reddit invictos, * etiamſi Stentorem opponas. Sub hos

De lana caprina) Proverbium pro re nihili. ſimile eſt, De aſini umbra. Horatius: Rixantur de lana ſæpe caprina.

Nimium altercando) Mimus eſt Publianus, quem citant inter cæteros Aul. Gellius & Macrobius: Nimium altercando veritas amittitur.

Tribus inſtructi) Tres poſuit, pro paucis. ut illud apud Terentium: Tria hodie non commutabitis verba.

Etiamſi Stentorem) Hunc inducit Homerus clamoſiſſimum, ut vox illius eſſet tanta, quanta quinquaginta hominum. Vnde Iliados σ. Στέντορι εἰσαμένη μεγαλήτορι χαλκεοφώνῳ, Ος τόσον αὐδήσας' ὅσον ἄλλοι πεντήκοντα. id eſt. Stentori aſſimilis magnanimo æneam vocem habenti, Qui tantum clamavit, quantum alii quinquaginta. Vnde Iuven. Clamas ut Stentora vincere poſſis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

hos prodeunt philoſophi, barba pallioque verendi; qui ſe ſolos ſapere prædicant; reliquos omnes mortales,* umbras volitare. Quam vero ſuaviter delirant, cum innumerabiles ædificant mundos, dum ſolem, dum lunam, ſtellas, orbes, tanquam pollice filove metiuntur, dum fulminum, ventorum, eclipſium ac cæterarum inexplicabilium rerum cauſas reddunt, nihil uſquam hæſitantes? perinde quaſi naturæ rerum architectrici fuerint à ſecretis! quaſive è deorum conſilio nobis advenerint! quos interim natura cum ſuis conjecturis, magnifice ridet. Nam nihil apud illos eſſe comperti, vel illud ſatis magnum eſt argumentum, quod ſingulis de rebus inexplicabilis inter ipſos eſt digladiatio. Ii cum nihil

Vmbras volitare) Homerus Odyſſ. κ ſcribit, ſolum inter manes Tireſiam ſapere, cæteros umbras volitare. Vnde Circe ad Vlyſſem de Tireſia loquens, ſic ait: τοῦ τε φρένες ἔμπεδοί εἰσι, Τῷ καὶ τεθνηῶτι νόον πόρε Περσεφόνεια Οἴῳ πέπνυσθαι, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι. id eſt: Hujus mens firma eſt, huicque mortuo mentem dedit Perſephone, ut ſolus ſapere poſſit, aliæ autem umbræ volitant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

hil omnino ſciant, tamen omnia ſe ſcire profitentur, cumque ſeipſos ignorent, neque foſſam aliquoties aut ſaxum obvium videant, vel * quia lippiunt plerique, vel quia peregrinantur animi: tamen ideas, univerſalia, formas ſeparatas, primas materias, * quidditates, ecceitates, formalitates, inſtantia videre ſe prædicant, res adeo tenues, ut neque Lynceus, opinor, poſſit perſpicere. Tum vero præcipue prophanum vulgus aſpernantur, quoties triquetris, & tetragonis, circulis, atque hujuſmodi picturis mathematicis, * aliis ſuper alias inductis,

Quia lippiunt) Nimirum ob ſtudium. Animus autem peregrinatur, dum intenti cogitationibus non ſumus apud nos. Horatius: Dum peregre eſt animus ſine corpore velox. Alluſit ad duas fabellas. Alteram de philoſopho dum contemplatur aſtra in foveam lapſo, quem anus irriſit, quod conaretur videre quod eſſet in cœlis, cum quod ante pedes eſſet, non videret. Alteram de aſtrologo, qui revertens à cœna, impegit in ſaxum, e pariete prominens. cujus meminit Ioannes Campanus.

Quidditates, ecceitates) Hæc ſunt portenta verborum à recẽtioribus Theologis excogitata.

Aliis ſuper alias) Hoc imitatus eſt ex Ica-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

nductis, & * in labyrinthi ſpe-
iem confuſis, præterea literis ve-
ut in acie diſpoſitis, ac ſubinde
lio atq; alio repetitis ordine, * te-
ebras offundunt imperitioribus.
Neque deſunt ex hoc genere, qui
utura quoque prædicant conſul-
is aſtris, ac miracula plus quam
nagica polliceantur, & inveniunt
omines fortunati, qui hæc quo-
ue credant. Porro Theologos
ilentio tranſire fortaſſe præſtite-
it, * καὶ ταύτην καμαρίναν μὴ κινεῖν,

x Icaromenippo Luciani, ſicut alia non-
ulla.

In labyrinthi) Dicuntur & picturæ quædam labyrinthi, lineis ita circum-ductis, ut non ſit exitus. Notat autem fi-guras aſtrologorum.

Tenebras offundunt) Hinc palam eſt, hoc loco reprehendi eos, qui figuris his non docendi cauſa utuntur, ſed in hoc ut res difficilior cognitu videatur, ut ſolent indocti oſtentatores, aut certe moleſti. Quorſum enim attinet rem per ſe facilem, hujuſmodi difficultatibus involvere. Ita ut fecit Rabanus ſuis li-terariis figuris.

Καὶ ταύτην καμαρίναν οὐ κινεῖν) Id eſt, Et hanc camarinam non movere. Cama-rina palus erat, peſtilenti exhalatione noxia civitati proximæ. Conſultus Apollo num eam deberent ſiccare, re-

* nec hanc anagyrim tangere, utpote genus hominum mire ſuperciliofum atque irritabile, ne forte turmatim ſexcentis concluſionibus adoriantur, & * ad palinodiam adigant,

ſpondit, μὴ κινεῖν τὴν καμαρίναν, id eſt, ne movete Camarinam. Poſt obliti oraculi, deſiccarunt. & ceſſavit quidem peſtis, ſed hoſtes per eam ingreſſi populati ſunt civitatem. Ita Servius. Sed copioſius ſuper hac re in Chiliadibus ſuis Eraſmus. Neque vero quiſquam iniquius interpretetur, hic notari Theologos vere Theologos, cum id habeam compertum, Eraſmum omnibus quidem favere ſtudiis, nulli tamen magis, quam Theologorum, in quo totus noctes dieſque verſatur. Notantur autem quidam craſſi Theologi, & nihil minus quam Theologi, qui vel ineptas quæſtiunculas conſectantur, vel arroganter magis quam pie docti ſunt, id quod paulo poſt ex ipſius verbis palam fiet.

Nec hanc Anagyrim) Quidam anagyrim herbam putant, quæ contrectata, peſſime oleat. quam Dioſcorides libro tertio ſic deſcribit: ἀνάγυρις θάμνος ἐστὶ φύλλοις καὶ ῥάβδοις προσεμφερὴς ἄγνῳ, δενδρώδης, βαρύοσμος ἰσχυρῶς, ἄνθος κράμβῃ ἐοικώς. id eſt: Anagyris frutex eſt, foliis & virgis aſſimilis agno, arbori ſimilis, odore vehementer gravi, florem habet crambæ ſimilem.

Ad palinodiam) παλινῳδία, recantatio,

igant, quod ſi recuſem, protinus reticam clamitent. Nam illico ent hoc terrere fulmine, ſi cui nt * parum propitii. Sane quan- am non alii ſunt qui minus li- nter agnoſcant meam in ſe bene- entiam, tamen hi quoque non ediocribus * nominibus obſtri- ſunt: Dum felices ſua Philautia, rinde quaſi ipſi tertium incolant elum, ita reliquos mortaleis om- iſ, ut humi reptantes pecudes, è blimi deſpiciunt, ac prope com- iſerantur: Dum tanto magiſtra- um definitionum, concluſionum, corollariorum, propoſitionum expli-

tio, cum diverſa oratione corrigimus periorem.

Parum propitii) Propitios vocamus os aut parentes, cum irati non ſunt, d bene volunt. Eſt autem mirum ſu- ercilium quorundam Theologorum, am de doctis & bonis nō loquor,) qui ihil non definiunt, ut, qui ulli decreto- um refragetur, aut ullum verbum com- utet, ſtatim odioſum illud nomen hæ- etici occlament, cum palam ſit, nullum ominum genus longius abeſſe à vera Chriſti doctrina.

Nominibus obſtricti) Nomina vocat itulos debitorum, & quidem eleganter.

Corollariorum) Corollarium Latini vocant

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

* explicitarum & implicitarum
agmine ſepti ſunt, tot exuberan
* κρησφυγέτοις, ut nec * Vulcani
vinculis ſic poſſint irretiri, qui
elaban

vocant auctarium illud quod præter d
bitum additur, dictum a coronis. Na
ſi in ludis placuiſſent actores, adjici
bantur eis, præter coronam promiſſam
parvæ corollæ, quæ corollaria voca
bant. Sophiſtæ capiunt corollarium pr
propoſitione, quam ex aliis concluſion
bus inferunt.

Explicitarum & implicitarum) H
verbis utuntur illi, putidis profecto n
mium ac moleſtis auribus ingenuis. Ex
plicitas exigunt ab omnibus Chriſtianis
implicitas ab eruditis.

Κρησφυγέτοις) Κρησφύγετον Græc
vocant ſuffugium, a Creta & fuga com
poſita dictione. de quo Suidas ſic ait
κρησφύγετα τὰ πρὸς τοὺς χειμῶνας στενὰ, κ
ὀχυρώματα καὶ καταφυγή. οἱ δὲ φασὶν, ὅ
τοὺς κρηταιεῖς οἱ νησιῶται, ἅμα μίνῳ τῷ
βασιλεῖ θαλαττοκρατοῦντας, ἔφυγον εἰς σπη
λαιά τινα. ὅθεν ἐκεῖνα ὠνομάσθησαν κρησφυ
γετα. id eſt Creſphygeta ſunt quæ con
tra aeris frigiditatem anguſta ſunt, & mu
nitiones, & refugium. Nonnulli autem
dicunt, quod Cretenſibus ſimul cum
Minoe rege maris imperium tenentibus
cæteri inſulares fugerunt in ſpeluncas
unde illæ vocatæ ſunt Creſphygeta.

Vulcaniis vinculis) Apud Homerum
Vulcanus obſepſit thorum ſuum vincu
li

elabantur diſtinctionibus; quibus odos omneis adeo facile ſecant, t non * Tenedia bipennis melius; tot

s adamantinis & inevitabilibus, quibus artem & Venerem irretivit. Quæ Homerus Odyſſeæ θ ſic deſcribit: Βῆ ῥ' ἴμεν χαλκεῶνα, κακὰ φρεσὶ βυσσοδομεύων, Ἐν ἔθετ' ἀκμοθέτῳ μέγαν ἄκμονα, κόπτε δὲ σμοὺς Ἀῤῥήκτους, ἀλύτους, ὄφρα ἔμπεν αὖθι μένοιεν. Αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ τεῦξε δόλον χολωμένος Ἄρει, Βῆ ῥ' ἴμεν ἐς θάλαμον, ὅθι ίλα δέμνι' ἔκειτο, Ἀμφὶ δ' ἄρ' ἑρμῖσιν χέε σματα κύκλῳ ἁπάντῃ. Πολλὰ δὲ καὶ καθύπερθε μελαθρόφιν ἐξεκέχυντο Ἠΰτ' ἀράχνια λεπτά, τά κ' οὐκέτις οὐδὲ ἴδοιτο Οὐδὲ θεῶν μακάρων. id eſt: Properiter ivit in officinam, mala profunda mente ſtruens, noque loco incudem impoſuit, excuditque vincula infrangibilia, inſolubilia, ut rma manerent: ſed poſtquam fabricait dolum, iratus Marti, ivit in thalaum, ubi chara cubilia poſita erant, circumque fulcra fudit vincula, in circuitu bique. Multa autem & ſuperius per domum effuſa fuerunt, tanquam araneæ ennes, quas nullus videret, ne deorum quidem quiſquam.

Elabantur diſtinctionibus) Apte dixit, elabantur. Elabitur enim, qui captus erat. Quid eſt enim quod diſtinctionibus ſolvi non poſſit?

Tenedia bipennis) Proverbium eſt in eos, qui ſtatim ac facile rem expediunt, Τενέδιος πέλεκυς. à ſecuri Tenedia, qua ſtatim occidebatur, qui in cauſa victus

tot * nuper excogitatis vocabulis, ac prodigioſis vocibus ſcatent. Præterea dum * arcana myſteria ſuo explicant arbitratu; qua ratione conditus ac digeſtus ſit mundus; per quos carnalis labes illa peccati in poſteritatem derivata ſit; quibus modis, qua menſura, quantulo tempore in virginis utero ſit

ſa victus fuiſſet. Sed de hoc copioſius in Chiliadibus.

Nuper excogitatis vocabulis) Quæ nec apud ethnicos reperiuntur, ut ſorteitas, quidditas, qualificatio, ecceitas, annihilare, tranſubſtantiare, atque id genus ſexcenta.

Arcana myſteria) Ludit Moria. tamen, ut ſerio loquamur, veteres illi Theologi, qui vere divinas literas imbiberant, & ſapiebant eas, nec ſolum intelligebant, de rebus hujuſmodi & pauca tradiderunt, & non ſine reverentia, denique coacti diſputationibus hæreticorum. Nunc miro ſupercilio definimus omnia, non ſolum quid ſit, ſed quibus modis id fieri poſſit, aut factum ſit. Veteres tantum crediderunt peccatum defluxiſſe ab Adam. nunc quam putide diſputant de modo defluendi? quaſi vero quicquam hoc pertineat ad Chriſtianam pietatem, aut Chriſti myſteria! quæ magis ſunt adoranda, quam excutienda ſophiſticis argutiis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

o ſit abſolutus Chriſtus; quemad-
nodum * in ſynaxi accidentia
ubſiſtant ſine domicilio. Sed hæc
rotrita. Illa demum magnis, &
illuminatis, ut vocant, Theolo-
is digna putant; ad hæc ſi quando
ncidunt, expergiſcuntur: * Num
uod inſtans in generatione divi-
a: Num plures in Chriſto filia-
iones: Num poſſibilis propoſitio,
* Pater deus odit filium: Num
deus

In ſynaxi) Quod Latine dicere poſ-
ſis, conjunctionem ſive coagmentatio-
nem, aut conciliationem. ita vocat Dio-
nyſius, quam nos vocamus Euchariſtiam,
quod hoc myſterio repræſentatur huma-
na conjunctio, & ut ita dicam, unitas
Chriſtianorum.

Illuminatis Theologis) Tribuunt illu-
minato Theologo, nonnihil ſupra Roma-
num pontificem, aut etiam concilium.

Num quod inſtans) Quot locis divus
Paulus deterret ab hujuſmodi quæſtio-
nibus, quæ nihil conferant ad pietatem,
ſed magis gignant lites & rixas, ſapiant
faſtum, & ſcholam, ut ait Auguſtinus,
diaboli! Quo magis admiror, eſſe Theo-
logos, quibus nihil aliud placeat.

Pater deus odit filium) Dic mihi can-
dide lector, etiam ſi vera ſint quæ ſuper
his diſputantur, quæſo cujus piæ aures
non ab iſtis abhorreant? Et tamen his
abſurdiora plurima diſputantur à qui-
busdam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

deus potuerit * ſuppoſitare mulierem, num diabolum, num aſinum, num cucurbitam, num ſilicem: Tum quemadmodum cucurbita fuerit concionatura, æditura miracula, figenda cruci: Et quid conſecraſſet Petrus, ſi conſecraſſet eo tempore, quo corpus Chriſti pendebat in cruce: Et num eodem tempore Chriſtus homo dici potuerit: Et num poſt reſurrectionem edere aut bibere fas ſit futurum, jam nunc famen ſitimque præcaventes. Sunt innumerabiles * λεπτολεσχίαι, his quoque multo ſubtiliores,

buſdam non ſolum in ſcholis publicis, verumetiam apud plebem in concionibus. Deploranda magis ſunt hæc, quam ridenda.

Suppoſitare) Et illud unum eſt è verbis illorum facticiis, pro eo quod eſt, ſuppoſitum ſive perſonā aſſumere, quam Græci nonnunquam vocant ὑπόστασιν.

Λεπτολεσχίαι) Id eſt, ſubtilia nugamenta. vox eſt compoſita à λεπτὸς, quod tenuis eſt, & λέσχη, quod nugas ſignificat. Ariſtophanes philoſophos de minutulis quibuſdam rebus diſputantes, λεπτολεσχεῖς & λεπτολόγους vocavit ἐν νεφέλαις quo nomine ut digni ſint, ſedulo noſtri philoſophi & Theologi operam navant. Philoſtratus Apollonium, tanquam verum philoſophum, dicit οὐδὲ λεπτολογίας

res, de notionibus, relationibus, * inſtantibus, de * formalitatibus, de quidditatibus, * ecceitatibus, quas nemo poſſit oculis aſſequi, niſi tam * Lynceus, ut ea quoque per

πολογίᾳ δεδωκέναι τοὺς λόγους, id eſt, neque de tenuibus illis nugis habuiſſe orationes.

Inſtantibus) De illis inſtantibus loquitur, quæ Scotiſtæ ponunt in generatione divina Porro id quod in lineis punctum, in motu momentum eſt, id in tempore inſtans dicunt eſſe. Et Scotus diſt. 2. lib. 2. ponit inſtans unam illarum quatuor menſurarum, qua dicit menſurari mutationes inſtantaneas.

Formalitatibus & quidditatibus) Formalitates eas vocant, quæ recipiuntur in ſubjecto, quidditates autem quæ recipiunt.

Ecceitatibus) Somniant etiam λεπτολόγοι noſtri quaſdam differentias individuales & individuationes, quarum Thomas, ſecundi ſcripti diſt. 3, principium eſſe vult materiam & quantitatem, cui Scotus ſuper eadem diſt. refragatur. Atque ita diverſa ſomniant ſomnia. Has differentias quidam ecceitates, quidam forteitates vocant, portenta inaudita monſtroſis & inauditis vocibus appellantes.

Lynceus) Hic unus Argonautarum fuit, tam acuto præditus viſu, ut ipſos viſu penetraret parietes, quo noſtri ſophiſtæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

per altiſſimas tenebras videat *quæ nuſquam ſunt. Adde nunc his * γνώμας illas, adeo παραδόξους, ut illa Stoicorum oracula, quæ paradoxa vocant, craſſiſſima præ his videantur, & circumforanea. Velut,* levius eſſe crimen, homines mille jugulare, quam ſemel in die dominico calceum pauperi conſuere. Et

phiſtæ longe ſunt oculatiores, quippe qui ea vident, quę ſunt nuſquam.

Quæ nuſquam ſunt) Nam neminem opinor tam bardum eſſe, qui harum nugarum aliquid eſſe putet: & tamen mirum eſt, quàm nihil aliud quam de ſecundis intentionibus, naturis communibus, quidditatibus, reſpectibus, ecceitatibus, atque id genus aliis ſexcentis, his nugacioribus nugis diſputent. Cumque hæc monſtra ſomniant, ſubtiles ſibi videntur, gravique ſupercilio eos, qui his contemptis, ad ipſas res penetrant, præ ſe contemnunt.

Γνώμας) Id eſt, ſententias, quas παραδόξους vocat, id eſt, inopinatas.

Levius eſſe crimen) Sic enim dicunt, propterea quod alterum immediate eſt contra deum, alterum immediate contra proximum. Argutior profecto ratio quam Chriſtus, craſſus videlicet Theologus, potuerit intelligere, cum bovem proximi in foveam prolapſum, etiam in ſabbatho extrahi voluerit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

re. * Et, potius eſſe committendum, ut univerſus orbis pereat una cum victu & veſtitu, quod ajunt, ſuo, quam unicum quantumlibet leve mendaciolum dicere. Iam has ſubtiliſſimas ſubtilitates ſubtiliores etiam reddunt tot ſcholaſticorum viæ, ut citius è * Labyrinthis temet explices, quam ex involucris, * Realium, * Nominalium, Thomiſtarum, Albertiſtarum, Occaniſtarum, Scotiſtarum; & nondum omneis dixi ſectas, ſed præcipuas duntaxat. In quibus omnibus

Et, potius eſſe committendum) De hac re vide in decretis canonicis diſt. 22. quæſt. 2. ne quis arbitretur. & in ſententiis lib. 3. diſt. 38. ubi ex Auguſtini ſententia dicitur, quod perfectus, pro vita alicujus, non debet mentiri, ſed verum occultare. ac ſi longe aliud eſſet verum occultare, & mentiri.

Labyrinthis) Labyrinthi, loca erant viarum ambagibus adeo inflexa, ut qui intraſſet, exitum in eis invenire non poſſet. qualia quatuor fuiſſe memorantur.

Realium) Hi ponunt, univerſalia eſſe res diſtinctas à ſingularibus, quantitatem a re quanta, reſpectus a fundamentis & terminis. Vnde ad ſaltum pulicis totum mundum dicunt moveri.

Nominalium) Hi dicunt univerſalia nihil aliud eſſe quam terminos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

nibus tantum eſt eruditionis, tantum difficultatis, ut exiſtimem, ipſis apoſtolis * alio ſpiritu opus fore, ſi cogantur hiſce de rebus cum hoc novo Theologorum genere conſerere manus. Paulus fidem præſtare potuit. at idem, cum ait: Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium: parum * magiſtraliter definivit. Idem ut charitatem optime præſtitit, ita parum dialecticè vel dividit vel finit, in priore ad Corinthios epiſtola, cap. decimotertio. Ac pie quidem illi conſecrabant ſynaxim. & tamen rogati de ter-

Alio ſpiritu) Sophiſtico videlicet, & mundano quem ſe habere negans, ſic ait, ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. id eſt, nos enim non ſpiritum mundi accepimus, ſed ſpiritum dei.

Magiſtraliter definivit) Alluſit ad gloſſema illud, quod eſt in principio Decretalium, aſſerens, diffinitionem fidei, a Paulo datam, non eſſe bonam, tum quod conveniat ſpei, quæ etiam eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, tum quod tantum loquatur de futuris. Diffinit autem magiſtraliter fidem ſic, Fides eſt voluntaria certitudo abſentium infra ſcientiam & ſupra opinionem conſtituta.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

* de termino à quo & termino ad quem, de transſubſtantiatione, de modo quo corpus idem ſit in diverſis locis; de differentia qua corpus Chriſti eſt in cœlo, qua fuit in cruce, qua in ſacramento ſynaxeos; quo puncto fiat tranſſubſtantiatio, cum oratio, per quam ea fit, ut quantitas diſcreta, ſit in fluxu: non pari, ſicut opinor, reſpondiſſent acumine, quo * Scotidæ diſſerunt hæc, ac definiunt. Noverant illi Ieſu matrem, ſed quis eorum tam philoſophice demonſtravit, quomodo fuerit ab Adæ macula præſervata, quam noſtri Theologi? Petrus accepit claves, & accepit ab eo, qui nō committit indigno, & tamen an intellexerit, neſcio, certe nuſquam attigit ſubtilitatē, quomodo * ſcientię clavem

De termino à quo) Hujuſmodi nunc noſtri Theologi tractant ſuper decimam quarti diſtinctionem, quæ plurimum habent contentionis, & pietatis nihil.

Scotidæ) Sic vocavit Scotiſtas, alludens ad Iuvenalem, qui Stoicos vocavit Stoicidas. Fugerunt trepidi vera ac manifeſta fatentem Stoicidæ.

Scientiæ clavem habeat) Hoc conſtanter affirmant ſuper diſtinct. 18. quarti. Nam

clavem habeat is quoque, qui ſcientiam non habeat. Baptizabant illi paſſim, & tamen nuſquam docuerunt, quæ ſit * cauſa formaſis, materialis, efficiens, & finalis baptiſmi, nec * characteris delebilis & indelebilis apud hos ulla menti.

Nam clavem ſcientiæ dicunt non aliquam actualem aut habitualem ſcientiam, ut verbis eorum loquar, aut ullam diſcretionem, ſed ſolam autoritatem & poteſtatem diſcernendi: quam Scotus dicit poſſe eſſe in eo, qui omni ſcientia & diſcretione vacat; etſi is, qui collegit ſententias, clavem ſcientiæ vocat ſcientiam diſcernendi.

Cauſa formalis, materialis, efficiens, & finalis baptiſmi) Nam in ſingulis ſacramentis cauſas quatuor inquirunt.

Characteris delebilis) Vocant charactera ſignum quoddam ſpirituale, impreſſum a deo ſuſcipienti ſacramentum non iterabile, manens indelebiliter. Porro ſacramenta non iterabilia dicunt eſſe tria, Baptiſmum, confirmationem, & ordinem. De his characteribus, neque ſacræ literæ, neque veteres Theologi meminerunt. Cæterum quemadmodum Aſtronomi, non potentes motuum cœleſtium varietatis cauſam invenire, eccentricos & epicyclos in orbibus finxerunt, ſic neoterici Theologi, ut cauſam aliquam darent, quare unum ſacramentum non niſi ſemel, aliud frequenter liceat

mentio. Adorabant quidem illi, ſed in ſpiritu, nihil aliud ſequentes, quam illud Euangelicum, Spiritus eſt deus, & eos qui adorant, eum in ſpiritu & veritate oportet adorare. verum haud apparet, eis tum fuiſſe revelatum, * una eademque adoratione adorandam imaguncu-lam* carbone delineatam in pariete, &

ceat ſumere, hos characteres commenti ſunt: quibus ſemel receptis, (nam, ut Ariſtoteles ait, ἑνὸς ἀτόπου δοθέντος, τ' ἄλλα συμβαίνει,) plurimæ de his dubitationes motæ ſunt. quales ſunt hę, Vtrum character ſit forma abſoluta, an relativum: utrum ſit in potentia animæ, an in eſſentia: an baptizatis flamine & igni, etiam inſit character: an Mariæ & Chriſto etiam inſit character.

Vna eademque adoratione) Hęc enim eſt una concluſio Theologorum, ſcribentium ſuper diſt. 10. libri tertii, Imagines rerum adorandarum, eadem ſpecie adorationis adorandas eſſe, qua ipſæ res ſignificatæ: ſic quod ſi res adorentur latria, latria & imagines adorabuntur; ſi dulia, dulia; ſi hyperdulia, hyperdulia.

Carbone) Alluſit jocoſe ad illas imagunculas, quibus videmus nebulones iſtos ocioſos paſſim parietes per ocium inficere, quas dicunt non minus adorandas, quam ipſum Chriſtum, cum tamen tales a nemine, niſi non admodum ſani capitis, ſic adorari videmus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

te, & Chriſtum ipſum, ſi modo duobus ſit * porrectis digitis, intonſa coma, & in umbone, qui adhæret occipitio, * tres habeat notas. Quis enim hæc percipiat, niſi triginta ſex annos totos in phyſicis & ultramundanis Ariſtotelis & Scoticis contriverit? Identidem inculcant apoſtoli gratiam. at iidem nuſquam diſtinguunt, * quid interſit inter gratiam gratis datam, & gratiam gratificantem. Hortantur ad bona opera, nec diſcernunt opus operans & opus operatum. Paſſim inculcant charitatem. nec ſecernunt

Porrectis digitis) Graphice expreſſit habitum & geſtum, quo Chriſtum pingunt. nam digitis porrectis pingitur, ut videatur dare benedictionem, aut cruce ſe munire.

Tres habeat notas) Nam in umbone, hoc eſt, hemicyclo qui caput circumdat, tres radiorum ordines delineant, unum in vertice, & reliquos duos a temporibus.

Quid interſit inter gratiam) Theologi ſuper viceſima ſexta diſtinctione libri ſecundi, varias ponunt gratiæ diviſiones. Secant enim eam in increatam, & creatam; & in large acceptam, & ſtricte: item in largiſſime acceptam, & ſtrictiſſime; & in gratum facientem, & gratis datam. Item in diſponentem, prævenientem, & cooperantem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

nunt infuſam ab acquiſita: nec explicant, accidens ne ſit, an ſubſtantia, creata res an increata. Deteſtantur peccata. at emoriar, ſi potuerunt ſcientifice definire, quod ſit illud, quod peccatum vocamus, niſi forte Scotiſtarum ſpiritu fuerunt edocti. Nec enim adduci poſſum, ut credam, Paulum, è cujus unius eruditione licet omneis æſtimare, toties damnaturum fuiſſe quæſtiones, diſceptationes, genealogias, &, ut ipſe vocat, * λογομαχίας, ſi eas percalluiſſet argutias: præſertim cum omnes illius temporis contentiones pugnæque, ruſticanæ fuerint, & craſſæ, ſi cum magiſtrorum noſtrorum pluſquam * Chryſippeis ſubtilitatibus conferan-

Λογομαχίας) Id eſt, pugnas verborum, quas interpres Græcus *στάσεις λογισμῶν*, id eſt, ſeditiones opinionum, interpretatus eſt. Sic enim ait Paulus in epiſtola ad Timoth. *ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραὶ*, id eſt, Sed ægrotans circa quæſtiones & pugnas verborum, ex quibus fit invidia, rixa, maledicentia, ſuſpiciones malæ.

Chryſippeis) Chryſippus diſcipulus fuit Cleanthis, poſt quem præfuit ſcholæ Stoicorum, hic ſolitus fuit argutiſſima

ferantur. Quanquam homines modeſtiſſimi, ſi quid forte ſcriptum ſit ab apoſtolis indolatius parumque magiſtraliter, non damnant quidem, ſed commode interpretantur: hoc videlicet honoris, partim antiquitati, partim apoſtolico nomini deferentes. Et hercle parum æquum erat, res tantas ab illis requirere, de quibus ex præceptore ſuo ne verbum quidem unquam audiſſent. Idem ſi eveniat in Chryſoſtomo, Baſilio, Hieronymo, tum ſat habent adſcribere, Non tenetur. Et illi quidem confutarunt ethnicos philoſophos ac Iudæos, ſuapte natura pertinaciſſimos; ſed vita magis ac miraculis quam ſyllogiſmis; tum eos, quorum nemo fuerit idoneus, vel unicum Scoti
Quod-

ma quædam ſophiſmata proponere. Quale fuit hoc: ὁ λέγων τοῖς ἀμυήτοις, τὰ μυστήρια ἀσεβεῖ. ὁ δέ γε ἱεροφάντης τοῖς ἀμυήτοις λέγει. ὁ ἱεροφάντης ἄρα ἀσεβεῖ. id eſt: Qui dicit prophanis myſteria, impie agit. ſacerdos prophanis dicit. ſacerdos igitur impie agit. Item illud: ἔστί τις κεφαλή. ἐκείνην δ᾽ οὐκ ἔχεις. ἔστι δέ γέ τις κεφαλὴ ἣν οὐκ ἔχεις. οὐκ ἄρα ἔχεις κεφαλήν. id eſt: Eſt aliquod caput. illud autem non habes. eſt igitur aliquod caput quod non habes. non igitur habes caput.

uodlibetum ingenio conſequi. nunc quis ethnicus, quis hære-icus, non continuo cedat tot te-uiſſimis ſubtilitatibus, niſi tam raſſus ut non aſſequatur, aut tam mpudens ut exibilet, aut iiſdem nſtructus laqueis ut jam par ſit ugnæ? perinde quaſi magum cum nago committas, aut ſi * gladio ortunato pugnet aliquis cum eo ui gladius ſit fortunatus: tum nim nihil aliud quam * tela Pene-opes retexeretur. Ac meo quidem judicio

Nunc quis ethnicus) Inductione ra-iocinatur, ſophiſticam hanc Theologi-am nec ad confutationem hæreticorum tilem eſſe. Nam hæretici, aut eorum rgutias non intelligunt, aut intellectas ſpernunt, aut ipſis Theologis melius in-telligunt.

Gladio fortunato) Talem gladium nonnulli principes noſtri temporis habe-re exiſtimati, lædi cum ille adeſt a ne-mine poſſunt, niſi ſimilem habente.

Tela Penelopes) Πενελόπης ἱςὸν ἀναλύειν. id eſt, Penelopes telam reſolvere, aut retexere. proverbio dictum eſt, pro eo quod eſt, operam inanem ſumere, rurſumque deſtruere, quod effeceris. Nam Hom. Iliad. β fingit, Penelopen telam, quam interdiu texuit, noctu retexuiſſe: atque eo pacto procos illuſiſſe, quibus, ſimul atque tela perfecta fuiſſet, promi-

ſerat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

judicio ſaperent Chriſtiani, ſi pro pinguibus iſtis militum cohortibus, per quos jam olim ancipiti Marte belligerantur, clamoſiſſimos Scotiſtas, & pertinaciſſimos Occaniſtas, & invictos Albertiſtas, una cum tota ſophiſtarum manu mitterent in Turcas & Saracenos: ſpectarent, opinor, & conflictum omnium lepidiſſimum, & victoriam non ante viſam. * Quis enim uſque adeo frigidus, quem iſtorum non inflamment acumina? Quis tam ſtupidus, ut tales non excitent aculei? Quis tam oculatus, ut hæc illi non maximas offundant tenebras? Verum hæc omnia videor vobis propemodum joco dicere. Nec mirum ſane, cum ſint & inter ipſos Theologos melioribus inſtituti literis, qui ad has frivolas, ut putant, Theologorum argutias nauſeent. Sunt qui velut ſacri-

ſerat ſe nupturam. Vnde ſic ait: Ἔνθα καὶ ἠματίη μὲν ὑφαίνεσκεν μέγαν ἱστὸν, Νύκτας δ' ἀλλύεσκεν, ἐπὴν δαΐδας παραθεῖτο. id eſt: & interdiu quidem texebat magnam telam, noctu autem retexebat, poſtquam faces appoſuit.

Quis enim uſque) Totus hic locus εἰρωνικῶς accipiendus.

ſacrilegii genus execrentur, ſummamque ducant impietatem, de rebus tam arcanis, & adorandis magis, quam explicandis, * tam illoto ore loqui, tam prophanis Ethnicorum argutiis diſputare, tam arroganter definire, ac divinæ Theologiæ majeſtatem tam frigidis, imo ſordidis verbis ſimul & ſententiis conſpurcare. At interim ipſi feliciſſime ſibi placent, imo plaudunt, adeo ut his ſuaviſſimis næniis, nocte dieque occupatis, ne tantulum quidem ocii ſuperſit,* ut Euangelium aut Paulinas epiſtolas

Tam illoto ore) Id eſt, irreverenter. ſimile eſt illis, ἀνίπτοις ποσὶν καὶ ἀνίπτοις χερσὶν, id eſt, illotis pedibus, & illotis manibus.

Vt euangelium aut Paulinas epiſtolas) Ex hoc loco palam eſt, non reprehendi Theologos doctos & pios, ſed eos qui totam vitam in hujuſmodi conſumunt quæſtiunculis, cum in primis oporteat Theologum ipſos imbibiſſe fontes, & in lege domini noctes ac dies meditatum eſſe, ut aſſiduitas vertatur in naturam, ut non ſolum intelligat humano more, ſed etiam afficiatur & rapiatur. Nemo vere intelligit Chriſtum, niſi tractus a Chriſto. Tantum abeſt, ut ab his comprehendatur, qui impii præter ſophiſticas nænias, nihil omnino vel ſciũt vel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

las vel ſemel liceat evolvere. Atque interim dum hæc nugantur in ſcholis, exiſtimant, ſeſe univerſam eccleſiam, alioqui ruituram, non aliter ſyllogiſmorum fulcire tibicinibus, quam Atlas cœlum humeris ſuſtinet apud poetas. Iam illud quantæ felicitatis eſſe putatis? dum arcanas literas, perinde quaſi cereæ ſint, pro libidine * formant ac reformant: dum concluſiones ſuas, quibus jam aliquot ſcholaſtici ſubſcripſerunt, pluſquam Solonis leges videri poſtulant, & vel pontificiis decretis ante-

vel legunt. Novi permultos Theologos, doctores, ut vocant, qui ante quinquageſimum annum nondum evolverant omnes epiſtolas Pauli, ut per familiaritatem mihi fatebantur. Iſti quoties ad interpretandum ſacras literas accedunt, Dii boni, quam frigent, quam ſordent omnia, quam nihil adferunt Chriſto dignum.

Formant ac reformant) Notat eos, qui non accommodant ſuas ſententias ad mentem ſcripturarum, ſed ſcripturas ad ſuam mentem trahunt, quod vocant fundare. veluti cum duos Petri gladios trahunt ad duplicem poteſtatem: cum is locus prorſus eo ſpectet, ne pugnemus Chriſtiani.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

anteponendas: dumque veluti * cenſores orbis ad * palinodiam trahunt, ſi quid uſquam cum explicitis & implicitis illorum concluſionibus non ad amuſſim quadrarit: ac non ſecus atque ex oraculo pronunciant, Hæc propoſitio ſcan-

Cenſores orbis) Cenſores, Romæ morum magiſtri & judices erant. hi cives ſic notabant, ut qui ſenator eſſet, è ſenatu ejiceretur: qui eques Romanus, equum publicum perderet: qui plebeius, in centum tabulas referretur, & ærarius fieret.

Palinodiam) Græci proverbio dicunt, παλινῳδεῖν, pro eo quod eſt, prius damnata probare, & priorem ſententiam revocare. De hac palinodia Socrates apud Platonem in Phædro ſic loquitur: ἔστι τοῖς ἁμαρτάνουσι περὶ μυθολογίαν, καθαρμὸς ἀρχαῖος, ὃν Ὅμηρος μὲν οὐκ ᾔσθετο, Στησίχορος δέ. τῶν γὰρ ὀμμάτων στερηθεὶς, διὰ τὴν τῆς Ἑλένης κατηγορίαν, οὐκ ἠγνόησεν ὥσπερ Ὅμηρος, καὶ ποιήσας δὴ πᾶσαν τὴν καλουμένην παλινῳδίαν, παραχρῆμα ἀνέβλεψε. id eſt: Eſt his qui peccant circa fabularum narrationem, expiatio antiqua, quam Homerus quidem non cognovit, Steſichorus autem: oculis enim privatus propter in Helenam maledicta, non ignoravit quemadmodum Homerus; qui ſimulatque omnem palinodiam feciſſet, è veſtigio rurſum vidit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

* ſcandaloſa eſt, Hæc parum reverentialis, * Hæc hæreſim olet, * Hæc male tinnit. ut jam nec baptiſmus, nec Euangelium, nec Paulus aut Petrus, nec ſanctus Hieronymus aut Auguſtinus, imo nec ipſe Thomas * ἀριστοτελικώτατος, Christianũ efficiat, niſi * baccalaureorum calculus acceſſerit: tanta eſt in

Scandaloſa eſt) Data opera barbariem eorum imitatus eſt. σκάνδαλον enim Græci διαστροφὴν, id eſt, perverſionem vocant. Eſt autem dictum ſcandalum, quaſi σκάζον, τουτέστι χώλαινον, περὶ τὴν ἀλήθειαν, id eſt, claudicans circa veritatem. A ſcandalo autem inepte dicitur ſcandaloſus.

Hæc hæreſim olet) Sic enim ipſi dicunt, Hæc propoſitio ſapit hæreſim. data autem opera, mutavit ſapit in olet. Indicat autem hoc loco revocationes & condemnationes frigidas, quæ habentur in articulis illis erroneis, ut ipſi dicunt, Pariſiis & in Anglia condemnatis.

Hæc male tinnit) Sic enim frequenter dicunt, Hæc propoſitio male ſonat. quod jocoſe vertit in tinnit.

Αριστοτελικώτατος) Id eſt, Ariſtoteliciſſimus. quod hic fere primus fuit, qui Ariſtotelica miſcuit ſacris.

Baccalaureorum calculis) Nam in articulis illis baccalaureorum autoritate & judicio condemnantur propoſitiones aliquot Thomæ, quas, neſcio quis fraterculus,

eſt in judicando ſubtilitas. Quis enim ſenſurus erat, eum Chriſtianum non eſſe, qui diceret, has duas orationes, * Matula putes, &, Matula putet, item, Ollæ fervere, &, Ollam fervere, pariter eſſe congruas, niſi ſapientes illi docuiſſent? Quis tantis errorum tenebris liberaſſet eccleſiam, quos ne lecturus quidem unquam quiſquam fuerat, niſi * magnis ſigillis iſti prodidiſſent? Verum an non feliciſſimi dum hæc agunt? præterea * dum inferorum res omneis ſic ex amuſſim depingunt, tanquam in

culus, cum tanquam veras docuiſſet, coactus fuit à baccalaureis revocare.

Matula putes, &, Matula putet) Sic vertit quod iſti dicunt, Socrates curris, &, Socrates currit. Quas orationes, neſcio quis frater, dixerat eſſe eque perfectas & congruas, ut ipſi dicunt: quocirca baccalaurei Oxonienſes eas damnaverunt.

Magnis ſigillis) Nam hic mos eſt iſtis, ut poſt propoſitiones damnatas, in teſtimonium applicent magnum ſigillum Vniverſitatis.

Dum inferorum res) Nemo putet hic rideri inferos, ſed fabulas, quas quidam veluti certam rem narrant apud populum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ea Republ. complureis annos ſint verſati ? præterea dum pro arbitrio * novos orbes fabricantur, addito denique latiſſimo illo, pulcherrimoque, ne ſcilicet deeſſet ubi felices animæ commode vel ſpatiari, vel convivium agitare, vel etiam pila ludere poſſent? His atque id genus bis mille nugis, horum capita adeo diſtenta differtaque ſunt, ut arbitrer nec Iovis cerebrũ æque gravidum fuiſſe, cum ille Palladem parturiens,* Vulcani ſecurim

Novos orbes) Veteres ſphæras ſingulas ſeptem tribuerunt planetis. His impoſuerunt octavum orbem, ſtellarum fixarum. Deinde videntes octavum duobus motibus moveri, diſcentesque ab Ariſtotele, uniuscujuſque orbis non eſſe niſi unum motum naturalem, coacti ſunt dicere, alterum motum octavi orbis eſſe violentum. Motu autem violento non poteſt moveri ſuperior orbis ab inferiori. Quocirca coacti ſunt ponere nonum orbem, quem primum mobile vocant. His deinde Theologi addiderunt decimum orbem, quem empyreum dicunt: perinde quaſi ſancti felices eſſe non poſſint, niſi ſuum habeant cœlum. At Baſilides hæreticus cœlos fabricatus eſt trecentos ſexagintaquinque, teſte Auguſtino.

Vulcani ſecurim) Eſt Luciani dialogus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ſecurim imploraret. Quare nolite mirari, ſi videtis caput illorum * tot faſciis tam diligenter obvinctum in publicis diſputationibus, alioquin enim plane diſſilirent. Illud * ipſa quoque nonnunquam ridere ſoleo: Cum ita demum maxime ſibi videntur Theologi, ſi quam maxime barbare ſpurceque loquantur, cumque adeo balbutiunt, ut à nemine niſi balbo poſſint intelligi, acumen appellant, quod vulgus

logus de Iove capite gravido, cujus caput, ipſo Iove jubente, Vulcanus ſecuri medium ſecuit. Atque ita è Iovis cerebro Pallas nata eſt.

Tot faſciis) Id potiſſimum videmus in doctoribus apud Pariſios, quorum capita tot faſciis ſunt obvoluta, ut vix poſſint evolvere ſeſe. Diſſilit autem, quod ruptum in varias partes, minutim ſolvitur.

Ipſa quoque nonnumquam) Vehementer ſtultum ſit oportet, quod ipſi quoque ſtulticiæ ridiculum ac ſtultum eſſe videatur. Hoc quod ait nimis verum eſt in multis, qui nihil exiſtimant eruditum, nihil acutum, quod non ſit barbaris ac ſpurcis dictum verbis. Quicquid elegans, id ut grammaticum aſpernantur. Simplicitas ſermonis probe decet Theologum, ſpurcities minime, quæ veritatem non nudam, ut ipſi jactant, oſtendit, ſed oblitam, & ſordidatam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

gus non aſſequatur. Negant enim, è dignitate ſacrarum literarum eſſe, ſi grammaticorum legibus parere cogantur. Mira vero majeſtas Theologorum, ſi ſolis illis fas eſt mendoſe loqui; quanquam hoc ipſum habent cum multis cerdonibus commune. Poſtremo jam diis proximos ſeſe ducunt, quoties quaſi religioſe Magiſtri noſtri ſalutantur. in quo quidem nomine tale quiddam ſubeſſe putant, quale eſt apud Iudæos * τετραγράμματον. Itaq; nefas ajunt eſſe MAGISTER NOSTER ſecus quam majuſculis

Τετραγράμματον) Id eſt, quatuor literarum. quod ſolum ἀνεκφώνητον, id eſt, ineffabile eſt inter nomina illa decem, quibus Hebræi deum vocant. Quæ, ut etiam Hieronymus in epiſtola ad Marcellam teſtatur, iſta ſunt. Primum אש, quod Aquila ἰσχυρὸν, id eſt, fortem interpretatur. Secundum אלהי; tertium, אלהים. quæ deum ſignificant. Quartum, צבאות, quod Lxx. virtutum, Aquila exercituum interpretatur. Quintum עליון, id eſt, excelſum. Sextum,

ſculis ſcribere literis. Quod ſi quis præpoſtere, Noſter magiſter, dixerit, is ſemel omnem Theologici nominis perverterit majeſtatem. Ad horum felicitatem proxime accedunt ii, qui ſe vulgo religioſos ac monachos appellant, * utroque falſiſsi-

tum, אשר אהיה, id eſt, qui ero. Septimum, אדני, id eſt, dominum. Octavum, יה, quod in הללויה, id eſt, laudate dominum, tantum ponitur. Nonum, de quo hic loquitur, יהוה, quod ineffabile eſt. Nam quatuor illæ literæ, Iod, He, Vau, He, quibus ſignatur, conjunctæ nihil ſonant. Quo myſterio innuunt divinam eſſētiam modis omnibus ineffabilem. At nos illam totam depingimus ineptis, ut ego cenſeo, commentis. Nam ut ſcriptum eſt, ישת חשך סתרו, id eſt, poſuit tenebras ſecretum ſuū. Decimum שדי, quod Aquila ἄλκιμον, id eſt, robuſtum interpretatur. Sunt & alia nomina, quibus deus apud Hebræos ſignificatur, ut אש, id eſt, ignis, & חכמה ſapientia, &c.

Vtroque falſiſsimo) Nam monachus Græce dicitur ſolitarius, & religio ni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

falſiſſimo cognomine, cum & bona pars iſtorum longiſſime abſit à religione, & nulli magis omnibus locis ſint obvii. Iis non video quid poſſit eſſe miſerius, niſi ego multis modis ſuccurrerem. Etenim cum hoc hominum genus omnes * ſic execrentur, ut fortuitum etiam occurſum ominoſum eſſe perſuaſum ſit, tamen ipſi ſibi magnifice blandiuntur. Primum ſummam exiſtimant pietatem, ſi uſque adeo * nihil attigerint literarũ, ut ne legere qui-

hil aliud eſt quam pietas & dei cultus, quod eſt omnium Chriſtianorum. Loquitur autem de malis, quæ maxima turba eſt, & hoc cognomine indignis.

Sic execrentur) De vulgo loquitur. Et nimium verum eſt quod dicit. Quin ipſe divus Hieronymus teſtatur, Romæ quoque monachi nomen inviſiſſimum fuiſſe: quanquam ea tempeſtate nihil aliud erant monachi, quam vere & ſimpliciter Chriſtiani, nullis obſtricti cæremoniis, nullo prodigioſo cultu, nullis vinculis, nulla ſervitute, ſed in libertate ſpiritus deo ſervientes.

Nihil attigerint) Olim monachi fere laici erant, quales Benedictini & Franciſci ſocii. Vnde ſunt qui putent irreligioſum, ſcire literas, præcipue bonas, nec recipiunt eruditos, & libenter ex-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

quidem poſſint. Deinde* cum pſalmos ſuos, numeratos quidem illos, at non intellectos, aſininis vocibos in templis derudunt, tum vero ſe putant divorum aures multa voluptate demulcere. Et ſunt ex his nonnulli, qui ſordes ac mendicitatem * magno vendunt, proque foribus * magno mugitu panem efflagitant, imo in nullis diverſoriis,

expellunt forte receptos, cum ipſi ventres magis ſint quam homines.

Cum pſalmos ſuos) Attende lector, non rideri cultum divinum, ſed eos (qui plurimi ſunt) qui non curant intelligere quod pſallunt, & odioſis clamoribus implent templum, quaſi vociferatio delectet ſuperos. Tum preces non numero conſtant, ſed animi affectu.

Magno vendunt) Vendunt dixit, pro oſtentant. Ita Politianus: Vultuque triſtes, vendunt ſanctimonias. Simulant enim nonnulli ſordes, ut plus accipiant à mulierculis.

Magno mugitu) Pudet me, quoties id video, & tamen videmus: imo irrumpunt in diverſoria publica, obſtrepunt in mediis conviviis, nihil pudet ſacerdotes. Paulus manibus laboravit, Chriſtus uſus eſt liberalitate amicorum. Ego putarim magis convenire, ut iſtis, ſi boni ſint, alia ratione provideretur. Et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

riis, vehiculis, navibus non obturbant, non mediocri profecto reliquorum mendicorum jactura. Atque ad eum modum homines ſuaviſſimi, ſordibus, inſcitia, ruſticitate, impudentia, apoſtolos (ut ajunt) nobis referunt. Quid autem jucundius, quam quod omnia faciunt ex præſcripto, quaſi mathematicis utentes rationibus, quas præterire piaculum ſit: Quot nodos habeat calceus, quo colore ſingula, veſtis quot diſcriminibus varieganda, qua materia, quotque culmis latum cingulum, qua ſpecie, & quot modiorum capax cuculla, quot digitis latum capillitium, quot dormiendum horas. Atque hæc quidem æqualitas in tanta corporum & ingeniorum varietate, quam ſit inæqualis, quis non perſpicit? * Et tamen his nugis non alios modo præ ſe naucifaciunt,

tamen Moria non damnat verecundam mendicitatem, ſed improbam & clamoſam, quæ in monachis fœdiſſima eſt.

Et tamen his nugis) Aperit peſtem cæremoniarum, quod his freti cōplures, contemnant eos qui non eadem faciant, putantes in his eſſe pietatem, quæ Chriſtus

ciunt, verum invicem alii alios contemnunt, atque homines apoſtolicam charitatem profeſſi, ob aliter cinctam veſtem, ob colorem paulo fuſciorem, omnia miris tragœdiis miſcent. Ex his videas quoſdam adeo rigide religioſos, ut * ſumma veſte non niſi * Cilicina utantur, intima Mileſia: alios contra, qui ſuperne linei ſint, intime lanei. Rurſum alios * qui pecuniæ

ſtus & Apoſtoli adeo non tradiderunt, ut dehortentur etiam.

Summa veſte) Habet hoc ordo Cluniacenſium, quorum magna pars ob divitias corrupta fuit, etiam ætate Bernardi, quod ex illius patet epiſtolis.

Cilicina) Cilicinam veſtem aſperrimam vocat, utpote quæ ex villis caprarum fieri ſoleat apud Cilices; unde & nomen habet. quemadmodum Mileſiam veſtem, pro molliſſima poſuit. Sicut & Horatius in Epiſtolis: Alter Mileti textam, cane pejus & angue, Vitabit chlamydem.

Qui pecuniæ contactum) Animo contemnenda eſt pecunia: quod ſi quid eſt in contactu periculi, certe plus eſt in contactu fœminæ, quam pecuniæ. At fœminarum contactum non prohibet Franciſcus, ſed turpem amorem. Pecuniæ contactum cur tantopere prohibuiſſet? Quod ſi divus Franciſcus, cum ait,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

cuniæ contactum ceu * aconitum horreant, nec à vino interim, nec à mulierum contactu temperantes. Denique mirum omnibus ſtudium, ne quid in ratione vitæ conveniat. Nec illud ſtudio eſt, ut Chriſto ſimiles ſint, ſed ut inter ſe diſſimiles. Porro magna felicitatis pars

eſt in

non recipiant, intelligi vult, non attingant, cur addidit, neque per ſe, neque per alios? Quis enim dicitur per alium aliquid attingere? Et quid ſi chirotheca contingat? Palam eſt Franciſcum ſenſiſſe, quod verba ſonant. Recipit dominus, cui ſolvitur pecunia. Recipiunt procuratores, unde receptores dicti. Adminiſtrationem interdixit pecuniæ, non contactum. Sed ad eum modum interpretatus eſt pontifex, neſcio quis. Deum immortalem, etiam pontifice opus erat, ut intelligeremus rem vel pueris perſpicuam? Verum hiſce de rebus diſputent alii: mihi ſatis eſt illud optare, ut Chriſti regulam, hoc eſt, Euangelicam doctrinam, tanti faciamus omnes Chriſtiani, quanti faciunt regulam hominis.

Aconitum) Aconitum herba eſt venenoſa, quam Dioſcorides in quarto inter frigidiſſimas numerat, quod in ſaxis creſcit; unde, ut Plinius autor eſt, nomen habet. ἀκόνη enim cautes dicitur. Hujus duas ſpecies Dioſcorides faciens, & de altero loquẽs, ait, κτείνει καὶ παρδάλεις, καὶ σῦς καὶ λύκους, καὶ πᾶν θηρίον,

κρεα-

ſt in cognomentis: dum * hi fu-
igeros appellari ſe gaudent; & in-
er hos alii Coletas, alii minores,
alii

ρεκαδίοις ἐντιθέμενον καὶ παραβαλλόμενον. id
ſt: Occidit autem & pardales, & ſues,
upos, & omnem beſtiam, carunculis
mpoſitum & projectum.

Hi funigeros) Hæc ſunt portentoſa
nomina, Chriſtianæ illi & unitati &
charitati inimica, quæ Paulus longe an-
e prævidens, tantopere deteſtatus eſt,
nullas volens factiones eſſe inter Chri-
ſtianos. Vnde Corinthiis ſcribens ait:
παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ διὰ τοῦ ὀνόμα-
τος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ
λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα,
ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ, καὶ ἐν
τῇ αὐτῇ γνώσει. id eſt: Hortor vos fra-
tres per idem nomen domini noſtri Ieſu
Chriſti, ut idem dicatis omnes, & non
ſint in vobis ſciſſuræ, ſitis autem perfe-
cti in eadem mente, & in eadem ſcien-
tia. Quanto affectu has factiones Chri-
ſtianæ paci & unitati pernicioſiſſimas
deprecatur? Vnde idem indignatur, quod
alii cognomen ſumerent Cephæ, alii
Apollo, alii ſuum, hoc eſt, Pauli: Et
vehementer ob id ſtomachans: Quid? in-
quit, diviſus eſt Chriſtus? Quanto ergo
minus hujuſmodi ſtultis cognomentis
gloriandum eſt? Idem cultus, aut certe
liber, idem victus, aut liber, idem Chri-
ſti cognomen, multo magis facerent ad
concordiam. Nunc videmus ex his tot
diſcri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

alii minimos, alii buliſtas; rurſum hi Benedictinos, illi Bernardinos; hi Brigidenſes, illi Auguſtinenſes; hiGuilhelmitas, illi Iacobitas. quaſi vero parum ſit, dici Chriſtianos! * Horū magna pars in tantum ſuis nititur cæremoniis, & hominum traditiunculis, ut putet unum cœlum parum dignum eſſe tantis meritis præmium, haud cogitantes, futurum, ut Chriſtus contemptis his omnibus, * ſuum illud ſit exacturus præceptum, nempe charitatis.

diſcriminibus, magnas ac periculoſas naſci diſcordias: de quibus quid attinet multa dicere, cum nemo neſciat?

Horum magna pars) Audi calumniator; qui dicit, Magna pars, non damnat univerſos ordines.

Suum illud ſit exacturus) Nam Chriſtus in illa oratione, plena fervoris & charitatis, quam ultimam cum ſuis diſcipulis habuit, poſt multam charitatis commendationem, ita demum præcepit: αὕτη ἐςὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπῆτε ἀλλήλας, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. id eſt, Hoc demum mandatum meum eſt, ut diligatis vos mutuo, quemadmodum dilexi vos. Quorſum igitur tantæ homunculorum traditiunculæ, ad quas ſolum diſcendas vita non ſufficit, cum ſine hac, charitatem dico, quam ſolam Chriſtus præcepit, nihil bene à quoquam fieri poſſit, & cum hac nihil male?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

s. Alius oſtentabit * aqualiculum
mni piſcium genère diſtentum.
lius pſalmorum, centum * effun-
et modios. Alius * jejuniorum
yriadas annumerabit, & toties
unico

Aqualiculũ) Aqualiculũ ὑποχονδριακὸν
t, ab aqualus, quod alvũ ſignificat. Per-
us Satyra prima: Nugaris cũ tibi Calve
inguis aqualiculus propẽſo ſeſquipede
xtat. Quem diſtẽtum dixit, eo quod fra-
res iſti fere piſcibus veſcantur, qui, quã-
oquidem carnibus frigidiores ſunt, plus
inguedinis, quã medici pituitam conge-
atam eſſe ajunt, generant. Ad hæc diſ-
entum dixit, ne videretur damuare,
uod à carnibus abſtineant, quanquam
e id quidem magnopere probet Pau-
lus, ſed quod tam multis & variis piſ-
cibus ſe ingurgitent, ut nulli rei præ-
terquam ſomno utiles ſint.

Effundet modios) Attende candide
lector, non hic damnari preces, quan-
quam ne Chriſtus quidem has verboſas
preces probavit, ſed modios pſalmorum,
id eſt, certas & ſtatas preces; modiis enim
menſuramus.

Iejuniorum myriadas) Myrias nume-
rus eſt decem milium. Sed nec hic jeju-
nia damnavit, ſed illa numerata, & in
quibus tantum vorant unico prandio, ut
nec corpore, nec mente quicquam poſ-
ſint. Quibus mirum, quam glorientur,
qui cultum divinum magis externis &
corpo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

unico prandio pæne diſruptam imputabit alvum. Alius tantum cæremoniarũ acervum proferet, quantus vix ſeptem onerariis navibus vehi poſſit. Alius gloriabitur ſexaginta annos nunquam attactam pecuniam, niſi digitis duplici chirotheca munitis. Alius cucullam ingeret, adeo ſordidam & craſſam, ut nullus nauta ſuo dignetur corpore. Cõmemorabit alius ſe * pluſquam undecim luſtris ſpongiæ vitam egiſſe, ſemper eidem affixum loco. Alius raucam aſſiduo cantu vocem adducet. Alius * lethargum ſolitudine contractum: alius linguam

corporalibus quibusdam obſervatiunculis quam ſpiritu metiuntur.

Pluſquam undecim luſtris) Nam tales ſunt nonnulli fratres, qui ſpongiarum, quæ ſaxis ſemper adhærent, ritu, nunquam locum mutent, ſomniantes, pietatem eſſe inanimata imitari. Spongiam quoque eſſe animal, ſupra ex Ariſtotelis & Plinii ſententia probavimus. Nam ipſis detractis, ſæpe ſanguis ſaxis adhærere videtur.

Lethargum) Lethargus apoſtema eſt in poſteriori ventriculo cerebri, ſomnium, oblivionem, & motus paucitatem inducens, quod oritur ex pituita craſſiſſima, præcipue in his, qui ſimul multum

uam * jugi ſilentio torpentem. At
Chriſtus interpellatis, nunquam
lioqui finiendis gloriis, Vnde nam
oc, inquiet, novum * Iudæorum
enus? Vnicam ego legem vere
neam agnoſco, de qua ſola nihil
udio. Et olim palam nulloque pa-
abolarum utens involucro, pater-
am hæreditatem pollicitus ſum,
non

um vorant, præcipue piſcium, & pa-
um moventur, ſimulque in ſolitudine
k ocio degunt: quales ſunt fratres iſti,
ui ſe ad perpetuos carceres damna-
unt.

Iugi ſilentio) Nam certa ſua habent
ilentia. Hi fratres frigidis præcipue
norbis ſunt obnoxii, quales ſunt, apo-
lexia, paralyſis, tortura, lethargus, &
paſmus. Vnde multos tales vidi, qui
inguam (nam hæc cum primis humida
ſt) paralyſi vitiatam, movere non poſ-
ſent.

Iudæorum genus) Nam quemadmo-
dum Iudæi in circumciſione, ſabbatis,
jejuniis, & aliis id genus cæremoniis
gloriabantur, quemadmodum Paulus
ſæpe eis exprobrat, cum ſpiritu vaca-
rent, ita nonnulli Chriſtiani plus cære-
moniis illis per ſe inanibus tribuunt,
quam ſpiritui, cujus nunquam ſcintil-
lam ſenſerunt. quos tanquam nihil a Iu-
dæis re differentes, novum Iudæorum
genus Stulticia, ſed haud quaquam ſtul-
te, vocat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

non cucullis, preculis, aut inediis, ſed fidei & charitatis officiis. * Nec eos agnoſco, qui ſua facta nimis agnoſcunt: iſti qui me quoque ſanctiores videri volunt, *Abraxaſiorũ cœlos, ſi libet, occupent, aut ab his ſibi novum extrui cœlum jubeant.

Nec eos agnoſco) Alluſit ad illum locum Euangelicum, qui eſt apud Matthæum, ubi juſti illi, quorum opera Chriſtus tantopere exoſculatus fuit, ſua opera ignorant. Sic enim ajunt, κύριε, πότε εἴδομεν πεινῶντα, καὶ ἐθρέψαμεν; id eſt, Domine, quãdo vidimus eſurientem, & nutrivimus? &c. Mali contra ſua bona agnoſcunt, & jactant, dicentes, Domine, quando vidimus eſurientem, & non nutrivimus? Sed horum opera Chriſtus non agnovit. Similis eſt illa parabola Publicani & Phariſæi, ſua jejunia & preculas jactantis, & quaſi deo opprobrantis.

Abraxaſiorum cœlos) Baſilides hæreticus trecentos ſexaginta quinque fabricatus eſt cœlos, ut autor eſt divus Auguſtinus in libro ad Quodvultdeum. Inde myſticum illud nomen ſuis diſcipulis commendavit ἄβραξας. Nam eis literis juxta Græcam ſupputationem is numerus ſignificatur. α & β ſignificant unum & duo, ρ & α centum & unum, & σ α ducenta & unum, ξ quæ quinta eſt in hac dictione litera ſignificat ſexaginta. In ſumma reddentur trecenta ſexagintaquinque.

beant, quorum traditiunculas meis præceptis antepoſuerũt. Cum hæc audient, & videbunt nautas & aurigas ſibi præferri, quibus putatis vultibus ſeſe mutuo contuebuntur? Sed interim ſpe ſua felices ſunt non abſque meo beneficio. Atque hos quidem quanquam à republica ſemotos, nemo tamen audet contemnere, præcipue mendicantes, propterea quod omnia omnium arcana teneant, ex confeſſionibus quas vocant. Quæ tamen prodere nefas habent, * niſi ſi quãdo poti, fabulis amœnioribus delectare ſe volunt; ſed conjecturis modo rem indicant, tacitis interim

quinque. De hoc plura vide in ſcholiis Eraſmi in Hieronymi epiſtolas.

Niſi ſi quando poti) Hæc nihil ad bonos monachos pertinent. Mali putent ſe admonitos, quid debeant corrigere. Audivimus enim ſæpenumero narrantes, quicquid audiverint à confitentibus, idque non ad ædificationem, ſed ridendi cauſa. Nominant urbem, nominant collegium, denique domum, hominem quoque ſi defunctus ſit, quaſi ſatis ſit, ſi privum nominatim non prodant. Multa poſſent hoc loco referri de malis, quæ malo ob honorem reticere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

rim nominibus. Quod ſi quis * hos crabrones irritarit, tum in popularibus concionibus probe ulciſcuntur ſeſe, & obliquis dictis hoſtem notant adeo tecte, ut nemo non intelligat, niſi qui nihil intelligit: nec prius oblatrandi finem faciunt, quam * in os offam objeceris. Age vero quem tu mihi * comœdum, quem circulatorem ſpectare malis, quam iſtos in concionibus ſuis rhetoricantes omnino ridicule, ſed tamen ſuaviſſime imitantes ea quæ rhetores de dicendi ratione tradiderunt? Deum immortalem, ut geſticulantur, ut apte commutant vocem, ut cantillant, ut jactant ſeſe, ut ſubinde alios

Hos crabrones irritari) Crabro Inſecti genus pertinaciſſimum, aculeoque peſtilentiſſimo: cujus ictum Plinius lib. 11 dicit haud temere ſine febri eſſe. Vnde proverbio dictum eſt, τὰς σφηκιὰς ἐρεθίζειν, id eſt, crabrones irritare. in pertinaces & rixoſos, quo Plautus in Amphitryone uſus eſt in mulieres.

In os offam) Sic apud Maronem, Æneas Cerbero oblatranti offam objicit quo ſileat.

Comœdum) Comœdus dicitur qui agit, Comicus vero qui ſcribit comœdias.

alios atque alios vultus induunt, ut omnia clamoribus miſcent! Atque hanc orandi artem ceu rem arcanam fraterculus fraterculo * per manus tradit. Eam tametſi * mihi non eſt fas ſcire, tamen utcunque conjecturis ſequar. Primo loco invocant, id quod à poetis mutuo ſumpſerunt: deinde dicturi de charitate, * à Nilo Ægypti fluvio ſumunt exordium: aut crucis myſterium enarraturi, * à Babylonio dracone Bel feliciter auſpicantur: aut

Per manus tradit) Per ſucceſſionem, proverbiali dictum figura.

Mihi non eſt fas) Mihi refertur ad perſonam Moriæ, quod nolint mulierem ſcire literas aut diſciplinas.

A Nilo Ægypti) Id eſt, à re alieniſſima. In his autem mira quadam ὑποτυπώσει depingit illorum τὸ κακόζηλον, ut Græci vocant, id eſt, perverſam imitationem. Nihil enim odioſius, quam ars male affectata.

A Babylonio dracone Bel) Hæc fabula de Bel dracone, inſerta eſt ſcriptis Danielis à Theodotione, ut nonnulli putant: nam in Hebræo non habetur, quemadmodum nec Suſannæ hiſtoria, nec Hymnus trium puerorum, quæ omnia obeliſcis antepoſitis, divus Hieronymus jugulavit tanquam adulterina.

aut de jejunio diſputaturi, * à duodecim zodiaci ſignis principium faciunt: aut de fide verba facturi, diu * de quadratura circuli prœloquuntur. Audivi ipſa quendam eximie ſtultum, (erravi, doctum volebam dicere,) qui in concione celeberrima

A duodecim zodiaci) Solem enim ajunt in jejunio arietem primum zodiaci ſignum ingredi, eoque tunc omnia magis humeſcere & caleſcere, craſſosque humores corporum, qui in hyeme propter cœli frigiditatem reſolvi non poterant, tunc reſolvi incipere, atque idcirco paucis tunc egere corpora nutrimentis, eoque bene inſtitutum eſſe ab eccleſia jejunium verno tempore. Hacque occaſione mira de zodiaco ejusque ſignis blaterant, quo indoctæ plebeculæ docti videantur.

De *quadratura circuli*) Ariſtoteles ἐν κατηγορίαις περὶ τῶν πρός τι ſcriptum reliquit: ἐπιστήμης δὲ μὴ οὔσης, οὐδὲν κωλύει ἐπιστητὸν εἶναι. οἷον καὶ ὁ τοῦ κύκλου τετραγωνισμὸς, εἴ γε ἐστὶν ἐπιστητὸν, ἐπιστήμη μὲν αὐτοῦ οὐκ ἔστιν οὐδέπω, αὐτὸς δὲ ἐπιστητόν ἐστι. id eſt, Scientia autem non exiſtente, nihil prohibet ſcibile eſſe. ut circuli quadratura, & ſi ſcibile ſit, ſcientia tamen ipſius nondum eſt, ipſa autem ſcibile eſt. Hac igitur occaſione, ut Ariſtotele plus ſcire videantur, & Sophiſtæ in ſuis ſcholis, & in concionibus ſuis fratres, de quadratura circuli multa garriunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

berrima divinæ * triadis myſteriū explicaturus, quo & doctrinam ſuam non vulgarem oſtentaret, & * Theologicis ſatisfaceret auribus, nova prorſus ingreſſus eſt via, nimirum à literis, ſyllabis, & oratione, tum à concordia nominis & verbi, adjectivi nominis & ſubſtantivi, mirantibus jam pleriſque, ac nonnullis Horatianum illud apud ſe muſſitantibus: Quorſum hæc tam putrida tendunt? Tandem huc rem deduxit, ut in grammaticorum rudimentis ſic expreſſum oſtenderet totius triadis ſimulacrum, ut * nemo mathematicorum in pulvere poſſet evidentius depingere. Atque in hac oratione * θεολογώτατος ille totos octo menſes

Triadis) τριὰς Græco vocabulo dixit: nam trinitas, quo vulgus utitur, non ſatis eſt Latinum.

Theologicis) Iocus eſt; tacite enim ſignificat, Theologos malle audire has ſubtiles nugas fabellaſque, quam Euangelium, aut Paulinas epiſtolas.

Nemo mathematicorum) Nam his mos eſt, figuras ſuas in pulvere depingere.

Θεολογώτατος) Superlativus eſt Græcus ab hoc poſitivo Theologus.

ſes ita deſudarat, ut hodie quoque * magis cæcutiat quam talpæ, nimirum * tota luminum acie ad ingenii cuſpidem avocata. Verum haud pœnitet hominem cæcitatis, ac parvo quoque putat emptã eam gloriam. Auditus eſt à nobis alius quidam octogenarius, adeo Theologus, ut in hoc Scotum ipſum renatum putes. Is explicaturus myſterium nominis Ieſu, mira ſubtilitate demonſtravit, in ipſis literis latere, quicquid de illo dici poſſit. Etenim quod tribus duntaxat inflectitur caſibus, id manifeſtum eſſe ſimulacrum divini ternionis. Deinde quod prima vox Ieſus deſinat in s, ſecunda Ieſum in m, tertia Ieſu in u, in hoc * ἄῤῥητον ſubeſſe

Magis cæcutiat quam talpæ) Græcis enim proverbium eſt, ἀσπάλακος τυφλώτερος, id eſt, talpa cæcior, in vehementer luſcioſum. Iocatur autem in aliquem Theologum ſibi notum, & forte luſcioſum.

Tota luminum acie) Acies ad animam refertur. cuſpis autem non dicitur, niſi de re corporea. data autem opera hic vertit.

Ἀῤῥητον) Id eſt, arcanum & ineffabile. Feſtiviter hujus deliri fratris ineptias ridet, qui vocem Hebraicam, quod vel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

eſſe myſterium: nempe tribus literulis indicantibus, eum eſſe ſummum, medium; & ultimum. Reſtabat myſterium his quoque retruſius: mathematica ratione Ieſus ſic in duas æquales diffidit portiones, ut ſcilicet * penthemimeres in medio reſideret. Deinde docuit, eam literam apud Hebræos eſſe

vel teſte Hieronymo ineptiſſimum eſt, in alienam linguam traxerit. Siquidem ישע Ieſcha, Hebraica vox eſt, id ſignificans quod Græce σωτηρία, & Latine ſalus, cui paſſim apud Hebræos interponitur ו cum ה in fine. ut ibi, ליהוה הישועה, id eſt, domini eſt ſalus. quod alio ſequente mutatur in ת. ut, עיני כלו לישועתך, id eſt, Oculi mei defecerunt in ſalutari tuo. Ab ישע autem ישוע dicunt noſtri ſalvatoris nomen dictum eſſe. Sunt tamen qui dictum putent à יש verbo ſubſtantivo.

Penthemimeres) Πέντε quinque ſunt, ἥμισυ dimidium, μέρος pars, unde πενθημιμερὲς dimidium quinque dicitur. Quemadmodum etiam Terentianus ait: Hoc πενθημιμερὲς medium de quinque

eſſe ש , quam illi Sin appellent: porro Sin , Scotorum opinor lingua , peccatum ſonat : atque hinc palam declarari , Ieſum eſſe qui peccata tolleret mundi. Hoc tam novum exordium ſic inhiantes admirati ſunt omnes , præcipue Theologi, ut parum abfuerit, quin illis acciderit,quod olim * Niobæ, cum mihi propemodum evenerit, quod

vocatur. Sicut igitur grammaticis penthemimeres vocatur , quando poſt duos primos pedes relinquitur ſyllaba dictionem terminans: (nam duo cum ſemis dimidiũ faciunt quinque :) ſic ſin in medio penthemimeris poſitum erat à fratre ; ut ſi divideretur, utrunque ei dimidium cum reliquis duabus literis ſumptum, penthemimeres faceret.

Niobæ) Hæc cum pulcherrimos permultosque liberos haberet, eosque cerneret ab Apolline & Diana ſagittis confoſſos, nimio dolore obſtupuit diriguitque. Vnde à poetis fingitur verſa in ſaxum. De qua Ovidius transformatorum libro ſexto : Exanimes inter natos natasque virumque , Diriguitque malis, nullos movet aura capillos. In vultu color eſt ſine ſanguine, lumina mœſtis Stãt immota genis , nihil eſt in imagine vivum. Græci maxima & intoleranda mala Νιόβης πάθη, id eſt , Niobes paſſiones vocant.

quod * ficulno illi Priapo, qui magno ſuo malo, Canidiæ Saganæque nocturna ſacra ſpectavit. Nec injuria profecto: nam quando ſimilem * ἔφοδον commentus eſt Demoſthe-

Ficulno illi Priapo) Significat, ſe adeo riſiſſe, cum ſtulti Theologi præ admiratione ſtuperent, ut propemodum crepitum ventris faceret. Alluſit enim ad Priapum illum ficulnum, qui, ut Horatius in ea Satyra, quæ incipit, Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum, dicit, cum Canidiæ & Saganæ magica & nocturna ſacra, quibus furias, Hecaten & animas mortuorum evocabant, ſpectaret, præ timore magnum bonumque crepitum ventris emiſit, quo aniculæ territæ, relictis dentibus & caliendro, è veſtigio aufugerunt. Vnde ſic ait: Et ut non teſtis inultus Horruerim voces furiarum & facta duarum. Nam diſploſa ſonat quantum veſica pepedi, Diffiſa nate ficus. at illæ currere in urbem; Canidiæ dentes, altum Saganæ caliendrũ, Excidere; atque herbas atque incantata lacertis Vincula cum magno riſuque jocoque videres.

Εφοδον) Id eſt, inſinuationem. quæ eſt oratio quadam diſſimulatione & circuitione obſcure ſubiens auditoris animum, ut ſcribitur in Rhetorica ad Herennium. Hac Quintilian. in libro quarto utendum eſſe ait in cauſa admirabili & turpi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

moſthenes ille Graius, aut Cicero Latinus? Illis vitioſum habebatur procœmium, quod à re foret alienius: quaſi vero non ad iſtum modum exordiantur & ſubulci, natura videlicet magiſtra! At hi docti præambulum ſuum (ſic enim vocant) ita demum eximie rhetoricum fore ducunt, ſi nuſquam quicquam habeat cum reliquo argumento confine, ut auditor interim admirans, illud ſecum murmuret,* Quo nunc ſe proripit ille? Tertio loco ceu narrationis vice nonnihil ex Euangelio, ſed curſim ac velut obiter interpretantur, cum id ſolum fuerit agendum. Quarto loco jam nova ſumpta perſona, quæſtionē movent * Theologalem, aliquoties * οὔτε γῆς, οὔτε οὐρανοῦ ἁπτομένην. Atque id quoque ad artem arbitrantur pertinere. Hic demum

Quo nunc ſe proripit ille?) Vergilianum eſt hemiſtichium.

Theologalem) Μιμητικῶς legendum, riſus cauſa. Sic enim illi ſolent vocare verbo non admodum Latino.

Οὔτε γῆς, οὔτε οὐρανοῦ ἁπτομένην) Id eſt, neque terram, neque cœlum attingentem. Proverbium eſt apud Lucianum de re vehementer aliena a propoſito.

demum Theologicum attollunt ſupercilium, doctores ſolennes, doctores ſubtiles, doctores ſubtiliſſimos, doctores ſeraphicos, doctores cherubicos, doctores ſanctos, doctores irrefragabiles, magnifica nomina auribus inculcantes. Tum ſyllogiſmos, majores, minores, concluſiones, corollaria, ſuppoſitiones, frigidiſſimas ac plusquam ſcholaſticas nugas apud imperitum vulgus jactitant. Supereſt * jam quintus actus, in quo ſummum artificem præſtare convenit. Hic mihi ſtultam aliquam & indoctam fabulam, ex Speculo opinor hiſtoriali, aut geſtis Romanorum, in medium adferunt, * & eandem interpretantur, allegorice, tropologice, & anagogice. Atque

Iam quintus actus) Alluſit ad hoc, quod comœdia quinque conſtat actibus. Et M. Tullius dicit, in extremo actu poetam oportere eſſe optimum.

Et eandem interpretantur) Allegorias in vetus teſtamentum non ferremus, niſi neceſſitas nos cogeret. At quis feret ſomnium ocioſi nebulonis, & rurſum alio ſomnio ſomnium explicatum? At quidam hæc religioſius pæne legunt, quam Euangelium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Atque ad hunc quidem modum * Chimæram ſuam abſolvunt, qualem nec Horatius unquam aſſequi potuit cum ſcriberet: * Humano capiti &c. Sed audierunt à neſcio quibus, ingreſſum orationis ſedatum, minimeque clamoſum eſſe oportere: Itaque principio ſic exordiuntur ut nec ipſi vocem propriam exaudiant, quaſi referat dici, quod nullus intelligat. Audierunt nonnunquam, ad concitandos affectus, exclamationibus utendum eſſe: Proinde preſſe alioqui loquentes, ſubinde repente vocem tollunt

Chimæram ſuam) Hoc eſt, ſermonem portentoſum ex partibus multo diverſiſſimis, tanquam monſtrum conſtantem. Chimæram Iliad. ζ Homerus ſic deſcribit: Ἡ δ᾽ ἄρ᾽ ἔην θεῖον γένος, οὐδ᾽ ἀνθρώπων. Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα, Δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο. id eſt: Hæc igitur erat divinum genus, non humanum. Ante leo, retro autem draco, media autem chimæra, gravem efflans ignis vim ardentis. Verſus Homeri Lucretius ſic imitatus eſt: Prima leo, poſtrema draco, media ipſa chimæra.

Humano capiti) Sic orditur artem poeticam, reprehendens inæqualitatem argumenti.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

tollunt furioſo plane clamore, etiá cum nihil opus. Iures * elleboro homini opus eſſe, perinde quaſi nihil referat, ubi clames. Præterea quoniam audierunt oportere ſermonem in progreſſu ferveſcere: in ſingulis partibus principiis utcunque ſane recitatis, inox mira vocis contentione utuntur, etiam ſi res ſit frigidiſſima, atque ita denique deſinunt, ut ſpiritu defectos credas. Poſtremo didicerunt, apud rhetores * de riſu fieri mentionem, eoque ſtudent & ipſi jocos quoſdã aſpergere, * ὦ φίλη Ἀφροδίτη, quam plenos gratiarum, quamque in loco, ut plane * ὄνον πρὸς τὴν λύραν eſſe dicas. Mordent quoque nonnunquam, ſed ita, ut titillent magis

Elleboro opus eſſe) Hoc eſt, inſanire. Quandoquidem elleboro purgatur atra bilis, ut ſupra diximus.

De riſu fieri) De riſu movendo multa fit mentio apud Fabium libro 6.

Ω φίλη Αφροδίτη) Id eſt, o amica Venus. ut viri dicunt, Ηράκλεις, cum admirantur.

Ονον πρὸς τὴν λύραν) Id eſt, Aſinum adhibitum lyræ. Proverbium eſt, quo ſignificant hominem minime idoneum ad rem gerendam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

gis quam vulnerent. Nec unquam verius adulantur quam cum maxime * παῤῥησιάζεσθαι videri ſtudent. Denique tota actio eſt ejuſmodi, ut jures eos à * fori circulatoribus didiciſſe, à quibus longe vincuntur. Quanquam utrique alteris uſque adeo ſunt ſimiles, ut nemo dubitet quin aut hi ab illis, aut illi ab his rhetoricen ſuam didicerint. Et tamen inveniunt hi quoq;, mea nimirum opera, qui, cum hos audiunt, Demoſthenes meros ac Cicerones audire ſe putant. Quod genus ſunt præcipue mercatores ac mulier-

Παῤῥησιάζεσθαι) Id eſt, libere loqui. Inde παῤῥησία, libertas in admonendo, aut alioqui loquendi, contraria aſſentationi. Quod dicit, vero verius eſt. Clamant in mulierculas, quod trahant caudas, quod nimium niteant, & forma ſollicitent viros, quod gemmis & auro fulgeant, quod viris imperent. Atque hæc narrant, ut illæ gaudeant.

Fori circulatoribus) Iuxta morem Italiæ dixit: nam illic in foro poſita menſa, conſcendunt nebulones herbarii, aut præſtigiatores, aut aliud quippiam ſimile profitentes, & oratione populum illiciunt. Quorum pronunciatio non alia eſt quam concionatorum, niſi quod illos vincunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

mulierculæ : quorum auribus unice placere ſtudent : quod illi nonnullam prædæ portiunculam de rebus male partis ſoleant impertiri, ſi commode fuerint palpati: illæ cum aliis multis de cauſis huic ordini favent, tum præcipue, quod in horum ſinus ſoleant effundere, * ſi quid in maritos ſtomachantur. Videtis opinor, quantopere mihi debeat hoc hominum genus, qui cum cæremoniolis, & nugis deridiculis, clamoribusque, tyrãnidem quandam inter mortales exerceant, Paulos atque Antonios ſeſe credunt. Verum ego iſtos hiſtriones, tam ingratos beneficiorum meorum diſſimulatores, quam improbos ſimulatores pietatis, libenter relinquo. Iamdudum enim juvat de regibus ac principibus aulicis, à quibus * ſimpliciſſime color, & ut dignum eſt ingenuis ingenue, nonnihil attingere. Qui quidem ſi vel ſemunciam ſani cordis haberent, quid

Si quid in maritos) Eſt enim querulum mulierum genus. Ad hos igitur deferunt quicquid maritus domi delirat.

Simpliciſsime color) Hoc eſt, aperte, & ſine fuco, non quemadmodum a monachis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

quid eſſet horum vita triſtius, aut æque fugiendum? Neque enim exiſtimabit vel perjurio parricidioque parandum imperium, quisquis ſecum perpenderit, quam ingens onus ſuſtineat humeris, qui vere principem agere velit. * Eum qui rerum gubernacula ſuſceperit, publicum, nō privatum negocium gerere, nihil niſi de commodis publicis oportere cogitare: à legibus quarum ipſe & autor & exactor eſt, * nec latum digitum diſcedere: officialium omnium & magiſtratuum integritatem ſibi præſtandam eſſe: ſeſe eſſe unum omnium oculis expoſitum, qui vel ceu ſidus ſalutare, morum innocentia maximam rebus humanis ſalutem poſſit adferre, vel veluti * cometa lethalis, ſummam perniciem

Eum qui rerum gubernacula) Vt ludens, tamen ita principis officium complexus eſt, ut non Ariſtoteles melius in ſuis Politicis.

Nec latum digitum) Id eſt, ne minimum quidem ſpacium. Sermo eſt proverbialis.

Cometa) Id eſt, ſtella crinita, quæ fere magnum humano generi portendit malum, ſi quando apparuerit. Dicitur autem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ciem invehere: aliorum vitia neque perinde ſentiri, neque tam late manare. Principem eo loco eſſe, ut ſi quid vel leviter ab honeſto deflexerit, gravis protinus ad quam plurimos homines vitæ peſtis ſerpat. Tum, quod multa ſecum adferat principum fortuna, quæ ſoleant à recto deducere; * quod genus, deliciæ, libertas, adulatio, luxus; hoc acrius enitendum, ac ſolicitius advigilandum, necubi vel deceptus ceſſet in officio. Poſtremo, ut inſidias, odia, cæteraque vel pericula, vel metus omittam, capiti imminere verum illum regem, qui paulo poſt ab eo ſit etiam de minimo quoque commiſſo rationem exacturus, idque tanto ſeverius, quanto præſtantius geſſit imperium. Hæc, inquam, atque hujuſmodi plurima, ſi princeps ſecum perpẽderet, (perpenderet autem ſi ſaperet,) is nec ſom-

autem κομήτης, Græco vocabulo, quod αὐτῷ τὸ κάτω λεπτότατον, τὸ δ᾽ ἄνω ἥπλωται, ὡς ἐπὶ κόμης, hoc eſt, quod ipſius inferior pars tenniſſima ſit, ſuperior paſſa, ſicut in coma.

Quod genus) Pro eo quod Græci dicunt οἷον, exemplum additur.

ſomnum, nec cibum opinor jucunde capere poſſet. At nunc meo munere, has omneis curas * diis permittunt, ipſi ſeſe molliter curant, neque quenquam ad aurem admittunt, niſi qui jucunda loqui norit, ne quid animo ſollicitudinis oboriatur. Se probe principis parteis omneis impleſſe credunt, ſi venentur aſſidue, ſi bellos alant caballos, ſi ſuo commodo vendiderint magiſtratus ac præfecturas, ſi quotidie novæ rationes excogitentur, quibus civium opes attenuent & * in ſuum converrant fiſcum, verum id appoſite repertis titulis, ut etiam ſi ſit iniquiſſimum, aliquam tamen æquitatis ſpeciem præ ſe ferat. Addunt data opera nonnihil adulationis, quo populares animos utcunque ſibi devinciant. Fingite mihi nunc, quales ſunt

Diis permittunt) Proverbialiter dictum. Horatius: Permitte divis cætera.

In ſuum converrant) Plerique depravant pro, converrant, per geminum r; convertant, per t. Eſt autem converrere, in unum verrere, ſic ut nihil relinquas. Fiſcum dixit, nam fiſcus proprie eſt principis, quemadmodum ærarium eſt reipub.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ſunt nonnunquam, hominem legum ignarum, publicorum commodorum pæne hoſtem, privatis intentum commoditatibus, addictum voluptatibus, oſorem eruditionis, oſorem libertatis ac veri, nihil minus quam de reipub. ſalute cogitantem, ſed omnia ſua libidine ſuisque utilitatibus metientem. Deinde addite huic torquem auream, omnium virtutum cohærentium conſenſum indicantem: tum coronam gemmis inſignitam, quæ quidem admoneat eum, heroicis omnibus virtutibus oportere cæteris antecellere: præterea ſceptrum, juſtitiæ & undecunque incorrupti pectoris ſymbolum: poſtremo purpuram, eximiæ cujuſdam in rempublicam charitatis indicium. Hæc geſtamina ſi princeps cum ſua vita conferret, equidem futurum arbitror, ut plane pudeſcat ornatus ſui, vereaturque ne quis naſutus interpres, totum hunc tragicum cultum, in riſum jocumque vertat. Iam quid de proceribus aulicis commemorem? quorum plerisque cum nihil ſit addictius, ſervilius, inſulſius, abjectius, tamen omnium rerum primos ſeſe videri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

volunt. Hac una in re tamen modeſtiſſimi, quod contenti aurum, gemmas, purpuram, reliquaque virtutum ac ſapientiæ inſignia corpore circumferre, rerum ipſarum ſtudium omne concedũt aliis. Hoc abunde felices ſibi videntur, quod regem herum vocare liceat, quod tribus verbis ſalutare didicerint, quod norint civiles titulos ſubinde inculcare, ſerenitatem, dominationem, & magnificentiam: quod egregie perfricuerint faciem, quod feſtiviter adulentur. Nam hæ ſunt artes, quæ vere nobilem & aulicum deceant. Cæterum ſi vitæ rationem omnem propius inſpicias, nimirum * meros Phæacas invenies, * ſponſos Penelopes; reli-

Meros Phæacas) Phæacum rex erat Alcinous. apud hos veluti ſtupidos, prodigioſa quædam mentitur Vlyſſes Homericus.

Sponſos Penelopes) Nam hos Homerus nulli rei præterquam epulis, choreis, cantilenis, & Veneri ſtuduiſſe dixit: unde de procis loquens ait, αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο Μνηστῆρες, τοῖσιν μὲν ἐνὶ φρεσὶν ἄλλα μέμηλε, Μολπή τ' ὀρχηστύς τε. τὰ γάρ τ' ἀναθήματα δαιτός. id eſt: Cæterum ubi potu ciboque ſatiati fuerunt proci,

* reliquum carmen agnoſcitis, * quod Echo vobis melius referet quam ego. Dormitur in medios dies; ibi ſacrificulus mercenarius ad lectum paratus, qui propemodum cubantibus adhuc ſacrum expedite peragat. Mox ad jentaculum; quo vix peracto, jam interpellat prandium. Sub id alea, laterunculi, ſortes, ſcurræ, moriones, ſcorta, luſus, inficetiæ. Interim una aut altera merenda. Rurſum cœna; poſt hanc * repotia, * non una, per Iovem. Atque ad hunc modum, citra ullum vitæ tædium elabuntur horæ, dies, menſes, anni, ſecula. Ipſa nonnunquam ſaginatior abeo, ſi quando viderim illos

proci, his quidem animo alia curæ fuerunt, cantus, ſaltatioque: hæc enim ſunt addimenta convivii.

Reliquum carmen) Sequitur enim apud Horatium, poſt, ſponſi Penelopes, nebulones Alcinoique.

Quod Echo) Nam hujus eſt extrema ſonare.

Repotia) A repotando dicta ſic olim vocabant, velut iteratas nuptias, quæ colebantur aliquot diebus a ſponſa tradita. Quod hic intelligi vult, vulgo vocant banketam.

Non una) Multitudinis numero,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

illos* μεγαλοῤῥῦντας, dum inter nymphas unaquæque hoc ſibi videtur diis propior, quo caudam longiorem trahit, dum procerum alius alium cubito protrudit, * quo Iovi vicinior eſſe videatur, dum ſibi quisque hoc magis placet, quo graviorem catenam collo bajulat, ut robur etiam, non opes tantum oſtentet. * Ac principum quidem inſtitutum, ſummi pontifices, cardinales, & * epiſcopi, jam pridem

Μεγαλοῤῥῦντας) Id eſt, oſtentantes ſeſe. Vtitur hoc verbo Lucianus, de diis loquens, quod faſtu quodam vivant. Dictum eſt a μεγάλον magnum, & ῥῆσις oratio, quod omnia magna loquãtur, nihil plebeium. Galli quoque vulgo vocant, la grande gorre.

Quo Iovi) Iovem vocat principem.

Ac principum quidem) Quemadmodum ſuperius non læſit bonos principes, ſed docuit quales ſint mali, & tamen nihil de turpibus factis procerum locutus eſt, ſed communia quædam & ridicula, mira moderatione recenſuit: ita nunc notat malos & indignos epiſcopos, quorum utinam minor eſſet numerus.

Epiſcopi) ἐπισκοπεῖν eſt inſpicere, & curam agere, proſpicereque de neceſſariis, & ἐπίσκοπος, id eſt, inſpector & curator: unde, ut Suidas ait, οἱ παρ᾽ Ἀθηναίων εἰς τὰς ὑπηκόους πόλεις ἐπισκέψασθαι τὰ

παρ᾽

dem gnaviter æmulantur, ac prope ſuperant. Porro ſi quis perpendat, quid linea veſtis admoneat, niveo candore inſignis, nempe vitam undiquaque inculpatam; quid ſibi velit mitra bicornis, utrunque faſtigium eodem cohibente nodo, puta novi pariter ac veteris inſtrumenti abſolutam ſcientiam; quid manus chirothecis communitæ, puram & ab omni rerum humanarum contagio immunem ſacramentorum adminiſtrationem; quid pedum, nimirum crediti gregis vigilantiſſimam curam; quid prælata crux, videlicet omnium humanorum affectuum victoriam: Hæc, inquam, atque id genus alia multa, ſi quis perpendat, nonne triſtem ac ſollicitam vitam egerit? At nunc belle faciunt, cum ſeſe paſcunt. Cæterum ovium curam aut ipſi Chriſto man-

παρ' ἑκάστοις πεμπόμενοι, ἐπίσκοποι καὶ φύλακες ἐκαλοῦντο, οὓς Λάκωνες ἁρμοστὰς ἔλεγον. id eſt: Qui ab Athenienſibus in ſubjectas civitates, ad inſpiciendum ea quæ a ſingulis agerentur, mitterentur, epiſcopi & cuſtodes vocabantur, quos Lacones ἁρμοστὰς, id eſt, congrue gubernantes, vocabant.

mandant, aut in fratres, quos vocant, ac vicarios rejiciunt. Neque vel nominis ſui recordantur, quid ſonet epiſcopi vocabulum, nempe laborem, curam, ſollicitudinem. Verum in irretiendis pecuniis, plane epiſcopos agunt,* ὀδ᾽ ἀλαοσκοπιή. Ad eundem modum Cardinales, ſi cogitēt, ſeſe in apoſtolorum locum ſucceſſiſſe, eadem ab ipſis requiri quæ illi præſtiterunt, deinde non dominos eſſe, ſed adminiſtratores ſpiritualium dotium, de quibus omnibus ſint paulo poſt exactiſſime reddituri rationem. Imo ſi vel in cultu pauliſper philoſophentur, atque ita ſecum cogitent: Quid ſibi vult hic veſtitus candor? nonne ſummam & eximiam vitæ innocentiam? Quid interior purpura? nonne flagrantiſſimum in deum amorem? Quid rurſus exterior ſinuoſa capacitate diffluens, ac totam

Οὐδ᾽ ἀλαοσκοπιή) Id eſt, Neque cæca ſpeculatio. Hemiſtichium eſt Homericum. λάειν Græcis eſt videre; unde κατὰ στέρησιν ἀλαὸς cæcus dicitur. Suidas citat Homericum illud hemiſtichium, οὐδ᾽ ἀλαοσκοπιὴν εἶχε, id eſt, non cæcam ſpeculationem habuit, quod ait proverbialiter dictum eſſe.

tam etiam * reverendiſſimi complectens mulam, quanquam una vel camelo contegendo ſuffecerit? nonne charitatem latiſſime ſeſe pandentem ad ſubveniendum omnibus, hoc eſt, ad docendum, exhortandum, conſolandum, increpandum, admonendum, componenda bella, reſiſtendum improbis principibus, & vel ſanguinem libenter impendendum gregi Chriſtiano, non ſolum opes? Quanquam quorſum omnino opes, pauperum apoſtolorum vicem gerentibus? Hæc ſi perpenderent, inquam, nec eum locum ambirent, aut libenter relinquerent, aut certe vitam plane laborioſam atque ſollicitam agerent, cujuſmodi veteres illi vixerũt apoſtoli. Iam, ſummi Pontifices, qui Chriſti vices gerunt, ſi conentur ejuſdem vitam æmulari, nempe paupertatem, labores, doctrinam, crucem, vitæ contemptum, * ſi vel papæ, id eſt, patris

Reverendiſsimi complectens) Reverendiſſimi vocantur Cardinales, veluti proprio titulo, ſicut Pontifices ſanctiſſimi. Et pallium a mulæ fronte revincitur ex more Romæ.

Si vel papæ) Olim omnes epiſcopi papæ

patris nomen, vel ſanctiſſimi cognomen cogitent, quid erit in terris afflictius? aut quis eum locum omnibus emat facultatibus? emptum, gladio, veneno, omnique vi tueatur? Quantum his abſtulerit commoditatum, ſi ſemel inceſſiverit ſapientia? Sapientia dixi? Imo vel mica ſalis illius, cujus meminit Chriſtus. Tantum opum, tantum honorum, tantum ditionis, tantum victoriarum, tot officia, tot diſpenſationes, tot vectigalia, tot indulgentias, tantum equorum, mulorum, ſatellitum, tantum voluptatum. Videtis quantas nundinas, quantam meſſem, quantum * bonorum pelagus paucis ſim complexa. In quorum locum inducet vigilias, jejunia, lachrymas, orationes, conciones, ſtudia, ſuſpiria, milleque id genus miſeros labores. Neque vero negligendum illud, futurum, ut tot ſcri-

papæ vocabantur, hoc eſt, patres. Pappum enim veteres patrem vocabant.

Bonorum pelagus) Græci immenſam bonorum copiam θάλατλαν ἀγαθῶν, id eſt, mare bonorum, ſive ϛορὸν ἀγαθῶν, id eſt, acervum bonorum, vocant.

ſcriptores, * tot copiſtæ, tot notarii, tot advocati, tot promotores, tot ſecretarii, tot * mulotribæ, tot equiſones, tot menſarii, * tot lenones, (pæne mollius quiddam addideram, ſed vereor ne durius ſit auribus,) in ſumma, tam ingens hominum turba, quæ Romanam ſedem onerat, (lapſa ſum, honorat ſentiebã,) ad famem adigatur. Inhumanum quidem hoc & abominandum facinus; at multo magis deteſtandum, ipſos etiam ſummos eccleſiæ principes, ac * vera mundi lumina, ad peram & baculum revocari. At nunc fere, ſi quid laboris eſt, id Petro & Paulo relinquunt, quibus abunde ſatis eſt ocii. Porro ſi quid ſplendoris, aut volu-

Tot copiſtæ) Ad riſum imitatus eſt barbarum illorum vocabulum. Sic enim vocantur infimi ſcribæ, qui bullas, quas vocant, effingunt Romæ.

Mulotribæ) Dictio compoſita è Græca voce & Latina, ſignificans eos qui curant mulos.

Tot lenones) Significare videtur puerorum obſcœnos amores, cum addit, mollius quiddam.

Vera mundi lumina) Et hoc feſtivius eſt imitatione. Sic enim canitur de apoſtolis in hymno ſacro.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

voluptatis, id ſibi ſumunt. Atque ita fit mea quidem opera, ut nullum pæne hominum genus vivat mollius, minusque ſollicitum, ut qui abunde Chriſto ſatisfactum exiſtiment, ſi myſtico ac pæne ſcenico ornatu, cæremoniis beatitudinum, reverentiarum, ſanctitatum titulis, & benedictionibus, ac maledictionibus, epiſcopos agant. Priſcum & obſoletum, nec horum omnino temporum, miracula ædere: docere populum, laborioſum: ſacras interpretari literas, ſcholaſticum: orare, ocioſum: lachrymas fundere, miſerum ac muliebre: egere, ſordidum: vinci, turpe, parumque dignum eo, qui vix reges etiam ſummos, * ad pedum beatorum admittit oſcula: denique mori, inamabile: tolli in crucem, infame. Reſtant ſola hæc arma ac benedictiones dulces, * quarum meminit Paulus, atque harum quidem ſunt ſane quam benigni, interdi-

Ad pedum beatorum) Id quoque gratiam habet ex imitatione.

Quarum meminit Paulus) Eſt in epiſtola ad Romanos cap. 16. Qui per dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocentium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

[i]nterdictiones, ſuſpenſiones, aggra[v]ationes, redaggravationes, ana[t]hematizationes, * ultrices pictu[r]æ, ac fulmen illud terrificum, quo [ſ]olo nutu mortalium animas vel [u]ltra tartara mittunt. Quod ipſum [t]amen ſanctiſſimi in Chriſto patres,

* *Vltrices picturæ*) Proponuntur enim [R]omæ picti in linteis, quam maxime [o]dioſa ſpecie, quos excommunicatos [o]ſtendũt. Ipſe ſedet furioſo vultu, utrin[q]ue cacodæmones flammeam imponunt [c]oronam, ignis ſub pedibus, inſcriptiones [h]orrendæ, & tamen illi nec tantulum [c]ommoventur. o hominum duriciem! Admonendus eſt iterum lector, ne quis ſit tam iniquus interpres, ut hæc putet [a]d pontificum contumeliam pertinere. Non enim ſimpliciter hæc reprehendit, ſed eos taxat, qui omnibus illis omiſſis, quæ vera pontificum ſunt officia, ſan[c]timonia, doctrina, & cæteris quæ re[c]enſuit, hæc ſola ſibi reſervant, hisque [i]pſis utuntur, non ad ſalutem animarum, ſed ad pecuniarum accumulationem. Id palam indicat, cum ait, Reſtant ſola hæc. Et vides quam ubique temperat a fœdis. Alioqui ſi malos pontifices, & cardinales, ſuis pingere coloribus voluiſſet, norunt hi qui Romæ vixerunt, quas fabulas potuerit in medium adducere. Verum, ne, quod mali faciunt, id a ſtultis conferatur in bonos, ad honorem Chriſtiani nominis reticuit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

tres, & Chriſti vicarii, in nullos torquent acrius, quam in eos,* qui inſtigante diabolo, patrimonia Petri minuere atque arrodere conantur. Cujus cum hæc vox ſit in Euangelio, Reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te, tamen hujus patrimonium appellant agros, oppida, vectigalia, portoria, ditiones. Pro quibus dum * zelo Chriſti accenſi, ferro ignique dimicant, non abſque plurimo Chriſtiani ſanguinis diſpendio, tum demum eccleſiam Chriſti ſponſam ſeſe credunt apoſtolice defendere, fortiter profligatis, ut vocant, hoſtibus. Quaſi vero ulli ſint hoſtes eccleſiæ pernicioſiores, quam impii ponti-

Qui inſtigante diabolo) Et hoc μιμητικῶς dicitur. Nam his verbis utuntur in ſuis bullis, ut vocant.

Zelo Chriſti) μιμητικῶς & hoc. & belle conjunxit contraria. Eſt autem zelus, ut Ammonius ait, ἡ δι' ἐπιθυμίας μίμησις γινομένη δοκοῦντος τινὸς καλοῦ, id eſt, per deſiderium imitatio facta alicujus, quod videtur bonum. Eſt etiam zelus, λύπη ὑπ' ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς, οἷα καὶ ἑαυτῷ τις ἐπιθυμεῖ περιποιῆσαι, id eſt, dolor propter aliena bona, qualia quis ſibi acquirere ſtudet.

pontifices, qui * & ſilentio Chriſtum ſinunt aboleſcere, & * quæſtuariis legibus alligant, & coactis interpretationibus adulterant, & peſtilente vita jugulant. Porro cum Chriſtiana eccleſia ſanguine ſit cōdita, ſanguine confirmata, ſanguine aucta, nunc perinde quaſi Chriſtus perierit, qui more ſuo tueatur ſuos, ita ferro rem gerunt. Cumque bellum res ſit adeo immanis, ut feras, non homines deceat, adeo inſana, ut poetæ quoque fingant * à furiis immitti, adeo peſtilens, ut univerſam morum luem ſimul invehat, adeo injuſta,

Et ſilentio) Quia non docent quid ſit Chriſtus, & quid ſit eſſe Chriſtianum.

Quæſtuariis legibus) Cujuſmodi ſunt non paucæ, quæ quæſtum olent magis quam pietatem. Chriſtus ſpiritalis eſt. ubi ſpiritus, ut apoſtolus ait, ibi libertas. Iſti legibus hoc agunt, ut populum habeant obnoxiū. Qui quo magis perplexus eſt, hoc plus lucri redit ad Romanam curiam, ex litibus, ex diſpēſationibus, ex donationibus. Verus Chriſti vicarius nihil ſpectat, niſi lucrum pietatis.

A furiis) Vt apud Maronem Æneidos 7, Gorgoneis Alecto infecta venenis, bellum excitat inter Æneam & Turnum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

juſta, ut à peſsimis latronibus optime ſoleat adminiſtrari, adeo impia, ut nihil cohæreat cum Chriſto, tamen * omnibus omiſsis, hoc tantum agunt. Hic videas etiã, * decrepitos ſenes juvenilis animi robur præſtare, nec offendi ſumptibus, nec fatigari laboribus, nec deterreri quicquam, ſi leges, ſi religionem, ſi pacem, ſi res humanas omneis ſurſum ac deorſum miſceant. Neque deſunt adulatores eruditi, qui iſtam manifeſtariam inſaniam, zelum, pietatem, fortitudinem appellent, excogitata via, qua fieri poſsit, ut quis lethale ferrum ſtringat, adigatque in fratris

Omnibus omiſsis) Vides optime lector, ut ubique circumſpecte loquutus eſt. Non reprehendit, quod bellant pontifices, quod jure reprehendi poterat in omnibus etiam Chriſtianis, mea quidem ſententia: Sed eos damnat, qui cæteris omnibus omiſſis, ſolum id agunt, quod eſt omnium peſſimum.

Decrepitos ſenes) Videtur ſignificare Iulium ſecundum, qui tales tumultus excitavit mundo, ut nemo vere pius & Chriſtianus poſſit abſque gemitu meminiſſe. Videbuntur alicui fortaſſis hæc dicta liberius. Verum ſi quis rem penitus noſſet, fateretur modeſtiſſime dicta.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

tris ſui viſcera, manente nihilominus charitate illa ſumma, quam ex Chriſti præcepto debet proximo Chriſtianus. Equidem incerta ſum adhuc, utrum his rebus exemplum dederint, an potius hinc ſumpſerint epiſcopi quidam Germanorum, qui ſimplicius, etiam omiſſo cultu, omiſſis benedictionibus, aliisque id genus cæremoniis, plane ſatrapas agunt adeo, ut propemodum ignavum, parumque decorum epiſcopo putent, alibi, quam in acie, fortem animam deo reddere. Iam vero vulgus ſacerdotum, nephas eſſe ducens, à præſulum ſuorum ſanctimonia degenerare, euge quam militariter pro iure decimarum, enſibus, jaculis, ſaxis, omnique armorum vi belligerantur, quam hic oculati, ſi quid ex veterum literis poſſint elicere, quo plebeculam territent, & plus quam decimas deberi convincant. At interim non venit in mentem, quam multa paſſim legantur de officio, quod illi viciſſim præſtare populo debeant. Nec ſaltem admonet eos vertex raſus, ſacerdotem omnibus hujus mundi cupiditatibus liberum eſſe oportere, neque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

quicquam niſi cœleſtia meditari. Sed homines ſuaves, ſe * ſuo officio probe perfunctos ajunt, ſi preculas illas ſuas * utcunque permurmurarint, quas me hercle demiror, ſi quis deus vel audiat vel intelligat, cum ipſi fere nec audiant nec intelligant, tum cum eas ore perſtrepunt. Verum hoc quidem ſacerdotibus eſt cum prophanis commune, ut ad emolumenti meſſem vigilent omnes, * neque quiſquam ibi leges ignoret. Cæterum ſi quid ſarcinæ, id prudenter in alienos humeros rejiciunt, & alii

ali

Suo officio) Sic enim interpretantur illud, Propter officium datur beneficium. quaſi utcunque dicere preculas, ſit totum ſacerdotis officium, cum ea pars ſit omnium infima, & laicorum potius quam ſacerdotum.

Vtcunque permurmurarint) Audis & hic non damnari preces ſolennes ſacerdotum, ſed eos qui eas ſine intellectu, ac ſine mente, ſed non ſine tædio demurmurant. Atque utinam talibus non eſſet undique plenus mundus.

Neque quiſquam ibi leges ignoret) V de decimis, de oblationibus, de jur plebani: &, Presbyteri duplici honor digni ſunt. Et, Qui altari ſervit, de altari vivat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

alii tanquam pilam per manus tradunt. Si quidem laici quoque principes, quemadmodum partes adminiſtrandi regni vicariis delegant, & vicarius item vicario tradit, ita pietatis ſtudium omne plebi * modeſtiæ cauſa relinquunt. Plebs in eos rejicit, * quos eccleſiaſticos vocant, perinde quaſi ipſis cum eccleſia nihil omnino ſit commercii, quaſi baptiſmi votis nihil prorſus ſit actum. Rurſum ſacerdotes qui ſeſe vocant ſeculares, quaſi mundo initiati, non Chriſto, in regulares onus hoc devolvunt, regulares in monachos, monachi laxiores in arctiores, omnes ſimul in mendicantes, mendicantes * in Carthuſienſes,

Modeſtiæ cauſa) Ironiam habet.

Quos eccleſiaſticos) Omnes Chriſtiani pertinent ad eccleſiam, cujus miniſtri ſunt ſacerdotes. Omnes Chriſtiani religioſi ſunt, aſtricti voto, in baptiſmo renunciantes mundo, ſatanæ, & pompis ejus. Quo voto non aliud poteſt eſſe ſanctius, niſi quod jam conſuetudine ſic viluit, ut non habeatur pro voto.

In Carthuſienſes) Multum tribuit huic ordini, ſubſignificans tamen, plus apud hos eſſe cæremoniarum, quam veræ pietatis. Id quod fatentur & hi, qui inter hos ſunt cordatiores.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ſes, apud quos ſolos ſepulta latet pietas, & adeo latet ut vix unquã liceat conſpicere. Itidem pontifices in meſſe pecuniaria diligentiſſimi, labores illos nimium apoſtolicos, in epiſcopos relegant, epiſcopi in paſtores, paſtores in vicarios, vicarii in fratres mendicantes. Hi rurſum in eos retrudunt, à quibus ovium lana tondetur. Verum non eſt hujus inſtituti, pontificum ac ſacerdotum vitam excutere, ne cu videar ſatyram texere, non encomium recitare, neve quis exiſtime bonos principes à me taxari, * dun malos laudo. Sed hæc ideo pauci attigi, quo palam fieret, nullun eſſe mortalem qui ſuaviter viver poſſit, niſi meis initiatus ſit ſacris meque propiciam habeat. Nam i quo pacto fieri queat, cum * ipſ etiam Rhamnuſia, rerum huma narun

Dum malos laudo) Mira facetia it vertit. malos vocat, quos laudavit hoc eſt, vituperavit hactenus. Nam ſtulticia laudari, vituperari eſt.

Ipſa etiam Rhamnuſia) Rhamnuſ dea eſt indignationis, quam Græci N μεσιν vocant, ſic dicta à Rhamnunte, A ticæ pago, ubi colebatur, quæ ſupe bos aliosque contemnentes, qualis fu Narciſſu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

narum fortunatrix, mecum adeo conſen-

Narciſſus, punire credebatur. Vnde illud, quod Suidas citat: οὐκ ἔλαθε τὴν ἅπασιν ἐναντιουμένην τοῖς ὑπερηφάνοις Νέμεσιν, ἀλλ᾽ ἐν ταῖς ἰδίαις ἠναγκάσθη παιδευθῆναι συμφοραῖς. παρῆν δὲ ἡ Νέμεσις, ἣ τὰ γῆς ἐποπτεύει. id eſt: Non latuit omnibus contrariam ſuperbis Nemeſim, ſed in propriis coactus fuit diſcere ærumnis. Aderat autem Nemeſis, quæ ea quæ in terris ſunt videt. Hic Rhamnuſiam ipſam dicit Fortunam, quæ ſtultis favere dicitur. Vnde vulgato proverbio dicunt, Quo quisque eſt ſtultior, hoc eſt fortunatior. Contra, Sapientibus Rhamnuſia ſemper fuit inimica. Hinc Sotades, videns ſapientes omnes triſtem fere habuiſſe exitum, indignatus ſcripſit, Σωκράτην ὁ κόσμος πεποίηκε σοφὸν εἶναι, καὶ κακῶς ἀνεῖλε τὸν Σωκράτην ὁ κόσμος. Ἐν τῇ φυλακῇ κώνειον ὅτι πιὼν τέθνηκεν. Πουλύποδα φαγὼν ὁ Διογένης ὠμὸν τέθνηκεν. Αἰσχύλῳ γράφοντι ἐπιπέπτωκε χελώνη. Σοφοκλῆς ῥᾶγα φαγὼν σταφυλῆς, πνιγεὶς τέθνηκεν. Κύνες οἱ κατὰ Θράκην Εὐριπίδην ἔτρωγον. Τὸν θεῖον Ὅμηρον λιμὸς κατεδαπάνησεν. id eſt: Socratem mundus fecit ſapientem eſſe. Et male ſuſtulit Socratem mundus. In carcere cicutam quoniam bibens mortuus eſt. Polypodem comedens Diogenes crudum mortuus eſt. Æſchylo ſcribenti incidit teſtudo. Sophocles acinum comedens uvæ, ſuffocatus periit. Canes Thracii Euripidem voraverunt. Divinum Homerum fames confecit.

conſentiat, ut ſapientibus iſtis ſemper fuerit inimiciſſima, contra ſtultis etiam dormientibus omnia cōmoda adduxerit? Agnoſcitis * Timotheum illum, cui hinc etiam cognomen & proverbium, * ἡ εὕδοντος κύρτος αἱρεῖ. Rurſum aliud: * γλαῦξ

Timotheum) Hic dux erat Athenienſium, longe omnium fortunatiſſimus, de quo Suidas ſic ſcripſit: ἐποίουν τε αὐτὸν ἐν εἰκόσιν οἱ ζωγράφοι κοιμώμενον, καὶ τὰς τύχας φερούσας αὐτῷ εἰς δίκτυα πόλεις, καὶ περιεῦντα αὐτὰς, αἰνιττόμενοι τὴν εὐδαιμονίαν αὐτοῦ. ἀλαζονευόμενος δὲ ἐπὶ εὐτυχίᾳ ὁ Τιμόθεος, ἔφη, αὐτοῦ εἶναι μᾶλλον, ἢ τῆς τύχης, τὰ κατορθώματα. διὸ καὶ ἠτύχησεν ὕστερον, νεμεσησάσης αὐτῷ τῆς τύχης. id eſt: Finxerunt ipſum in imaginibus pictores dormientem, & fortunas ferentes ipſi in retia civitates, & populantem eas, innuentes felicitatem ipſius. Superbiens autem propter bonam fortunam Timotheus, dixit, ipſius magis quam fortunæ eſſe, egregie facta. Quocirca infelicior evaſit poſtea, indignante ipſi fortuna.

Ἡ εὕδοντος κύρτος αἱρεῖ) Id eſt, dormientis rete capit. Hoc proverbium quadrat in eos, quibus citra laborem & conatum, omnia quæ cupiunt, eveniunt. Natum ab ipſo Timotheo, qui vulgo εὐτυχὴς, id eſt, felix, cognominatus eſt, quo fortunatior quam prudentior haberetur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

* γλαὺξ ἵπταται. Contra in ſapientes quadrant illa: * ἐν τετράδι γεννηθέντες, &c, * equum habet Sejanum. &c, aurum Toloſanum. Sed deſino * παροιμιάζεσθαι, ne videar Eraſmi mei commentaria * ſuppilaſſe. Ergo ut ad rem. Amat fortuna parum cordatos, amat audaciores, & quibus illud placet, * πᾶς ἐῤῥίφθω κύβος. At ſapientia timidulos reddit, ideoque

Γλαὺξ ἵπταται) Id eſt; Noctua volat. Noctua ſacra eſt Minervæ. Ea dicta eſt Athenienſium male conſulta in bonum vertere exitum, unde proverbium: Noctua volat.

Ἐν τετράδι γεννηθέντες) Id eſt: Quarta luna nati. proverbium eſt in eos, qui ex duriſſimis laboribus, quibus aliis proſunt, ipſi nihil fructus capiunt. Quod Hercules hac luna natus feratur.

Equum habet Sejanum) Vtrunque proverbium dicebatur de extremo infortunio, unde natum ſit, explicat Aul. Gellius.

Παροιμιάζεσθαι) Id eſt, proverbiari, ſive proverbiis uti.

Suppilaſſe) Id eſt, furtim uſurpaſſe. Neminem nominatim taxavit, præter ſeipſum. Quid potuit modeſtius?

Πᾶς ἐῤῥίφθω κύβος) Id eſt: Omnis jacta ſit alea. Id Cæſar dixit Rubiconem tranſiturus, ſignificans ſe rem omnem ſemel periclitari velle.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

eoque vulgo videtis, ſapientibus iſtis cum paupertate, cum fame, cum fumo rem eſſe; neglectos, inglorios, inviſos vivere: ſtultos affluere nummis, admoveri Reip. gubernaculis, breviter, florere modis omnibus. Etenim ſi quis beatum exiſtimet, * principibus placuiſſe viris, & inter aureos illos * ac gemmeos deos verſari, quid inutilius ſapiētia, immo quid apud hoc hominum genus damnatius? Si divitiæ parandæ ſunt, quid tandem lucri facturus eſt negociator, ſi ſapientiam ſecutus, perjurio offendetur, ſi in mendacio deprehenſus erubeſcet, ſi anxios illos de furtis atque uſuris ſapientum ſcrupulos vel tantuli faciet? Porro ſi quis honores atque opes ambiat eccleſiaſticas, ad eas vel aſinus, vel bubalus citius penetrabit, quam ſapiens. Si voluptate ducaris, puellæ, maxima hujus fabulæ pars, ſtultis toto pectore ſunt addictæ, ſapientem haud ſecus ac ſcorpium horrent,

Principibus placuiſſe) Alluſit ad illud Horatianum: Principibus placuiſſe viris, non ultima laus eſt.

Ac gemmeos deos) Significat, ni fallor, proceres aulicos gemmis inſignes.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

rent, fugiuntque. Denique quicunque paulo feſtivius ac lætius vivere parant, ſapientem in primis excludunt, ac * quodvis animal potius admittunt. Breviter, quoquo te vertas, apud pontifices, principes, judices, magiſtratus, amicos, hoſtes, maximos, minimos, omnia præſentibus nummis parãtur: quos uti contemnit ſapiens, ita illum ſedulo fugere conſueverunt. Sed cum laudum mearum nullus ſit modus, neque finis, tamen oratio aliquando finem habeat neceſſe eſt. Itaque deſinam dicere, ſed ſi prius oſtendero paucis, non deeſſe magnos autores, qui me literis ſuis pariter ac factis illuſtrarint, ne cui forte ſtulte mihi ſoli videar placere, neve leguleii calumnientur, me nihil allegare. Ad ipſorum igitur exemplum allegabimus, hoc eſt, * οὐδὲν πρὸς ἔπος. Principio illud omnibus vel notiſſimo proverbio perſuaſum eſt, * ubi res abeſt, ibi ſimulatio-

Quodvis animal) Pro quovis homine. & emphaſim habet.

Οὐδὲν πρὸς ἔπος) Id eſt, Nihil ad verſum. proverbium eſt, idem pollens quod, Nihil ad rem. Eſt apud Ariſtophanem.

Vbi res abeſt) In his plane luſit ingenio;

mulationem eſſe optimam. Eoque recte ſtatim traditur hic verſus pueris: Stulticiam ſimulare loco, ſapientia ſumma eſt. Vos jam ipſi conjicite, quam ingens ſit bonum Stulticia, cujus etiam fallax umbra, & imitatio ſola, tantum laudis meretur à doctis. Sed multo candidius pinguis ille ac nitidus Epicuri * de grege porcus, * miſcere ſtulticiam conſiliis jubet, tametſi brevem non admodum ſcite addidit. Item alibi, * Dulce eſt deſipere in loco. Rurſum alio in loco, mavult delirus inersque videri, quam ſapere, & ringi. Iam apud Homerum Telemachus, quem modis omnibus laudat poeta, ſub inde * νήπιος appellatur, atque eodem

genio: & partim jocoſis argumentis, partim detortis, quod vult, colligit.

De grege porcus) Ita Flaccus de ſe in epiſtolis: Me pinguem & nitidum bene curata cute viſes, Cum ridere voles Epicuri de grege porcum.

Miſcere ſtulticiam) Idem in Odis: Miſce ſtulticiam conſiliis brevem.

Dulce eſt) Eſt & hoc in Odis.

Νήπιος) Duo ſignificat Græcis νήπιος: puerum admodum, ſive parum prudentem; quod pueri per ætatem nondum ſapere poſſint, Quocirça apte Græci eos

eodem prænomine tanquam felicis ominis libenter pueros & adoleſcentes vocare ſolent tragici. Quid autem ſacrum Iliadis carmen, niſi * ſtultorum regum & populorum continet æſtus? Porro quam abſoluta laus illa Ciceronis? Stultorum plena ſunt omnia. Quis enim ignorat, unumquodque bonum, quo latius patet, hoc eſſe præſtantius? Atqui fortaſſis apud Chriſtianos horum levis eſt autoritas: Proinde ſacrarum quoque literarum teſtimoniis, ſi videtur, laudes noſtras fulciamus, ſive, ut docti ſolent, * fundemus: principio veniã à Theologis præfatæ, ut nobis fas eſſe velint: deinde, quoniam arduam rem aggredimur, & fortaſſis improbum fuerit, * denuo Muſas ex Helicone ad tantum itineris revocare,

ci eos νηπίους dicunt, quos Hebræi vocãt עוללים.

Stultorum regum) Eſt in epiſtolis Horatianis.

Fundemus) Obiter taxat verbum Theologis familiare, ſed non perinde probatum, atque uſitatum.

Denuo Muſas) Quoniam ante jam invocavit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

vocare, præſertim cum * res ſit alienior, fortaſſe magis conveniet, optare, ut interim dum Theologum ago, perque has ſpinas ingredior, Scoti anima pauliſper ex ſua Sorbona in meũ pectus demigret, quovis * hyſtrice atque erinaceo ſpinoſior, moxque remigret quo lubebit, vel * ἐς κόρακας. Vtinam & vultum alium liceat ſumere, & ornatus adſit Theologicus. Verum illud interim vereor, ne quis me furti ream agat, quaſi clanculum magi-

Res ſit alienior) Id eſt, parum apta muſis, cum magis ad Theologos pertineat.

Hyſtrice ſpinoſior) Hyſtrix animal eſt de genere erinaceorum, ſpinis aculeatum, quas mittit jaculi ritu. Plinius lib. 8, Hyſtrices, inquit, generat India & Africa, ſpina contectas, ex erinaceorum genere. ſed hyſtrici longiores aculei, & cum intendit cutem, miſſiles. Ora urgentium figit canum, & paulo longius jaculatur. Hybernis autem ſe menſibus condit, quemadmodum urſæ reliquaque omnia, ut autor eſt Ariſtoteles, lib. de natura animalium 6, perinde ut urſa facit.

Ἐς κόρακας) Id eſt, in corvos, hoc eſt, in malam rem. Extat in proverbiis Græcorum, & explicatur in Chiliadibus Eraſmi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

magiſtrorum noſtrorum ſcrinia compilaverim, quæ tantum rei Theologicæ teneam. Sed non adeo mirum videri debet, ſi tam diutina, quæ mihi arctiſſima eſt, cum Theologis conſuetudine nonnihil arripui: cum * ficulnus etiam ille deus Priapus, nonnullas * Græcas voces, legente domino, ſubnotarit tenueritque: & * Gallus Lucianicus longo hominum convictu ſermonem humanum expedite calluerit. Sed jam ad rem, *bonis avibus. Scripſit Eccleſiaſtes * capite primo: Stultorum infinitus

Ficulnus etiam) Talem finxit Horatius in Satyr. Olim trũcus eram ficulnus, inutile lignum.

Græcas voces) Extat ridiculum Epigrãma inter Priapeia. Quo fingitur Priapus horti cuſtos verba quædam græca ſubnotaſſe, domino legente Homerum, ſed depravate. Initium hujus eſt, Ruſtieus indocte. ſi cui forte libeat inſpicere. Nam eſt perquam obſcœnum.

Gallus Lucianicus) Eſt in dialogo, quem modo citavimus.

Bonis avibus) Proverbiale eſt, cum rem feliciter cedere ſignificamus, ſicut malis avibus dicimus, cum res infeliciter cedit. ſumptum autem eſt ab augurum obſervatione.

Capite primo) Tacite ridet quorundam

tus eſt numerus. Cum numerum prædicat infinitum, nonne mortaleis univerſos complecti videtur, præter pauculos aliquot, quos haud ſcio, an cuiquam videre contigerit? Sed magis ingenue confitetur hoc Hierem. cap. decimo: Stultus, inquiens, factus eſt omnis homo à ſapientia ſua. Soli deo tribuit ſapientiam, univerſis hominibus ſtultitiam relinquens. Ac rurſum paulo ſuperius: Ne glorietur homo in ſapientia ſua. Cur non vis hominem in ſua ſapientia gloriari, optime Hieremia? Nimirum, inquiet, ob id, quia non habet ſapientiam. Sed ad Eccleſiaſten redeo. Hunc, cum exclamat, Vanitas vanitatum, & omnia vanitas; quid aliud ſenſiſſe creditis, niſi, quemadmodum diximus, vitam humanam nihil aliud quam ſtulticiæ ludicrum eſſe? nimirum Ciceronianæ laudi * album addit calculum, cujus

dam morem, qui nunquam non citant, atque id præclarum putant, ſi nominent partem, diſtinctionem, capitulum, paragraphum, columnam, denique verſum.

Album addit calculum) Id eſt, approbat. Græcis proverbio dicitur, λευ-

κῆ

cujus optimo jure celebratur illud, quod modo retulimus: Stultorum plena ſunt omnia. Rurſum ſapiens ille Eccleſiaſticus, qui dixit, Stultus mutatur ut luna, ſapiens permanet ut ſol; quid aliud innuit, niſi, mortale genus omne ſtultum eſſe, ſoli deo ſapientis nomen competere? Siquidem lunam humanam naturam interpretantur, ſolem omnis luminis fontem deum. Huic aſtipulatur quod ipſe Chriſtus in Euangelio negat, quenquam appellandum bonum, niſi deũ unum: Porro ſi ſtultus eſt, quisquis ſapiens non eſt, & quisquis bonus, idem ſapiens, autoribus Stoicis; nimirum mortales omneis ſtulticia cõplectatur, neceſſum eſſe. Iterum Salomon capite decimoquinto: Stulticia, inquit, gaudium ſtulto. videlicet manifeſte confitens, ſine ſtulticia nihil in vita ſuave eſſe. Eodem

κὴν ψῆφον προσθεῖναι, id eſt, album calculum addere, pro comprobare. Lucianus in Apologo: Οὐκ ἐν παρέργῳ θέμενος τὴν λευκὴν παρά σου ψῆφον καὶ πλήρη μοι ἐνεχθῆναι. id eſt: Haud abs re ducens, album à te calculum & plenum mihi inferri. Vnde Græci ſimplici verbo dicunt ἐπιψηφίζειν pro comprobare.

dem pertinet illud quoque: Qui ap-
ponit ſcientiam, apponit dolorem
& in multo ſenſu multa indigna-
tio. An non idem palam confite-
tur egregius ille concionator, capi-
te ſeptimo? Cor ſapientum, ub
triſtitia eſt, & cor ſtultorum, ub
læticia. Eoque non ſatis habui
ſapientiam perdiſcere, niſi noſtr
quoque cognitionem addidiſſet
Quod ſi mihi parum habetur fidei
ipſius accipite verba, quæ ſcripſi
capite primo: Dedique cor meum
ut ſcirem prudentiam atque do
ctrinam, erroresque & ſtulticiam
Quo quidem loco illud animadver-
tendum, ad ſtulticiæ laudem perti-
nere, quod eam poſteriore poſuit
loco. Eccleſiaſtes ſcripſit, & hunc
ſcitis eſſe ordinem eccleſiaſticum,
ut qui dignitate primus ſit, is lo
cum obtineat extremum, vel hic
certe memor Euangelici præcepti
Sed ſtulticiam præſtantiorem eſſe
ſapientia, & Eccleſiaſticus ille,
quisquis fuit, liquido teſtatur, ca-
pite quadrageſimo quarto, cujus
me hercle verba non prius profe-
ram, quam * εἰζαγωγὴν meam
com-

Εἰζαγωγὴν meam) Εἰζαγωγὴ, id eſt,
inductio

commoda reſponſione adjuveritis, ut faciunt apud Platonem hi qui cum Socrate diſputant. Vtra magis convenit recondere, quæ rara ſunt & precioſa, an quæ vulgaria viliaque? Quid tacetis? Etiam ſi vos diſſimuletis, proverbium illud Græcorum pro vobis reſpondet, * τὴν ἐπὶ θύραις ὑδρίαν. quod ne quis impie rejiciat, refert Ariſtoteles, magiſtrorum noſtrorum deus. An quiſquam veſtrum tam ſtultus eſt, ut gemmas & aurum in via relinquat? non hercle opinor. In abditiſſimis penetralibus, nec id ſatis, in munitiſſimorum ſcriniorum ſecretiſſimis angulis, iſta reponitis, cœnum in propatulo relinquitis. Ergo ſi, quod precioſius eſt, reconditur, quod vilius, exponitur, nonne palam eſt, ſapientiam, quam ve-

Inductio. genus eſt argumentationis, cum ex ſimilibus conceſſis colligitur id quod volumus. Frequens eſt in hoc Socrates Platonicus. Sed adverſarium commode reſpondentem facit. id quod notat etiam Quintilianus.

Τὴν ἐπὶ θύραις ὑδρίαν) Id eſt, in oſtiis hydriam, refert in Rhetoricis. Hydria ceu res vilis, relinquitur in oſtio, ſed precioſa reponuntur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

tat abſcondi, viliorem eſſe ſtulticia quam recondi jubet? Iam ipſius teſtimonii verba accipite. Melior eſt homo qui abſcondit ſtulticiam ſuam, quam homo qui abſcondit ſapientiam ſuam. Quid quod animi quoque candorem divinæ literæ ſtulto tribuunt, cum ſapiens interim neminem ſui ſimilem putet. Sic enim intelligo id quod ſcribit Eccleſiaſtes capite decimo; Sed & in via ſtultus ambulans, cum ipſe inſipiens ſit, omneis ſtultos exiſtimat. Annon iſtud eximii cujuſdam candoris eſt, omnes æquare tibi ipſi, cumque nemo nō magnifice de ſe ſentiat, omnibus tamen tuas communicare laudes? Proinde nec puduit tantum regem hujus cognominis, cum ait capite trigeſimo: Stultiſſimus ſum virorum. Neque Paulus ille magnus gentium doctor, Corinthiis ſcribens, ſtulti cognomen illibenter agnoſcit: Vt inſipiens, inquit, dico, Plus ego. perinde quaſi turpe ſit vinci ſtulticia. Sed interim obſtrepunt mihi Græculi quidam, qui tot hujus temporis Theologorum, ceu * cornicum, oculos ſtudent

Cornicum oculos configere) Proverbio

dent configere, dum annotationes ſuas, veluti fumos quoſdam, aliis offundunt. cujus gregis ſi non * Alpha, certe Beta, meus eſt Eraſmus, quem ego ſæpius honoris cauſa nomino. O vere ſtultam, inquiunt, & ipſa dignam moria citationem! Longe diverſa mens apoſtoli, quam tu ſomnias. Nec enim hoc agit his verbis, ut cæteris ſtultior haberetur, verum cum dixiſſet, Miniſtri Chriſti ſunt; & ego: ſeque veluti jactabundus in hac quoque parte æquaſſet cæteris: per correctionem adjecit, Plus ego; ſentiens, ſe non modo parem reliquis apoſtolis in Euangelii miniſterio, verum etiam aliquanto ſuperio-

bio dicuntur configere cornicularum oculos, qui novo quopiam invento efficiunt, ut priores nihil ſapere videantur, ut copioſius explicat in Chiliadib. ſuis Eraſmus.

Alpha, certe Beta) Alpha, id eſt, primus; & Beta, ſecundus. Quod α apud Græcos prima ſit litera, β ſecunda. Aperte rurſus jocatur in ſeipſum, alludens ad hoc, quod ſcripſit annotationes in novum teſtamentum, & in opera divi Hieronymi, opus utrunque ipſi laborioſiſſimum, ſtudioſis omnibus utiliſſimum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

periorem. Idque cum ita verum videri vellet, ne tamen ut arrogantius dictum offenderet aures, præmuniit ſtultitiæ prætextu; Vt minus ſapiens dico: propterea quod ſciret eſſe ſtultorum privilegium, ut ſoli verum citra offenſam proloquantur. Verum quid Paulus ſenſerit cum hæc ſcriberet, ipſis diſputandum relinquo. Ego magnos, pingues, craſſos, & vulgo probatiſſimos Theologos ſequor, cum quibus magna pars doctorum errare * νὴ τὸν Δία malit, quam cum iſtis * trilinguibus bene ſentire. Neq; quiſquã illorum, * Græculos iſtos

Νὴ τ̀ Δία) Id eſt, per Iovem. ſic enim Græci jurant. feſtiviter autem adjecit juramentum rei ridiculæ.

Trilinguibus) Tres linguæ ſunt, Græca, Latina & Hebraica, quibus traditæ ſunt omnes ſcientiæ, tam humanæ quam divinæ. quas adeo neceſſarias veteres ad ſacras literas judicabant, ut etiam decretis pontificiis cantum ſit, ut linguarum noticia in ſcholis publice traderetur, quod ſine his ſacrarum literarum myſteria non intelligi poſſe judicarent. Cæterum noſtri Theologi adeo ſunt dialecticis argutiis dediti, ut ne Latinam quidem linguam diſcere curent.

Græculos iſtos) Feſtiva προσονομασία, in graculis & Græculis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

iſtos pluris facit, quam graculos: præſertim cum quidam * glorioſus Theologus (cujus ego nomen prudens ſupprimo, ne graculi noſtri continuo Græcum in illum ſcomma jaciant, * Ὄνος λύρας) * magiſtraliter & theologaliter hunc paſſum enarrans, ab hoc loco (Vt minus ſapiens dico: Plus ego) novum facit caput, &, quod abſque ſumma dialectica non poterat, novam addit ſectionem, ad hunc interpretans modum: (adducam enim ipſius verba, * non ſolum in forma, verum etiam in materia.) Vt minus ſapiens dico: id eſt, ſi videor vobis inſipiens, me pſeudapoſtolis adæquando, adhuc videbor

Glorioſus Theologus) Iocus eſt ab ambiguo, quod glorioſus dicatur celebris, quem Græci vocant ἔνδοξον, & jactabundus, quem illi vocant ἀλάζονα.

Ὄνος λύρας) Id eſt, aſinus ad lyram. Alluſit ad cognomen Nicolai de Lyra.

Magiſtraliter & theologaliter) Hæc ſunt barbara eorum verba, quæ data opera per jocum imitatus eſt, quemadmodum dixit paſſum pro locum.

Non ſolum in forma) Feſtiviter alludit ad id quod ipſi dicunt, Verba in forma. & ideo jocans addit, verum etiam in materia.

videbor vobis minus ſapiens, me eis præferendo. Quanquam idem paulo poſt, velut oblitus ſui, alio delabitur. Sed cur anxie me unius exemplo tueor? cum hoc publicum jus ſit Theologorum, cœlum, hoc eſt, divinam ſcripturam, ceu pellem extendere: cum apud divum Paulum pugnent divinæ ſcripturæ verba, quæ ſuo loco non pugnant, ſi qua fides illi * Πενταγλώττῳ Hieronymo: cum Athenis forte conſpectum

Πενταγλώττῳ) Id eſt, quinquelingui, ut ita loquar. Nam conſtat, Hieronymum ſciviſſe Græce, Latine, Hebraice, Chaldaice, & Dalmatice. Hic ſcribens ſuper epiſtolam Pauli ad Titum, oſtendensque, Paulum abuſum eſſe teſtimonio ethnicorum poetarum: ut Epimenidis Cretenſis, qui dixit, Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργοὶ, id eſt, Cretes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri; Item Arati, qui in principio τῶν φαινομένων dixit, Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμὲν, id eſt, Hujus genus ſumus; Et Menandri, dicentis, φθείρουσ' ἤθη χρησθ' ὁμιλίαι κακαὶ, id eſt, corrumpunt mores bonos colloquia mala: ſic ait: Nec mirum eſt ſi opportunitate temporis gentilium poetarum verſibus abutitur, cum etiam de inſcriptione aræ aliqua commutans ad Athenienſes loquutus eſt. Pertranſiens enim, inquit, & contemplans

ſpectum aræ titulum torqueret in argumentum fidei Chriſtianæ, ac cæteris omiſſis, quæ cauſæ fuerant offectura, duo tantum extrema verba decerpſerit, nempe hæc, Ignoto deo; atque hæc quoque nonnihil immutata; ſiquidem integer titulus ſic habebat: Diis Aſiæ, Europæ, & Africæ, diis ignotis, & peregrinis. Ad hujus, opinor, exemplum paſſim jam * οἱ τῶν θεολόγων παῖδες, hinc atque hinc revulſa qua-

plans culturas veſtras, inveni & aram, in qua ſuperſcriptum eſt, Ignoto deo. quod utique ignorantes colitis, hoc ego annuncio. Inſcriptio autem aræ non ita erat, ut Paulus aſſeruit, Ignoto deo, ſed ita: Diis Aſiæ, & Europæ, & Africæ, diis ignotis & peregrinis. Verum quia Paulus non pluribus diis indigebat ignotis, ſed uno tantummodo ignoto deo, ſingulari verbo uſus eſt, ut doceret, illum ſuum eſſe deum, quem Athenienſes in aræ titulo prænotaſſent, & recte eum ſcientes colere deberent, quem ignorantes venerabantur, & neſcire non poterant.

Οἱ τῶν θεολόγων παῖδες) Id eſt, Theologorum filii, hoc eſt, ipſi Theologi. Alluſit enim ad Lucianum, qui ἰατρῶν παῖδας, id eſt, medicorum filios, ſæpicule ipſos ἰατρὸς, id eſt, ipſos medicos vocavit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

quatuor aut quinque verbula, & ſi quid opus eſt etiam depravata, ad ſuam accommodant utilitatem. licet ea quæ præcedunt & conſequuntur, aut nihil omnino faciant ad rem, aut reclament quoque. Quod quidem faciunt tam felici impudentia, ut ſæpenumero Theologis invideant * jureconſulti. Quid enim illis jam non ſuccedat, poſteaquam * magnus ille (pæne nomen

Iureconſulti) Nam vulgo jureconſultorum mos eſt ea citare, quæ nihil ad rem faciunt, cum putent pulchrum eſſe, quam plurima, & ſi his nullus locus eſt, inculcare. Quos Theologi noſtri adeo imitantur, ut etiam vincant.

Magnus ille) Nicolaum de Lyra intelligit, qui ſcribens ſuper Lucam, dicit, per gladium, quem Chriſtus voluerit emi, intelligendam eſſe moderatam defenſionem. Quaſi vero Chriſtus, prioris doctrinæ pœnitudine ductus, qua toties docuit, beatos eſſe qui perſecutionem paterentur propter juſticiam, item, cæſum unam maxillam, debere præbere alteram, jam mortem perpeſſurus, oſtenſurusque eam contemnendam, reprehendensque Petrum, quod ſe gladio tueri pararet, jam, inquam, ipſos apoſtolos ad arma vocaret, hortareturque eos tanquam milites mundanos armata manu prædicare Euangelium!

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

men effutiveram; ſed rurſus me-
tuo Græcum proverbium) ex Lu-
cæ verbis ſententiam expreſſerit,
tam conſentaneam animo Chriſti,
* quam igni cum aqua convenit.
Etenim cum immineret extremum
periculum, quo tempore ſolent
clientes maxime ſuis adeſſe patro-
nis, & quanta valent ope * συμμα-
χεῖν, Chriſtus hoc agens, ut omnem
hujus-

Quam igni cum aqua convenit) Nam quemadmodum ignis & aqua ſunt contraria, ſic Chriſtus & mundus, doctrinaque Chriſti, & mundi opinio. Mundus plenus eſt opinionibus corruptis, Chriſtique doctrinæ contrariis. Quocirca Chriſtus venit in mundum, ut evulſis corruptis illis opinionibus infereret novas, mundo inauditas. Siquidem Chriſtus ſuos voluit eſſe divites, non variarum rerum affluentia, & copia, ut mundus, ſed omnium contemptu: ſuos voluit eſſe fortes, non robore corporis & armis, ſed mortis contemptu: ſuos denique beatos exilio, carceribus, perſecutionibus, & morte. At neoterici iſti Theologi, volentes mundum Chriſto conjungere, eaque Chriſtiana ducentes quæ à quam plurimis, hoc eſt, mundo fiunt, voluptates, bellum, arma, duas veſtes, omnia denique mundana, modo temperata ſint, ut ipſi dicunt, concedunt.

Συμμαχεῖν) id eſt, aliis in bello adeſſe. σύμμαχος ſocius belli dicitur, &

hujuſmodi præſidiorum fiduciam eximeret ex animis ſuorum, percontatus eſt eos, num quid rei defuiſſet uſquam, cum illos emiſiſſet, adeo non inſtructos viatico, ut nec calceis muniret adverſus ſpinarum & ſaxorum injuriam, nec peram adderet adverſus famem. Vbi negaſſent defuiſſe quicquam, adjecit: Sed nunc, inquit, qui habet ſacculum, tollat, ſimiliter & peram: & qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium. Cum tota Chriſti doctrina nihil aliud inculcet, quam manſuetudinem, tolerantiam, vitæ contemptum, cui non perſpicuum, quid hoc loco ſentiat? nempe ut magis etiam exarmet ſuos legatos, ut non tantum calceos negligant & perã, verum & tunicam inſuper abjiciant, nudique & prorſus expediti mu-

συμμαχία confœderatio belli illius quod aliis infertur: quemadmodum ἐπιμαχία ſocietas ſubſidiaria eſt, quo invadentes ſolum repelluntur. Vnde Thucydides in primo dixit, Κερκυραίους καὶ Ἀθηναίους συμμαχίαν μὲν οὐ ποιήσασθαι, ἐπιμαχίαν δὲ, id eſt, Corcyrenſes & Athenienſes confœderationem belli non iniiſſe, ſed ſubſidiariam ſocietatem.

ti munus Euangelicum aggrediantur, nihil ſibi parent, niſi gladium, non iſtum quo graſſantur latrones, & parricidæ, * ſed gladium ſpiritus, in intimos quoque pectoris ſinus penetrantem, qui ſemel affectus omneis ſic amputat, ut nihil jam illis cordi ſit, præter pietatem. At videte, quæſo, quorſum hæc torqueat celebris ille Theologus. Gladium, interpretatur defēſionem adverſus perſecutionem; ſacculum, ſufficientem commeatus proviſionem: perinde quaſi Chriſtus, commutata in diverſum ſentētia, quod oratores ſuos parum * βασιλικῶς inſtructos emiſiſſe videretur, ſuperioris inſtitutionis palinodiam canat.

Sed gladium ſpiritus) Sic enim divus Ambroſius, ſcribens ſuper Lucam, ait: Eſt gladius ſpiritalis, ut vendas patrimonium, emas verbum, quo nuda mentis penetralia veſtiuntur. Eſt etiam gladius paſſionis, ut exuas corpus, & immolatæ carnis exuviis ematur tibi ſacri corona martyrii. quod ex benedictionibus dominicis colligere potes, qui ſummam omnium coronarum, ſi quis perſecutionem patiatur pro juſtitia, prædicavit.

Βασιλικῶς) Id eſt, regaliter & magnifice. quo verbo ſæpe utitur Lucianus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

nat: aut velut oblitus quod dixerat, (* beatos fore, cum probris contumeliis & ſuppliciis afficerentur, * prohibens ne quando reſiſterent

Beatos fore) Retulit verba Matthæi e cap. quinto: Beati eſtis, cum maledixerint vobis homines &c. Quo loco Chriſtus dimiſſa turba ſedens in monte, divina illa ſuæ doctrinæ oracula diſcipulis ſuis, hoc eſt, Chriſtianis prodidit. Quæ mirum quam nunc à Chriſtianorum vulgo negliguntur, immo pæne ridentur.

Prohibens ne quando) Eſt apud Matthæum eodem capite: Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo: ſed ſi quis percuſſerit te in dexteram maxillam tuam, præbe ei & alteram: & ei, qui vult tecum contendere in judicio, & tunicam tuam tollere, dimitte illi & pallium &c. Cum addit, Ego dico, declarans hanc eſſe peculiarem ſuam doctrinam nec à Moyſe traditam, nec ab ullo philoſophorum, ſed quam ſequi debeant, qui videri velint diſcipuli Chriſti. Sed indignum eſt, hæc vel irrideri, vel coactis interpretationibus depravari ab his qui ſe maxime Chriſtianos videri volunt. Nam non aſſequi, imbecillitatis eſt humanæ, irridere vero, ſummæ impietatis interpretatione depravare, fraudulentiæ cum impietate conjunctæ. Quod autem ait, non eſſe reſiſtendum malo, non ſic accipiendum, ut non admoneantur, aut increpentur, qui ſcelerate agunt, cum id

& Chri-

ſterent malo; * mites enim beatos eſſe, non feroces) oblitus* quod illos ad paſſerum & liliorum exemplum vocarit, nunc adeo noluerit eos abſque gladio proficiſci, ut eum vel tunica divendita jubeat emi, malitque nudos ire, quam non accinctos ferro. Ad hæc, quemadmodum gladii nomine contineri putat quicquid ad depellendam vim pertinet, ita marſupii titulo complectitur quicquid ad vitæ pertinet neceſſitatem. Atque ita * divinæ mentis interpres apoſtolos lanceis, baliſtis, fundis & bombardis inſtructos * educit ad prædica-

& Chriſtus fecerit, & apoſtoli, ſed ne malum repellamus malo, quemadmodum vulgus facit, hoc eſt, vim vi, ferrum ferro, injuriam injuria, calumniam calumnia.

Mites enim beatos eſſe) Eodem eſt loco. Ferox proprie dicitur animo elato, & paratus ad retaliandam contumeliam.

Quod illos ad paſſerum) Hoc eſt Mat. 6.

Divinæ mentis interpres) εἰρωνικῶς. cum commentum illius ſit à divina mente alieniſſimum.

Educit) Apto uſus eſt verbo. nam miles proprie dicitur educi in aciem pugnaturus.

dicationem * crucifixi. Loculis item, * vidulis, & ſarcinis onerat, ne forte non liceat illis è diverſorio diſcedere, niſi impranſis. * Nec vel illud commovit hominem, quod enſem, quem tantopere juſſerat emi, mox idem objurgans jubeat recondi, quodque nunquam fando ſit auditum, apoſtolos enſibus aut clypeis uſos adverſus vim ethnicorum, utique uſuros, ſi Chriſtus hoc ſenſiſſet, quod hic interpretatur. * Eſt alius, quem honoris

Crucifixi) Emphaſis eſt in Nomine crucifixi, quod minime conveniat, eum qui ad crucem uſque perpeſſus eſt omnia, ſuos diſcipulos, quos utique ſui imitatores eſſe jubet, latronum armis inſtructos ad prædicationem Euangelii jubere proficiſci.

Vidulis) Vidula ſcriniola dicuntur corio obtecta.

Nec vel illud commovit) Notat interpretis ſtulticiam, cum non viderit, ſuum commentum non cohærere cum vita apoſtolorum. Etenim ſi Chriſtus hoc ſenſit, quod ille interpretatur, impii fuerunt apoſtoli, qui magiſtri præceptum tantopere neglexerunt, ut nunquam vel pugionem habuiſſe legantur ad ſui defenſionem.

Eſt alius) Quantum memini, eſt inter ſermones dictos Iordani. Nam ille deceptus

ris cauſa non nomino, haud quaquam poſtremi nominis, qui è tentoriis, quorum meminit Habacuk, (Turbabũtur pelles terræ Madian,) pellem fecerit Bartholomæi excoriati. * Ipſa nuper interfui diſſertationi Theologicæ. (nam id facio frequẽter.) Ibi cum quiſpiam exigeret, * quæ tandem eſſet divinarum literarum autoritas, quæ juberet hæreticos incendio vinci magis quam diſputatione revinci, Senex

deceptus vocabulo pellium, quo hiſtorici pro caſtrenſibus tentoriis utuntur, quod olim è pellibus ſolebant confici tabernacula, pro cute humana interpretatur. præſertim cum illa ipſa Bartholomæi hiſtoria parum obtineat autoritatis.

Ipſa nuper interfui) Facete ſignificat Theologorum quorundam diſputationes non carere ſtulticia.

Quæ tandem eſſet) Antiquitus deploratorum hæreticorum extrema pœna erat, ut excluderentur à communione Chriſtianorum, ſi revicti diſputatione, nollent mutare ſententiam. Deinde acceſſit imperatorum autoritas, & metu ſupplicii cœperunt compelli. Nunc nec audiuntur ſæpenumero, nec redarguuntur, ſed duntaxat judicantur, & incendio puniuntur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Senex quidam ſeverus, & * vel ſupercilio teſte Theologus, magno ſtomacho reſpondit, hanc legem tuliſſe Paulum apoſtolum, qui dixerit: * Hæreticum hominem poſt unam & alteram correptionem devita. Cumque ea verba identidem intonaret, & plerique demirarentur * quid accidiſſet homini, tandem explanavit, * de vita tollendum hæreticum. Riſere quidam: nec deerant tamen quibus hoc commentum plane Theologicum videretur: cæterum reclaman

Vel ſupercilio teſte) Quaſi nihil haberet Theologi, præter ſupercilium, & vultus truculentiam.

Hæreticum hominem) Eſt ad Titum cap. 3. Nec illic agit Paulus de his hæreticis, quos nos vulgo vocamus, ſed de contentioſis diſputatoribus, qui de nugis magnas excitant diſputationum tragœdias.

Quid accidiſſet homini) Ita loquuntur, cum ſignificant inſaniam, aut rem vehementer novam. quod Græci ſignificantius, τί ἔπαθεν.

De vita tollendum hæreticum) Adeo craſſus erat iſte Theologus, ut non intellexerit, devita verbum eſſe à devitando, ſed præpoſitionem cum hoc nomine vita.

clamantibus etiamnum nonnullis, ſucceſſit * Τενέδιος, quod ajunt, συνήγορος & autor irrefragabilis. Accipite rem, inquit: Scriptum eſt, Maleficum ne patiaris vivere: omnis hæreticus, maleficus: * ergo &c. Mirari quotquot aderant, hominis ingenium, & in eam ſententiam * itum eſt pedibus, & quidem peronatis. Neque cuiquam venit in mentem, legem eam ad ſortilegos & incantatores ac magos attinere, quos Hebræi ſua lingua vocant * מכשפים. alioqui fornicationem & ebrietatem capite punire

Τενέδιος συνήγορος) Id eſt, Tenedius patronus. dicitur is, qui compendio cauſam expedit, litiſque nodum ocius diſſecat. Ductum à Tenedia ſecuri, quæ protinus calumniæ convictum diſſecare ſolita fuit. de qua plura in Chiliadibus.

Ergo &c.) Ridet frigidos Theologorum ſyllogiſmos in rebus tam ſeriis.

Itum eſt pedibus) Ire pedibus in ſententiam, eſt approbare quod alii dixerint. facete vero addidit, & quidem peronatis, quod pero genus ſit calceamenti ruſticani.

מכשפים) Id eſt, magicos. כשף nim, id eſt, incantavit, verbum eſt, a

punire oportuit. Verum hæc ſtulte perſequor, tam innumera, ut * nec Chryſippi, nec Didymi voluminibus omnia comprehendi poſſint. Illud duntaxat admonitos volebam: Cũ hæc divinis illis magiſtris licuerint; mihi quoque, plane

quo per præpoſitionem מ denominativum מכשף, id eſt, incantator, ſive magus: ſicut a לאך, id eſt, nunciavit, מלאך, id eſt, angelus. In Hebræo autem non habetur ſic, ſicut citavit ſupercilioſus ille Theologus, ſed Exod. 22. ſcriptum eſt מכשפה לא תחיה, id eſt, incantatrix non vivat. ubi מכשפה ponitur in fœminino genere: quod interpretes Hebræi idcirco factum eſſe dicunt, quod mulierculæ, & præcipue aniculæ, plus hac peſte infectæ ſunt, quam viri, ut etiam nos nimis ſæpe in Germania noſtra videmus.

Nec Chryſippi, nec Didymi) Chryſippus philoſophus de Dialecticis infinita conſcripſit volumina, plena frivolis argutiis. Didymus Grammaticus, mille conſcripſit libros, miſer ſi tantum voluminum fuiſſet evolvendum, ut ſcripſit Seneca.

ne * ϭυκίνῃ θεολόγῳ , par eſt dare veniam, ſi minus omnia ad amuſſim citavero. Nunc tandem ad Paulum redeo : * Libenter, inquit, fertis inſipientes ; de ſeſe loquens. Et rurſum : Velut inſipientem accipite me. & : Non loquor ſecundum deum, ſed quaſi in inſipientia. Rurſus alibi : * Nos, inquit, ſtulti propter Chriſtum. Audiſtis à quanto autore quanta ſtulticiæ præconia. Quid, quod idem palam ſtulticiam præcipit, ut rem in primis neceſſariam, & oppido ſalutarem ? * Qui videtur eſſe ſapiens inter vos, ſtultus fiat, ut ſit ſapiens. * Et apud Lucam, duos diſcipulos, quibus ſe junxerat in

via

Συκίνῃ θεολόγῳ) Id eſt, ficulnæ Theologo. Veteres quicquid effœminatum contemptumque videri vellent, ficulnum appellabant. Vnde proverbium, συκίνη ἐπικουρία, id eſt, ficulnum auxilium. σύκινος ἀνὴρ, id eſt, ficulnus vir.

Libenter, inquit, fertis) Eſt ad Corinthios ſecunda, capite undecimo.

Nos, inquit, ſtulti) Eſt ad Corinthios prima, capite quarto.

Qui videtur eſſe) Eſt in prima ad Corinth. capite 3.

Et apud Lucam) Eſt Lucæ vigeſimoquarto.

via leſus, ſtultos appellat. Illud haud ſcio, an mirum videatur, cum deo quoque nonnihil ſtulticię tribuit divinus ille Paulus.* Quod ſtultum eſt, inquit, dei, ſapientius eſt hominibus. Porro Origenes interpres obſiſtit, quo minus hanc ſtulticiam ad hominũ opinionem poſſis referre: * quod genus eſt illud, Verbum crucis pereuntibus quidem ſtulticiam. Sed quid ego fruſtra anxia, tot teſtimoniis hæc docere pergo? cum in pſalmis myſticis palam ipſe Chriſtus loquatur patri,* Tu ſcis inſipientiam meam. Neque vero temere eſt, quod Deo ſtulti

Quod ſtultum eſt, inquit) Eſt prima ad Corinthios, capite 1. Non quod ſit aliquid ſtultum in deo, ſed quod infima pars ſapientiæ divinæ ſuperat ſummam hominum ſapientiam. Et quemadmodum ſumma hominum juſtitia, collata ad divinam ſit injuſtitia: ita ſumma hominum ſapientia ſit ſtultitia, ſi conferatur ad dei ſapientiam.

Quod genus eſt illud) Eſt ad Corinth. 1. cap. 1.

Tu ſcis inſipientiam meam) Facete detorquet hoc ad ſuum commodum. Quanquam Chriſtus illic loquitur ſub perſona ſuorum membrorum.

ſtulti tam * impenſe placuerunt. opinor propterea, quod, quemadmodum ſummi principes nimium cordatos ſuſpectos habent & inviſos, ut * Iulius Brutum & Caſſium, cum ebrium Antonium nihil metueret, utque * Nero Senecam, * Dionyſius Platonem; contra craſſioribus ac ſimplicioribus ingeniis delectantur: itidem Chriſtus σοφοὺς iſtos ſuæque nitentes prudentiæ ſemper deteſtatur, ac damnat. Teſtatur id Paulus haud qua-

Impenſe) Id eſt, valde. quod & impendio dicunt.

Iulius Brutum) Nam Brutus & Caſſius conſpiraverunt in Cæſarem. Is cum admoneretur, ut caveret ab Antonio, reſpondit, ſe nihil metuere craſſos illos & ebrios, ſed potius pallidos & ſobrios, Brutum & Caſſium ſignificans.

Nero Senecam) Seneca præceptor Neronis, ab eo juſſus eſt mori, non ob aliud, niſi quod aliquoties liberius admoneret, quid deceret imperatorem facere.

Dionyſius Platonem) Plato hoc animo navigavit in Siciliam, ut Dionyſium regem traheret ad ſtudium philoſophiæ. Sed apud impotentem juvenem plus valuerunt adulatorum voces, quam ſanctiſſimi philoſophi monita.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

quaquam obſcure, cum ait, * Quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus: cumque ait, deo viſum eſſe, * ut per ſtulticiam ſervaret mundum, quandoquidem per ſapientiam reſtitui non poterat. Quin ipſe idem ſatis indicat, clamans per os prophetæ, * Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Rurſum cum agit gratias, quod ſalutis myſterium celaſſet ſapientes, parvulis autem, hoc eſt ſtultis, aperuiſſet. Nam Græce pro parvulis eſt νηπίοις, quos oppoſuit σοφοῖς. Huc pertinet quod paſſim in Euangelio Phariſæos & Scribas, ac legum doctores inceſſit, vulgus indoctum ſedulo tuetur. Quid enim aliud eſt, Væ vobis Scribæ & Phariſæi, quam, Væ vobis ſapientes? At parvulis, mulieribus, ac piſcatoribus potiſſimum delectatus eſſe videtur. Quin & ex animantium brutorum genere, ea potiſſimum placent Chriſto, quæ à vulpina prudentia quam lon-

Quæ ſtulta) Eſt ad Corinth. 1. cap. 1.
Vt per ſtulticiam) Eſt eodem cap.
Perdam ſapientiam) Paulus citat ex Eſaia propheta, ad Corinthios prima, capite primo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

longiſſime abſunt. Eoque aſino maluit inſidere; cum ille, ſi libuiſſet, vel leonis tergum impune potuiſſet premere. Ac ſpiritus ille ſacer in * columbæ ſpecie delapſus eſt, non * aquilæ aut milvi. Præterea

Columbæ ſpecie) Hæc avis adeo ſimplex eſt, ut Chriſtus voluerit apoſtolos ſuos harum ſimplicitatem æmulari, cum ait, γίνεσθε ἀκέραιοι ὡς περιστεραί. id eſt, Sitis ſimplices ſive ſynceri, ut columbæ. Ad hæc pudicitia columbis prima, & neutri nota adulteria; conjugii fidem non violant, communemque ſervant domum; niſi cœlebs, aut vidua, domum non relinquit. Et imperioſos mares, ſubinde etiam iniquos, ferunt, ut Plinius ſcribit lib. 10. Ariſtoteles hiſtoriæ animalium lib. 9, de columbis loquens, dicit: οὔτε συνδυάζεσθαι θέλουσι πλείοσι, οὔτε προαπολείπουσι τὴν κοινωνίαν, πλὴν ἐὰν χῆρος ἢ χήρα γένηται. ἔστι δ᾽ περὶ τὴν ὠδῖνα δεινὴ ἡ τοῦ ἄῤῥενος θεράπεια, καὶ συναγανάκτησις. id eſt: Neque cum pluribus coire volunt, neque conjugium relinquunt, niſi cœlebs aut vidua. Eſt autem circa partum gravis maſculi cura, fœminæque condolet.

Aquilæ) Plinius in 10, & Ariſtoteles in 9, varia ponunt aquilarum genera, quibus fere omnibus commune eſt, rapto vivere. ſunt enim omnes ex γαμψωνύχων genere.

ea * cervorum, hinnulorum, agnorum crebra paſſim in divinis literis mentio. Adde quod ſuos ad immortalem vitam deſtinatos * oves appellat. Quo quidem animante non eſt aliud inſipientius : vel Ariſtotelico proverbio teſte, * προβάτειον ἦθος.

Cervorum) Plinius lib. 8, de cervis loquens, ait : Cæterum animal ſimplex, & omnium rerum miraculo ſtupens, intantum, ut equo aut bucula accedente propius, hominem juxta venantem non cernant, aut ſi cernant, arcum ipſum ſagittasque mirentur. Ariſtoteles quoque libro hiſtoriæ animalium nono, horum ſimplicitatem indicat, cum ait: ἁλίσκονται δὲ θηρευόμεναι αἱ ἔλαφοι συριττόντων καὶ ᾀδόντων. ὥστε καὶ κατακλίνονται ὑπὸ τῆς ἡδονῆς. δύο δ' ὄντων, ὁ μὲν φανερῶς ᾄδει ἢ συρίττει, ὁ δὲ ἐκ τοῦ ὄπισθεν βάλλει, ὅταν οὗτος σημαίνῃ τὸν καιρόν. id eſt : Capiuntur autem cervi venatoribus ſibilantibus & canentibus. mulcentur enim, alliciunturque ea voluptate. Duobus autem exiſtentibus, alter quidem palam canit aut ſibilat, alter clam ferit, ubi iſte ſignificarit opportunitatem.

Oves appellat) Vt Matthæi decimo: ἰδοὺ, inquit Chriſtus, ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. id eſt, Ecce mitto vos ſicut oves in medio luporum.

Προβάτειον ἦθος) Id eſt, ovis mores. Ariſtoteles hiſtoriæ animalium lib. nono, ſic ait : τὰ δὲ ἤθη τῶν ζώων, ὥσπερ εἴρηται

ἦθος. quod quidem admonet, ab ejus pecudis ſtoliditate ſumptum, in ſtupidos & bardos convicii loco dici ſolere. Atqui hujus gregis Chriſtus ſeſe paſtorem profitetur: quin etiam ipſe agni nomine delectatus eſt, indicante eum Ioanne, * Ecce agnus dei: cujus multa fit &

εἴρηται πρότερον, διαφέρει κατά τε δειλίαν καὶ πρᾳότητα, καὶ ἀνδρείαν καὶ ἡμερότητα, καὶ νοῦν τε καὶ ἄγνοιαν. τό, τε γὰρ τῶν προβάτων ἦθος ὥσπερ λέγεται εὔηθες καὶ ἀνόητον. πάντων γὰρ τῶν τετραπόδων κάκιστόν ἐστι, καὶ ἕρπει εἰς τὰς ἐρημίας πρὸς οὐδὲν, καὶ πολλάκις χειμῶνος ὄντος ἐξέρχεται ἔνδοθεν, καὶ ὅθεν ὑπὸ τοῦ νιφετοῦ ληφθῶσιν, ἂν μὴ κινήσῃ ὁ ποιμὴν, οὐκ ἐθέλουσιν ἀπιέναι, ἀλλ' ἀπόλλυνται καταλειπόμενα, ἐὰν μὴ ἄῤῥενας κομίσωσιν οἱ ποιμένες, τότε ἀκολουθοῦσι. id eſt: Mores autem animaliū, quemadmodum dictum eſt prius, differunt ſecundum timiditatem & manſuetudinem, ferociam & mitigationē, mētem & dementiam. Etenim oviles mores, ſicut dicitur, ſtulti & amentes ſunt. Omnium enim quadrupedum, ovis genus ineptiſſimum eſt. Et repit in deſerta ſine cauſa, & ſæpe, hyemeque ſæviente, egreditur ſtabulo, & quando a nive comprehenſum fuerit, niſi moverit paſtor, non vult abire. Cæterum perit relictum, niſi mares portaverint paſtores; ita enim ſequitur reliquus grex.

Ecce agnus dei) Eſt Ioannis primo.

& * in Apocalypſi mentio. Hæc quid aliud clamitant, niſi mortales omneis ſtultos eſſe, * etiam pios? ipſum quoque Chriſtum, quo ſtulticiæ mortalium ſubveniret, cum eſſet * ſapientia patris, tamen quodammodo * ſtultum eſſe factum, cum hominis aſſumpta natura, * habitu inventus eſt ut homo? quemadmodum * & peccatum

In Apocalypſi) Capitibus 5. 6. & 7.

Etiam pios) Nam pii & vere Chriſtiani, dum divitias, voluptates, gloriam, formam, ſanitatem, & alia id genus bona, quæ hujus mundi ſapientes tantum non odorant, contemnunt, & ut Chriſtum lucrifaciant, tanquam ſtercora reputant, dumque contemplatione, inediis, & perſequutione ſaginantur, ſtulti hujus mundi ſapientibus habentur.

Sapientia patris) Paulus prima ad Corinth. 1. vocat Chriſtum dei virtutem & dei ſapientiam.

Stultum eſſe factum) Non quod in Chriſto ſit ulla ſtulticia, ſed quod hominem aſſumpſit, & humana natura, quantumvis ſapit, ad deum collata, ſtulta eſt, ſicut omnis hominis juſtitia ad deum comparata, injuſtitia eſt.

Habitu inventus eſt ut homo) Ad Philip. 2.

Et peccatum factus eſt) Sic Paulus ait

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

tum factus eſt, ut peccatis mederetur. Neque alia ratione mederi voluit, * quam per ſtulticiam crucis, per apoſtolos idiotas ac pingues. Quibus ſedulo ſtulticiam præcipit, a ſapientia deterrens: cum eos * ad puerorum, liliorum, ſinapis, & paſſerculorum exemplum provocat, rerum ſtupidarum ac ſenſu carentium, ſoloque naturæ ductu, nulla arte, nulla ſollicitudine, vitam agentium: * præterea cum vetat eſſe ſollicitos

ait 2 ad Corinth. 5. Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos eſſemus juſtitia in ipſo.

Quam per ſtulticiam crucis) Sic Paulus prima ad Corinthios primo: Nam quia in dei ſapientia non cognovit mundus per ſapientiam deum, placuit deo, per ſtulticiam prædicationis, ſalvos facere credentes.

Ad puerorum) De pueris habetur Matthæi decimooctavo, ubi veritas dicit, Amen dico vobis, niſi converſi fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Et Lucæ 18: Quicunque non acceperit regnum dei ſicut puer, non intrabit in illud. De liliis, Matth. 6. De ſinapi, Matth. & Lucæ 17. De paſſerculis ſive volucribus cœli, Matth. 6.

Præterea cum vetat eſſe) Eſt Lucæ 12:

citos qua eſſent apud præſides oratione uſuri: * cumque interdicit, ne ſcrutentur tempora vel momenta temporum: videlicet, ne quid fiderent ſuæ prudentiæ, ſed totis animis ex ipſo penderent. Eodem pertinet, quod deus ille orbis architectus interminatur, *ne quid de arbore ſcientiæ deguſtarent; perinde quaſi ſcientia felicitatis ſit venenum. Quanquam Paulus aperte ſcientiam, veluti inflantem & perniciosam * improbat. Quem divus Bernardus, opinor, ſequu-

12: Cum autem inducent vos in ſynagogas, & ad magiſtratus & poteſtates, nolite ſolliciti eſſe, qualiter aut quid reſpondeatis aut dicatis. Spiritus enim ſanctus docebit vos in ipſa hora.

Cumque interdicit) Act. 1. Non eſt veſtrum, noſſe.

Ne quid de arbore ſcientiæ) Eſt Geneſ. ſecundo, ubi deus ad ipſum πρωτόπλαστον dicit: מכל עץ הגן אכל תאכל : ומעץ הרעת טוב ורע לא תאכל ממנו : id eſt: ab omni arbore paradiſi comedes, & ab arbore ſcientiæ boni & mali non comedes ab ea.

Improbat) Cum ait prima ad Corinth. 8: ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δ' ἀγάπη οἰκοδομεῖ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ſequutus, montem eum in quo lucifer ſedem ſtatuerat, ſcientiæ montem interpretatur. Fortaſſe nec illud omittendum videatur argumentum, gratioſam eſſe apud ſuperos ſtulticiam, quod huic ſoli datur erratorum venia. ſapienti non ignoſcitur: unde qui veniam orant, etiam ſi prudentes peccaverint, tamen ſtulticiæ prætextu patrocinioque utuntur. Nam ſic Aaron ſororis pœnam deprecatur in Numerorum, ſi ſatis commemini, libris: * Obſecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum quod ſtulte commiſimus. Sic & Saul apud David culpam deprecatur: *Apparet enim, inquiẽs, quod ſtulte egerim. Rurſum ipſe David ita blanditur Domino: * Sed precor Domine, ut transferas iniquitatem ſervi tui, quia ſtulte egimus. perinde quaſi non impetraturus veniam, niſi ſtulticiam & inſcitiam obtenderet. Sed illud acrius urget, quod Chriſtus in cruce, cum

κοδομεῖ. id eſt: Scientia inflat, charitas autem ædificat.

Obſecro domine) Eſt Num. 12.

Apparet enim quod) Eſt 1. Reg. ca. 26.

Sed precor Domine) Eſt 2. Reg. cap. 24.

cum oraret pro ſuis inimicis, * Pater ignoſce illis; non aliam prætexuit excuſationem, quam imprudentiæ: quia neſciunt, inquit, quid faciunt. Ad eundem modum Paulus ſcribens ad Timotheum: * Sed ideo miſericordiam dei conſecutus ſum, quia ignorans feci, in incredulitate. Quid eſt, ignorans feci, niſi, per ſtulticiam feci, non maliciam? Quid eſt, ideo miſericordiam conſecutus ſum, niſi, non conſecuturus, ni ſtulticiæ patrocinio commendatus? Pro nobis facit & myſticus ille Pſalmographus, qui ſuo loco non veniebat in mentem: * Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris. Audiſtis quæ duo prætexat, nimirum ætatem, cui ſemper comes eſſe ſoleo, & ignorantias, idque numero multitudinis, ut ingentem ſtulticiæ vim intelligeremus. Ac ne quæ ſunt infinita perſequar, utque ſum-

Pater ignoſce illis) Eſt Lucæ 24.

Sed ideo) Eſt ad Tim. primæ capite 1.

Delicta juventutis) Eſt Pſalmo vigeſimoquarto. Et decore Moriæ affinxit oblivionem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

quo minus ea quæ vere ſunt, contemplari fruique poſſit: * proinde philoſophiam definit eſſe mortis meditationem, quod ea mentem à rebus viſibilibus ac corporeis abducat; quod idem utique mors facit. Itaque quamdiu animus corporis organis probe utitur, tam diu ſanus appellatur: Verum ubi, ruptis jam vinculis, conatur in libertatem aſſerere ſeſe, quaſique fugam ex eo carcere meditatur, tum inſaniam vocant. Id ſi forte contingit morbo vitioque organorum, prorſus omnium conſenſu inſania eſt. Et tamen hoc quoque genus hominum videmus futura prædicere, ſcire linguas, ac literas, quas ante nunquam didicerant, & omnino divinum quiddam præ ſe ſe ferre. Neque dubium eſt id inde accidere, quod mens à conta-

Proinde philoſophiam) Sic ait in Phædone: Κινδυνεύουσι γὰρ ὅσοι τυγχάνουσιν ὀρθῶς ἁπτόμενοι φιλοσοφίας, λεληθέναι τοὺς ἄλλους, ὅτι οὐδὲν ἄλλο αὐτοὶ ὑποτιθέουσιν, ἢ ἀποθνήσκειν τε καὶ τεθνάναι. id eſt: Quicunque recte philoſophiam attigerunt, videntur latuiſſe cæteros homines, quod nihil aliud ipſi ſtuderent quam emori, eoſque mortuos eſſe.

contagio corporis paulo liberior, incipit nativam ſui vim exerere. * Idem arbitror eſſe in cauſa, cur laborantibus vicina morte ſimile quiddam ſolet accidere, ut tanquam afflati prodigioſa quædam loquantur. Rurſum ſi id eveniat ſtudio pietatis, fortaſſe non eſt idem inſaniæ genus, ſed tamen adeo confine, ut magna pars hominum meram inſaniam eſſe judicet, præſertim cum pauculi homunciones ab univerſo mortalium cœtu tota vita diſſentiant. Itaque ſolet iis uſu venire, quod * juxta Platonicum figmentum opinor accidere

Idem arbitror eſſe in cauſa) Socrates in Apologia ſua, cum jam damnatus eſſet moriturusque, ſic ad Athenienſes, qui eum damnaverant, ait: τὸ ᾗ δὴ μετὰ τοῦτο ἐπιθυμῶ ὑμῖν χρησμωδῆσαι, ὦ καταψηφισόμενοί μου. καὶ εἰμὶ ἤδη ἐνταῦθα, ἐν ᾧ μάλιστ' ἄνθρωποι χρησμωδοῦσιν, ὅταν μέλλωσιν ἀποθανεῖσθαι. id eſt: Poſt hæc autem deſidero vobis, qui me condemnaſtis, divinare. etenim jam illic ſum, ubi maxime divinant, quando videlicet mori debent.

Iuxta Platonicum figmentum) De ſpecu Platonico, quem ipſe finxit ſeptimo de Reip. libro, in quo vulgus ſedens miratur umbras pro veris rebus, diximus ſupra.

dere iis qui in ſpecu vincti rerum umbras mirantur, & * fugitivo illi, qui reverſus in antrum, veras res vidiſſe ſe prædicat, illos longe falli, qui præter miſeras umbras nihil aliud eſſe credant. Etenim ſapiens hic commiſeratur ac deplorat illorum inſaniam, qui tanto errore teneantur; illi viciſſim illum veluti delirantem rident, atque ejiciunt. Itidem vulgus hominum ea quæ maxime corporea ſunt, maxime miratur, eaque prope ſola putat eſſe. Contra pii, quo quicque propius

* *Fugitivo illi*) Plato poſtquam de-cripſit illud ſpecus, dicit: Quod ſi unus llorum ſordentium in ſpecu per aſpera axa atque ardua ſurſum traheretur, videretque apud ſuperos ſolem & alias res eras, ſicque poſtea ad priſtinum ſpecum everteretur, putaret haud dubie illos, ui apud eos, qui in ſpecu ſedent, in ummo honore eſſent, miſerrimos eſſe. d hæc dicit, illum reverſum jam in ſpeum nihil viſurum, propterea quod reente ex clariſſimo ſole in profundiſſinas tenebras veniret; & idcirco cum nil umbrarum videret, omnibus in ſpe-u ſedẽtibus riſui fore, exploſumque iri, mulatque de rebus veris diſputare inciperet, tanquam ſtultum, & apud ſuperos corruptum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

propius accedit ad corpus, hoc magis negligunt, totique ad inviſibilium rerum contemplationem rapiuntur. * Nam iſti primas partes tribuunt divitiis, proximas corporis commodis, poſtremas animo relinquunt: quem tamen plerique nec eſſe credunt, quia non cernatur oculis. E diverſo illi primum in ipſum deum, rerum omnium ſimpliciſſimum, toti nituntur: ſecundum hunc & tamen in hoc, quod ad illum quam proxime accedit, nempe animum: corporis curam

Nam iſti primas) Philoſophi cum tria poſuiſſent bona, corporis videlicet, externa, & animi: animi bona præ cæteris multo præſtare dixerunt. Vnde Ariſtoteles primo moralium Nicomacheorum: Νενεμημένων δὲ τῶν ἀγαθῶν τριχῇ, καὶ τῶν μὲν ἐκτὸς λεγομένων, τῶν δὲ περὶ ψυχὴν καὶ σῶμα, τὰ περὶ ψυχὴν κυριώτατα λεγόμενα. id eſt: Diviſis autem trifariam bonis, cumque hæc externa dicimus, hæc autem animæ & corporis bona, ea quæ circa animam ſunt, propriiſſima dicimus. At vulgus hunc ordinem invertens, externa prima, animæ infima ducit. Pius vero prima facit divina, ſecundum locum tribuit animi bonis, ultimum corporis & externis; ſi tamen illa putet inter bona habenda, quibus, ut Cicero dicit, peſſimi quique maxime abundant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

curam negligunt, pecunias ceu putamina prorſus aſpernantur ac fugitant. Aut ſi quid hujuſmodi rerum tractare coguntur, gravatim ac faſtidienter id faciunt: habent tanquam * non habentes, poſſident tanquam non poſſidentes. Sunt & in ſingulis rebus gradus multum inter iſtos diverſi. Principio ſenſus tametſi omnes cum corpore cognationem habent, tamen * quidam ſunt ex his craſſiores, ut tactus, auditus, viſus, olfactus, guſtus. Quidam magis à corpore ſemoti, veluti memoria, intellectus, voluntas. Igitur ubi ſe intenderit animus, ibi valet. Pii quoniam omnis animi vis ad ea contendit, quæ ſunt à craſſioribus ſenſibus alieniſſima, in his velut obbruteſcunt, atque obſtupeſcunt. Contra

Non habentes) Sic Paulus ait, 1 ad Corinth. 7: Tempus breve eſt, reliquum eſt, ut qui habent uxores, ſint tanquam non habentes, & qui flent, tanquam non flentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes, & qui emunt, tanquam non poſſidentes, & qui utuntur hoc mũdo, tanquam non utantur.

Quidam ſunt ex his) De his vide in libris de anima.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Contra, vulgus in his plurimum valet, in illis quam minimum. * Inde eſt, quod audimus nonnullis divinis viris accidiſſe, ut oleum vini loco biberint. Rurſum in affectibus animi quidam plus habẽt cum pingui corpore commercii, veluti libido, cibi ſomnique appetentia, iracundia, ſuperbia, invidia. cum his irreconciliabile bellum piis; contra, vulgus ſine his vitam eſſe non putat. Deinde ſunt quidam affectus medii, quaſique naturales, ut amor patriæ, charitas in liberos, in parentes, in amicos: His vulgus nonnihil tribuit; At illi hos quoque

Inde eſt quod) Hoc accidit divo Bernardo. Nam cum quodam tempore intentiſſime in divinis ſcripturis, ut ei mos erat, meditaretur, ſitiensque cantharum plenum olei, forte fortuna aſtantem, vidiſſet; ex eo bibit, non ſentiens oleum eſſe. Deinde cum quidam frater eum acceſſiſſet, rogaſſetque, cur nam os (nam adhuc nonnihil olei ori mentoque adhæſit) oleo oblitum haberet, illeque cum jam diu admiratus eſſet, unde nam oleo inquinatus eſſet, tandem in mentem venit, quod ex cantharo bibiſſet. Itaque cum cantharum inſpexiſſet, vidit eum plenum eſſe non vini, ut putarat, ſed olei.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

que ſtudent ex animo revellere, niſi quatenus * ad ſummam illam animi partem aſſurgunt, ut jam parentem ament, non tanquam parentem, (quid enim ille genuit, niſi corpus? quanquam hoc ipſum deo parenti debetur,) ſed tanquam virum bonum, & in quo luceat imago ſummæ illius mentis, quã unam ſummum bonum vocant, & extra quam nihil nec amandum, nec expetendum eſſe prædicant. Hac eadem regula reliqua item omnia vitæ officia metiuntur, ut ubique id quod viſibile eſt, ſi non eſt omnino contemnendum, tamen longe minoris faciant, quam ea quæ videri nequeunt. Ajunt autem, & in ſacramentis atque ipſis pietatis officiis corpus & ſpiritum inveniri. Velut in jejunio non magni ducũt,

ſi quis

Ad ſummam illam animi partem) Hoc eſt, ſpiritum. Nam Paulus & hujus interpres Origenes tres hominis ponunt partes: Summam, qua deo divinisque virtutibus adhæremus; hancque ſpiritum vocant: Mediam, quæ ea, quæ ἀδιάφορα vocant, amplexatur; hancque animam vocant: Tertiam brutam, illam quæ voluptates & totam vitiorum ſentinam admittit; quam carnem vocant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ſi quis tantum à carnibus cœnaque abſtineat; (id quod vulgus abſolutum eſſe jejunium exiſtimat;) niſi ſimul & affectibus aliquid adimat; ut minus permittat iræ quam ſoleat; minus ſuperbiæ; utque ceu minus jam onuſtus mole corporea, ſpiritus ad cœleſtium bonorum guſtum fruitionemque enitatur. Similiter & in Synaxi, tametſi non eſt aſpernandum, inquiunt, quod cæremoniis geritur, tamen id per ſe, aut parum eſt conducibile, aut etiam pernicioſum, niſi id quod eſt ſpiritale acceſſerit, nempe hoc quod ſignis illis viſibilibus repræſentatur. Repræſentatur autem mors Chriſti, quam domitis, extinctis, quaſique ſepultis corporis affectibus, exprimere mortales oportet, ut in novitatem vitæ reſurgant, utque unum cum illo, unum item inter ſeſe fieri queant. Hæc igitur agit, hæc meditatur ille pius. Contra, vulgus ſacrificium nihil aliud eſſe credit, quam adeſſe altaribus, idque proxime, audire vocum ſtrepitum, aliaſque id genus cæremoniolas ſpectare. Nec in his tantum, quæ duntaxat exempli gratia propoſuimus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

mus, ſed ſimpliciter in omni vita, refugit pius ab his quæ corpori cognata ſunt; ad æterna, ad inviſibilia, ad ſpiritalia rapitur. Proinde cum ſumma ſit inter hos & illos omnibus de rebus diſſenſio, fit ut utrique alteris inſanire videantur. Quanquam id vocabuli rectius in pios competit, quam in vulgus, * mea quidem ſententia. Quod quidem magis perſpicuum fiet, ſi, quēadmodum pollicita ſum, paucis demonſtraro, ſummum illud præmium * nihil aliud eſſe quam inſaniam quandam. Primum igitur exiſtimate, Platonem tale quiddam jam tum ſomniaſſe, cum amantium furo-

Mea quidem ſententia) Feſtiviter adjecit, mea quidem ſententia, quaſi diceret, ſtultorum judicio. Nam mea, ad Stulticiæ perſonam refertur.

Nihil aliud eſſe) Raptum & Ecſtaſim, inſaniam vocat, non ſimpliciter, ne de vulgari inſania intelligamus, ſed quodam modo: & idcirco addidit, quandam, ne quis, ut ſunt moroſi & φιλολοίδοροι quidam, anſam arriperet calumniandi. Candidi lectoris eſt, non voculam aliquam aucupari quam calumnietur, ſed rem ipſam expendere. Quod ſi quis faciat, quid his rebus ſanctius dici potuit, aut magis pium?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

furorem omnium feliciſſimum eſſe ſcriberet. Etenim qui vehementer amat, jam non in ſe vivit, ſed in eo quod amat; quoque longius à ſeipſo digreditur, & in illud demigrat, hoc magis ac magis gaudet. Atque cum animus à corpore peregrinari meditatur, neque probe ſuis utitur organis, iſtud haud dubie furorem recte dixeris. Alioqui quid ſibi vult, quod vulgo etiam dicũt: Non eſt apud ſe: &, Ad te redi: &, Sibi redditus eſt? Porro quo amor eſt abſolutior, hoc furor eſt major ac felicior. Ergo quæ nam futura eſt illa cœlitum vita, ad quam piæ mentes tanto ſtudio ſuſpirãt? Nempe ſpiritus abſorbebit corpus, utpote victor ac fortior. Idque hoc faciet facilius, partim quod jam olim in vita corpus ad hujuſmodi transformationem repurgarit, atque extenuarit. Deinde ſpiritus à mente illa ſumma mire abſorbebitur, quippe infinitis partibus potentiore. Ita ut jam totus homo extra ſe futurus ſit, nec alia ratione felix futurus, niſi quod extra ſeſe poſitus, patietur quiddam ineffabile à ſummo illo bono, omnia in ſe rapiente. Iam hæc felicitas quan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

quanquam tum demum perfecta contingit, cum animi receptis priſtinis corporibus immortalitate donabuntur: tamen quoniam piorum vita nihil aliud, quam illius vitæ meditatio, ac velut umbra quædam, fit ut præmii quoque illius aliquando guſtum aut odorem aliquem ſentiant. Id tametſi minutiſſima quædam ſtillula eſt ad fontem illum æternæ felicitatis, tamen longe ſuperat univerſas corporis voluptates, etiam ſi omnes omnium mortalium deliciæ in unum conferantur. Vſque adeo præſtant ſpiritualia corporalibus, inviſibilia viſibilibus. Hoc nimirum eſt quod pollicetur Propheta: Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparavit deus diligentibus ſe. Atque hæc eſt Mariæ pars, quæ non aufertur commutatione vitæ, ſed perficitur. Hoc igitur quibus ſentire licuit, (contingit autem perpaucis,) ii patiuntur quiddam dementiæ ſimillimum, loquuntur quædam non ſatis cohærentia, nec humano more, ſed dant ſine mente ſonum, deinde ſubinde totam oris ſpeciem vertunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

* Nunc alacres, nunc dejecti, nunc lachrymant, nunc rident, nunc ſuſpirant; in ſumma, vere toti extra ſe ſunt. Mox ubi ad ſeſe redierint, negant ſe ſcire ubi fuerint, utrum in corpore, an extra corpus, an dormientes: quid audierint, quid viderint, quid dixerint, quid fecerint, non meminerunt, niſi tanquam per nebulam, ac ſomnium: tantum hoc ſciunt, ſe feliciſſimos fuiſſe, dum ita deſiperent. Itaque plorant ſeſe reſipuiſſe, nihil omnium malint, quam hoc inſaniæ genus perpetuo inſanire. Atque hæc eſt futuræ felicitatis tenuis quædam deguſtatiuncula. Verum ego jamdudum * oblita mei * ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα

Nunc alacres, nunc dejecti) Hunc locum melius intelliget, qui legerit commentarios Origenis in Cantica Canticorum, quomodo ſponſa, nunc ſubducente ſe ſponſo, nunc exhibente, & ſui copiam faciente, varie afficitur. Item in vita ſanctæ Elizabethæ nonnihil habes, quod ad hunc faciat locum.

Oblita mei) Quod non cōveniat, Stulticiam de rebus tam arcanis loqui. Facit autem idem in fine diſputationis, quod initio fecerat, ſentiens, rem alioqui prima fronte duriuſculam videri poſſe.

Ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶ) Id eſt, ultra limites

σκαμμένα πηδῶ. Quanquam ſi quid etulantius aut loquacius à me dictum videbitur, cogitate,* & Stulticiam & mulierem dixiſſe. Sed nterim tamen memineritis illius ïræcanici proverbii, * πολλάκι τοι κὴ μωρὸς ἀνὴρ κατακαίριον εἶπεν. niſi forє putatis hoc * ad mulieres nihil ttinere. * Video vos epilogum expe-

imites ſalio. Proverbium eſt in eos, qui igrediuntur a re propoſita, quod locus n quo curſu aut diſco exercebantur, cerís limitibus circumſcriberetur, quemdmodum & hodie in luſu pilæ, extra quos qui certaret, nihil ageret.

Et Stulticiam & mulierem) Duplii nomine danda venia: & quod mulier it, cum ipſi ſexui peculiaris ſit loquaitas; & Stulticia, cui quidvis ſolet conedi.

Πολλάκι τοι καὶ μωρὸς ἀνὴρ κατακαίριον ἶπεν) Verſus hexameter citatus apud Aulum Gellium, ſed aliquanto ſecus. Verum ad hunc modum ex antiquis voluminibus reſtituit Eraſmus in Chiliadibus ſuis. Senſus eſt: Sæpe ſane & ſtulus vir opportune dixit. Innuit autem, quanquam Stulticia dixerit hæc, haud tamen ob id negligenda; quod a ſtultis quoque nonnunquam dicatur ad rem pertinens.

Ad mulieres nihil) Quia Græcus verſus habet, ſtultus vir.

Video vos) Apte prætexit oblivionem

expectare. ſed nimium deſipitis, ſiquidem arbitramini me quid dixerim etiamnum meminiſſe, cum tantam * verborum farraginem effuderim. * Vetus illud, Μισῶ μνάμονα συμπόταν. Novum hoc, Μισῶ μνάμονα ἀκροατήν. Quare * valete, plaudite,

nem in epilogo, qui conſtat repetitione eorum quæ dicta ſunt, quod niſi a memore fieri nequit.

Verborum farragine) Alluſit ad illud Iuven. Noſtri eſt farrago libelli. Eſt enim farrago ſacrificii genus ex variis confectum leguminibus.

Vetus illud, Μισῶ μνάμονα συμπόταν) Id eſt: Odi memorem compotatorem. Eſt apud Marcialē: & refertur apud Plutarchum in quæſtionibus convivialibus. Explicatur accuratius in Chiliad. Eraſmi.

Novum hoc) Nam illud vetus. hoc Moriæ novum. Tacite alluſit ad ſtultos auditores, qui è concionibus nihil ſecum referunt domum. adeo ut ſæpenumero audias eos dicentes: Quam belle concionatus eſt! ac mox rogati, quid dictum ſit, nihil habent quod afferant.

Valete, plaudite) His verbis utebatur recitator fabulæ, diſceſſurus è proſcenio. De ſuo addidit, vivite, bibite. Et vivere, proprie eſt, genialiter vivere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

plaudite, vivite, bibite, Moriæ celeberrimi * myſtæ. Τέλος.

Myſtæ) Sunt, qui dei cujuſpiam ſacris ſunt initiati.

COMMENTARII LISTRIANI FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ERASMVS ROT

MARTINO DORPIO

Theologo eximio S. D.

NON fuit reddita nobi[s]
epiſtola tua; ſed tame[n]
exemplar, haud ſcio qu[o]
modo exceptum, amicu[s]
quidam exhibuit Ant[-]
verpiæ. Deploras Mo[-]
riam parum feliciter æ[-]
ditam, ſtudium in reſtituendo Hierony[-]
mo noſtrum magnopere comprobas: ab
æditione novi teſtamenti deterres. Qui[-]
bus literis tuis, mi Dorpi, tantum abeſ[t]
ut quicquam fuerim offenſus, ut poſtha[c]
mihi cœperis eſſe multo charior, cum
ſemper fueris chariſſimus: adeo ſynce[-]
re conſulis, mones amice, objurga[s]
amanter. Habet nimirum hoc Chriſtia-
na charitas, ut etiam cum ſævit maxi-
me, tamen genuinæ ſuæ dulcedinis gu-
ſtum obtineat. Multæ mihi cotidie red-
duntur ab eruditis viris literæ, quæ me
decus Germaniæ, quæ ſolem, quæ lu-
nam faciunt, & ſplendidiſſimis tituli[s]
onerant verius quam ornant. Harum,
emoriar, ſi ulla unquam me perinde de-
lectavit, ut illa Dorpii mei jurgatrix
epiſtola. Vere dictum eſt à Paulo, cha-
ritatem non peccare: ſive quid adulatur,
ſtudet prodeſſe, ſive ſtomachatur, non
aliud agit. Atque utinam liceret per
ocium ad tuas literas reſcribere, quo

tanto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

tanto amcio ſatisfaciam. Vehementer enim cupio, quicquid ago, te approbante fieri, cujus ingenio pæne cœleſti, cujus eruditioni ſingulari, cujus judicio longe acerrimo tantum tribuo, ut malim unius Dorpii, quam mille cæterorum calculis approbari. Verum adhuc à navigatione nauſeabundus, & mox equitatione feſſus: ad hæc, in componendis ſarcinulis occupatus: ſatius eſſe duxi, quomodocumq; reſpondere, quam amicum in iſta relinquere opinione, ſive hanc ex teipſo conceperis, ſive inſtillaverint alii, qui te ad eam epiſtolam ſcribendam ſubornarunt, quo ſub aliena perſona ſuam agerent fabulam. Primum igitur, ut ingenue dicam, æditæ Moriæ propemodum me pœnitet. Is libellus nonnihil mihi peperit gloriæ, vel ſi mavis, famæ. At ego nihil moror gloriam cum invidia conjunctam. Quanquam, o ſuperi, quid eſt hoc totum, quod vulgo gloriam vocant, niſi nomen inaniſſimum ex gentilitate relictũ? Quod genus non pauca reſederunt apud Chriſtianos, dum immortalitatem appellant famam poſteris relictam, & virtutum qualiumcunque ſtudium. In omnibus ædendis libris hic unicus ſemper mihi fuit ſcopus, ut mea induſtria aliquam adferrem utilitatem. Id ſi minus aſſequi poſſem, certe ne quam adferrem noxam. Proinde cum magnos etiam viros videamus literis ſuis abuſos ad affectus ſuos digerendos, dum alius cantat ineptos amores ſuos, alius adulatur iis quos captat, alius injuria

laceſſitus ſtylo referit, alius ipſe ſui tibicen eſt, & in efferendis propriis laudibus quemvis Thraſonē, quemvis Pyrgopolinicen ſuperat: ego tamen quamvis ingenio tenui, & perquam exigua doctrina præditus, tamen huc ſemper ſpectavi, ut, ſi poſſem, prodeſſem: ſin minus, ne quem læderem. Homerus ſuum in Therſiten odium moleſta carminis hypotypoſi ultus eſt. Plato quam multos nominatim perſtrinxit ſuis dialogis? Cui pepercit Ariſtoteles, qui nec Platoni pepercit, nec Socrati? Habuit ſuum Demoſthenes Æſchinem, in quem ſtylo debaccharetur. Habuit ſuum Cicero Piſonem, habuit Vatinium, Habuit Saluſtium, habuit Antoniū. Quam multos nominatim & ridet & carpit Seneca? Quod ſi recentiores expendas, & Petrarchæ in medicum quendam, & Laurentio in Pogium, & Politiano in Scalam ſtylus teli vice fuit. Quem ex omnibus mihi dabis tam modeſtum, qui non amarulentius in aliquem ſcripſerit? Ipſe Hieronymus, vir tam pius & gravis, aliquoties non ſibi temperat, quin in Vigilantium incandeſcat acrius, in Iovinianum inſultet immoderatius, in Rufinum amarulentius invehatur. Semper hic eruditis mos fuit, quicquid dolet aut delectat, chartis ceu fidis ſodalibus committere, in harum ſinum omnes pectoris æſtuse ffundere. Immo deprehendas quoſdam, non alio conſilio libros ſcribendos ſuſcipere, quam ut in his obiter animi ſui motus infulciant, atque hac ratione tranſmittant in poſteros.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ros. At ego in tot jam æditis volumini-
bus, cum tam multos candidiſſime lau-
darim, quæſo, cujus unquam denigravi
famam? cui vel leviſſimam aſperſi la-
bem? Quam gentem, quem ordinem,
quem hominem nominatim taxavi? Quid
ſi ſcias, mi Dorpi, quoties ad id facien-
dum fuerim nulli tolerandis contume-
liis provocatus? Semper tamen vici do-
lorem animi mei, magisque rationem
habui, quid poſteritas eſſet judicatura
de nobis, quam quid illorum mereretur
improbitas. Si res ipſa perinde fuiſſet
nota cæteris, ut erat mihi, nemo me
mordacem judicaſſet, ſed æquum, ſed
modeſtum etiam, ac moderatum. Sed
ita mecum cogitabam, Quid aliis cum
noſtris privatis affectibus? aut, Qui noſtra
hæc nota poterunt eſſe vel procul diſſi-
tis, vel poſteris? Ego non quod illis, ſed
quod me dignum eſt, fecero. Præterea
nullus eſt tam inimicus, quem non op-
tem, ſi fieri poſſit, in amicum redire.
Cur ei rei præcludam viam? Cur hic
ſcribam in hoſtem, quod aliquando fru-
ſtra nolim ſcriptum in amicum? Cur
notabo carbone, cui ſuum candorem,
etiamſi promereatur, non poſſim reſti-
tuere? Malo in hanc peccare partem, ut
vel parum meritos prædicem, quam ut
meritos vituperem. Nam ſi quem falſo
laudaris, candori tribuitur: ſin quan-
tumlibet etiam ignominia dignum ſuis
pinxeris coloribus, non illius factis, ſed
tuo morbo aſcribitur. Vt ne dicam in-
terim, quod, ut ex injuriis, mutua talio-
ne reciprocantibus, ingens bellum ali-

quoties exoritur, ſic ex maledictis viciſſim ultro citroque regeſtis periculoſiſſimum incendium non raro naſcitur. Et ut parum Chriſtianum eſt, injuriam injuria penſare, ita parum generoſi pectoris eſt, dolorem ſuum fœminarum exemplo conviciis ulciſci. Hujuſmodi rationibus ipſe mihi perſuaſi, ut ſemper innoxias & incruentas haberem literas, nec eas ullius mali nomine contaminarem. Nec aliud omnino ſpectavimus in Moria, quam quod in cæteris lucubrationibus, tametſi via diverſa. In Enchiridio ſimpliciter Chriſtianæ vitæ formam tradidimus. In libello de Principis inſtitutione palam admonemus, quibus rebus principem oporteat eſſe inſtructum. In Panegyrico, ſub laudis prætextu, hoc ipſum tamen agimus oblique, quod illic egimus aperta fronte. Nec aliud agitur in Moria ſub ſpecie luſus, quam actum eſt in Enchiridio. Admonere voluimus, non mordere: prodeſſe, non lædere: conſulere moribus hominum, non officere. Plato philoſophus tam gravis largiores in compotationibus invitatiunculas approbat, quod arbitretur, quædam vitia per hilaritatem vini poſſe diſcuti, quæ ſeveritate corrigi nõ poſſent. Et Flaccus exiſtimat jocoſam quoque admonitionem non minus atque ſeriam conducere. Ridentem, inquit, dicere verum, Quid vetat? Neque non perſpectum eſt hoc ſapientiſſimis olim viris, qui ſaluberrima vitæpræcepta ridendis ac puerilibus in ſpeciem apologis proponere maluerunt, quod per ſe

ſub-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ſubauſtera veritas, voluptatis illecebra commendata, facilius penetrat in animos mortalium. Nimirum hoc eſt illud mel, quod apud Lucretium medici pueris medentes abſinthii poculo prælinũt. Nec in alium uſum veteres illi principes hoc morionum genus in aulas ſuas induxerunt, quam ut horum libertate leviora quædam vitia citra ullius offenſam & aperirentur, & emendarentur. Fortaſſe Chriſtum in hoc album vocare non conveniat: verum ſi licet cœleſtia cum humanis ullo modo conferre, nonne hujus parabolæ confine quiddam habent cum veterum apologis? Et jucundius illabitur, & acrius inſidit in animos Euangelica veritas, hujuſmodi lenociniis commendata, quam ſi nuda produceretur. Id quod in opere De doctrina Chriſtiana divus Auguſtinus copioſe perſequitur. Videbam quam eſſet mortalium vulgus ſtultiſſimis opinionibus corruptum, idque in ſingulis vitæ inſtitutis; & remedii votum erat verius quam ſpes. Proinde videbar mihi reperiſſe rationem, ut delicatis animis hac arte tanquam obreperem, & cum voluptate quoque mederer. Et ſæpenumero conſpexeram, feſtivum hoc & jocoſum admonendi genus multis feliciſſime cedere. Quod ſi reſpondebis, perſonam, quam induxi, leviorem eſſe quam ut ſub illius prætextu de rebus ſeriis diſputetur, hanc culpam fortaſſis agnoſcam. Inepti reprehenſionem non admodum deprecor, amarulenti deprecor: quanquam & illud probe tueri poſſem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ſi non alia ratione, certe tot graviſſimorum hominum exemplo, quos in ipſius libelli præfatiuncula recenſui. Quid autem facerem? Diverſabar id temporis apud Morum meum, ex Italia reverſus, ac renum dolor compluſculos dies domi continebat, & mea bibliotheca nondum fuerat advecta, tum ſi maxime fuiſſet, non ſinebat morbus quicquam in gravioribus ſtudiis acrius agitare. Cœpi per ocium Morias encomium ludere, nec in hoc ſane ut æderem, ſed ut morbi moleſtiam hoc velut avocamento levarem. Operis incœpti guſtum amiculis aliquot exhibui, quo jucundior eſſet riſus cum pluribus communis. Quibus cum vehementer placuiſſet, inſtiterunt uti pergerem: obſecutus ſum, & in hoc negocii ſeptem plus minus dies impendi: qui ſane ſumptus mihi pro argumenti pondere nimius etiam videbatur. Deinde quorum inſtinctu ſcripſeram, corundem opera deportatus in Galliam libellus, formulis excuſus eſt, ſed ab exemplo non ſolum mendoſo, verumetiam mutilo. Porro quam diſplicuerit, vel illud ſatis eſt argumenti, quod intra pauculos menſes plus ſepties fuerit typis ſtanneis propagatus, idque diverſis in locis. Demirabar ipſe, quid ibi cuiquam placeret. Hanc, mi Dorpi, ſi ineptiam vocas, habes reum confitentem, aut certe non reclamantem. Ad hunc modum & per ocium, & amiculis obſecundans ineptivi, idque ſemel duntaxat in vita. Quis autem omnibus horis ſapit? At ipſe fateris cæteras lucubra-

tiones

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

tiones meas ejuſmodi eſſe, ut juxta piis atque eruditis omnibus magnopere probentur. Qui ſunt iſti tam rigidi cenſores, vel potius Areopagitæ, qui homini vel unam ineptiæ culpam nolint condonare? Quæ tam inſignis moroſitas, ut unico ridiculo offenſi libello, tot vigiliarum ſuperiorum gratia repente ſcriptorem ſpolient? Quot ineptias aliorum proferre poſſem, hac multis partibus ineptiores, etiam in magnis Theologis, dum rixoſas & frigidiſſimas quæſtiones commenti, de nugaciſſimis nugis perinde ac pro focis & aris inter ſe digladiantur? Atque iſti tam ridiculas fabulas, & vel ipſis Atellanis ineptiores, citra perſonam agunt. Ego certe verecundius; qui cum ineptior eſſe vellem, Stulticiæ perſonam obtexui: & quemadmodum apud Platonem Socrates obtecta facie laudes amoris recitat, ita ipſe fabulam hanc perſonatus egi. Scribis, ab iſtis ipſis, quibus argumentum diſplicet, & ingenium, & eruditionem, & eloquentiam probari, verum eoſdem oſtendi nimis libera mordacitate. At iſti reprehenſores plus etiam tribuunt mihi quam velim. quanquam nihil moror hanc laudem, præſertim ab his profectam, quibus ego nec ingenium eſſe puto, nec eruditionem, nec eloquentiam. quibus ſi pollerent, mi Dorpi, crede mihi, non tantopere jocis offenderentur, ſalutaribus magis quam ingenioſis aut eruditis. Obſecro te per Muſas, quos tandem oculos, quas aures, quod palatum adferunt iſti quos offendit in eo

libello mordacitas? Primum quæ poteſt illic eſſe mordacitas, ubi nullius omnino nomen perſtringitur præterquã meum? Cur non venit in mentem, quod toties inculcat Hieronymus, ubi generalis eſt de vitiis diſputatio, ibi nullius eſſe perſonæ injuriam? Quod ſi quisquam offenditur, non habet quod expoſtulet cum eo qui ſcripſit, ipſe ſi volet ſecum agat injuriarum, utpote ſui proditor, qui declararit hoc ad ſe proprie pertinere, quod ita dictum eſt de omnibus, ut de nemine ſit dictum, niſi ſi quis volens ſibi vendicet. An non vides me toto opere ſic à nominibus hominum temperaſſe, ut nec gentem ullam acrius taxare voluerim? Etenim ubi cuique nationi peculiarem philautiam recenſeo, Hiſpanis aſſcribo militiæ laudem, Italis literas & eloquentiam, Anglis lautas menſas, & formam, & cæteris item ejusmodi quædam, quæ quisque in ſe dicta, vel agnoſcat non illibenter, vel certe cum riſu audiat. Ad hæc, cum juxta argumenti ſuſcepti rationem, per omnia mortalium genera volvar, & in taxandis ſingulorum vitiis verſer, quæſo quid uſquam aut dictu fœdum occurrit aut virulentum? Vbi flagitiorum ſentinam aperio? ubi ſecretam illam vitæ humanæ moveo Camarinam? Quis neſcit, quam multa dici potuerint in malos pontifices, in improbos epiſcopos & ſacerdotes, in vitioſos principes, breviter, in quemvis ordinem, ſi ad Iuvenalis exemplum, non puduiſſet ea mandare literis, quæ multos non pudet facere?

Tantum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Tantum feſtiva quædam & ridicula magis quam fœda recenſuimus, ſed ita recenſuimus ut obiter & maximis de rebus nonnunquam admoneamus, quod illos ſcire magnopere referat. Scio tibi non eſſe vacuum ad hujuſmodi nugas deſcendere, ſed tamen ſi quando dabitur ociū, fac attentius excutias ridiculos illos Moriæ jocos, nimirum comperies non paulo magis quadrare ad Euangeliſtarum & Apoſtolorum dogmata, quam quorundam ſplendidas, ſicuti putant, & magnis dignas magiſtris diſputationes. Atque ipſe quoque in tuis literis non diffiteris pleraque vera eſſe, quæ illic referuntur. Verum exiſtimas non expediſſe, auriculas teneras mordaci radere vero. Si putas, nullo pacto libere loquendum eſſe, nec unquam promendam eſſe veritatem, niſi cum non offendit; cur medici pharmacis medentur amaris, & ἱερὰν πικρὰν inter laudatiſſima ponunt remedia? Quod ſi illi faciunt, corporum medentes vitiis, quanto magis par eſt nos idem facere in ſanandis animorum morbis? Obſecra, inquit Paulus, argue, increpa opportune, importune. Apoſtolus vult omnibus modis inſectanda eſſe vitia, & tu nullum vis hulcus attingi? præſertim cum id ea moderatione fiat, ut ne poſſit quidem quiſquam lædi, niſi qui ſtudio læſerit ſeipſum. Quod ſi ulla eſt ratio, citra ullius offenſam, medendi vitiis hominum, hæc una, ni fallor, eſt omnium maxime accommoda, cum neque nomen cujuſquam æditur, deinde cum temperatur ab iis à quorum com-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

memoratione quoque bonorum abhor-
rent aures. Etenim quemadmodum in
Tragœdiis quædam atrociora ſunt, quam
ut oculis ſpectatorum conveniat exhi-
beri, & narraſſe ſufficiat: ita in homi-
num moribus quædam obſcœniora ſunt
quam ut verecunde poſſint narrari. Po-
ſtremo cum illa ipſa quæ narrantur ſub
ridicula perſona, per luſum & jocum
efferuntur, ut omnem offenſam ſermonis
hilaritas excludat: an non videmus,
quantum aliquoties apud ſeveros etiam
tyrannos valeat jocus commodus, &
in tempore dictus? Quæſo te, quæ pre-
ces, quæ ſeria oratio potuiſſet regis il-
lius animum tam facile placare, quam
militis jocus? Immo, inquit, niſi lagena
nos deſtituiſſet, longe atrociora fuera-
mus in te dicturi. Arriſit rex, & igno-
vit. Nec ſine cauſa tam diligenter de ri-
ſu præcipiunt duo ſummi rhetores M.
Tullius & Quintilianus. Tantam vim
habet lepos & jucunditas ſermonis, ut
etiam in nos apte tortis dicteriis delecte-
mur; id quod de C. Cæſare literis eſt
proditum. Proinde ſi fateris vera quæ
ſcripſi, ſi feſtiva magis quam obſcœna;
quæ ratio commodior excogitari pote-
rat medicandi communibus hominum
malis? Primum ipſa voluptas illectat ad
legendum, & illectum remoratur. Nam
in cæteris alias res alii venantur. Vo-
luptas ex æquo blanditur omnibus, niſi
ſi quis ſtupidior eſt, quam ut literatæ
voluptatis ſenſu tangi poſſit. Porro qui
illic offenduntur, ubi nullius æditur
nomen, ii mihi videntur haud multum
abeſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

abeſſe à muliercularum affectibus, quæ ſi quid in malas fœminas dictum fuerit, ſic commoventur, quaſi ea contumelia ad ſingulas pertineat: rurſum ſi quid laudis tribuatur probis mulieribus, ſic ſibi placent, quaſi quod unius aut alterius eſt, id pertineat ad omnium laudem. Abſit hoc ineptiæ genus à viris, at multo magis ab eruditis viris, maxime vero a Theologis. Si quid hic offendo criminis, à quo ſum immunis, non offendor, ſed ipſe mihi gratulor, qui vacem iis malis, quibus multos obnoxios eſſe video. Sin eſt tactum hulcus aliquod, & ſum ipſe mihi oſtenſus in ſpeculo, nec hic quicquam eſt cauſæ, cur offendi debeam: ſi prudens ſum, diſſimulabo quod ſentio, nec ipſe mei veniam proditor: ſi probus, admonitus cavebo, ne mihi tale convicium poſthac in os nominatim poſſit impingi, quod illic ſine nomenclatura notatum video. Cur non ſaltem hoc donamus huic libello, quod vulgaribus iſtis comœdiis tribuunt & idiotæ? quam multa, quanta cum libertate jaciuntur illic in monarchas, in ſacerdotes, in monachos, in uxores, in maritos, in quos non? Et tamen quia nemo nominatim inceſſitur, arrident omnes, & ſuũ quisque morbum aut fatetur ingenue, aut diſſimulat prudenter. Violentiſſimi quoque tyranni ferunt ſcurras & moriones ſuos, cum ab iis aliquoties manifeſto convicio feriuntur. Non ultus eſt Imperator Flavius Veſpaſianus exprobratam ſibi cacantis faciem. Et quinam

iſti

iſti tam delicatis auribus, qui Moriam ipſam non ferunt in communem hominum vitam ſine ullius nominis inuſtione ludentem. Nunquam exploſa fuiſſet vetus comœdia, ſi ab ædendis nominibus illuſtrium virorum abſtinuiſſet. At tu quidem, optime Dorpi, ita propemodum ſcribis, quaſi totum ordinem Theologicum Moriæ libellus a nobis alienaſſet. Quid opus fuit, inquis, theologorum ordinem tam acriter laceſſere? meãque deploras fortunam. Olim, inquis, tuas lucubrationes magno ſtudio legebant omnes, te præſentem videre geſtiebant: nunc Moria, veluti Davus, interturbat omnia. Scio te nihil per calumniam ſcribere: nec ipſe tecum tergiverſatorem agam. Quæſo, laceſſitum theologorum ordinem putas, ſiquid dictum fuerit in ſtultos aut malos theologos, eoque indignos nomine? Atqui ſi placet iſta lex, univerſum mortalium genus infenſum habeat qui quid dixerit in ſceleratos homines. Quis unquam fuit tam impudens rex, qui non fateatur regum nonnullos eſſe malos, & hoc honore indignos? Quis epiſcopus tam inſolens, quin idem de ſuo fateatur ordine? An unus ordo theologorum, in tanto numero nullum habet ſtupidum, nullum indoctum, nullum rixoſum, ſed tantum Paulos, Baſilios, & Hieronymos nobis exhibet? Immo contra fit, ut quoquæque profeſſio præclarior eſt, hoc pauciores habeat qui reſpondeant. Plures invenies bonos naucleros, quam bonos principes; plures medicos bonos,

quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

quam bonos epiſcopos. Atqui ea res haud pertinet ad contumeliam ordinis, ſed ad laudem paucorum, qui in pulcherrimo ordine ſeſe pulcherrime geſſerunt. Rogo dic mihi, cur magis offenduntur theologi, ſi modo ſunt qui offendantur, quam reges, quam primates, quam magiſtratus, quam epiſcopi, quam cardinales, quam ſummi pontifices? denique quam negociatores, quam mariti, quam uxores, quam jureconſulti, quam poetæ? nullum enim omnino mortalium genus præteriit Moria, niſi quod non uſqueadeo deſipiunt, ut in ſe quisque dictum exiſtimet, quod in genere dictū ſit in malos. Divus Hieronymus ſcripſit ad Euſtochium de virginitate, atque in eo libro malarum virginum mores ita depingit, ut nullus Apelles magis poſſit oculis exponere. Nunquid offenſa eſt Euſtochium? nunquid ſuccenſuit Hieronymo, quod virginum ordinem dehoneſtaſſet? ne tantulum quidem. at quamobrem tandem? nempe quod virgo prudens non exiſtimaret ad ſe pertinere, ſi quid dictum eſſet in malas: immo gaudebat admoneri bonas, ne in tales degenerarent: gaudebat admoneri malas, ut tales eſſe deſinerent. Scripſit ad Nepotianum de vita clericorum, ſcripſit ad Ruſticum de vita monachorum, ac miris coloribus pingit, miris ſalibus taxat utriusque generis vitia. Nihil offenſi ſunt ad quos ſcripſit, quod ſcirent horum nihil ad ſe pertinere. Cur non alienatus eſt Guilielmus Montioius, inter optimates aulicos non infimus, quod

multa

multa luſerit Moria in proceres aulicos? Nempe cum ipſe ſit vir & optimus, & prudentiſſimus, arbitratur, id quod res eſt, quod in malos ac ſtultos dictum eſt primates, nihil ad ſe pertinere. Quam multa luſit in malos & laicos epiſcopos Moria? Cur nihil hiſce rebus offenſus eſt archiepiſcopus Cantuarienſis? Nempe quia vir omni virtutum genere abſolutus, nihil horum ad ſe pertinere judicat. Quid ego tibi pergam commemorare nominatim de ſummis principibus, de cæteris epiſcopis, de abbatibus, de cardinalibus, de viris eruditione claris, quorum neminem adhuc ſentio vel pilo factum alieniorem Moriæ gratia? Nec adduci poſſum ut credam ullos theologos irritatos hoc libello, niſi forte pauculos aliquot, qui vel non intelligant, vel invideant, vel natura ſint adeo moroſa, ut nihil omnino probent. Habet enim, id quod in confeſſo eſt, hoc hominum genus admixtos quoſdam, primum ingenio judicioque adeo infelici, ut ad nullas omnino literas ſint appoſiti, nedum theologicas. Deinde poſteaquam pauculas Alexandri Galli regulas edidicerint, ad hæc paululum ineptiſſimæ Sophiſtices attigerint, poſt ex Ariſtotele decem tenuerint propoſitiones, nec has intellectas, poſtremo ex Scoto aut Occam toridē edidicerint quæſtiones, quod ſupereſt, ex Catholico, Mammetrecto, & conſimilibus dictionariis, velut ex Copiæ cornu petituri, mirum quam criſtas efferant, ut nihil eſt arrogantius imperitia. Iſti ſunt qui contemnunt divum Hierony-

Hieronymum ut grammatiſten, quia non intelligant. Iſti Græcas, Hebraicas, immo & Latinas rident literas. Et cum ſint quovis ſue ſtupidiores, ac ne ſenſu quidem communi præditi, putant ſe totius arcem tenere ſapientiæ. Cenſent omnes, damnant, pronunciant, nihil addubitant, nuſquam hærent, nihil neſciunt. Et tamen iſti duo tresve magnas ſæpenumero commovent tragœdias. Quid enim eſt inſcitia vel impudentius, vel pertinacius? Hi magno ſtudio conſpirant in bonas literas, ambiunt in ſenatu theologorum aliquid eſſe, & verentur, ne, ſi renaſcantur bonæ literæ, & ſi reſipiſcat mundus, videantur nihil ſciſſe, qui antehac vulgo nihil neſcire videbantur. Horum ſunt illi clamores, horum tumultus, horum conjuratio in viros melioribus addictos literis. His non placet Moria, quia non intelligunt neque Græce, neque Latine. In hujuſmodi non theologos, ſed Theologiæ hiſtriones, ſi quid forte dictum ſit acerbius, quid hoc ad magnificentiſſimum bonorum theologorum ordinem? Nam ſi pietatis ſtudio commoventur iſti, cur Moriæ potiſſimum ſuccenſent? Quam impia, quam ſpurca, quam peſtifera ſcripſit Pogius? At hic ut autor Chriſtianus paſſim habetur in ſinu, in omneis pæne verſus linguas. Quibus probris, quibus maledictis clericos inſectatur Pontanus? At hic ut lepidus ac feſtivus legitur. Quantum obſcœnitatis eſt in Iuvenale? At hunc quidam putant concionatoribus etiam utilem eſſe. Quam maledice ſcripſit in

Chriſtia-

Chriſtianos Cornelius Tacitus ? qua
inimice Suetonius ? quam impie derid
immortalitatem animarum Plinius
Lucianus ? At hos tamen eruditio
gratia legunt omnes, & merito quide
legunt. Solam Moriam, quia ſalib
aliquot luſerit, non in bonos theologo
& eo dignos titulo, ſed in ineruditᴏ
rum frivolas quæſtiunculas, & ridicu
lum Magiſtri noſtri titulum, ferre n
poſſunt. Ac duo treſve nebulones the
logico ſchemate perſonati, mihi conan
tur hanc movere invidiam, quaſi theo
logorum ordinem læſerim & alienarim
Ego tantum tribuo theologicis literi
ut eas ſolas ſoleam appellare literas. I
ſuſpicio veneror que hunc ordinem, u
huic uni nomen dederim, ac voluerin
aſſcribi. Quanquam pudore prohibeo
quo minus mihi tam eximium titulu
aſſeram, quippe qui non ignorem, qu
dotes & eruditionis & vitæ theologic
nomini debeantur. Neſcio quid homin
majus profitetur, qui theologum prof
tetur: epiſcoporum ea dignitas eſt, hau
mei ſimilium. Nobis ſatis eſt Socrat
cum illud didiciſſe, quod nihil omnin
ſcimus, & qua poſſumus, operam noſtr
juvandis aliorum ſtudiis conferre. Equ
dem neſcio ubi nam lateant iſti duo tre
ve theologorum dii, quos ſcribis mih
parum eſſe propicios. Ipſe compluribu
in locis ſum verſatus ab ædita Moria, i
tot Academiis vixi, in tot frequentiſſi
mis urbibus nullum unquam theologun
mihi ſenſi iratum, niſi unum aut alterun
ex iſtorum numero, qui omnibus bon
liter

literis ſunt hoſtes. Nec ii tamen unquam verbo mecum expoſtularunt. Quid in abſentem muſſitent, non admodum obſervo, tot bonorum judicio fretus. Ni vererer, mi Dorpi, ne cui videar arrogantius quam verius hæc dicere, quam multos tibi poſſem recenſere theologos, vitæ ſanctimonia celebres, eruditione præcellentes, dignitate præminentes, aliquot ex his etiam epiſcopos, qui me nunquam magis amplexi ſunt, quam poſt æditam Moriam, & quibus ille libellus magis arridet, quam mihi ipſi. Horum ſingulos titulis ac nominibus ſuis hoc loco referrem, niſi vererer, ne tantis etiã viris, Moriæ cauſa, futuri ſint iniquiores tres iſti theologi: immo unum duntaxat eſſe puto apud vos iſtius autorem tragœdiæ. Nam rem propemodum conjecturis aſſequor. Quem ſi vellem ſuis depingere coloribus, nemo miraretur ejuſmodi viro diſplicuiſſe Moriam: immo mihi non placeret, niſi talibus diſpliceret; quanquam nec mihi placet, at iſto certe nomine minus diſplicet, quod talibus ingeniis non placet. Plus apud me ponderis habet ſapientum & eruditorum theologorum judicium, qui tantum abſunt ut me ſugillent mordacitatis, ut moderationem etiam & candorem meum laudibus vehant, qui procax per ſe argumentum citra procaciam tractarim, & in re jocoſa ſine dente luſerim. Etenim ut ſolis reſpondeam Theologis, quos ſolos audio offendi, quis neſcit quam multa vulgo quoque dicantur in mores malorum Theologorum? Moria nihil at-

 tingit

tingit iſtiuſmodi : tantum jocatur in ocioſas illorum diſceptatiunculas ; nec has ipſas tamen ſimpliciter improbat, verum eos damnat, qui in his ſolis theologicæ rei puppim, ut ajunt, & proram collocant, quique logomachiis, ut divus appellavit Paulus, ejuſmodi ſic occupantur, ut nec Euangelicas, nec Propheticas, nec Apoſtolicas literas vacet legere. Atque utinam, mi Dorpi, pauciores eſſent huic obnoxii crimini! Poſſem tibi producere, qui annum egreſſi octogeſimum, tantum ætatis in hujuſmodi tricis perdiderint, nec unquam contextum Euangelicum evolverint; id quod à me compertum ipſi quoque demum confeſſi ſunt. Ne ſub Moriæ quidem perſona ſum auſus dicere, quod tamen non raro multos audio deplorantes, theologos & ipſos, ſed vere theologos, hoc eſt, viros integros, graves, eruditos, & qui Chriſti doctrinam penitus ex ipſis imbiberint fontibus. Ii quoties apud eos ſunt, apud quos fas liberas animi voces depromere, deplorant, hoc recentius Theologiæ genus mundo invectum, & vetus illud deſiderant. Quid enim eo ſanctius, quid auguſtius, quid æque reſipiens ac referens illa cœleſtia Chriſti dogmata? at hoc, ut omittam barbari factitiique ſermonis ſordes & portenta, ut omittam omnium bonarum literarum inſcitiam, ut imperitiam linguarum, ſic Ariſtotele, ſic humanis inventiunculis, ſic prophanis etiam legibus eſt contaminatum, ut haud ſciam an purum illum ac ſyncerum Chriſtum ſapiat. Fit enim,

ut dum

ut dum ad humanas traditiones nimium advertit oculos, minus aſſequatur archetypum. Hinc ſæpenumero coguntur Theologi cordatiores aliud ad populum dicere, quam vel apud ſe ſentiant, vel apud familiares loquantur, & aliquoties non habeant quod reſpondeant conſultoribus, cum perſpiciunt aliud docuiſſe Chriſtum, aliud humanis traditiunculis imperari. Quæſo, quid commercii Chriſto & Ariſtoteli? Quid ſophiſticis captiunculis cum æternæ ſapientiæ myſteriis? Quorſum tot quæſtionum labyrinthi? inter quas quā multæ ſunt ocioſæ, quam multæ peſtilentes, vel hoc ipſo quod contentiones & diſſidia pariunt? At ſunt veſtiganda quædam, ſunt & decernenda quædam. Non abnuo. Sed ediverſo permulta ſunt quæ rectius ſit omittere quam inquirere. Et ſcientiæ pars eſt quædam neſcire, permulta de quibus ſalubrius eſt ambigere quam ſtatuere. Poſtremo ſi quid ſtatuendum eſt, id velim reverenter, non arroganter, & ex divinis literis, non è commerciis hominum, ratiunculis ſtatui. Nunc neque quæſtiuncularum ullus eſt finis, in quibus ipſis tamen quanta familiarum & factionum diſſenſio? & cotidie decretum ex decreto naſcitur. Breviter, eo redacta res eſt, ut negocii ſumma non tam ex Chriſti præſcripto, quam ex ſcholaſticorum definitionibus & epiſcoporum qualiumcunque poteſtate dependeat. Quibus rebus ſic involuta ſunt omnia, ut ne ſpes quidem ſit mundum ad verum illum Chriſtianiſmum revo-

candi. Hæc aliaque permulta perſpiciunt ac deplorant ſanctiſſimi, iidemque doctiſſimi viri, quorum omnium præcipuam cauſam in audax hoc & irreverens recentium theologorum genus rejiciunt. O ſi tibi liceret, mi Dorpi, tacitis oculis animi mei cogitationes intueri! nimirum intelligeres quam multa prudens hoc reticeam loco. At horum aut nihil attigit Moria, aut certe leviſſime attigit, ne quem offenderem. Atque eandem cautionem in omnibus ſervare curavi, ne quid obſcœne ſcriberem, ne quid peſtiferum moribus, ne quid ſeditioſum, aut quod cum ullius ordinis injuria conjunctum videri poſſet. Si quid ibi dictum eſt de divorum cultu, ſemper reperies aliquid aſcriptum, quod palam teſtetur nihil aliud taxari quam ſuperſtitionem non recte colentium divos. Item ſi quid in principes, ſi quid in epiſcopos, ſi quid dicitur in monachos, ſemper addimus quod declaret, illud in ordinis injuriam non eſſe dictum, ſed in corruptos & ſuo indignos ordine, ne quenquam bonum læderem, dum malorum inſector vitia. Ac rurſus dum hoc ago, ſubtractis omnium nominibus, effeci quod in me fuit, ne vel mali poſſent offendi. Poſtremo dum ſalibus & jocis, fictaque & ridicula perſona, tota peragitur fabula, curatum eſt ut triſtes etiam & moroſi boni conſulant. Iam illud non ut mordacius dictum notari ſcribis, ſed ut impium. Nam quo, inquis, pacto ferant piæ aures, quod futuræ vitæ felicitatem dementiæ ſpeciem vocas?

vocas? Obſecro te, optime Dorpi, quis tuum candorem docuit ſubdolum hoc calumniandi genus? ſive, quod magis arbitror, quis aſtutus ad hanc mihi ſtruendam calumniam tua abuſus eſt ſimplicitate? Ad hunc modum ſolent iſti calumniatores peſtilentiſſimi duo verba decerpere, eaque nuda, nonnunquam & immutata nonnihil, prætermiſſis his quæ durum alioqui ſermonem leniunt & explicant. Notat ac docet hanc aſtutiam in ſuis inſtitutionibus Quintilianus, ut noſtra quam commodiſſime referamus, additis confirmationibus, & ſi quid eſt quod mitiget, quod extenuet, quod alioqui cauſam adjuvet: contra, quæ ſunt adverſariorum, ea deſtituta his omnibus recitemus, idque verbis, quam fieri poteſt, odioſiſſimis. Hanc artem iſti non ex Quintiliani præceptis, ſed ex ſua malevolentia didicerunt; qua ſæpenumero fit, ut quæ magnopere placitura fuerint ſi ſic referantur ut ſcripta ſunt, aliter recitata vehementer offendant. Relege, quæſo te, locum, ac diligenter inſpice, quibus gradibus, quoque ſermonis progreſſu huc perventum ſit, ut felicitatem illam dementiæ ſpeciem eſſe dicerem. Ad hæc obſerva, quibus verbis id explicem, videbis illic eſſe, quod vere pias aures etiam delectet, tantum abeſt ut quicquam ſit quod offendat. In tua recitatione offendiculum eſt, non in meo libello. Etenim cum hoc ageret Moria, ut univerſum rerum genus Stulticiæ nomine complecteretur, doceretque, totius humanæ felicitatis ſummam à ſtulticia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

pendere, per omne mortalium genus per
vagata eſt, uſque ad reges ac ſummos põ
tifices. Deinde perventum eſt ad ipſo
apoſtolos, atque adeo Chriſtum, quibu
ſtulticiam quandam tributam reperimu
in ſacris literis. Neque vero periculum
eſt, ne quis hic imaginetur apoſtolos au
Chriſtum vere ſtultos fuiſſe, ſed quod
in his quoque fuerit infirmum quiddam
& noſtris tributum affectibus, quod ad
æternam illam ac puram ſapientiam pa
rum ſapiens videri poſſit. Verum hæc
ipſa ſtulticia vincit omnem mundi ſa-
pientiam, quemadmodum & propheta
omnem mortalium juſtitiam pannis con
fert fœminæ menſtruo fluxu contamina-
tæ, non quod bonorum juſtitia polluta
ſit, ſed quod ea quæ apud homines pu
riſſima ſunt, quodammodo impura ſint,
ſi ad illam ineffabilem dei puritatem cõ-
ferantur. Et ut ſapientem propoſui ſtul-
ticiam, ita ſanam inſaniam, & corda-
tam amentiam facio. Quoque mollius
eſſet, quod de ſanctorum fruitione ſe-
quebatur, præmitto tres Platonis furo-
res, è quibus feliciſſimus ſit amantium,
qui nihil aliud ſit quam ecſtaſis quæ-
dam. At piorum ecſtaſis nihil aliud eſt
quam guſtus quidam futuræ beatitudi-
nis, qua toti abſorbebimur in deum, in
illo magis quam in nobis ipſi futuri. At
hunc Plato furorem vocat, cum quis ex-
tra ſe raptus, in eo eſt quod amat, eoque
fruitur. Non vides quam diligenter pau-
lo poſt diſtinxerim ſtulticiæ & inſaniæ
genera, ne quis ſimplicium in verbis no-
ſtris labi poſſet? Verum de re non pu-

guo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

gno, inquis; à verbis ipſis abhorrent piorum aures. At cur non offenduntur eædem aures iſtæ, cum Paulum audiunt dicentem, Quod ſtultum eſt dei?& ,Stulticiam crucis? Cur non divum Thomam in jus vocant, qui de Petri ecſtaſi ſcribit in hunc modum: Dum pie deſipit, ſermonem incipit de tabernaculis. Sacrum illum ac felicem raptum deſipientiam vocat, & tamen iſta canuntur in templis. Cur mihi non olim ſcripſere dicam,quod in precatione quadam Chriſtum magum dixerim & incantatorem? Divus Hieronymus Chriſtum Samaritanum appellat, cum fuerit Iudæus. Paulus eundem & peccatum vocat, quaſi plus dicas quam peccatorem. Maledictum vocat. quam impium convicium, ſi quis maligne velit interpretari? quam pia laus, ſi quis,ut Paulus ſcripſit, ita accipiat? Ad conſimilem modum, ſi quis Chriſtum prædonem appellet, ſi quis adulterum, ſi quis temulentum, ſi quis hæreticum, nonne futurum ſit, ut boni omnes obturent aures? At ſi quis commodis verbis hæc efferat, & ſermonis progreſſu paulatim huc lectorem veluti manu deducat; quemadmodum triumphans per crucem, prædam ab inferis abductam patri revexerit; quemadmodum Moyſi ſynagogam, velut uxorem Vriæ, ſibi adjunxerit, ut ex ea naſceretur pacificus ille populus; quo pacto charitatis muſto temulentus, ſemetipſum nobis impenderit; quemadmodum novum doctrinæ genus invexerit, ab omnium & ſapientum & inſipientum placitis longe

diverſiſſimum: quis quæſo poterit d
fendi? præſertim cum horum vocab
lorum ſingula nonnunquam reperiam
in arcanis literis, in bonum uſurpata ſe
ſum? Nos in Chiliadibus (nam id obit
venit in mentem) apoſtolos Silenos a
pellavimus, immo Chriſtum ipſum Sil
num quendam diximus. Accedat iniqu
interpres, qui hoc tribus verbis odi
ſius explicet, quid intolerabilius? At le
gat pius & æquus quæ ſcripſi, proba
bit allegoriam. Demiror autem, nec i
lud animadverſum ab iſtis, quam cau
tim efferam iſta, quamque correctiou
ſtudeam mitigare. ſic enim propono. Se
poſteaquam ſemel τὴν λεοντὴν induimus
age doceamus & illud, felicitatem Chri
ſtianorum, quam tot laboribus expetunt
nihil aliud eſſe quam inſaniæ ſtulticiæ
que genus quoddam. Abſit invidia ver-
bis, rem ipſam potius expendite. Audiſ-
ne? Primum quod Moria de re tam ar-
cana diſputat, id mitigo proverbio, quod
jam leonis exuvium induerit. Nec ſim-
pliciter appello ſtulticiam aut inſaniam,
ſed ſtulticiæ inſaniæque genus, ut piam
ſtulticiam, & felicem intelligas inſa-
niam, juxta diſtinctionem quam mox
ſubjicio. Nec hoc contentus, addo, quod-
dam, ut appareat, figuram ſubeſſe, non
ſimplicem eſſe ſermonem. Nec his con-
tentus, offenſam deprecor, quam verbo-
rum ſonus poſſit gignere; & admoneo,
ut magis obſervent quid dicatur, quam
quibus dicatur verbis: atque hæc qui-
dem in ipſa ſtatim propoſitione. Iam ve-
ro in ipſa tractatione quid eſt omnino,
quod

quod non pie, quod nõ circumſpectè ſit dictum, ac reverentius etiam quam ut conveniat Moriæ? Sed ibi malui pauliſper obliviſci decori, quam non ſatisfacere dignitati rei; malui rhetoricen offendere, quam lædere pietatem. Ac poſtremo peracta probatione, ne quem moveret, quod de re tam ſacra Stulticiam, hoc eſt, jocoſam perſonam, fecerim loquentem, & hanc deprecor culpam hiſce verbis: Verum ego jamdudum oblita mei ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶ. Quanquam ſi quid petulantius aut loquacius à me dictum videbitur, cogitate, & Stulticiam & mulierem dixiſſe. Vides ut nuſquam ceſſarim omnem offendiculi anſam præcidere. Verum iſta non perpendunt, quorum aures præter propoſitiones, concluſiones, & corollaria nihil admittunt. Quid quod præfatione præmunierim libellum, qua conor omnem præcludere calumniam? neque quicquam addubito, quin ea candidis omnibus faciat ſatis. Quid autem facias iſtis, qui vel ob ingenii pertinaciam ſibi ſatisfieri nolint, vel ſtupidiores ſint quam ut ſatisfactionem intelligant? Nam quemadmodum Simonides dixit, Theſſalos hebetiores eſſe, quam ut poſſint à ſe decipi, ita quoſdam videas ſtupidiores, quam ut placari queant. Ad hæc, non mirum eſt, invenire quod calumnietur qui nihil aliud quærit niſi quod calumnietur. Quod ſi quis eodem animo legat divi Hieronymi libros, centum locos offendet qui calumniæ pateant: nec deerit in omnium Chriſtianiſſimo doctore quod ab iſtis hære-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

hæreticum poſſit appellari. ne quid interim dicam de Cypriano, de Lactantio, deque cæteris conſimilibus. Denique quis unquam audivit ludicrum argumentum in Theologorum vocari cognitionem? Quod ſi placet, cur non eadem opera quicquid à poetis hodie ſcribitur aut luditur, ad hanc excutiunt legem quot illic reperient obſcœna, quot veterem paganiſmum olentia? Verum hæc quoniam inter ſeria non habentur, nemo theologorum exiſtimat ad ſe pertinere. Neque tamen poſtulem iſtorum exemplum mihi patrocinari. Ego nec joco ſcriptum à me velim, quod ullo pacto Chriſtianorum officiat pietati. Modo detur qui quod ſcriptum eſt intelligat: modo detur æquus & integer, quique cognoſcere ſtudeat, non affectet calumniari. At ſi quis iſtorum habeat rationem, qui primum nullo ſunt ingenio præditi, minore judicio, deinde nihil omnino bonarum literarum attigerunt, ſordida tantum iſta, perturbataque doctrina infecti potius quam eruditi: denique infenſi omnibus, qui ſciunt quod ipſi neſciant, nec aliud ſecum adferentes propoſitum, quam calumniandi, quicquid illud ſit, quod forte utcunque intellexerint: is nimirum nihil omnino ſcripturus eſt, ſi vacare velit calumnia. Quid quod iſtorum nonnullos gloriæ ſtudium ad calumniandum adducit? Nihil enim glorioſius inſcitia cum ſcientiæ perſuaſione conjuncta. Proinde cum vehementer ſitiant famam, nec eam poſſint bonis rationibus aſſequi, malunt Epheſium illum juve-

uvenem imitari, qui incenſo phano totius orbis celeberrimo nobilitatus eſt, quam inglorii vivere. Et cum ipſi nihil lectu dignum poſſint ædere, toti ſunt in hoc, ut celebrium virorum lucubrationes carpant. De aliis loquor, non de me, qui nihil omnino ſum. Ac Moriæ libellum ipſe ne pili quidem facio, ne quis putet hac re commoveri nos. Quid autem mirum, ſi tales, quales modo diximus, propoſitiones aliquot eligant, ex magno decerptas opere, quarum alias faciant ſcandaloſas, alias irreverentiales, alias male ſonantes, alias impias & hæreſim ſapientes? non quod hæc mala reperiant illic, ſed quod ipſi ſecum adferant. Quanto placabilius erat, & Chriſtiano candore dignius, eruditorum hominum induſtriam favore alere? & ſi quid forte fortuna fuerit elapſum incogitantius, aut connivere, aut comiter interpretari, quam inimice quærere quod reprehendas, & ſycophantam agere, non theologum? Quanto felicius, mutua collatione vel docere, vel diſcere: & , ut Hieronymianis utar verbis, in ſcripturarum campo ſine noſtro dolore ludere? At in iſtis mirum quam nihil ſit medium. Quoſdam autores ſic legunt, ut quantumvis manifeſtum inciderit erratum, vel frivolo prætextu defendant: in quoſdam adeo ſunt iniqui, ut nihil tam circumſpecte dici poſſit, quod non aliqua ratione calumnientur. Quanto præſtiterat, dum hæc agunt, dum viciſſim & lacerant, & lacerantur, ſimul & ſumma perdentes ocium, & alienum, Græcas

aut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

aut Hebraicas, aut certe Latinas liter
diſcere? quarum cognitio tantum adfe
momenti ad divinarum ſcientiam lit
rarum, ut mihi ſane videatur vehemen
ter impudens, earum rudem Theolo
nomen ſibi vindicare. Proinde, Marti
optime, pro mea in te benevolentia no
te deſinam adhortari, quod antehac ſa
pius feci, ut ſtudiis tuis ſaltem Græca
rum literarum cognitionem adjungas
Rara quędam eſt ingenii tui felicitas. Sty
lus ſolidus & nervoſus, ac fluens & exu
berans, animum arguit non ſanum mo
do, verumetiam fœcundum. Suppeti
ætas non tantum integra, ſed virens ad
huc & florida: & vulgatum iſtum ſtu
diorum curſum jam feliciter abſolviſti,
Crede mihi, ſi iſtis tam præclaris initii
Græcanicæ literaturæ colophonem ad-
dideris, auſim tum mihi, tum aliis om-
nibus, magnum quiddam de te polliceri,
& quod antehac nemo recentium theo-
logorum præſtiterit. Quod ſi in hac es
opinione, ut amore veræ pietatis putes
omnem humanam eruditionem eſſe con-
temnendam; & arbitraris, ad hanc ſa-
pientiam majore compendio perveniri
transfiguratione quadam in Chriſtum;
cæteraque omnia quæ digna cognitu
ſint, plenius in fidei lumine perſpici quā
in hominum libris: facile tuæ ſubſcri-
pſero ſententiæ. Quod ſi, ut nunc ha-
bet humanarum rerum ſtatus, veram
Theologicæ rei cognitionem tibi pro-
mittis abſque linguarum peritia, præſer-
tim ejus, in qua pleræque ſunt traditæ
divinæ literæ, tota nimirum erras via.

Atque

tque utinam hanc rem perſuadere tibi
m poſſim quam cupio: nam cupio non
inus quam & te diligo & tuis ſtudiis
veo: porro tum diligo effuſiſſime, tum
veo impenſiſſime. Quod ſi tibi non
oſſum approbare, ſaltem illud amici
recibus dones velim, ut periculum fa-
ias. Nihil recuſabo ſupplicii, niſi fate-
eris amicum ac fidum fuiſſe conſilium.
i quid meretur hic meus in te amor, ſi
uid valet patria communis, ſi quid tri-
uis huic, non auſim dicere, doctrinæ,
ed certe laborioſæ in bonis literis exer-
itationi, ſi quid tribuis ætati, (nam
uantum ad annos attinet, ego tibi pa-
er eſſe poſſem,) ſine me hoc vel gratia,
el autoritate, ſi minus argumentis, abs
e impetrare. Ita demum mihi videbor
loquens, quod tu mihi ſoles tribuere, ſi
anc rem perſuaſero. Quod ſi aſſequor,
uturum eſt ut uterque gaudeamus, ego
edisse conſilium, tu paruiſſe. Et qui
unc es omnium chariſſimus, hoc no-
mine non paulo futurus es charior, quod
e tibi reddiderim chariorem. ſin mi-
nus; vereor, ne natu jam grandior, ac re-
rum uſu doctus, & meum probaturus
ſis conſilium, & tuam damnaturus ſen-
tentiam: quodque fere ſolet uſu veni-
re, tum intelligas errorem tuum, cum
ſerum erit mederi. Poſſem tibi permul-
tos enumerare nominatim, qui cani jam
cœperint in his literis repueraſcere, quod
tandem animadvertiſſent ſine his man-
cum ac cæcum eſſe literarum ſtudium.
Verum hac de re nimis jam multa: ut
ad tuam redeam epiſtolam. Quoniam
exiſti-

exiſtimas, hac una ratione leniri po
theologorum invidiam, & veterem i
ſtaurari favorem, ſi quaſi παλινῳδῶν, S
phiæ laudem opponam Morias enc
mio: vehementer horraris & obſecr
ut ita faciam. Ego, mi Dorpi, qui nen
nem contemno niſi meipſum, quique c
plam, ſi liceat, univerſos mortales h
bere placatos, nec hoc laboris gravar
ſuſcipere, niſi proſpicerem futurum, u
ſi quid apud pauculos iniquos & ind
ctos ortum eſt invidiæ, non ſolum no
extinguatur, verum etiam magis exace
betur. Proinde ſatius eſſe duco, μὴ κινε
τὸ εὖ κείμενον κακὸν, καὶ ταύτης καμαρίν
μὴ ἅπτεσθαι. Rectius, ni fallor, tempo
langueſcet hæc excetra. Nunc ad alte
ram epiſtolæ tuæ partem venio. Opera
meam in Hieronymo reſtituendo magn
pere comprobas, & ad conſimiles horta
ris labores. Hortaris tu quidem jam cu
rentem; quanquam non tam hortator
bus opus eſt ad hanc rem quam adjut
ribus; tantum eſt in negocio difficult
tis. Verum nolo poſthac mihi quicqua
credas, niſi hic veracem deprehenderi
Iſti quos tantopere offendit Moria, ne
Hieronymi probabunt æditionem, ne
iſti multo ſunt æquiores Baſilio, Chry
ſoſtomo, Nazianzeno, quam nobis; ni
quod in nos licentius debacchantur; quã
quam aliquoties irritatiores, nec illis in
digna luminibus verentur effutire: bona
literas metuunt, & ſuæ timent tyran
nidi. Atque ut intelligas me non te
mere hoc divinare, cum opus eſſet in
ſtitutum, & fama jam percrebuiſſet, ac
cur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

urrere quidam graves, ut habentur, vi-
i, & inſignes, ut ſibi videntur, Theo-
ogi, per omnia ſacra typographum ob-
eſtantes, ne quid Græcitatis aut He-
raiſmi pateretur admiſceri: ingens in
is literis eſſe periculum, nec quicquam
ſſe fructus; ad ſolam curioſitatem eſſe
aratas. Et ante hoc tempus cum apud
ritannos agerem, forte fortuna incidit
nihi compotatio cum Franciſcano quo-
am primi nominis Scotiſta, qui plebis
udicio multum ſapere, ſuo nihil neſci-
e videbatur: huic cum expoſuiſſem
uid in Hieronymo conarer, vehementer
dmiratus eſt, eſſe quicquam in hujus
ibris, quod à Theologis non intellige-
etur: homo uſque adeo indoctus, ut de-
nirer ſi tres verſus in omnibus Hierony-
ni lucubrationibus recte intelligat. Ad-
lebat homo ſuavis, ſi quid in Hierony-
ni præfationibus addubitarem, Brito-
nem omnia luculẽter expoſuiſſe. Quæſo,
ni Dorpi, quid iſtis facias Theologis,
ut quid preceris, niſi forte fidelem me-
licum, qui cerebro medeatur? Et tamen
ujus farinę ſunt aliquoties, qui in theo-
ogorum conſeſſu fortiſſime vociferan-
ur. Hi de Chriſtianiſmo pronunciant. Ti-
nent & horrent ceu rem periculoſam ac
eſtilentem, quam divus Hieronymus,
uam Origenes etiam ſenex magnis ſu-
oribus ſibi paravit, quo vere theolo-
gus eſſet. At Auguſtinus jam epiſcopus,
am ſenex, in Confeſſionum libris deplo-
at, quod juvenis ab eis literis abhor-
ruiſſet, quæ ſibi in exponendis ſacris li-
eris magno uſui eſſe potuiſſent. Si peri-
culum

culum eſt, non metuam hoc diſcrimini
quod viri tam ſapientes affectarunt :
curioſitas, nolim eſſe ſanctior Hieron
mo; de quo quam bene mereantur iſti
qui quod ille fecit, curioſitatem v
cant, videriut ipſi. Extat pervetuſtu
Pontificii ſenatus decretum, de conſt
tuendis doctoribus, qui linguas aliqu
publice traderent : cum de ſophiſtica, d
Ariſtotelis philoſophia perdiſcenda, nu
quam unquam quicquam ſit cautum: ni
quod iſta in decretis vocantur in dubiu
utrum fas ſit ea diſcere, nec ne ; atqu
horum ſtudium à multis ac magnis au
toribus improbatur. Cur quod Pontifi
cum autoritas juſſit, negligimus: de qu
dubitatum eſt, immo quod improbatū, i
ſolum amplectimur ? quanquam idem
iſtis evenit in Ariſtotele, quod in divin
literis : adeſt ubique Nemeſis illa, con
tempti ſermonis ultrix : paſſim & hi
hallucinantur, ſomniant, cæcutiunt, im
pingunt, meraque portenta proferunt.
His egregiis Theologis debemus quo
ex tam multis ſcriptoribus, quos in ca
talogo recenſet Hieronymus, tam pauc
ſuperſint, quia ſcribebant quod magiſt
noſtri non intelligerent. His debemu
quod divum Hieronymum ſic habemu
depravatum ac mutilum, ut aliis plu
prope negocii ſit in reſtituendo, quan
ipſi fuerit in ſcribendo. Iam vero quo
tertio loco ſcribis de Novo teſtamento
ſane demiror quid tibi acciderit, au
quonam interim perſpicaciſſimos inge
nii tui oculos averteris. Nolis quicquam
à me mutari, niſi ſi quid forte ſit apu
Græco

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Græcos ſignificantius: & negas in hac, qua vulgo utimur æditione, quicquam eſſe vitii. Nefas eſſe putas, rem tot ſeculorum conſenſu, tot ſynodis approbatam, ullo pacto convellere. Obſecro te, ſi vera ſcribis, eruditiſſime Dorpi, cur frequenter aliter citat Hieronymus, aliter Auguſtinus, aliter Ambroſius, quam nos legimus? Cur Hieronymus multa reprehendit, & corrigit nominatim, quæ tamen in hac habentur æditione? Quid facies cum tam multa conſentiunt, hoc eſt, cum ſecus habent Græcorum codices, cum ad horum exemplar citat Hieronymus, cum idem habent vetuſtiſſima Latinorum exemplaria, cum ipſe ſenſus multo rectius quadrat? num his omnibus contemptis, tuum ſequeris codicem, fortaſſis à ſcriba depravatum? Neque vero quiſquam aſſeverat in divinis literis ullum eſſe mendacium: Quandoquidem & hoc adductum eſt abs te; neque totum hoc, de quo cum Hieronymo digladiatur Auguſtinus, quicquam ad rem pertinet. At illud ipſa res clamitat, & vel cæco, quod ajunt, poteſt eſſe perſpicuum, ſæpe vel ob imperitiam interpretis, vel ob oſcitantiam, græca male reddita eſſe, ſæpe germanam ac veram lectionem ab indoctis librariis fuiſſe depravatam, (id quod cotidie videmus accidere,) aliquoties mutatã à ſemidoctis, parum attentis. Vter magis favet mendacio, qui hæc corrigit ac reſtituit, an qui citius ferat addi mendam, quam tolli? Quandoquidem ea depravatorum natura eſt, ut menda mendam gignat. Et ſunt

fere ejuſmodi, quæ mutamus, ut ad em-
phaſim pertineant magis, quam ad ſen-
ſum ipſum, quanquam ſæpenumero ma-
gna ſenſus pars eſt emphaſis. Verum non
raro tota aberratum eſt via, quod quo-
ties accidit, quæſo te, quo confugit Au-
guſtinus, quo Ambroſius, quo Hilarius,
quo Hieronymus, niſi ad Græcorum fon-
tes? Id cum ſit eccleſiaſticis quoque de-
cretis comprobatum, tamen tergiverſa-
ris, & ſtudes refellere, vel potius elab-
diſtinctiuncula. Scribis, eo ſeculo Græ-
corum codices emendatiores fuiſſe Lati-
nis: nunc contra eſſe, nec fidendum il-
orum libris, qui deſciverint ab eccleſi-
Romana. Vix adducor, ut credam te ho-
ex animo ſcribere. Quid ais? non lege-
mus eorum libros, qui deſciverunt à fi-
de Chriſtiana? Cur igitur Ariſtoteli tan-
tum autoritatis tribuunt ethnico, cu-
nihil unquam fuerit cum fide commer-
cii? Tota Iudæorum gens à Chriſto de-
ſcivit; nihil igitur ponderis habebun-
apud nos Pſalmi & Prophetæ, illorum
ſermone ſcripti? Iam mihi recenſe cap-
ta omnia, in quibus Græci à Latinis di-
ſentiunt orthodoxis: nihil reperies, quo-
ex novi Teſtamenti verbis natum ſit, au-
quod huc pertineat. Tantum de vocabu-
lo hypoſtaſeos, de proceſſione ſanct-
ſpiritus, de conſecrandis cæremoniis,
de paupertate ſacerdotum, de poteſta-
Romani pontificis controverſia eſt. A-
nihil horum ex falſatis approbant exem-
plaribus. At quid dices, ubi videris ſi-
interpretatum Origenem, ſic Chryſoſto-
mum, ſic Baſilium, ſic Hieronymum
Nu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Num eo quoque ſeculo falſaverat aliquis Græcorum codices? Aut quis unquam deprehendit Græcorum codices vel uno in loco falſatos fuiſſe? Poſtremo cur falſare velint, cum hinc non tueantur ſua dogmata? Adde huc, quod ſemper in omni doctrinæ genere Græcorum codices emendatiores fuiſſe, quam noſtros, fatetur & M. Tullius, quanquam alioqui Græcis iniquior. Nam diſtinctio literarum, apices, & ipſa ſcripturę difficultas, in cauſa eſt, quo minus facile queant vitiari: aut ſi quid fuerit vitiatum, facilius poſſit reſtitui. Porro quod ſcribis, ab hac æditione non eſſe recedendum, tot videlicet conciliis approbata: more vulgarium theologorum facis, qui quicquid ullo modo in publicum uſum irrepſit, eccleſiaſticæ tribuere ſolent autoritati. At mihi vel unam profer ſynodum, in qua ſit hæc æditio comprobata. Nam qui comprobavit, quæ, cujus ſit, nemo novit? Nam Hieronymi non eſſe, vel ipſæ teſtantur Hieronymi præfationes. Sed eſto, comprobarit ſynodus aliqua. num ita comprobavit, ut nihil omnino liceat ex Græcorum fontibus emendare? Num mendas etiam omnes comprobavit, quæ variis modis potuerint irrepere? Num hujuſmodi verbis conceptum fuit decretum à patribus? Hæc æditio cujus ſit autoris neſcimus, ſed tamen eam approbamus: nec obſtare volumus, ſi quid ſecus habent Græci codices, quantumvis emendati; ſi quid ſecus legit Chryſoſtomus, aut Baſilius, aut Athanaſius,

aut Hieronymus; etiam ſi illud magi
quadraverit ad ſenſum Euangelicum: &
tamen hos ipſos autores in cæteris ma
gnopere comprobamus. Quin etiam quic
quid in poſterum, quocunque modo, ve
à ſemidoctis & audaculis, vel ab impe
ritis, ebriis, oſcitantibus librariis fue
rit vitiatum, depravatum, additum, omiſ
ſum, eadem probamus autoritate: nequ
cuiquam volumus licere, mutare ſcriptu
ram ſemel inductam. Ridiculum decre
tum, inquis. At hujuſmodi neceſſe eſ
fuiſſe, ſi nos autoritate ſynodi deterre
ab hac induſtria. Poſtremo quid dictur
ſumus, ubi viderimus nec hujus æditio
nis exemplaria conſentire? Num & han
pugnantiam approbavit ſynodus, præ
ſcia videlicet, quid quiſquam mutaturu
eſſet? Atque utinam, mi Dorpi, tantum
eſſet ocii Romanis pontificibus, ut hiſce
de rebus ſalutares æderent conſtitutio
nes, quibus caveretur, de reſtituendi
bonorum autorum monumentis, de pa
randis & reponendis emendatis exem
plaribus. Verum in eo conſilio ſeder
nolim iſtos falſiſſimo nomine theologos
qui huc tantum ſpectant, ut quod ipſi di
dicerunt, id ſolum habeatur in precio
Quid autem iſti didicerunt, quod non ſi
ineptiſſimum, & idem confuſiſſimum
Quibus ſi contingat tyrannis, futurum
eſt, ut antiquatis optimis autoribus, in-
ſulſiſſimas iſtorum nænias pro oraculi
habere cogatur mundus; quæ uſque ad
eo nihil habent bonæ eruditionis, ut ec
ſane malim vel mediocris eſſe cerdo,
quam iſtius generis optimus, ſi nihil me
lioris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

lioris acceſſerit doctrinæ. Iſti ſunt, qui nolint quicquam reſtitui, ne quid ignoraſſe videantur. Hi nobis fictam ſynodorum autoritatem objiciunt: hi magnum Chriſtianæ fidei diſcrimen exaggerant: hi periculum eccleſiæ, quam iſti ſcilicet humeris ſuppoſitis fulciunt, rectius plauſtrum fulturi: & hujuſmodi fumos ſpargunt apud vulgus indoctum ac ſuperſtitioſum: apud quod cum pro Theologis habeantur, nolint ullam opinionis ſuæ jacturam facere. Verentur, ne, cum perperam divinas citant literas, id quod ſæpenumero faciunt, Græcæ aut Hebraicæ veritatis autoritas in os jaciatur, & mox appareat eſſe ſomnium quod velut oraculum adducebatur. Divus Auguſtinus, vir tantus, ad hæc epiſcopus, non gravatur vel ab anniculo puero diſcere. Iſti tales malunt omnia ſurſum ac deorſum miſcere, quam committere, ut quicquam videantur ignorare, quod ad abſolutam pertineat eruditionem. Quanquam nihil hic video, quod magnopere pertineat ad fidei Chriſtianæ ſynceritatem: quod ſi maxime pertineret, hoc certe magis eſſet elaborandum. Neque vero periculum eſt, ne protinus omnes deſciſcant à Chriſto, ſi fors auditum fuerit, repertum eſſe in ſacris libris, quod vel ſcriba depravarit indoctus aut dormitans, vel interpres, neſcio quis, parum apte verterit. Aliis ex rebus hoc periculum eſt, quas hoc loco prudens ſubticeo. Quanto Chriſtianius fuerit, ſemotis contentionibus, quod quiſque poſſit, in communem uſum libenter cõ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ferre, idque candide amplecti, ſimulque & citra faſtum diſcere quod neſcias, & citra invidiam docere quod ſcias. Quod ſi qui ſunt illiteratiores quam ut quicquam recte docere poſſint, elatiores quam ut quicquam diſcere velint, hos, quoniam pauculi ſunt, valere ſinamus, & bonarum, aut certe bonæ ſpei mentium, potius habeamus rationem. Oſtendi quondam meas annotationes rudes adhuc, & adhuc à follibus, quod ajunt, calentes, viris integerrimis, ſummis Theologis, doctiſſimis epiſcopis: hi fatebantur, ex illis qualibuscunque rudimentis ſibi plurimum lucis affulſiſſe ad divinarum literarum cognitionem. Porro quod admones, ſciebam, Laurentium Vallam ante nos hoc laboris occupaſſe; quippe cujus annotationes primus curarim evulgandas: & Iacobi Fabri in Paulinas epiſtolas commentarios videram: atque utinam ab his ſic eſſet elaboratum, ut noſtra induſtria nihil foret opus. Equidem Vallam plurima laude dignum arbitror, hominem rhetoricum magis quam theologum, qui hac diligentia ſit uſus in ſacris literis, ut Græca cum Latinis contulerit, cum non pauci ſint Theologi, qui nunquam univerſum teſtamentum ordine perlegerint: quãquam ab hoc aliquot locis diſſentio, præſertim in his quæ ad rem Theologicam pertinent. Porro Iacobus Faber commentarios illos jam tum habebat in manibus, cum nos hoc operis moliremur: ac parum commode evenit, ut nec in familiariſſimis colloquiis alterutri noſtrum

ſtrum in mentem venerit, de ſuo meminiſſe inſtituto. Nec ante cognovi quid agitaſſet ille, priusquam opus formulis excuſum prodiſſet. Et hujus conatum vehementer approbo: quanquam ab hoc quoque locis aliquot diſſentimus inviti, cum tali amico libenter ὁμόψηφοι futuri per omnia, niſi veri magis quam amici eſſet habenda ratio, præſertim in ſacris literis. Sed mihi nondum ſatis liquet, cur hos duos objicias. num ut à re velut occupata deterreas? At apparebit me poſt tantos etiam viros non ſine cauſa laborem hunc ſuſcepiſſe. An hoc ſignificas, nec iſtorum induſtriam probari Theologis? Equidem quid Laurentio ad veterem illam invidiam acceſſerit, non video. Fabrum audio probari ab omnibus. Quid, quod nec omnino ſimile negocium molimur? Laurentius tantum annotavit locos aliquot, idque, ut apparet, in tranſcurſu, levique, quod dici ſolet, brachio. Faber in Paulinas duntaxat epiſtolas ædidit commentarios, easque ſuo more vertit: tum ſi quid diſcrepabat, obiter annotavit. Nos univerſum teſtamentum novum ad Græcorum exemplaria vertimus, additis è regione Græcis, quo cuivis promptum ſit conferre. Adjecimus ſeparatim annotationes, in quibus partim argumentis, partim veterum autoritate theologorum docemus, non temere mutatum quod emẽdavimus, ne vel fide careat noſtra correctio, vel facile depravari poſſit quod emendatum eſt. Atque utinam præſtare potuiſſemus, quod ſedulo ſumus conati. Nam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ti. Nam quantum ad eccleſiæ negociu
attinet, nihil verebor has meas vigili
las cuivis epiſcopo, cuivis cardina
cuivis etiam Romano pontifici dare, mo
do talis ſit, qualem habemus. Poſtrem
non dubito futurum, quin tu quoqu
ſis ædito libro gratulaturus, qui nun
ab ædendo dehortaris, modo vel pau
lulum eas deguſtaris literas, ſine quibu
hiſce de rebus recte judicari non poſſit
Vide mi Dorpi, ut eodem officio gemi
nam inieris gratiam: nimirum alteran
apud theologos iſtos, quorum nomin
diligentiſſime functus ſis tua legatione
alteram apud me, cui tam amica admo
nitione teſtatiorem feceris amorē tuum.
Tu viciſſim boni conſules noſtram æqu
liberam ſatisfactionem, & ſi ſapis, no-
ſtro conſilio potius accedes, qui tuam
unius rem ago, quam iſtorum, qui tuum
ingenium eximiis rebus natum, non ob
aliud ſtudent in ſuam trahere factionem,
quam quo tanti ducis acceſſione ſuas
communiant copias. Sequantur illi me-
liora ſi poſſint: ſin minus, tu tamen
quod eſt optimum ſequere. Quod ſi non
potes illos reddere meliores, id quod
velim te adniti, ſaltem illud cave, ne te
reddant deteriorem. Porro fac, ut qua
fide cauſam iſtorum apud me egiſti, ea-
dem meam agas apud iſtos. Placabis
homines, quoad fieri poteſt, & perſua-
debis, me, quod facio, non in eorum fa-
cere contumeliam, qui haſce literas ne-
ſciunt, ſed in publicam omnium utilita-
tem; quæ nemini non patebit, ſi velit
uti; neminem urgebit, ſi malit carere:
tum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

[t]um eo eſſe animo, ut ſi quis exoriatur qui rectiora docere poſſit aut velit, me primum fore qui noſtra reſcindam & abrogem & illius ſubſcribam ſententiæ. Ioanni Paludano multam ex me ſalutem dicito; cum quo fac ut hanc de Moria litem partiaris, propter commentarios illi dicatos à Lyſtrio noſtro. Doctiſſimo Nevio, humaniſſimo D. Nicolao de Beveris, præpoſito divi Petri, fac me diligenter commendes. Menardum abbatem, quem tam magnificis ornas præconiis, nec dubito quin, qua es fide, veriſſimis, vel tua cauſa diligo, venerorque; neque negligam in literis meis, ſimulatque inciderit commoditas, ejus honorificam facere mentionem. Bene vale, mortalium chariſſime Dorpi. Antverpiæ, anno M D X V.

ERAS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ERASMVS ROT

THOMÆ MORO

S. D.

QVæ tibi narrata ſunt de concer-
tatiuncula, quæ mihi fuit apu
hujus Academiæ Rectorem cu
Nicolao Egmondano, nec omnino ver
ſunt, neque tamen nihil habent veri
ſic enim ſolet rumor, & augere quo
geſtum eſt, & variare fabulas: nequ
vero mihi tam inimicus eſt, ut patia
illum mendaciis traduci. Rem igitur u
habet accipe: Quandoquidem video no
bis iſthic tantum eſſe ocii, ut quid hei
ineptiamus vacet cognoſcere. Vbi lite-
ris expoſtulaſſem apud hujus Academiæ
rectorem, quod Egmondanus in concio-
ne nos perſtrinxiſſet, reſcripſit ille: S
placeret ipſum audire coram ſua verb
ſonautem, fortaſſe rem poſſe compon
Reſpondi, me nihil detrectare, tamet
non eſſem neſcius, ab illo μηδὲν ὑγιὲ
proditurum. Convenimus, conſedit Re-
ctor, huic ego dexter aſſedi, ſiniſter ille.
Nec erat inanis ordo, noverat Egmon-
dani mores, ac de me ſibi falſo perſua-
ſerat, eum eſſe, qui poſſem irritari: pro-
inde medius conſedit, quo pugnam di-
rimeret, ſi forte λογομαχία ad ungues ac
pugnos efferveſceret. Rem igitur pauci
exponit Rector. Ibi compoſito ad mi-
ram, ſed ridiculam gravitatem vultu,
inſit Egmondanus: Ego nulli feci inju-
riam

iam in ſacris concionibus : ſi Eraſmus ſe putat læſum, proferat, ſum illi reſponſurus. Rogabam, an putaret ullam atrociorem injuriam, quam hominem immerentem in publica concione traducere mendaciis. Ibi continuo commotus homo, & relicta quam cœperat perſona, magis etiam purpuraſcens (nam rubebat & antea, erat enim tempus pomeridianum,) Et cur, inquit, tu nos traducis tuis ſacris libris? In libris, inquam, meis nuſquam eſt nomen tuum. Nec in concionibus, inquit, meis auditum eſt nomen tuum. Negavi libros meos eſſe ſacros, in quibus aliquando narrem etiam ſomnia mea, nihilque non nuger: non idem licere in ſacris concionibus. Præterea longe minus, inquam, ſcripſi de te quam res habet. Tu de me publice mentitus es, dicens faviſſe Luthero, cui nunquam favi in eum ſenſum, in quem tua dicta interpretatur populus, & ipſe ſentis. Ibi jam non commotus, ſed furenti ſimilis : Immo, inquit, tu es autor horum omnium, tu es verſipellis ac veterator, & nihil non intorques cauda quadam. Atque his ſimilia multa evomuit verius, quam dixit, quæ illi tum ſuggerebat ſplendida bilis. Senſi & mihi concitari ſtomachum, jamque vox quædam eruperat, ſermonis non ſatis temperati procœmium, non quidem racha, ſed aliud quiddam, quod pejus oleat quam ſonat. Sed repreſſi me illico, ſatius ducens, & meæ (nam parum valebam) & Rectoris parcere valetudini, cui & ipſi cum medicis res erat, poſtremo ſtul-

ſtultum & indecorum ratus adverſus fu-
rentem furere. Itaque ſubridens ver-
me ad Rectorem: Poſſem, inquam, teſta-
ri de inſigni contumelia, poſſem regere
re convicia. appellat me verſipellem, li-
ceret ipſum viciſſim appellare vulpem:
appellat me duplicem, poſſem ipſum ap-
pellare quadruplicem: ait me caud
contorquere omnia, poſſem dicere illum
lingua ſua inficere omnia: ſed hæc ne
viris digna ſunt, ac vix etiam mulieri-
bus. Agamus argumentis: finge me. Hi
ille protinus interpellans magno clamo-
re nautico: Non fingo, inquit, nolo fin-
gere, hoc veſtrum eſt, vos poetæ fingi-
tis, ac mentimini omnia. Iam magis ri-
dere libebat, quam indignari. Si finger
non vis, inquam, da igitur. Nolo, in-
quit, dare. Fac, inquam, ita eſſe. No
faciam, inquit. At pone ita eſſe, inquam
Non ponam, inquit. Sit igitur ita, in-
quam. At non eſt, inquit. Quid igitur
inquam, vis me dicere? Dic, inquit, It
eſt. Vix Rector impetravit, ut finere
me loqui. Vt verum ſit, inquam, me in
libris meis quædam ſcripſiſſe ſecus quam
oportet, non tamen hoc erat tuum, ad
animi tui vindictam abuti ſacri loci, ſa-
cræ concionis autoritate, & populi ſim-
plicis credulitate. Poteras viciſsim in
me ſcribere, poteras me in jus vocare.
Nunc non tam mihi facis injuriam, quam
toti huic academiæ, quam toti populo,
quam ſacræ concioni, quæ longe aliis
fabulis dicata eſt. Hic quum deeſſet ho-
mini quod reſponderet, alio ut ſolet
deflexit. Ia, inquit, optare ſibi ſimilem
auto-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

utoritatem. Quam? inquam. concionandi? annuit. Atqui, inquam, & olim ſum concionatus, & arbitror me poſſe meliora dicere, quam audio te aliquando proferentem. Quin igitur, inquit, facis? Quia puto me, inquam, majus operæ precium facere ſcribendis libris: tametſi tuam induſtriam non improbarem, ſi modo doceres ea quæ faciunt ad bonos mores. Ibi venit homini in mentem, quod ſcripſiſſem in literis ad Rectorem, (legerat enim) hæc mihi immerenti, immo bene merenti indigne fieri. Vbi, inquit, tu bene mereris? Fatentur, inquam, hoc plurimi, me non male meritum de bonis literis. Ia, inquit, ſic vos eas appellatis; ſunt malæ literę. Et in ſacris, inquam, literis multa reſtitui. Imo, inquit, multa falſaſti. Cur igitur, inquam, approbat Romanus pontifex ſuo diplomate? Ia diplomate? inquit: Quis vidit tuum diploma? ſubindicans à me confictum eſſe. An poſtulas, inquam, ut diploma per ſingulos circumferam, aut in foro exhibeam? Exhibui Ateuſi, vidit Dorpius. Ia Dorpius, inquit. additurus & in illum aliquid convicii, ni Rector illum ſuo vultu compeſcuiſſet. Videbis & tu, ſi voles, inquam. Nolo, inquit, videre tua. Cur igitur damnas, inquam. Cur in Luthero damnando tantum apud te valet pontificis autoritas, in meis probandis pluma levior eſt? Hoc ſermone omiſſo, cœpit commemorare, jam velut affectum moturus arte Rhetorica, quantis honoribus affeciſſent me Theologi Lovanienſes priuſquam in

cos

eos ſcripſiſſem. Quid non fecimus, in-
quit, tibi? Cæterum de virulentis ob-
trectationibus, quibus me laniaret Eg-
mondanus, etiam priuſquam Lovanium
commigrarem, nulla mentio. Reſpond-
non eſſe mei moris extenuare cujuſquam
in me beneficium, cæterum me hactenu
Theologorum beneficio non admodum
uſum fuiſſe. Ibi neſcio quo pacto factu
mitior, Verum, inquit; quia non potui-
mus. Ergo, inquam, ne imputes, quo
non præſtitiſtis. Nam quantum potue-
ritis male faciendo, ſenſi; officii nih
expertus ſum, niſi quod me vocaſtis a
actus, quos vocatis, & convivia quędam
ſolennia, à quibus nemo magis abhor-
ret quam ego: tantum abeſt, ut exiſti-
mem me hoc nomine multum deber
vobis. Vos me ultro invitaſtis ad amici-
tiam; ego ut nunquam ambii, ita nun-
quam dedi anſam dirimendæ. Ex ho
ſermone venit homini in mentem, d
ſarta inter nos amicitia, uno ipſo non-
dum ſatis placato, cum nemo ſtolidiu
læſiſſet, quam ille. Putant hoc eſſe re-
ligionis Colophonem, ut illis ſupplice
ſint, etiam qui non ferendis injuriis ſint
affecti: tantum abeſt, ut quenquam ipſ
reconcilient, aut juxta doctrinam Evan-
gelicam benefaciant ei qui læſerit. Ben
mones, inquit; jactas inter nos ſartam
fuiſſe concordiam. Quid? an non fuit
inquam. Nonne compotavimus ſplendi-
de in collegio Falconis? (Conſtitera
hoc prandium ejus domus moderator
non mediocri pecunia. Et quoniam era
dies Mercurii, tantum piſcium erat pa-
ratum

atum uni Egmondano, quantum ſatis
ſſet quatuor athletis.) nonne propoſi-
a pacis conditio, ut utrinque deleret of-
enſas omnes amneſtia? Negavit ille for-
iter, quod tot teſtibus actum erat. Re-
ctor interpellans ita moderatus eſt litem,
ut fateretur, inter omnes Chriſtianos eſſe
liquam concordiam, cæterum eam pa-
cem non fuiſſe numeris omnibus abſolu-
tam. Ego arridens rogabam, quota com-
potatione pax Theologica abſolveretur;
Me ſimplicem arbitrari; vel ſine com-
potatione confici pacem inter bonos. Hinc
rurſus aliud illi venit in mentem. Recte
admones, inquit; tu nos habes ludibrio,
traducis tanquam ebrios. Expoſtulante
me, ubi vocaſſem eum ebrium, Scribis,
inquit, me fuiſſe uvidum à prandio lar-
giore: quid hoc aliud eſt, quam eſſe
ebrioſum? Hoc, inquam, neque te no-
minato ſcripſi, & narro ab aliis dictum:
nam tui Carmelitæ hoc lemmate te ex-
cuſabant, ne quis gravius ferret, quod
dixeras uvidus à prandio largiore. Ia
tui, inquit; indignans opinor, quod tui
dixiſſem, non veſtri. Quod ſi maxime,
inquam, edidiſſem nomen, quid erat fla-
gitii, ſi quod tu publice auſus es dicere,
ego ſimili libertate retuliſſem? nunc
honoris tui gratia ſupprimo nomen tuū,
& rem atrocem civiliter narro. Dixeras
Fabrum ac me, qui nunc pugnaremus in-
ter nos, olim pugnaturos in profundo
tartaro. Ia, inquit, hoc ab aliis audiſti.
Verum, inquam; at non ab uno. ſed au-
des tu negare dictum? Obticuit. qua
quidem in re primum ſum admiratus
novum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

novum hominis pudorem. Mox in ali
campum expatiatus, negavit ſe unqu
facturum finem vociferandi in Lut
rum, donec illum confeciſſet. Reſpon
per me licere illi vociferari uſque
ilium diruptionem, modo ne in me b
teraret: neque me queri, quod in L
therum clamaſſet, ſed quod in me: qu
ipſum ſi illi uſque adeo cordi eſſet, p
geret, nihil tamen lucri facturus, niſi
eſſet bonis omnibus ludibrio, quand
quidem in ea concione vidiſſem paſſ
omnes ridentes. Hic ille: Ia, inquit, i
tui erant. Quam mei ſint, inquam, r
ſcio; pleroſque ne de facie quidem n
veram. Inter cætera crimina objecit
hoc, quod allegarem epiſtolas illuſtriu
virorum, qui mihi nonnihil tribueren
ſignificans, eas à me confingi, nec ull
eſſe qui mea probarent; cum ego fere
totum hoc epiſtolarum genus preman
ſimulque indicans, nihil oportere pr
batum haberi, quod ipſius calculo n
eſſet commendatum. Hinc conjicere l
cet ſimul & modeſtiam hominis, qui ſi
tam parum tribuat, & ſimplicem pur
que Chriſtianum animum, qui nihil m
li non ſuſpicetur de proximo. Cum i
ter cætera dixiſſem, non debere vide
mirum, ſicubi querar nonnihil de Theo
logis in libris meis: cum Ioannes Stan
ditius Minorita, Theologus, epiſcop
à ſancto Aſino, apud regem ac regina
Angliæ, multis proceribus & erudit
adſtantibus, impudentiſſime me detuler
tribus nominibus; primum quod toll
rem reſurrectionem, deinde quod nihi

facere

facerem ſacramentum matrimonii; præterea quod male ſentirem de Euchariſtia: cum in omnibus libris meis nihil magis aſſeram quam reſurrectionem; ac matrimonium edita declamatione ſic prædicarim, ut Theologi putarint errorem eſſe hæreticum, quod matrimonio plus faris tribuerim; poſtremo cum de Euchariſtia nuſquam, neque ſcripſerim, neque locutus ſim, niſi ſicut decet, id eſt, ſumma cum reverentia: Ia, inquit, hæc omnia fortaſſe ſunt vera. O vocem impotentis animi, ſibique nihil non indulgentis: cur hæc potius in me vera eſſent, quam ſi quis dicat Egmondanum compilaſſe ſacrarum ædium gazophylacium? quam incautaſſe morituros, uti ſibi traderent hæreditatem, fruſtratis hæredibus? quam ad quæſtum prodidiſſe, quæ audivit in arcanis confeſſionibus? Hæc fortaſſe probabilius in illum competerent, quam quæ volebat ille videri non abhorrentia à veris in me. Huic divo committant parentes liberos ſuos, ut imbibant veræ religionis ſemina. Quid tibi nunc referam ſingula? quicquid quocunque caſu dicebatur, rapiebatur in occaſionem convicii, non aliter quam ſolent pueri rixantes, ac mulierculæ procaces: quicquid dixeram regerebat in diverſum. Objiciebat epiſtolam ad Lutherum ſcriptam. Illic, inquã, moneo quid debuerit vitare. Immo, inquit, doces eum ſcribere. Etiam hoc videbatur male habiturum hominem, ſi Lutherus aliquanto melius ſcripſiſſet: adeo illum perire cupiebat, non corrigi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

rigi. Sed illud nullo modo concoque-
bat, quod adjeciſſem, Non admone
quid facias, ſed ut quod facis perpetu
facias. Hic cum excuſarem civilitate
Rhetoricam, qua negamus nos admon
re, cum maxime admonemus, rurſ
incanduit. Pulchre, inquit, dixti; h
vere rhetorum eſt, omnia fucare, fing
re, mentiri. Arridens faſſus ſum aliqua
do mentiri Rhetores, ſed interim ment
ri nonnunquam & Magiſtros noſtro
Rurſum cum dicerem me conſuluiſſe d
gnitati Theoſogorum, reſpondit: Nob
hanc curam relinque, nos proſpiciemu
Cum adderem, exurendis Lutheri lib
eum è bibliothecis eximi poſſe, ex an
mis non item: Ia, inquit, ex animis i
eum tu poſuiſti. Cum nihil inter n
conveniret: adeo ut ſi dicerem liter
bonas, ille continuo vocaret malas:
librum caſtigatum, ille falſatum: ſi
dixiſſem alienum à factione, ille pro
nus caput factionis appellaret: negarur
& intra oleam eſſe duri quicquam, a
extra juglandem eſſe duri quicquam,
quid tale affirmaſſem: Rector inter
cans rixam jam nimis longam, nega
hæc eſſe digna Theologis: ſe lubenti
auditurum, ſi quid faceret ad conc
diam ſarciendam. Age, inquam, quan
negas eam concordiam unica compo
tione potuiſſe coire, quid ſupereſt
conſummandam? Hortante Rectore
xit: Vt ſarcias famam noſtram abs te l
ſam. Vbi, inquam? in epiſtolis? annu
Illis, inquam, jam evulgatis mihi n
eſt in manu quod petis; quanquam il
nulla

nullius famam læſi. Ergo palinodiam, inquit, cane. Quam? Scribe, Lovanii ſynceros & probos eſſe Theologos. Id, inquam, haud unquam negavi, ſed quos ego taxavi, ſi mihi præbebunt probam materiam, magnifice de illis ſcribam. Hic irritatus, Et tu, inquit, ſi nobis præbueris bene loquendi materiam, bene de te loquemur. Tu ſtylum habes, nos linguam habemus. Taxas, inquit, nos, quod tibi oblatremus à tergo; audeo tibi in os dicere. Nec mirum, inquam; tu quibus es moribus, auderes etiam conſpuere os boni viri. Negavit ſe adhuc eſſe tam contumacem. Hoc ſermone interrupto Rector admonuit, ut de Luthero, quod erat caput, ageretur. Age, inquit, ſcripſiſti pro Luthero; nunc ſcribe adverſus illum. Hic inficiatus me ſcripſiſſe pro illo, ſed pro Theologis potius adverſus illum, cum excuſaſſem multa, ocium, imperitiam, metum, inter alia prætexi ſuſpicionem crudelitatis, ſi ſævirem ſtylo meo in hominem proſtratum ac victum. Immo hoc ipſum, inquit, ſcribe, Lutherum à nobis victum eſſe. Reſpondi, non deeſſe qui hoc vociferarentur, vel me tacente. Præterea magis fore decorum, ſi ipſi ſuam celebrarent victoriam, qui peperiſſent. Poſtremo mihi non conſtare, quod eum viciſſent, cum libri illorum nondum prodiſſent in lucem. Sub hæc deſperans, verſus ad Rectorem ait, Nonne prędixi nos nihil acturos? Quamdiu, inquit, detrectat ſcribere adverſus Lutherum, tam diu habebimus eum pro Lutherano. At illhoc,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

inquam, nomine tu mihi Lutheranus eri
qui nihil ſcribas adverſus illum , nequ
tu ſolus tantum , ſed innumeri tecum
Atque ita non dicto ſed ſignificato v
le , Rectori, non mihi, diſceſſit: quem
admodum qui in gladiatoria ſchola vul
nus prȩter certaminis leges acceperunt
cȩteris quidem dant dextram , ei à qu
læſi ſunt non dant. Habes fere ſummam
illius prȩclari colloquii , quod illi ta
men viſum eſt admodum blandum , cum
hoc ageretur, ut me pelliceret eloquen
tia ſua ad inſectandum ſtylo meo Luthe
rum. Neque paſſus eſt ille ſibi perir
hujus conflictationis gloriam. Iactitavit
apud compotores ſuos , quam fortite
obſtitiſſet in os Eraſmo. Rector eader
ſuis denarrans, non ſine riſu, negavit ſ
unquam crediturum fuiſſe , mihi tantum
eſſe temperantiæ. Quanquam non hin
mihi laudem hanc arrogo , qui prorſu
inſanus fuiſſem , ſi cum illo contendiſ
ſem. Et tamen eſt unus aut alter ho
ſceleratior. Nam hic ut moleſtus eſt &
pertinax , ita minus habet fuci , ſemp
ſui ſimilis. Talem ajunt fuiſſe puerum
talem magiſtellum, talem baccalaureum
talem Theologiȩ profeſſorem , quali
nunc eſt Carmelita. Ne Vulcanus qu
dem hunc recudat , neque refingat Me
curius. Sibi tamen videtur præcipua ba
ſis Chriſtianæ religionis, & ordinis Ca
melitici decus. Tam jucundus eſt hu
Academiæ, quam ſunt fici in oculis. Se
vomicam hanc nemo poteſt excuter
Bene vale mi More. Lovanii. Ann
M D XX.

Viro undecunque doctiſſimo,

MARTINO DORPIO,

Theologo, Lovanii.

Thomas Morus Martino Dorpio

S. P. D.

SI mihi ad te venire tam eſſet liberum, quam vehementer, mi Dorpi, cupio; tum iſta, quę nunc parum commode committo literis, commodius tecum coram ipſe tractarem; tum (quo nihil mihi jucundius potuiſſet accidere) te ipſo interea præſens præſente perfruerer, cujus videndi, cognoſcendi, complectendique, mirum pectori meo deſiderium inſevit Eraſmus, utriuſque noſtrum amantiſſimus; tum utrique, uti ſpero, ex æquo charus. Nihil eſt enim, quod ille majore cum voluptate faciat, quam ut apud præſentes amicos ſuos, abſentes prædicet. Siquidem, quum ſit ipſe plurimis, idque in diverſis orbis terrarum partibus, doctrinæ ſuaviſſimorumque morum gratia chariſſimus; conatur ſedulo, ut, quo in unum ſe omnes animo ſunt, eodem etiam inter ſe omnes conglutinet. Non ceſſat ergo apud univerſos ſingulatim amicorum quemque referre;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

& , quo in cunctorum amicitias inſi
nuet, omnes cujuſque dotes, quibu
amari promereatur, exponere. Quo
quum ille aſſidue faciat de omnibus; d
nullo tamen ſæpius, de nullo facit effu
ſius, de nullo quam de te, chariſſim
Dorpi, libentius; quem ita dudum ce
lebravit in Anglia, ut nemo ſit ibi li
teratorum virorum, cui non Dorpii no
men æque notum celebreque, atqu
Lovanienſibus ipſis, quibus eſt (ut eſſ
debet) celeberrimum. Seorſum vero it
te depinxit apud me, ut jam olim pul
cherrimam animi tui imaginem, plane
que eamdem apud animum meum præ
ſumpſerim, quæ mihi, poſteaquam hu
adpulit, ex elegantiſſimis opuſculis tu
eluxit. Itaque quum me primum ſciren
ab invictiſſimo rege noſtro in has parte
legatione functurum; crede, mi Dorpi
mihi, non pro minimo itineris tanti pre
tio ducebam, quod oblata mihi videba
tur occaſio, qua tecum quoquo pact
congrederer. Verum iſtam conveniend
tui facultatem, quam præbitam eſſe ſpe
raveram, negotii nobis demandati rati
præripuit; quę me Brugis, ubi cum ma
gnificis illuſtriſſimi principis veſtri ora
toribus, res ut nobis tractaretur, conve
nerat, alligavit. Quo fit, ut vehemen
ter doleam, quum hæc legatio mih
multis alioqui nominibus arrideat, qu
tamen in re optaveram maxime fortunam
mihi affuiſſe propitiam, ea me maxim
ab illa deſtitui. Verum (ut ad id tam
dem veniam quod me coegit in præſen
ſcribere) dum heic verſor, incidi fort

in quoſ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

in quoſdam, qui non alieni à literis videbantur. Apud hos de Eraſmo, & de te item, ſermonem ingero. Illum ex literis ac fama; te vero etiam alias noverant. Narrant mihi rem, ut parum lætam, ita neutiquam credibilem; te videlicet in Eraſmum animo eſſe parum amico; idque ex literis ad eum tuis liquere; quas (quoniam ad credendum ægre me adduci videbant) poſtero die allaturos ſeſe pollicebantur. Redierunt poſtridie; tum literas ad me ternas adportarunt. Vnas abs te ad Eraſmum ſcriptas; quas ille (quod ex ejus reſponſione colligo) non acceperat, ſed earum exemplar (id quod mihi nunc evenit) neſcio quo mouſtrante legerat. In his Moriam inſimulas, & ad ſapientiæ laudem invitas. Inſtitutum ejus, de emendando novo Teſtamento ex Græcis codicibus, tam parum probas, tam anguſtis limitibus ut coartet ſuades, ut pæne in univerſum diſſuadeas. Alteræ fuerunt ipſius; quibus tibi breviter, utpote feſſus ex itinere, atque adeo in eodem adhuc itinere occupatus, ſatisfacit; copioſius idem ſe facturum profeſſus, quum Baſileam delatus eſſet. Denique, tertiæ literæ tuæ fuerunt; quibus rurſus ad hanc Eraſmi reſpondes epiſtolam. Has ego quum præſentibus illis perlegiſſem; quanquam erant aliqua, non quæ mihi quidem inimicum eſſe te illi perſuaderent, (quid enim poſſet eſſe, tale ut hoc perſuadeat mihi?) ſed animo tamen aliquanto magis turbido quam exſpectaram; tamen, quia hanc opinionem

 illis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

illis ex animo eradi potius, quam confir-
mari cupiebam, aſſerui , nihil ibi legiſſe
me , quod non ab amiciſſimo pectore
profectum videatur. At , inquit eorum
unus, non æſtimo quæ ſcripſerit ; ſed
meo judicio neutiquam amice fecit om-
nino quod ſcripſerit. nam ſi Moria quem-
quam tam vehementer offendit ; quod
ego nuſquam, ne Lovanii quidẽ, quam-
quam ibi poſt editam Moriam ſæpe mul-
tumque verſatus , audivi , præterquam
ab uno aut altero , moroſiſſimis atque
infantiſſimis ſenibus , & quos ibi pueri
quoque rident ; quum alioquin & heic
& ibi tam grata fuerit omnibus, ut mul-
ti multas ejus partes memoriter ediſcant
etiam : verum , quod cœpi dicere , ſi
Moria quemquam tam vehementer of-
fendit , ut Eraſmus ad palinodiam quo-
quę videretur invitandus ; tamen, quum
Dorpius non ita pridem accerſitus ad
Eraſmum eſſet ; idque , ut ipſe ſcribit,
ſolus ; quid attinebat ſcribere ? ſi quid
monendum putavit , cur non præſentem
præſens admonuit ; cur non (ut apud
Terentium eſt) coram , quæ facto opus
eſſent , imperabat potius , quam , quum
exiſſet, clamaret de via ; idque Eraſmo
tam longe ſemoto, ut, quæ eum aut pri-
mum, aut etiam ſolum, audire oportu-
erat , ea & ſolus aliquamdiu neſciverit,
& poſtremo non niſi per alios acceperit?
qua in re vide quam ſincere faciat. Pri-
mum, quem nemo accuſat, eum apud o-
mnes defedere ſeſe ſimulat. Deinde, qui-
bus eũ rationibus tuetur, quũ neſcio an
quisquam audiat quæ contra eum obji-
cit,

tit, (præter eum ſolum qui ſolus debet,) publice legunt omnes. Hæc quum ille dixiſſet; aliique eorum alia, quæ nunc neceſſe non habeo commemorare; ita reſpondi, atque ita à me dimiſi, ut facile intelligerent, nihil ſiniſtri me de te libenter audire; animoque eſſe in te propemodum æque propenſo atque in Eraſmum ipſum, in quem tam propenſo ſum ut eſſe propenſiore non poſſim. Nam quod ſcribere ad eum, quam coram rem tractare, maluiſti; quocumque tu id conſilio feceris; certe non feciſſe malo. & ego, mi Dorpi, mihi pro mea de te opinione perſuadeo; & ille certus animi erga ſe tui, non dubitat. At ſecundas iſtas literas tuas, quæ jam paſſim parum ſecundæ leguntur, nullo omnino conſilio tuo, ſed plane caſu quopiam in publicum emanaſſe crediderim. In quam ſententiam vel eo in primis impellor, quod in his nonnulla ſunt hujuſmodi, ut plane mihi perſuadeam, te, ſi velles emittere, fuiſſe mutaturum, utpote non ſatis idonea, quæ vel ad eum ſcriberentur, vel abs te. Neque enim quædam tam acerbe ad amicum tantum, neque tam neglectim ad hominem tam doctum; immo, ſat ſcio, & pro modeſtiſſimo ingenio tuo clementius, & pro eximia doctrina tua ſcripſiſſes accuratius. Porro, jocis ſcommatibusque, quibus plus quã modice ſcriptio tota ſcatet, non dubito quin uſurus fueras aut aliquanto parcius, aut certe, mi Dorpi, ſalſius. Nam quod Moriam inſectaris, quod in poetas inveheris, Grammaticos omnes ſubſan-

nas, Annotationes in Scripturam parum
probas, Græcarum literarum peritia
non admodum ad rem pertinere cenſe
hæc, inquam, omnia non magni facio
ut in quibus citra cujuſquam offenſur
liberum cuivis eſt, ſentire quid velit; &
ita abs te ſunt adhuc diſputata, ut no
dubitem, quin inter legendum mult
cuique ſuccurrant quæ reſponderi ex ad
verſo debeant. Porro, tantum abeſt, u
in horum quoque nimium abs te dictur
exiſtimem, ut in quibuſdam etiam mul
ta deſiderem, quibus optaſſem hoc ſcri
ptum tuum ad Eraſmum prodiiſſe in
ſtructius; quo major ei præberetur oc
caſio, ſua ex adverſo caſtra majoribu
operibus communiendi. At iſtud me non
nihil certe commovit, quod Eraſmum i
eo libello tuo videris aliquanto ſecus
quam te atque illo eſt dignum, attinge
re. quidpe quem ita tractas, tamquam
modo contemnas, modo velut è ſublim
derideas: interdum quaſi non admo
neas, ſed tamquam patruus, aut triſt
cenſor, objurges; poſtremo, verbis eju
aliorſum detortis, Theologos omnes
atque adeo Vniverſitates (quas vocant
in eum concites. Nec in eam partem ac
cipi hæc mea ſcripta volo, quaſi adver
ſus te, quem plane credo nihil horum
ulla in eum malignitate feciſſe, ego
cui nimirum ipſi patrono opus ſit, in pa
trocinium ſuſpiciam illum, quem cert
majorem & haberi apud omnes & eſſ
ſcio quam ut in reorum ordinem redig
debeat: Sed quoniam te amo, famæque
tuæ bene cupio, idcirco admonere t
corum

orum volui, unde anſam adprehendunt
hi, (quibus modeſtia tua, & vere cyc-
neus animi tui candor, non ſatis explo-
ratus eſt,) qua famæ te, & tuæ nimis
avidum, & alienæ inſidiantem, putant.
Vtinam, quemadmodum Æneas ſeſe
apud Virgilium, circumſeptus nebula,
Carthaginienſibus immiſcuit, ac ſe ſua-
que facta in tapetibus depicta ſpectavit:
ſic utinam non viſus ipſe videre poſſes,
quo vultu poſterior hæc epiſtola tua le-
gatur. Sat ſcio, longe majores mihi
gratias habendas duceres, qui te ſincere
admoneam, ut mutare poſſis; (potes
namque mutando efficere, ut hanc om-
nes, id quod ipſe facio, non emiſſam ti-
bi, ſed elapſam judicent;) quam eis,
qui, quæ te coram adulati laudant, ea-
dem clam etiam ipſi detractant. Quam-
quam profecto miror, ſi quiſquam uſque
adeo adulari in animum induxit ſuum, ut
iſta vel te præſente collaudet, quæ, ut
coepi dicere, utinam per cancellos trans-
ſpicere poſſis, quo vultu, qua voce, quo
affectu legantur, quum apud Eraſmum
non ſemel inculcas, *Theologos noſtros,
Eraſme, & grammaticos veſtros*; quaſi
quum ipſe ſublimis in Theologorum or-
dine conſedeas, illum deorſum inter
grammaticulos detrudas. Et ſedes tu
quidem inter Theologos merito; nec
ſedes modo; ſed præſides quoque. Nec
ille tamen è Theologorũ ſoliis in gram-
maticorum ſubſellia depellendus. Quam-
quam Grammatici nomen, quod tu fre-
quentius, quam facetius, irrides, Eraſ-
mus, opinor, haud aſpernabitur; immo,
(ut eſt

(ut eſt modeſtus,) quamquam mereatur maxime, fortaſſe nec agnoſcet tamen; quidpe quum ſciat, Grammaticum idem omnino ſignificare quod Literatus; cujus officium per omnes literarum ſpecies, hoc eſt, per omnes ſeſe diſciplinas effundit. Quo fit, ut, qui Dialecticen imbiberit, Dialecticus; qui Arithmeticen, Arithmeticus vocari poſſit. tum in cæteris artibus ad eumdem modum. At Literatus, mea certe ſententia, niſi qui omnes omnino ſcientias excuſſerit, adpellari nemo debet. Alioquin & infantibus licet grammaticorum nomen attribuas, quicumque ex Alpha-Beta ipſas literarum formas edidicere. Quod ſi tu eos tantum grammaticos eſſe vis, quos ais ferulas ſceptrorum vice geſtantes in antro plagoſo regnare, tum philautia ac moria ſtultiores, arbitrari, ſe omnes noſſe diſciplinas, quod voculas intelligunt ipſas, & orationum ſtructuram; ego medius fidius, mi Dorpi, etiam eos, quamquam procul ab diſciplinis eſſe conceſſerim, tamen aliquanto propius acceſſiſſe puto, quam Theologos illos, qui & ſtructuram orationum & voculas ipſas ignorant. ex quo genere & ego aliquot, & tu (ut opinor) plures, quamquam uterque ſedulo diſſimulamus, agnoſcimus. Eraſmus certe neque illis ex grammaticis eſt, qui tantum voculas didicerunt; neque ex his Theologis, quibus præter perplexum quæſtiuncularum labyrinthum nihil omnino cognitum eſt; ſed ex illorum grammaticorum genere, quo Varro atque Ariſtarchus;

ex illo theologorum, quo ipſe tu, mi Dorpi, hoc eſt, ex optimo; ut qui nec illas quæſtiunculas ignoret, & , quod tu quoque abunde feciſti, longe utiliorem bonarum literarum, id eſt, ſacrarum maxime, tum cæterarum quoque, peritiam adjunxerit. Sed pergo in epiſtola tua, in qua illud quoque ejuſdem ferme notæ eſt: Si *umquam Decretales, Eraſme, videris.* quaſi Decretales epiſtolas, quas tu vidiſſe te ſignificas, ille videlicet nuſquam videre potuerit! Iam illud quale eſt, quod in eum objicis, *Aquam ardea perturbatam eſſe, & imperitis item omnia perturbata, quoties in diſceptandi palæſtram deſcenditur.* Et illud præterea: *Non enim potes, Eraſme, dijudicare, inter* Dialecticum *& Sophiſtam quid interſit; ſi utramque artem ignores.* Et paulo poſt: *Niſi forte tibi ſophiſtæ ſunt omnes, quibus diſputatione videaris inferior, hoc eſt, omnes dialectici.* Itane, quæſo, Dorpi, putas perturbata Eraſmo omnia diſputanti fore; neque aut, quid dialectice ſit, aut, quid ſit omnino ſophiſta, noviſſe? & eum neſcire ſolum, quæ ferme pueri ſciunt omnes? At rhetoricam, opinor, vel tu propriam ei, ac quodammodo peculiarem, eſſe concedes; quam ſi tribuas, neſcio qui poſſis dialecticen tam prorſus adimere. Siquidem recte ſenſerunt non infimi philoſophorum; qui tantum cenſuerunt inter dialecticam rhetoricamque differre, quantum pugnus diſtat a palma; quod, quæ dialectice colligit aſtrictius, eadem omnia rhetorice copioſius explicat; utque

illa

illa mucrone pungit, ita hæc ipſa mole penitus proſternit obruitque. Sed age, nihil ſit dialecticæ cum rhetorica commune. Ergo, quia non in ſcholis diſputat, quia non in puerorum corona rixatur, quia jam (quod tu quoque poſtea facies) quæſtiunculas illas valere ſinit; nunquam eum putas illas didiciſſe? Sed exiſtimas, in diſputando inferiorem eſſe dialecticis omnibus? At, heic vide, quam opido abs te diſſentiam. Ego nec illiteratum quidem quempiam, mediocri ingenio præditum, longo tamen intervallo minore quam ſit Eraſmicum, hũc, inquam, ego non omni dialectico reor inferiorem in diſputando fore, modo res, de qua diſceptant, utcumque ſit nota. quum quod arti deeſt, ingenium ſuppleat. Nam & ipſa dialectices præcepta quid aliud quam quædam ingenii fœtura ſunt: ratiocinationum videlicet formæ quædam, quas ratio fore ad rerum diſquiſitionem utiles animadvertit. Tantum abeſt, ut Eraſmus, cujus & ingenium & doctrinam mirantur omnes, futurus ſit in diſputando omnibus prorſus dialecticis, hoc eſt, etiam pueris, inferior. Sed mitto iſta omnia, nempe minoris momenti; ut in quibus literarum dumtaxat æſtimatio ventiletur. At illud certe odioſius eſt, quod Hieronymi Huſſitæ, Creſconiique grammatici, utriuſque videlicet hæretici, mentio abs te non ſatis temperanter injecta eſt, quippe quos quibusdam ita referre videris, tamquam conferre velis. Quid, quod nonnulla tam acerbe tractas, tamquam

nihil

nihil agas aliud, quam, ut in eum primo Lovanienſes theologos; deinde, quotquot ubique ſunt, omnes; poſtremo Academias univerſas, exſtimules, inque eam rem quibuſdam verbis illius, longiſſime à propoſito detortis, abutaris. Nam (ut à poſtremo incipiam) quum ille dixiſſet, non omnes theologos damnare Moriam, ſed eos ſolos has excitare tragœdias, qui dolent, bonas renaſci literas; foreque, ut nec Hieronymianam editionem (quam tu Theologis placere ſcripſeras) comprobarent hi, qui Moriam damnaverant: ibi tu protinus arrepta lepida jocandi materia, *Nova, inquis, gloria, ſi edas quod pauci probabunt.* Quaſi vero relinquantur pauci qui probent, ſi ex tanto digniſſimorum theologorum cœtu unus aut alter moroſiſſimi ſenes, nec ullo minus digni, quam quod profitentur nomen, eximantur! Et tu tamen, Dorpi, longius eumdem tam feſtivum jocum proſequeris. ais enim: *Age, non probabunt Theologi.* (ſic ille dixit ſcilicet!) *Qui quaſo probabunt ergo Iuriſconſulti? An medici, an philoſophi denique, ut falcem immittant alienæ meſſi? Sed grammaticis eam paras. Sedeant itaque grammatici in ſolio cenſores omnium diſciplinarum, & novam nobis Theologiam parturiant, naſcituram tamdem aliquando cum ridiculo mure. Verum nec metus eſt, ne nolint ſtudioſi illorum ſe ſceptris inclinare. ſceptra enim ſunt ferulæ, quibus plagoſo regnant in antro; & philauti, & moriâ ſtultiores, arbitrantur, ſe omnes*

nes noſſe diſciplinas, quod voculas in-
telligunt ipſas & orationum ſtructu-
ram. Ergo non eſt opus Academiis. ſcho-
la Nolenſis aut Daventriana ſuffecerit.
Et certe hæc eſt ſententia magni vir
Hieronymi Huſsita, Univerſitates tan
prodeſſe eccleſiæ Dei quam diabolum. Ne
grammaticos vel tantillum commovet
quod damnata fuerit ea ſententia in
concilio Conſtantienſi; quidpe in quo
certum ſit, neminem fuiſſe non amu-
ſum, aut qui non ignoraverit Græce.
Injurius tibi, Dorpi, ſim, ſi jocum ſæ-
pius interpellem tuum; in quo jam diu
mirum quam te ſuaviter oblectaſti. Sed
ſi ſatis jocatus es, audi nunc jam, Dor-
pi. Nemini obſcurum eſſe poteſt, tu
ipſius verba legenti, te ad hanc Univer-
ſitatum mentionem, ſine ulla prorſu
occaſione deſcendiſſe; totumque hunc
locum tibi copioſe, ac perquam diſer-
te ſane, ſed extra controverſiam tamen,
eſſe declamatum; nec eſſe ulla reſpon-
ſione opus. Neque tamen ambigendum
puto, quo in Univerſitates affectu Eraſ-
mus ſit; in quibus & didicit, & docuit
non ea modo, quæ tu grammatica vo-
cas; ſed cum alia multa, multo magis
Chriſtianis omnibus utilia; tum eas
etiam ipſas (quas tu nunc tam magni
facis quam poſthac parvifacturus es)
quæſtiunculas. Quis neſcit, quam diu
Pariſiis ille, quantoque in pretio fuit:
tum Bononiæ præterea, ut nihil interim
de Roma dicam; quam ego tamen vel
principem academiarum eſſe omnium
duco. Iam Oxonia Cantabrigiaque tam
clarum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

clarum habent Eraſmum, quam habere debent eum, qui in utraque diu, cum ingente ſcholaſticorum fruge, nec minore ſua laude verſatus eſt. Vtraque eum ad ſe invitat; utraque eum in ſuorum theologorum numerum (quoniam eo honore alibi eſt inſignitus) transplantare conatur. Sed tu quanti noſtras Vniverſitates facis, haud ſcio, qui tantum Lovanio Pariſiisque tribuis, ut cæteris videare mortalibus, præſertim ex dialectica, nihil omnino relinquere. Ais enim, *Niſi Lovanienſes ac Pariſienſes Theologi eſſent dialectici, fieri videlicet, ut dialectica toto exſulat orbe, exſulaveritque multis jam ſæculis.* Ego in utraq; Academia fui abhinc ſeptennium; non diu quidem; ſed interim tamen dedi operam, quæ in utraque traduntur, quisque ſit utrobique tradendi modus, ut ſcirem. Et profecto, quamquam utramque ſuſpicio; quantum tamen quivi, vel præſens audiendo, vel abſens inquirendo, cognoſcere, nihil hactenus umquam accepi cauſæ, quamobrem vel in dialectica meos liberos, quibus optime conſultum cupio, in alterutra earum edoceri potius, quam Oxoniæ aut Cantabrigiæ velim. Non negabo tamen (neque enim libenter quemquam ſua gloria fraudaverim,) noſtras permultum Iacobo Fabro Pariſienſi debere; quem, ut inſtauratorem veræ dialecticæ, veræque philoſophiæ, præſertim Ariſtotelicæ, feliciora paſſim apud nos ingenia, ſanioraque judicia, co ſectantur; ut per eum virum Lute-

cia gratiam nobis referre quodammodo accepti olim beneficii videatur, quum per eum apud nos diſciplinas reſtauraret, quas ipſi à nobis initio acceperunt: quod uſque adeo in confeſſo eſt, ut id Gaguinus quoque, nec detractor Gallicæ laudis, nec buccinator noſtræ, in Annales ſuos retulerit. Atque utinam & Lovanienſes & Pariſienſes quoq; Scholaſtici omnes, Fabri commentarios in Ariſtotelicam dialecticen reciperent: eſſet ea diſciplina (ni fallor) & minus utrisque rixoſa, & paulo repurgatior. Miror tamen cur Lovanienſes ac Pariſienſes in dialectices commemoratione conjunxeris; qui uſque adeo inter ſe diſcordant, ut ne nomine quidem conveniant; quum alteri Realium, alteri Nominalium, nomen affectent. Quamquam, ſi Ariſtotelem recipiunt, ſi utrique interpretantur, ſi non alia de re quam de ejus mente tot inter ſe rixas excitant; jam quum Pariſienſes aliter, aliter eum Lovanienſes interpretantur, nec aliter modo, ſed contra quoque; qui ſcire poſſis, utris potius accedendum cenſeas? Sin ad dialecticen pertinent hujuſmodi lites, ſed nihil ad Ariſtotelem tamen; jam non Ariſtotelicam tantum Logicam, (quod tu ais,) ſed aliam præterea, aut alteri aut utrique profitentur. Sin autem, quæ in tanta controverſia ſunt, nec ad ipſam dialecticam attineant, (nec attinent certe, ſi ad eum non attinent, modo is dialecticam perfecte tradiderit;) jam hoc egregie fuerit abſurdum, ut dicatur dialectica de

rebus

rebus ad eam rem neutiquam ſpectantibus tot annos digladiari. Et profecto, Dorpi, propemodum adducor, ut credam, magnam illam opinionum partem, de quibus tam diu tanta contentione, velut pro aris focisque dimicatur, aut ad Logicam parum pertinere, aut ad eam perdiſcendam non admodum conferre. Nam, ut in grammatica ſuffecerit, eas obſervationes didiciſſe, quibus poſſis & ipſe Latine loqui, & quæ ab aliis Latine ſcripta ſunt, intelligere; non autem anxie innumeras loquendi regulas aucupari, literasque inter ac ſyllabas inſeneſcere: itidem in dialectica ſatis eſſe crediderim, dictionum naturam, enunciationum vires, tum ex his collectionum formulas edoctum, dialecticam protinus, velut inſtrumentum, ad cæteras diſciplinas accommodare. Atque hoc nimirum ipſum ſpectavit Ariſtoteles, quum dialecticam ſuam decem illis ſummis, ſive rerum ſive nominum generibus; deinde enuntiationum tractatu; adjunctis poſtremo collectionum formulis, & quæ neceſſario demonſtrant, & quæ ſuadent probabiliter, & quæ callide cavillantur, abſolvit. Adhæc, tamquam aditum introitumque quemdam Porphyrius, quinque illas univerſa complectentes, ſeu res ſeu voces adpellari malis, adjecit. Porro ejuſmodi quæſtiones, quibus rudia adhuc, & aptioribus imbuenda, detinentur potius quam promoventur ingenia, neuter eorum propoſuit. Porphyrius etiam ex profeſſo abſtinuit. At nunc abſurda quæ-

dam portenta, ad certam bonarum artium nata perniciem, & luculenter ab antiquis diſtincta, commiſcuerunt; & ad veterum puriſſimas traditiones ſuis adjectis ſordibus infecerunt omnia. Nam in grammatica (ut omittam Alexandrum, atque id genus alios; qui, quamquam imperite, tamen grammaticam utcumque docuerunt) Albertus quidam, grammaticam ſe traditurum profeſſus, Logicam nobis quamdam aut Metaphyſicam, immo neutram, ſed mera ſomnia, mera deliria, grammaticæ loco ſubſtituit. & tamen hæ nugaciſſimæ nugæ in publicas academias non tantum receptæ ſunt, ſed etiam plerisque tam impenſe placuerunt, ut is propemodum ſolus aliquid in grammatica valere cenſeatur quisquis fuerit Albertiſtæ nomen aſſequutus. Tantum auctoritatis habet, ad pervertenda bonorum quoque ingeniorum judicia, ſemel ab ineptis tradita magiſtris, deinde tempore corroborata, perſuaſio. Quo fit, ut minus mirer, ad eumdem modum in dialecticę locum nugas plus quam ſophiſticas irrepſiſſe; quæ cultoribus ſuis argutiarum nomine tam vehementer arrident; ut mihi nuper his de rebus obiter loquenti, quidam dialecticus (ut ferebatur) doctiſſimus, aſſeruerit, *Ariſtotelem* (referam ipſius verba; neque enim aliter poſſum tam nitidum eloquentiæ florem aſſequi) *niſi groſſo modo ſcripſiſſe. & nunc ſunt* (inquit) *pueri in parvis Logicalibus ſuis iam mirabiliter fundati, quod bene, credo certe, quod ſi Ariſtoteles à ſepulchro*
ſuo

ſuo reſurrexeret, & argueret cum eis, illi bene concluderent, cum non ſolum in ſophiſtica, ſed etiam in Logica ſua. Reliqui hominem oppido quam invitus; niſi quod aliquanto (ut tum res erat) occupatior fui, quam ut vacaret ludere. Sed liber ille parvorum Logicalium (quem ideo ſic adpellatum puto, quod parum habeat logices) operæ pretium eſt videre in ſuppoſitionibus, quas vocant; in ampliationibus; reſtrictionibus; appellationibus; & ubi non? quam ineptas, quam etiam falſas præceptiunculas habet? ut ex quibus adiguntur inter has atque hujuſcemodi enuntiationes diſtinguere: *Leo animali eſt fortior*: &, *Leo eſt fortior animali*. quaſi non idem ſignificent? Et profecto tam ſunt ineptæ, ut utraque propemodum nihil ſignificet; quamquam ſi quicquam, haud dubie idem. Tantumdemque inter ſe differunt: *Vinum bibi bis*: &, *Bis vinum bibi*. Hoc eſt ſecundum hos logiſtas multum; ſed revera nihil. Iam, ſi quis non aſſas modo, ſed aduſtas quoque carnes ederit, eum volunt verum dicere, ſi ſic enuntiet: *Ego crudas carnes comedi*: non autem ſi ſic: *Ego comedi crudas carnes*. Tum, ſi quis, parte relicta mihi, partem ſibi pecuniæ meæ ſuſtulerit; mentiar videlicet, ſi dixero: *Spoliavit me denariis*: ſed, ne deſint mihi verba quibus apud judicem querar, licebit dicere: *Denariis ſpoliavit me*. Et, in aliquo caſu (ut ajunt) poſſibili poſito, hæc erit vera: *Papam verberavi*: quum, eodem manente caſu, hæc erit falſa: *Verberavi*

 papam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

papam. Nempe, ſi is, qui nunc papa ſit, puer olim à me vapulaverit. Digni hercle qui talia jam ſenes docent, ut, quoties pueros docent, toties ipſi vapulent. Quid, quæſo, quod hanc falſam ajunt? *Omnis homo eſt pater qui habet filium*; niſi omnes prorſus homines jam habeant filios. quoniam videlicet huic æquipollet: *Omnis homo eſt pater*; &, *Omnis homo habet filium*. At hanc interim veram affirmant: *Pater erit Socrates quando Socrates non erit pater*: & hanc: *Pater manebit Ioannes, quando Ioannes non manebit pater*. Quod quis ſic audire poteſt, ut ſibi non interim credat ænigma proponi? At hæc verba, S V M & P O S S V M, regnant plane; & quoniam (ut ajunt) ampliativa ſunt, pomeria ſua ultra ipſas naturæ fines longe lateque proferunt. Nam hanc veram aſtruunt: *Omne quod erit, eſt*. ſed eam tum callide interpretantur: ajunt enim, *Omne quod erit, eſt*, ſignificare, *Omne, quod eſt quod erit, eſt*. Atque hoc pacto cavent, ne Antichriſtus, qui olim erit, jam ſit. nam, quamquam omne, quod erit, eſt; &, quamquam Antichriſtus erit: tamen non ſequitur, *Antichriſtus eſt*. propterea ſcilicet, quod Antichriſtus non eſt ens quod erit. Qui niſi hanc pluſquam ſubtilem propoſitionis hujus expoſitionem circumſpexiſſent acuti in dialecticis argutiis Theologi; rempublicam Chriſtianam haud dubie jam olim Antichriſtus invaſiſſet, non ſine magno cæterorum omnium periculo. Nam ipſis non video quid poſſit imminere diſcri-

minis

minis; quidpe quum fateantur, has etiam veras eſſe: *Antichriſtus eſt amabilis*; & , *Antichriſtus eſt amativus*. Quamquam profecto nec Antichriſtus, nec ſupremus ipſe judicii dies, rerum naturam magis poterit quam hæc dialectica ſubvertere: quæ docet, has enuntiationes eſſe veras: *Virum fuit mortuum*: *Futurum fuit præteritum*. quibus nimirum fit, ut mortuorum reſurrectio non, ut ipſi loquuntur, in fieri, ſed in facto eſſe videatur. Iam iſtæ non minus mirandæ; ſed ſunt amœnę quoque, ac plauſibiles; quum ſint veræ ſcilicet: *Virgo fuit meretrix*; & *Meretrix erit virgo*; & , *Meretrix poſſibiliter eſt virgo*. Non facile dictu eſt, dialecticis tam benignis utræ magis, virginesne, an meretrices, debeant. debent certe utræque plurimum. Poeta ergo nugas, dialectici ſeria tractant. Poetæ fingunt ac mentiuntur; dialectici numquam niſi vera loquuntur; ne tum quidem, quum hanc eſſe veriſſimam affirmant: *Homo mortuus poteſt celebrare miſſam*. Quod quamquam non audeo aſſerentibus eis, ac propemodum etiam jurantibus, non credere; (neque enim tot doctoribus tam irrefragabilibus fas eſt refragari:) hactenus tamen (quantum memini) neminem umquam reperi, qui ſe narraret mortuo celebranti miniſtraſſe. Hanccine dialecticam docet Ariſtoteles? Hanc Hieronymus laudat? Hanc probat Auguſtinus? quam (ut ait Perſius)

Non ſani eſſe hominis, non ſanus juret Oreſtes.

Miror hercle, homines acutuli quonam pacto ſenſerunt, illas enuntiationes ſic intelligendas eſſe, quomodo nemo in toto orbe præter eos intelligit. Nec ſuu artis illa vocabula, ut ſint eis quaſi in peculio; & ab eis, ſi quis volet uti, ſumenda mutuo. communis nimirum ſermo eſt; niſi quod quædam deterius reddunt, quam à cerdonibus eadem acceperunt. A vulgo ſumpſerunt; vulgaribu abutuntur. At regula, quam vocant, logices, in eos ſenſus tales propoſitione docet interpretandas. Quæ (malum) regula, in angulo quopiam ab his compoſita qui vix loqui ſciant, univerſo terrarum orbi novas loquendi leges imponet? Grammatica recte loqui docet nec ea tamen inſuetas loquendi regula comminiſcitur: ſed, quæ plurimum in loquendo videt obſervari, eorum loquēdi rudes, ne contra morem loquantur, admonet. Nec aliter quicquam dialectica facit quæ ſana eſt. Nempe hic ſyllogiſmus; *Omne animal currit: Omnis homo eſt animal: Ergo omnis homo currit*; non ideo ſyllogiſmus eſt, quia rite ſecundum dialecticæ normam colligitur, ac formatur in *Barbara*; ſed, quia poſtremam orationem ad præmiſſa conſequi docet ratio; quæ regulam ob id ipſum talem fecit, alioquin aliter eam factura, quaqua verſus ab ipſa rerum natura flecteretur. Ipſi quoque eodem modo hanc propoſitionem, *Meretrix erit virgo*; ne dicant ſic interpretandam, *Meretrix quæ eſt vel fuit*; quia ſic jubet regula: ſed rationem afferant ab ipſa re,

quare

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

quare fieri deberet talis regula. nam, ſi recta eſt ea interpretatio, neceſſe eſt, eam aut ab ipſa re, quæ enunciatur, aut ex proprietate ſermonis, emergere. Ergo, quum tam multis eorum, qui latine iam olim loquuti ſunt, neque ingenium defuerit, neque eruditio; nec ſermonis proprii fuerit minor quam iſtis eſt (uti credo) peritia: quomodo evenit, ut ex illis nemo potuerit intelligere, hanc veram eſſe, *Meretrix erit virgo*? aut inter has diſtinguere: *Numum non habeo*; &, *Non habeo numum*? Quamquam nemo negaverit, tranſpoſitiones vocabulorum diviſum ſæpe ſenſum gignere. neq; enim idem eſt: *Bibas priuſquam eas*; &, *Eas priuſquam bibas*. Sed hoc affirmo: quando ita ſenſus variatur, omnes in idem mortales aſſentire; trahente videlicet ratione; non dialecticorum jubente potius quam perſuadente regula; quorum officium eſt, ut more noſtro loquentes, quovis nos veris rationibus impellant; ſophiſtarum vero, ut inſidioſis eo præſtigiis adducant quo nos perveniſſe miremur. Nam hoc hebetiſſimum acumen eſt, & ſtultiſſima ſolertia, ſe diſputando pronuntiare victores, & triumphum ſibi decernere, quia nos neſcimus, in quem ſenſum ipſi clanculum pacti ſunt ſermones noſtros contra communem omnium ſenſum accipere. At hæc quum non ſophiſtica dici mereantur, tamen nõ pro ſophiſticis nugis ducuntur, ſed inter abſtruſiſſimos dialecticæ theſauros numerantur; nec à pueris tamquam dediſcenda diſcuntur, ſed à ſenibus quoque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

in ipſa Theologiæ penetralia ſuſcipiuntur. His quidam Theologicas perplexitates infarciunt; ex his propoſitiones tam ridiculas effingunt, ut ridendi materia nuſquam oriri poſſit uberior; niſi quod multo malim eos, qui ſic ineptiũt, ad ſanitatem converti, quam ipſe ex inſanorum deliriis capere voluptatem. Quamquam quid hæc dico tibi, Dorpi? cui non dubito has nænias non minus diſplicere, quam mihi, ſi poſſes mutare. Et fortaſſe poteris, adjutus à tui ſimilibus; modo ne ſtatuas tecum, illorum obſequi ineptiis, quos multo magis par eſt tuo parere judicio. Sed ad epiſtolam tuam revertor; ut oſtendam, nullam ex Eraſmi verbis anſam tibi datam, qua eum (id quod facis) diceres Lovanienſes Theologos, multoque adhuc magis cæteros omnes, imperitiæ damnare. Siquidem, quum ille dixiſſet, ſe valere ſinere, non omnes quidem Theologos, ut qui prius in eadem epiſtola multos dixit eſſe præſtantiſſimos; ſed eos tantum (ſi qui tales ſunt; ut certe ſunt) qui præter ſophiſticas nugas nihil didicerunt: Heic tu ſtatim, *Theologos iſtos puto*, inquis, *Lovanienſes deſignari.* Quid ita, Dorpi? Quaſi vero difficile ſit, hujus farinæ, immo iſtius furfuris, aliquos ubique reperire! Belle profecto ſentis de Lovanienſibus, ſi eos, & ſolos, & omnes, putas ejuſmodi deſcriptione cognobiles; quod ille neque ſentit, neque dicit. Paulo poſt tamen ſic dictum accipis, tamquam non in Lovanienſes modo, ſed in omnes, quotcumque ſunt,

ubique gentium Theologi, diceretur; quod nec in alios omnes, nec in Lovanienſes ipſos eſt loquutus. Tu tamen perinde, ac ſi neque illum, neque temet audias, videris in hæc verba non deſcendere, ſed velut abreptus impetu animi efferveſcentis erumpere: *Nonne videmus abjectiſsimos opifices, immo viliſſima mancipia, clariſsimis eſſe prædita ingeniis? Quid ergo ſibi volunt hæc in Theologos omnes detorta vocabula: pingues, rudes, peſtilentes, & qui nihil habent mentis? Nullius eſt artis, probra dicere in quoſvis; ſed neque honeſtum eſt, aut boni viri officium, ſi ſeveram Salvatoris noſtri ſententiam perpendamus: Qui dixerit fratri ſuo, Racha; reus erit conſilio. Qui autem dixerit, Fatue; reus erit gehennæ ignis. Ubi Hieronymus: Si de otioſo ſermone reddituri ſumus rationem; quãto magis de contumelia? Quo in Deum credenti dicit, Fatue; impius eſt in religionem.* Sunt iſta quidem verba tua, Dorpi; non gravitatis modo, ſed ſanctitatis quoque plena; vereque ſevero theologo digna; quæ utinam in loco dicerentur ſuo. ſunt enim meliora quam ut perire debeant. Quod ſi deſuper è ſuggeſtu librarentur in populum; numquam ita errare poſſent, ut non in aliquem, in quo hærere viderentur, inciderent. At nunc me miſeret, in unum Eraſmum quod declamas omnia; in quẽ unum, eorum quæ declamas omnium, nihil quidquam competit. Nam quod adfers ex Euangelio: *Qui dixerit fratri ſuo, Fatue; reus erit gehennæ*; nihil ad eum

eum ſpectat, qui nominato nemine, velit aſſerere, eſſe unum alterumve in magno hominum numero fatuum. alioqui decem gehennæ non ſuffecerint ei qui dixit, *Stultorum infinitus eſt numerus*. Porro, quod quæris: *Quid ſibi volunt hæc in theologos omnes detorta vocabula?* hoc mihi de te, Dorpi, quærendum eſt. Nam, quæ ille dixit in paucos, tu ſolus in omnes detorſiſti. quod te inſtituiſſe facere, vehementer admiror. Siquidem, ut nullius eſt artis, (veluti tu dicis,) probroſa in quosvis dicere; ita nullius eſt artis, quod tu facis, bene dicta male narrando corrumpere: quidpe, quæ non male ſcripta ſunt in merentes, ea tu conaris, quo male ſcripta viderentur, ad immerentes inflectere; quod in quavis re, quam facile factu ſit, ipſe facile vides. Profecto, ſi quis ea, quæ tu ſcripſiſti, ad hunc excutiat modum; nihil tam circumſpecte ſcriptum eſt, (quamquam omnia circumſpectiſſime,) ut non alicunde poſſit obnoxium eſſe calumniæ. Veluti illa ipſa epiſtola, quæ eſt abs te, ut noviſſime, ita accuratiſſime, ſcripta in editionem Quodlibetorum digniſſimi Viri Adriani Florentini de Trajecto. In qua quum & opus magnifice, & autorem copioſe laudaveris; utrumque (ut ego certe puto) tam ex animo, quam vere: tamen ſi quis incideret interpres paulo malignior, videri poſſis, altera manu panem, altera lapidem porrexiſſe. Primo, quod, ut ejus operis editionem curares, nullo tuo in eum librum ſtudio, nec niſi aliorum pre-

cibus,

ſtibus, atque adeo opplorationibus, adduci potuiſti; quaſi in rem, quam ipſe non magnifeceris, aliorum adfectibus operam tuam indulſeris. Deinde, quod te ſcribis ſeria ſtudia tantiſper ſepoſuiſſe, dum Quodlibetica illa corrigeres; perinde ac ſi illa feriis non eſſent in ſtudiis numeranda; quum tamen magiſter Ioannes Athen, vir tantæ, & doctrinæ pariter, & judicii, non gravabatur operam in eam rem ſuam, vel intempeſta nocte, frequenter (ut ais) accommodare; tamquam, velut obſtetrices excitari de nocte ſolent, quum mulieres parturiunt, ita hoc opus emendari non potuerit interdiu. Quid, quod, ejuſdem Adriani dum æquitatem laudas, æquitatem ei Lesbiam videris attribuere? ad Lesbiam nimirum regulam alludens; quam plumbeam fuiſſe, meminit Ariſtoteles, non æquam ſemper, ſed ad rerum inæqualitates flexibilem. Nec me, mi Dorpi, putes, hæc eo dicere, quod te putem tale quidquam ſenſiſſe, aut ſic denique, vel in tanto viro, vel tali opere, famæ commendando luſiſſe. nam & virum multis modis audio multum eximiæ laudis aſſequutum; & opus ipſum cenſeo in ſuo certe genere perfectum. Sed hæc omnia eo dico, ut oſtendam, nihil tam minutum eſſe, in quo locum ſibi non poſſit invenire calumnia; quando tuis etiam ſcriptis, tam accurate, tam circumſpecte limatis, tamen impetrandum eſt ut cum favore legantur. Quamquam Eraſmus, ne quiſquam prorſus ullam occaſionem poſſit arripere, qua dicat,

cat, eum in omnes ea, quæ tu objic
ei, dixiſſe theologos, vel eo caviſſe vid
tur, quod ait: *Cottidie re ipſa experio*
quam nihil habeant mentis, qui præt
ſophiſticas nugas nihil addidicerun
Non dicit, quod nihil habent ment
omnes Theologi; ſed neque, qui ſoph
ſticam didicerunt; ſed, qui nihil præ
terea. Quamobrem ſic ſcribis: *Porr*
quod hypotheſim facias, Eraſme, noſtr
theologos ſolis ſophiſmatum meditati
nibus eſſe occupatos, tota erras via: hei
tu, mi Dorpi, tota erras via, quum hy
potheſim facis, Eraſmum talem hypo
theſim feciſſe de omnibus Theolog
veſtris; quam ille de uno tantum facit
aut altero; neque quidquam dicit, qu
ſit neceſſe omnes theologos includi. Qu
re nec id quidem ad rem facit, quod pro
tinus adjeciſti: *Dic, age, quidnam eos*
quamvis ſane Poeſios ignaros, arcebi
ab Euangeliis, Paulinis epiſtolis, tota
que Biblia evolvenda? Nihil ſane, Dor
pi, modo ipſi non arcerent ſeſe; quo
aliqui faciunt, qui vitam univerſa
quæſtiunculis impendentes, Bibliam ce
te, veluti nihil ad rem pertineat, nun
quam dignantur inſpicere. Atque ill
aliquos hujuſmodi putat eſſe; non om
nes. ut intelligas, id quoque te ſine cau
ſa ulla ſubnectere: *Proferam ego mult*
hinc, qui rejectis libris, ſola memoria v
cum quovis de textu ſcripturæ certabun
Cave, credas, Endimionis ſomnum dor
mire theologos, quo tempore vos liter
invigilatis; aut ingenio carere, quicum
que non poetantur, aut rhetoriſſant. Ne

mo

mo, Dorpi, negat, eſſe qui rejectis libris, de ſcripturæ textu certare poſſint. Immo plus ſatis ubique reperias eorum, qui libris non rejectis modo, ſed etiam numquam inſpectis, cum quovis in ſcripturis exercitatiſſimo, ſint parati, de quovis ſcripturæ textu, non memoriæ, ſed moriæ vi, certare pertinaciſſime. Neque negabo tamen, & apud vos, & ubique eſſe, qui è ſcripturis multa memoriter teneant. ex quibus eos; qui non in hoc ſolum collocarunt operam, ut memoriæ mandent, quod illiterati etiam monachi fratresque faciunt; ſed vel multo magis, ut intelligant; qui tantam ſermonis facultatem paraverunt ſibi, ut pernoſcendis Hieronymi, Auguſtini, Ambroſii, cæterorumque id genus lucubrationibus pares eſſe poſſint; eos, inquam, ego in theologorum albo, meritiſſimo jure collocandos puto, etiamſi verſus numquam fecerint, tam hercle, quam ſi diſputatiunculis iſtis non totos centum annos inſumpſerint, ut ne dicam, ſi in univerſum neglexerint. Sed tu quoque, ſi vera vis fateri, non inficias ibis, ex theologorum, qui vocantur, numero, eſſe rurſus aliquos, qui ſcripturæ libros ita rejiciant, ut rejectos numquam reſumant; qui ita ſeſe totos Theologiæ huic diſputatrici devoveant, ut non ſolum non poetentur, neque rhetoriſſent, verum etiam ſanctiſſimos patres, antiquiſſimos quosque ſcripturarum interpretes, propemodum floccifaciant. (certe quod ſatis conſtat,) eorum in ſacras literas enarrationes negligant, unaque ipſum

ſacra.

ſacrarum literarum ſtudium, poſtremo, quæcumque ſunt optima, piiſſima, maxime Chriſtiana, veriſque Theologis digniſſima, ea, inquam, omnia, quod ſint (ut ipſi vocant) poſitiva, contemnant; neque eorum quidquam dignum putent, ubi ipſi nervos intendant ſuos, homines ad quæſtiunculas nati, res tanto videlicet intervallo majores; ex quibus ipſi tamen maxime quæſtiones conſectantur ejuſmodi, quæ vel ad fidei pietatem, vel ad morum cultum minime omnium pertineant. Ego itaque, ut prius illud theologorum genus veneror ac ſuſpicio; ita hoc poſterius hercle non admodum magnipendo. Adverſus quos tamen, non eſt conſilium, poeſim aut rhetoricam defendere; quidpe qui à poeſi rhetoricaque tam longe propemodum abſunt, quam illi ipſi. abſunt autem ipſi tam longe fere, quam ab ipſa Theologia; à qua tam longe abſunt, ut ab nulla re abſint, præterquam à communi hominum ſenſu, longius vel ideo maxime, quod ad inſignem rerum omnium inſcitiam acceſſit omnigenæ ſcientiæ perverſa perſuaſio: qua ſibi adeo blandiuntur, ut omnium ſcripta, ac ipſas etiam ſacras literas, (ut quidquam audierint quapiam occaſione prolatum, qui, locum numquam viderint, numquam librum inſpexerint, quid ea verba præcedat, quid ſequatur, neſciunt,) immo id ipſum quod citatur, ſitne an non ſit ibi unde citatur, ignorent, ſe tamen ſolos arbitrantur idoneos, qui protinus, in quemcumque libeat ſenſum, interpretentur. Ex quo

genere

genere quum in multos inciderim, unum ſaltem, ex quo cæterorum indoles agnoſci poſſint, non pigebit, velut ſpeciminis loco, referre. Cænavi olim apud Italum quemdam mercatorem, non minus doctum quam divitem; erat autem ditiſſimus. Forte aderat in cæna religioſus quidam theologus, diſputator egregius; qui recens è Continente venerat, ut quæſtiones aliquot, quas præmeditatas advexerat, Lōdini diſputaret; experturus videlicet, in ea diſceptandi palæſtra quid Angli præſtare poſſent; ſimul nomen ſuum, jam apud ſuos celebre, apud noſtros quoque propagaturus. Is quas concluſiones adfixerit; tum, quam belle diſputatio proceſſerit homini, quãquam longum eſſet; non gravarer profecto narrare, ſi tam ad hanc rem pertinens foret, quam feſtivum fuit. Cæterum, in cæna nihil à quoquam dici tam bene munitum, aut libratum tam circumſpecte potuit, quod non ille vix prolatum, aliquo ſtatim ſyllogiſmo convelleret; quantumvis res, de qua ſermo erat, nihil ad Theologiam pertinens, ad philoſophiam tantumdem, quantumvis denique ab univerſa ejus profeſſione eſſet alienum; niſi, quod initio cænæ fecerat, ne alienum eſſe quidquam ab ejus profeſſione poſſet. profeſſus eſt enim, ſe in utramque partem de re quacumque diſputaturum. Paulatim cœpit mercator ad quæſtiones magis Theologicas deſcendere. De uſura proponebat, de decimis; quædam de confeſſionibus, quæ in aliena parochia fratribus eſſent factæ. In

omnibus nihil erat Theologo penſi, utrã ſuſtineret partem; ſed utramcumque aliquis aſſeruiſſet, illam oppugnabat; ac viciſſim, quamcumque alius negaverat, hanc ille protinus aſtruebat. Tamdem per jocum mercator ſermonem de concubinis injecit; cœpitque defendere, minus mali eſſe, unam quampiam domi habere, quam foris per multas diſcurrere. Ibi rurſus theologus inſtare, oppugnare ferociter; nec quod uſque adeo concubinam videretur odiſſe; ſed ne cum quoquam ei quidquam conveniret; ſive quod hominem fortaſſe varietas oble-ctabat. Cæterum, aſſerebat, eſſe concluſionem famoſam cujuſdam limpidiſſimi doctoris, qui fecit illum ſingulariſſimum librum, qui intitulatur, Directorium cõcubinariorum. idque cum ob malum exemplum, tum ob occaſionem ſæpius peccandi cum ea quæ domi ſit. Reſpondit mercator docte, me hercle, & acute; quæ & longum recitare fuerit, & apud te ſupervacaneum. At, quum olfeciſſet, theologum non perinde in ſcripturis atque in quæſtiunculis illis exercitatum, cœpit hominem ludere, argumentarique interdum per locos ab auctoritate. Effingebat enim ex tempore ſententiolas quaſdam breves, ſuæ parti quæ viderentur adſtipulari. Quumque ipſe omnes nuſquam ante auditas pro libito fuiſſet commentus, hanc tamen ex epiſtola quapiam divi Pauli, illam ex Petri, aliam rurſus ex medio citabat Euangelio: idque tam diligenter, ut neque capitulum unquam, dum citabat, omitteret; niſi

quod,

quod, ſi quis liber in ſexdecim capitula diſtinguebatur, ille data opera citabat ex viceſimo. Quid ille bonus theologus interim? Ad cætera certe ſtrenuus; & tamquam herinacius ſpinis ſeſe ſuis obvolvit. At perſonatas illas auctoritates vix hercle huc atque illuc vitabundus evaſit. ſed evaſit tamen. Tantum valet ars & exercitatio differendi. Nã, quum ille, quid in ſacris continebatur literis, omnino neſciret: neque dubitaret, quin quod inde citaretur, ibi eſſet; non deferre vero, cedereque auctoritati ſcripturæ, nefas duceret; at loco depelli, vincique, turpiſſimum: tantis circumſeptus anguſtiis, vide, obſecro, qua aſtutia tamen Proteus ille è mediis retibus elapſus eſt. Statim, ut aliqua ſententia, quæ nuſquam erat, tamquam è ſacris literis, adverſus eum citabatur: *Bene citas*, (inquit,) *domine*; *ſed illum textum ego ſic intelligo*. & jam interpretabatur, non ſine aliqua diſtinctione bimembri; quorum alterum pro adverſario ſtare diceret, altero ipſe effugeret. quod ſi quando mercator inſtabat moleſtius, contenditque, ejus textus non illum verum eſſe ſenſum, quem theologus afferebat; jurabat homo tam ſancte, ut quivis poſſet credere, Nicolaum de Lyra eumdem textum ſic interpretari. Profecto, mi Dorpi, in illa una cæna plus quam viginti poculenti textus, totidemque poculenta gloſſemata, inter pocula, & adeo ex poculis, tamquam è ſerpentis dentibus terrigenæ illi fratres, & nati ſunt, & periere. Quid tu ais ergo, Dorpi? Tu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

iſtiuſmodi homines, ſacrarum inanes literarum, quæſtionibus illis Theologicis quantumcumque diſtentos, theologorum cenſes inſiguiendos vocabulo? Non opinor. Quamquam hercle, ut vere dicam, animi ambiguum tui hæc tua me verba faciunt: *Non perſuadeas, Eraſme, tibi eum demum abſolutum eſſe theologum, qui Bibliæ seriem ad literam intelligat; nec eum item, qui morales ſenſus, aque atque alter Origenes novit erigere. Multa reſtant diſcenda, ut intellectu difficiliora, ita & utiliora gregi pro quo mortuus eſt Chriſtus. Alioqui qui ſciemus, ut ſacramenta ſint adminiſtranda; quænam ſint eorum formæ quando abſolvendus peccator, quando ſit rejiciendus; quid præceptum ſit reſtitui, quid ſervari poſſit, & innumera ejuſmodi? Multum niſi erro, longe minori opera bonam Bibliæ partem ediſceres, priuſquam vel unius perplexitatis nodum diſcas diſſolvere; cujuſmodi plurimi coitidie occurrunt, ubi vel in quatuor verbis diutiſſime hærendum eſt. Niſi tu has etiam voces theologorum nanias, quæcumque ad ſacramenta pertineant; ſine quibus tamen ſancta Dei Eccleſia Catholica profitetur ſalutem hominis periclitari.* Crede mihi, Dorpi, niſi hæc tute ſcriberes, numquam adduci poſſem, hæc te ſentire ut crederem. Scilicet iſtæ neotericorum quæſtiunculæ, (nam de his agitur,) non intellectu tantum difficiliores, ſed gregi quoque, pro quo mortuus eſt Chriſtus, utiliores ſint, quam exactiſſima cognitio ſacrarum literarum omnium! Hui, ex

ex quantula culice quam ingentem elephantem facis? Nam eam rem primum tam difficilem putas, ut Eraſmus minore opera bonam Bibliæ partem poſſet ediſcere, quam vel unius perplexitatis nodum diſcat diſſolvere; cujuſmodi plurimos cottidie in ſcirpo quærunt; ubi tam diu in tenaci, ne dicam ſordido, quatuor verborum luto hærendum eſt, dum poſſes amœniſſimum ac ſaluberrimum totius Bibliæ pratum, à capite pæne ad calcem, ſenſim perambulare. Hactenus ergo periculum erat, ne quæſtiunculas iſtas non didiciſſet. nunc, ut video, majus quidpiam timendum eſt, ne tam longe ſupra captum ejus ſint, ut apprehendere ne ſufficiat quidem. Quid ille poſſit, omitto quærere. Verum hoc ſcio, quoſdam noviſſe me, ad cætera plane ſtipites, ingenio certe piſtillo quovis obtuſiore; qui in ejuſmodi tamen argutiis non modo brevi promoverint; ſed ſodales ſuos quoque, multo melioris ingenii, nec minoris induſtriæ, equis (ut ajunt) albis in diſputando præceſſerint. Ita quovis importune prorumpit audax & inverecunda ſtultitia; quum ingenuam animi indolem & ſanum plerumque judicium nugandi remoratur pudor. Eſt profecto, Dorpi, quod merito gaudere debes, nec tuis viribus acceptum, ſed bonorum omnium largitori Deo, referre, cujus eximia in te benignitate profluxit hæc tam rara felicitas, ut in ſacris literis omnia tibi tam facilia videantur. Neque enim in hoc libro, quem ſignacula ſeptem clauſerunt, cuncta reperires aperta, niſi

ta, niſi ille tibi agnus librum reſignaſſet; qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit. Sed hic ipſe liber, Dorpi, qui tam facilis tibi videtur, Hieronymo certe viſus eſt difficillimus. Auguſtinus putavit impenetrabilem. Neque quisquam eſt antiquorum omnium, qui ſe fateri eſt auſus intelligere; ut cujus intellectum putant, altiſſimo Dei conſilio, vel ob id ipſum profundius obſtruſum eſſe, ut curioſos oculos provocaret, & ſemotis ac labore eruendis opibus ſegnia excitaret ingenia, quæ alioquin ad obvios expoſitosque theſauros ipſa ſecuritate torpeſcerent. Iam ut omittam interim, quam non ſit vulgaris eruditionis opus, quam non cujuſlibet ingenii; quæ à moribus interdum primo aſpectu abhorreant, ea tam commode ad mores ac tam feliciter adpellere, ut non aliunde eo tracta, ſed ad id ipſum nata videantur. Quam rem nonnulli nunc tam inepte moliuntur, ut; quum hactenus ſint progreſſi, ut rem ab ipſius magis loco detraxerint, quam ad ſuum perduxerint; quum neque in re conſilium ſit, neque in verbis venus; ſit nimirum, uti tota illa moniliſatio, quam vocant, ſine ulla gratia ſpirituque frigeſcat. Sed hæc, ut dixi, omittam. At certe ipſum literalem ſenſum, tantum continere difficultatis puto, quantum neſcio an quisquam omnium comprehendere poſſit. Neque enim cuiquam cenſeo literalem horum verborum ſenſum comprehenſum eſſe; *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis*; niſi

ei, qui

ei, qui ea prophetam de ipſo Chriſto vaticinatum intelligat. Quod, exceptis prophetis, nec Iudæorum quiſquam, quamquam in hos libros univerſam operam ſuam collocabant, intellexit, priuſquam Chriſtus eis hunc ejus literæ ſenſum aperuit. Qui, tametſi Apoſtolis ac diſcipulis ſuis interpretatus eſt ſcripturas; (neque enim, quod ſciam, quæſtiunculas iſtas cum eis diſputavit umquam:) non auſim tamen affirmare, univerſæ ſcripturæ ſenſus eis ipſum, aut præſentem tradidiſſe, aut per Spiritum ſanctum, poſtquam aſcendit, infudiſſe. Nam, ut multa ſunt ibi, quæ de Chriſto prophetæ cecinerant; quorum alios omnes ſubterfugit intellectus, quouſque ea omnia ipſius vita, paſſio, reſurrectioque declaraverunt: ita mortalium impares eſſe vires puto ad indagandum, utrum adhuc in eiſdem lateant, aut de finali judicio, aut aliis de rebus, nobis incogitabilibus, neque ulli hominum aut hactenus cognita aut ante cognoſcenda myſteria, quam eventus eadem, temporibus ac momentis ſoli præviſis inſcrutabili Dei providentiæ, patefecerit. Sed eſto, Dorpi: ſit ſcriptura facilis; difficiles quæſtiunculæ: nihil impedit tamen, quin illius cognitio, harum poſſit eſſe diſciplina fructuoſior. Quamquam enim ſaltare, atque in gyrum ſe colligere, quod ſaltatriculi quidam circulatores faciunt, difficilius eſt quam ambulare; & dentibus panem facilius eſt quam teſtacea fragmenta conterere: neminem tamen eſſe puto, qui rectos illos vulga-

reſque naturæ uſus velit hujuſmodi inanibus oſtentis permutare. Quamobrem, utra res ſit difficilior, non admodum magnifacio. at, quod utiliores etiam ſacrarum literarum cognitione quæſtiunculas iſtas eſſe vis gregi pro quo mortuus eſt Chriſtus; ferre profecto non poſſum. quas ſi cognoſcendas aſſereres, haud refragarer. ſi veterum lucubrationibus exæquares, non tolerarem. nunc vero, quum ancillas iſtas coquinarias ipſi Bibliæ ſacroſanctæ, literarum omnium reginæ, non confers modo, ſed præfers etiam; (dabis mihi, mi Dorpi, veniam.) continere me hercle non poſſum, quin illo Terentiano procul eas omnes abigam: *Abite hinc in malam rem, cum iſtac magnificentia, fugitive.* Neque profecto ſatis admirari queo, quum ea verba lego, quibus eas ita magnifice attollis, tamquam, uti apud poetas in Atlantis humeros cælum, ita in perplexas hujuſcemodi quæſtiunculas, hoc eſt, arundinem, univerſa prorſus inclinata incumbat Eccleſia: alioqui videlicet periclitatura, ne tota ſemel collaberetur in cineres. Ais enim: *Alioqui qui ſciemus, quomodo ſint ſacramenta adminiſtranda; quænam ſint eorum formæ; quando abſolvendus peccator, quando rejiciendus; quid præceptum ſit reſtitui, quid ſervari poſſit?* Itane putas, Dorpi, iſta, quæ tu nuſquam alibi quam apud neotericos Quæſtioniſtas inveniri vis, antiquos omnes, ſcientiſſimos patres, nec minus etiam doctos, ignoraſſe omnia? Hieronymus, Ambroſius, Augu-

ſtinus,

ſtinus, ad Sacramentorum formas ac materias cæcutiebant? Ergo tota eccleſia plus quam mille annos, (nam plus quam mille anni à paſſione Chriſti numerantur ad Petri Lombardi tempora; è cujus ſententiis, velut ex equo Trojano, univerſum iſtud quæſtionum agmen erupit,) tot annos ergo, immo tot ſæcula, univerſa Chriſti Eccleſia, aut Sacramentis caruit, aut iſta non habuit? quando recipiendus peccator, quando rejiciendus, tam diu fuit incognitum? & item, quid præceptum eſſet reſtitui, neſciebant? nam, quid ſervari poſſet, conceſſerim, apud veteres non fuiſſe tam acute quam apud iſtos diſputatum. ſed, ut Zacchæus veritus, ne male parta parce redderet, quadruplum ſeſe redditurum profeſſus eſt; ita veteres illi patres, ut vel plus ſatis quisque reſtitueret, hortabantur. non erant illi, fateor, hac in re, quam iſti ſunt, tam in diffiniendo ac diſtinguendo curioſi. Sed ego tamen illorum (ut Terentius ait) æmulari malo negligentiam potius, quam iſtorum obſcuram diligentiam; apud quos anxie res diſputatur, & quæritur, non tam quid reſtitui debeat, quam quid ſervari poſſit; non quam procul à peccato ſit abſcedendum, ſed quam prope ad peccatum ſine peccato liceat accedere. &, qui conſilium convaſatori dat; nimirum tamquam alienæ pecuniæ frugi diſpenſator; obſervat, ut in reddendo citra ſubſiſtat potius vel mille paſſus, quam ultra latum (ut ajunt) unguem promoveat. Ego certe, mi Dorpi, nec te, puto, re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

fragante, contenderim, quæcumque ſunt ad ſalutem neceſſaria; id eſt, ſine quibus ſalvi eſſe non poſſumus; ea primum ab ipſis ſacris literis; deinde priſcis earum interpretibus, ad hæc communi ab antiquis patribus quaſi per manus tradita conſuetudine, poſtremo ſacris Eccleſiæ ſanctionibus, abunde nobis tradita. Quod ſi quid ſupra, quam in his eſt, homines iſti acuti curioſius addiderunt; ut multa concedam commoda eſſe atque utilia; ita plane ejus eſſe generis puto omnia, ut ſine eis vivi poſſit. At fortaſſe dices, non omnia apud veteres tam inventu prompta, tamque in numerato eſſe, quam apud iſtos recentiores; qui omnia cognata, quaſique ſimilia, in capita quædam, velut in ſuam quodque tribum, deſcripſerunt. In hac re, Dorpi, fortaſſe accedo tibi, fateorque, nonnihil eſſe commodi; velut in domeſtica ſupellectile, ſic in re literaria quaque, ita ſeorſum habere ſingula quæque diſtincta, ut, ad quodcumque velis, illico manum poſſis abſque errore porrigere. Eſt iſtud quidem, ut dixi, commodum. Verum hoc tanto commodo quidam tam abutuntur incommode, ut propemodum præſtitiſſe videatur, hoc ipſo etiam commodo caruiſſe. Neque enim aliud quidquam magis in cauſa fuiſſe puto, quare vetuſtiſſimus quiſque ſacrarum literarum interpres à tam multis tam diu neglectui habeatur, quam quod infelicium ingeniorum corrupta judicia, primum ſibi, deinde aliis quoque, perſuaſere, nihil uſquam eſſe mellis, quod non in illos

ſum-

ummularum alveos congeſtum ſit, id-
oque ſit, ut illis contenti ſolis, cætera
omnia per incuriam contemnant. In cu-
us animi quemdam etiam ipſe jam olim
n quadam bibliopolæ taberna incidi.
Erat enim ſenex, qui alterum (ut ajunt)
pedem habebat in ſepulcro. & certe non
multo poſt utrumque. Iam doctoratus
(ut vocant) honore pluſquam annos
trigiuta fuerat inſignitus. Dico forte
apud eum, beatum Auguſtinum aliquan-
do putaſſe, dæmones omneis ſubſtantias
eſſe corporeas. Ibi ille ſtatim ſupercilium
contrahere, & temeritatem meam ru-
goſa fronte compeſcere. Tum ego: Non
dico, inquam, hoc ipſe, pater; nec Au-
guſtinum in ea re defendo. homo erat:
errare potuit. credo ei quantum cui plu-
rima: ſed nemini uni omnia. Iam vero
cœpit homo excandeſcere; vel ob id
præcipue, quod tanto patri calumniam
tantam intenderem. Nam, *Putas, me*
(inquit) *non legiſſe Auguſtinum? immo*
(inquit) *priuſquam tu naſcereris.* Me
jam ſuis ſævis dictis protelaſſet, niſi cō-
mode fuiſſet paratus elenchus. Nam, ut
erat in taberna, ſumo in manus libel-
lum Auguſtini de divinatione dæmo-
num. verto ad locum, atque oſtendo.
Vbi locum ſemel atque iterum legit;
ac tertia demum lectione (me adjuvan-
te) cœpiſſet intelligere: tamdem admi-
rabundus, *Certe* (inquit) *ego valde miror
de hoc, quod Auguſtinus dicit ſic in iſto
libro; quod certe non dicit ſic in Magi-
ſtro ſententiarum; qui eſt liber magis
magiſtralis quam iſte.* Qui ſunt ex hac
farra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

farragine, qui neque veterum quen-
quam, neque ſcripturarum quidqua
legunt, niſi in ſententiis, & earum com-
mentariis. Hi perinde mihi videntu
facere, ac ſi quis auctoribus omnibu
qui Latine ſcripſerunt, omiſſis; con-
ſtructionum præceptis ab Alexandro pe-
titis; reliquum Latinæ linguæ, ex Pe-
rotti Cornucopia, & Calepino, conetu
ediſcere; quod perſuaſum habeat, in h
omnia Latinæ linguæ vocabula ſeſe re-
perturum. Et profecto reperiet pluri-
ma, eademque electiſſima. Vtque apu
recentiores theologos, patrum dicta au-
ctoritatis loco leguntur inſerta: ita hei
quoque veteres poetæ atque oratore
aliquot, etiam qui nunc nec exſtant qui-
dem. Sed neque hæc umquam facien
Latinum: nec illa, mi Dorpi, theolo-
gum, ſi ſola ſint; etiamſi decem milli-
bus ſpinoſiſſimarum quæſtionum fueri
inſtructus. Quibus miror, quum ſit talis
qua in re poſſit Eccleſiæ eſſe uſui. Diſ-
putando fortaſſe adverſus hæreticos
(nam hoc nomine præcipue ſeſe ſolen
venditare.) At hi aut docti ſunt, aut
indocti. Si indocti; (ut eſt multo ma-
xima pars:) neque acumina iſta, quibu
iſte ſolis valet; neque verba tam inſue-
ta, quibus iſte ſolis aſſuevit, intellige-
rent. Neceſſe eſt ergo, talem diſputatio-
nem tantum fructus conſequi, quantum,
ſi quis Turcam quempiam, patriæ dum-
taxat linguæ peritum, compoſita ora-
tione ſermone Gallico (nam eum ſolum
elegantem Galli putant) exhortetur ad
fidem. Sin docti ſint hæretici; idque
in illis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

in illis ipſis quæſtionibus; (neque enim fere accidit ut alias ſint hæretici:) quã-do jam redarguentur? quis erit diſpu-tandi finis? quum ex illis ipſis quæſtio-nibus, quibus oppugnantur, ipſis quo-que referiendi miniſtratur inexhauſta materia. ut propemodum eis accidere videatur, quod nudis inter acervos lapi-dum pugnantibus, ut, quo feriat, neutri deſit; quo ſe defendat, neuter habeat. Nempe quidam, qui in ſcholis inter pri-mas leguntur; & ſunt non minus, quam habentur, acuti; ut omittam interim, quod quaſdam quæſtiones de Deo tam ridiculas excogitarunt, ut putes ridere; propoſitiones tam blaſphemas, ut cen-ſeas irridere: certe contra fidem tam gnaviter objiciunt, tam ſegniter objecta diſſolvunt, ut prævaricatores agere, & fidem joco tueri, ſerio oppugnare videã-tur. Hæretici ergo cum talibus compo-ſiti, quales ante dixi theologos; quum ſint in eodem docti ludo; quando ſuc-cumbent? Non cito hercle, opinor; ſi non unum magis lignorum faſciculum vererentur, quam multos ſyllogiſmorum faſces pertimeſcerent. Sed idoneus erit ſaltem qui concionetur ad populum. Hercules, hoc ipſum eſt quod ajunt: Bo-vem ad ceroma. Nam quum nihil didi-cerit, præter quæſtiones, quæ ſunt ad aures populi perquam inſolentes, mini-meque omnium idoneæ, ediſcendus eſt ei nimirum Sermo quiſpiam ex Sermo-nibus diſcipuli, aut VENI MECVM, aut DORMI SECVRE. res per ſe ineptas; quas dum homo tractat ine-

ptior,

ptior, utpote nec ad id munus aſſuetus & quotam illam verborum congeriem ex alieno ſtomacho declamet; neceſſe eſt ut concio tota frigeſcat. Quamobrem plane non video, quæſtiones iſtæ quid faciant ei quem ſolæ poſſident, niſi quod eum ad cætera omnia reddunt inutilem: ut; cui ſi quid ex his proponatur, ſubtilibus magis quam ſolidis diſputationibus, in quibus ſe ante millies exercuit, jam domi ſuæ eſt, jam criſtas erigit velut gallus qui in ſuo ſterquilinio ſuperbit: at extra illa ſepta ſi paulo producatur longius; illico ignota rerum omnium facies tenebras ac vertiginem offundit. Nec jam dialectica, rerum cæcitate labanti, quantumvis fortis, quantumvis acuta, ſuccurrit; quæ, ut cognita rerum natura, varias inde ſpecies multasque argumentorum formas elicit; ita rebus ignoratis ipſis, neceſſe eſt ſine ullo uſu obmuteſcat. Adde, quod illas ipſas quæſtiones, quas & penitus & ſolas per tot annos imbibit; quum ſeſe jam ſenex ſcholaſticorum contubernio, ubi eadem aſſidue ventilantur, quapiam occaſione ſubduxerit; jam intra biennium acumina illa univerſa, nimium videlicet evanida, nullo rerum ſubnixa pondere, tamquam nebula, fumusque, diſparent. Iamque ei nimirum ipſi uſu venit, quod de anima pueri ex Ariſtotele ſubinde citari ſolet; ut ipſius anima fiat denique velut tabula raſa, in qua nihil omnino depingitur. Et mirum in modum verſa rerum vice contingit, ut, qui prius omnes ſapientiæ numeros in argumentoſa

loqua-

loquacitate poſuerat, jam ſenex infantiſſimus omnibus riſui foret, niſi ſtultitiæ ſuæ ſuperciliosſum ſilentium ſapientiæ loco prætexeret; immo potius hoc ipſo ridiculus, quod, qui fuerat Stentore modo clamoſior, nunc vitio tam longe diverſo, taciturnior piſce reddatur, & inter loquentes ſedeat, veluti caput ſine lingua, atque (ut ajunt) perſonæ mutæ truncoque ſimillimus Hermæ. Denique, ut, quid ego de hac tota re ſentio, ſemel intelligas; Neque Theologos omnes taxo; neque neotericorum quæſtiones omnes condemno; ſed eas, quæ nihil ad rem pertinent; quæ ſunt hujuſmodi, ut neque quidquam eruditioni conferant, & multum pietati detrahant: eas non improbandas modo, ſed deſpuendas quoque cenſeo. Cæteras vero; quæ tractant aut humana graviter, aut divina reverenter; tum utriſque adhibita modeſtia; qua veritatem ſeſe inveſtigare magis quam altercari probent; modo ne quemquam ſibi totum vendicent, ne quemquam nimis diu detineant, & ſuo ſe pede metiantur; neque ſe melioribus conferant, ne dum non anteferant; has, inquam, ſic inſtitutas, admodum libenter amplector: hactenus tamen ut eas tales eſſe fatear, quibus non inutiliter exerceantur ingenia; tales eſſe pernegem in quas ſalus univerſæ procumbat atque innitatur Eccleſiæ. Iam Theologos non eos vitupero, qui has deguſtarunt; immo laudo etiam, quod ad altiorum ſacrarum literarum peritiam, ad meliorem priſcorum & ſanctiſſimorum & doctiſſimorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

morum patrum eruditionem ; has quo-
que non abjiciendas aceeſſiones adjece-
rint. Verum hujuſmodi Theologos (u
ex animo dicam) non probo, qui quæ-
ſtionibus cujuſque generis non inſene-
ſcunt modo, ſed immoriuntur quoque:
qui ſeu ingenii ſterilitate quadam in pe-
diti, ſeu puerili Scholaſticorum incitati
plauſu, neglectis antiquorum omnium
literis, poſthabitis etiam ipſis, quorum
ſe doctores profitentur, Euangeliis, ni-
hil omnino præter quæſtiunculas didi-
cerunt, partim per ſe inanes, partim in-
anes his, qui cæterarum rerum omnium
inanes ipſi ſunt ; idque jam ſenes, atque
ideo deplorati, quod neque ſcripturas
commode tractare, incognitis veterum
ſcriptis, queunt, neque ad ea cognoſcen-
da, qua nunc ſunt Latinæ linguæ penu-
ria, pares eſſe poſſunt ; redire vero ad
grammaticam, atque inter pueros, immo
vero à pueris etiam, diſcere, hoc non
ſolum diſpudet, ſed etiam ſerum eſt.
Iſtos ego, mi Dorpi, tantum abeſt, ut
etiam, quomodo apud Romanos mali
Magiſtratus publicis ſeſe cogebantur ab-
dicare muneribus, ita iſtos quoque, non
tam re quam vocabulo Theologos, adi-
gendos cenſeam, ad hunc Magiſtratum,
quo tam immerito funguntur, ejuran-
dum. Neque mirum eſt tamen eſſe ali-
quos in tanto Theologorum numero ta-
les. Nam quis ordo obſepiri tam diligen-
ter poteſt, ut non ambitione, precio, gra-
tia, aut aliis malis artibus, aliquis indi-
gnus irrepat? qui, quum ſit in editum
receptus, quam poteſt plurimos, ſui ſimi-

les

les in eumdem locum ſuo ſuffragio ſublevat. Ita fit, ut nullus ordo ſit, qui non indignis abundet. Nam, ut in Senatu Romano fuerunt, quorum Majeſtatem nulli reges æquabant; ita rurſus erant quidam adeo tenues atque inglorii, ut miſere inter ſpectacula vulgi compreſsu eliſi perierint. Quamquam, ut nec illorum fulgori, iſtorum humilitas obfuit; nec iſtorum tenuitatem, ſenatorium nomen exemit contemptui: ita nec indignos Theologos nomen eripit contumeliis; nec eorum contemptus, aut erga ſingulos, qui vere ſunt, honoris adimit quidquam, aut erga univerſos quidquam reverentiæ ac majeſtatis imminuit; cujus ego certe tam conſervandæ atque ampliandæ ſum cupidus, quam quiſquis juvit uſquam cupidiſſimus. Nam de Eraſmo ſtultum fuerit idem polliceri; quum nemo neſciat, in ſacrum Theologorum ordinem nihil perperam aut dici aut fingi poſſe, ut non proprie ac peculiariter ipſius agatur negotium.

Habes igitur hac in re animum, mi Dorpi, meum; nec dubito hercle, quin etiam (ſi tu is es quem ego mecum fingo) tuum: quem ſi probas; etiam Eraſmi puta: ſin minus; nec meum diutius, quam tu voles, futurum. Neque enim quidquam animo eſt umquam tam obſtinate obfirmatum meo, ut non paratus ſim eo jubente mutare, quem ſciam numquam quidquam ſine ratione juſſurum. Sed hæc hactenus. Ad reliquas Epiſtolæ tuæ partes ero tanto brevior, quanto in hac fui vel æquo verboſior.

Vtrumque etiam merito. Nam, ut ea,de
quibus ante diſſerui, Eraſmus numquam
vidit; ita, de quibus deinceps ſum di-
cturus, & ſcripſit ipſe, & ſe diligentius
pollicetur ſcripturum. tum quædam ve-
ro ſunt hujuſmodi,ut in his divus etiam
Hieronymus, non ſuo ſolum exemplo,
quaſi præjudicio, Eraſmi partem tuea-
tur; ſed totam litem quoque, tamquam
edita in ſcriptis ſententia, ſecundum
eum pronuntiaverit. Neque enim quid-
quam eſt, quo tu, ne quidquam in ſcri-
ptura mutetur é Græcorum fide codi-
cum, prohibes,quod non olim adverſus
beatum Hieronymum & objectum ſit,
& ab eo validiſſime confutatum. Niſi
hoc videri novum vis; quod tranſlatio-
nibus,(ut ais,) quæ multæ olim fuerant,
ejectis omnibus, ne varietate codicum
fideles vacillarent; hanc unam à ſanctis
patribus acceptam, ab Hieronymo ca-
ſtigatam, atque ad nos uſque tranſmiſ-
ſam, comprobavit Eccleſia; non uno
aliquo concilio, ſed perpetua conſuetu-
dine ad eam recurrendi, quoties in ullo
concilio de fide nodus incidiſſet. Neque
enim alioquin fieri potuiſſe, ut cæteræ
omnes interierint, atque hęc ad nos ſo-
la pervenerit,niſi id non ſorte accidiſſet,
ſed adhibita à majoribus noſtris indu-
ſtria fuiſſet curatum. Primum, mi Dor-
pi, nemini dubium eſſe puto, quin hæc
ipſa editio ante Hieronymi tempora
(neque enim alioquin ipſe hanc potiſſi-
mum caſtigaſſet) & recepta ſit ab Ec-
cleſia, & aſſiduo citandi uſu comproba-
ta; quod ego vel ſolum in cauſa fuiſſe

puto,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

puto, quod ad nos uſque ſola duraverit. Cur ergo Hieronymus auſus eſt mutare quidquam? idque non aliis modo & optimis & ſanctiſſimis viris adprobantibus factum, ſed ipſo quoque Auguſtino adhortante ut fieret? Mutavit vero Hieronymus, (ut ipſe fatetur,) ſi quid in ſenſu fuit, quo Latinus codex diſcreparet à Græco. Hoc ille putavit utilius quam ea quæ tu Eraſmo ſuades ut faciat: videlicet, ut ea tantum adnotet, quæ commodius ac ſignificantius interpres vertere potuiſſet; ſenſum vero, ſi quando diſcrepent, manere patiatur, nec mendę manifeſtę Latinos admoneat. Quod divus Hieronymus non uſque adeo curandum cenſuit, ejus tu præcipuam curam habendam putas. Quod ille judicavit potiſſimum, ab eo tu potiſſimum deterres. Sed heic occurris; ac fateris, id ab Hieronymo recte factum; quod videlicet tunc opus erat, dum adhuc vulgata hæc editio non ſatis eſſet emendata: at nunc, repurgatis vitiis, ſupervacaneum iterum purgandi laborem fore. Nam, ſi opus tam nunc eſſet, quam tunc erat; non eſt ratio, cur minus bene mereretur, à quo nunc idem denuo fieret, quod tunc Hieronymus fecit. Primum, neminem eſſe omnium puto, (dicam enim audacius,) nec Hieronymum quidem ipſum, qui profiteri auſus ſit, eſſe ſe tam certum ſui, ut in vertendo nihil eum omnino poſſit ſubterfugere. Vſque adeo non deerit, vel mediocribus interdum, poſt meliores etiam, in quo verſentur utiliter. Ergo quis vertendi finis erit?

inqũis. Facillimus; ſi evenerit, ut quiſquam tam commode verterit, aut ab alio non optime verſum alius ita correxerit, ut his manentibus integris, non inveniant poſteri quod immutandum cenſeant. At periculum eſt interim, ne variæ tranſlationes dubios faciant animos fidelium, utram credere debeant veriorem; quod ipſum in cauſa fuiſſe cenſes, ut reliquæ omnes de induſtria rejectæ ſint, hac una ſervata, ne fideles vacillarent. Qua in re uſque adeo abs te diſſentio, ut, quod tu majorum curæ tribuis, ego temporum aſſignem incuriæ; qua nimirum non illę tantum tranſlationes, ſed multa etiam alia periere. Alioquin, etiamſi unam in Eccleſiis cavendam recepiſſent; reliquas tamen quid neceſſe fuit abjicere? ex quibus non erat periculum ne fideles vacillarent: ſed, quemadmodum nunc Euangeliſtarum varia narratione ſeries rerum in luculentiorem pervenit notitiam; ita in diverſorum collatione interpretum, ſtudioſo lectori daretur occaſio, ſi quem aut verbum fefellit æquivocum, aut orationis amphibolia decepit, aut ſermonis proprietas impoſuit, ex reliquis conjiciendi quid verum ſit. Quod utiliſſimum eſſe, & Auguſtinus ſentit, & Origenes experimento didicit, & Iacobus Faber Pſalterii quintuplicis editione docuit. Atque hæc ideo dixi, ut oſtenderem: etiamſi divi Hieronymi labor adhuc maneret integer; non illum tamen reprehendendum eſſe, quiſquis, ſi quid ab illo quoque præteritum inveniſſet, hoc

ipſe,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

ipſe, velut relictas à meſſore ſpicas, colligeret. Nunc vero, quis non putet, codices Latinos, nihilominus atque olim, è Græcis eſſe corrigendos? quum ita ſint rurſus infecti mendis, ut ne veſtigia quidem Hieronymianæ emendationis adpareant. Quod uſque adeo in confeſſo eſt, ut ipſe tu, qui maxime negas, fatearis tamen. Nam, quum ideo maxime cõtendas, corrigendi laborem fruſtra ſumi, quod Hieronymi caſtigationes aſſeris magna patrum diligentia ſervatas eſſe integras; tamen in proximo fere verſu ſubdidiſti: *Reſponde jam, Eraſme, utram probet editionem Eccleſia? Græcamne, qua non utitur? an Latinam, quam ſolam citat, quoties ex ſacra ſcriptura aliquid definiendum eſt, vel prærerito* Hieronymo, *ſi quando aliter legat; quod quidem non raro contingit?* Immo tu nunc reſponde, Dorpi: ſi (ut ipſe dicis, & vere dicis) non raro legat aliter Hieronymus, quam vulgaris habet editio; quomodo poteſt eſſe verum quod ante dixiſti, eandem editionem ita manere correctam ut ille correxerat? neque enim quemquem arbitror eſſe crediturum, illum quidquam contra ſuam ipſius correctionem propoſuiſſe legendum. Tam ergo nunc opus correctione eſt, quam olim fuit. An tantumdem liceat, hoc reſtat inquirendum. quamquam nec inquirendum hoc nec dubitandum videtur, quin emendati codices tam nunc ſint eccleſiæ utiles quam olim fuerunt. Sed Eccleſia nunc, inquis, iſtam editionem comprobavit. Atqui eadem eccleſia, eo-

dem etiam modo , eamdem editionem, ante *Hieronymi* correctiones adprobaverat ; id quod jam ante reſpondi. Quamquam non pigebit, eamdem rationem tuam, quam tu tam invictam cenſes, denuo excutere ; ne, me prætervehi quidquam diſſimulanter, putes. Videris ergo mihi ſic colligere: Auguſtinus nec Euangelio duxit eſſe credendum, niſi eccleſię compelleret autoritas. At eccleſia comprobavit, in hac tranſlatione verum eſſe Euangelium. Conſequitur ergo ; ſi quid ſit in Græcis codicibus diverſum, ut verum in illis Euangelium eſſe non poſſit. Hæc eſt (uti mihi videtur) argumentationis tuæ ſumma ; quæ mihi videtur ejuſmodi , quam non ſit difficile ſolvere. Nam primum , Eccleſia ſic in Latinis codicibus contineri credit Euangelium, ut fateatur tamen , è Græco tranſlatum. Credit ergo tranſlationi ; ſed magis tamen archetypo. Credit , Euangelium in Græcis eſſe verum; in Latinis verum eſſe credit eatenus, quatenus fidit interpreti ; in quo (ut opinor) numquam tantam habet fiduciam, quin eum labi cognoſcat humana fragilitate potuiſſe. At in conciliis citatur ex Latino codice ; non ex Græco. Mirum vero , ſi Latini ex Latino citent codice ! quaſi ideo fecerint, ut de induſtria fidem Græcis archetypis abrogent ! Apoſtoli nonne citabant ex prophetis ſecundum tranſlationem ſeptuaginta interpretum , omiſſa interim Hebræici textus veritate, dum Græcis ſcriberent ? Nec ideo tamen Hieronymus factum putavit eſſe præjudicium ; quaſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Græca tranſlatio quam Hebræica litera Apoſtolorum cenſeatur autoritate ſincerior. Ego certe hoc perſuadeo mihi, idque (ut opinor) vere: quidquid ad fidem aſtruendam faciat, non eſſe à quovis melius verſum, quam ab ipſis Apoſtolis perſcriptum. Ideoque fit, ut, quotiens in Latinis codicibus occurrat quidquam, quod aut contra fidem aut mores facere videatur, ſcripturarum interpretes aut ex aliis alibi verbis, quid illud ſibi velit dubium, expiſcentur, aut ad vivum Euangelium fidei, quod per univerſam Eccleſiam in corda fidelium infuſum eſt, quod etiam, priuſquam ſcriberetur a quoquam, Apoſtolis a Chriſto, ab Apoſtolis univerſo mundo prædicatum eſt, dubios ejuſmodi ſermones adplicent, atque ad inflexibilem veritatis regulam examinent: ad quam ſi non ſatis adaptare queunt; aut ſeſe non intelligere, aut mendoſum eſſe codicem, non dubitant. cujus morbi medelam cenſent, aut a diverſis interpretationibus, tamquam medicis, implorandam; (quod tibi tam periculoſum videbatur;) aut, velut a fonte quodam, ab ea lingua repetendam, unde ea ſcriptura in Latinum profluxit eloquium. Verum tu, mi Dorpi, concedis, olim recte feciſſe eos, qui Latinos, quamquam ab eccleſia receptos atque adprobatos, codices è Græcis emendaverint. Sed idem tu negas nunc recte fieri: propterea, quod ſit veriſimile, ipſorum libros Græcorum, aut de induſtria depravatos ab ipſis, jam olim ab eccleſia Romana deſciſcentibus; aut poſt-

ea ſaltem per incuriam vitiatos. neque enim eſſe credibile; ſi Latinorum, quibus perpetua fidei cura fuit, codices paulatim tamen labefactati ſunt; incorruptos adhuc reſtare Græcorum, apud quos ipſa jam olim fides corrupta ſit. Hæc ratio, Dorpi, non flexit Hieronymum, quo minus inſtrumentum vetus ex Hebræo ſermone transferret. quamquam, ſi quid heic valere debet, ibi multo magis debuit; quum nemo neſciat, Iudæos ex profeſſo infeſtiores fuiſſe hoſtes Chriſtianis omnibus (ut quibus in univerſo repugnabant) quam Græcos Latinis, quibuſcum communi Chriſtianorum nomine convenerant, licet in quibusdam diſſenſerant. Et profecto (ut vera dicam) videtur mihi neutiquam credibile, ullam gentem in depravandos libros umquam conſpirare voluiſſe, ut ne dicam, ne potuiſſe quidem. Quæ enim ſpes eſſe potuiſſet, neminem ab ea re alieno animo fore? aut clam id fore conſilium? quod ſi reſciſceretur; (ut erat neceſſe; quum à Iudæis ad Chriſtum, à Græcis ad Latinos, aliqui nullo non die perfugerent:) nonne prævidebant, fore, quum nihil aſſequerentur, ſuæ præterea parti ſeſe præjudicium allaturos, ſi ſe faterentur eam fovere cauſam, quam ſibi conſcii eſſent non aliter poſſe ſe quam codicum depravatione defendere? Sed de Iudæis Hieronymus viderit. Græcos certe ab hac falſitatis ſuſpicione liberat vel iſtud; quod in his, de quibus eis nobiſcum fuit controverſia, eorum libri cum noſtris conſentiunt:

nec

nec de litera umquam, ſed de intellectu literæ, quæſtio fuit. Quamquam nemini poteſt eſſe dubium, eos, ſi mutare voluiſſent quidquam, non ea primum modo, ſed ſimul quoque fuiſſe mutaturos quæ pro nobis contra eos faciunt. Quæ ſi falſaſſent, non fuiſſet cauſa tamen cur in aliis idem facturi putarentur. Nunc vero quid comminiſci quisquam poſſit, cur alia falſare velint, quũ hæc ipſa reliquerunt integra quæ vel ſola falſare voluiſſent? Sed incuria ſaltem vitiatos eſſe, credi poteſt; præſertim, ſi hoc noſtris contigit; quibus veriſimile eſt, libros fidei, ſicut fidem ipſam, majori ſemper curæ fuiſſe. Poſſem heic opponere, non Hieronymum, ſed Auguſtinum quoque; quorum uterque cenſet, emendatiores eſſe Græcos codices quam Latinos. Sed ego ratione malo quam autoritate contendere. Hoc certe aſſero, neminem eſſe tam cujuſquam libri incurioſum, ut ita tranſſcribendum locet, tamquam penſi non ſit habiturus, nihil vitioſumne an emendatum referat: quum alioqui poſſit opere & impenſis parcere, ſi, omnino ne ſcribatur, curet. Perſuadeo ergo mihi, Græcos etiam curaſſe, ut diligentia in tranſſcribendis ipſorum libris adhiberetur; quod nemo dubitaverit, qui libros eorum diligenter inſpexerit. Hoc præterea rurſus adfirmo, apiculas, diſtinctiones, & accentuum notas, in cauſa eſſe, quo minus facile apud eos ſcribendo erretur. Nec ab hoc adfirmando deterreor, quod tu hoc argumentum in adverſam partem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

retorſiſti ; propterea, quod (ut ais) facilius erratur ubi multa ſunt obſervanda. Verum ego contra cenſeo, ibi minus facile errari , ubi facile erratur ; ut ego quoque dialecticorum more ænigma proponam. Verum ſic opinor tamen, immo ſic experior: quemadmodum in planicie , dum feſtinamus intrepide , ubi nemo caſum exſpectat , ſæpe labimur; cum à præcipitio ſalvi ſenſim , nec niſi certo atque explorato greſſu deſcendimus : haud aliter evenire ſcribendo ; ut ad exemplar perplexū ſcriptor eo tranſſcribat verius , quo videlicet attentius ; quum ex pulcro codice ipſa ſecuritate labatur. Quamquam & noſtros vitiatos eſſe, & eos remanſiſſe ſinceros, vel hinc elucescit ; quod in noſtris eadem nunc vitia deprehendantur, quæ Hieronymus olim cenſuit emendanda ; in illis eadem adhuc videbis verba , ex quibus ea Hieronymum conſtat emendaſſe. Ergo quas ille mendas olim ejecit ; nunc non licebit ex iiſdem codicibus rurſus ejicere ? Et, quum religiones (quas vocant) omnes fas erit ſæpius , renaſcentibus vitiis, reformare : libros ſemel purgatos, repullulantibus mendis, nefas repurgare ducemus? Iam, quod quæris , quid ſit quod Latinos codices non ſinat incorruptos: deinde tibi ipſe reſpondes ; *Quid ? niſi chalcographorum incuria pariter, & imperitia ?* & illico ſubjungis : *Vide jam, utros invenies rariores ? qui Græcis imprimendis ſint idonei , an qui Latinis ? & ſcies, utros codices cenſere debeas caſtigatiores.* Quid tu his verbis , Dorpi, velis

velis, non intelligo. neque enim te vereri puto, ne in adnotationibus in ſcripturas Eraſmus impreſſis utatur libris: cum neque ſcriptorum codicum deſit copia; neque in eam rem impreſſis uti, etiamſi velit, poſſit: quum novum teſtamentum, in quod ejus deſudat labor, numquam hactenus, quod ſciam, Grece chalcographorum typis excuſum ſit. Quod ſi hoc voluiſti dicere; Quum chalcographi Grecas imprimant literas quam Latinas depravatius, idem in veteribus etiam utriuſque linguæ ſcriptoribus accidere: ſemoveamus iſtos, Dorpi, qui literas ſic Latinas imprimunt, ut Græcæ magis quam Latinæ, ſic viciſſim Græcas, ut Arabicæ magis quam Græce, videantur: Comparemus in utroque genere, qui utrumque poſſunt: cujuſmodi Aldus Manutius Romanus erat inprimis; & nunc quoque Ioannes Frobenius Baſilienſis. Hos atque hujuſmodi chalcographos audeo affirmare, quod ipſe cotidie experimentis comperio, verius ac ſincerius Græca quam ipſa Latina referre. Quod ipſum, multaque itidem alia ad hanc rem facientia, multo certius ipſe legendo quam audiendo intelliges: ſi te quoque aliquando ad Græcam linguam pernoſcendam converteris: id quod valde opto. Nam ſuaſurus fruſtra ſim, quod nec Eraſmus perſuaſit; adverſus quem, immo temet adverſus ipſum, ſedulo te defendis, ne cogare videlicet ex Græcarum literarum cognitione proficere. Quamobrem, ut ad eas te literas, pro animo iſtoc tuo tam

adver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

adverſus eas obfirmato, hortari ſuperſedeo, ita pro meo in te amore optare tibi non deſino. Nec ſpem tamen umquam depono, fore aliquando, nec id quidem haud ita multo poſt, ut (ceſſantibus hac de re diſputationibus, in quibus aſſidua tua illa in ſcholis victoria non patitur te libenter cedere) quod (ut video) jam nemo poteſt alius, ipſe nimirum perſuadeas tibi; quum iſtos imperatores tuos, quibus nunc militas, quorumque interim gratiam tam magnæ eruditionis parti pręfers, aut maturiore judicio neglexeris, aut certe etiam illis ipſis, utile & tibi & eorum conſiliis fore, perſuaſeris; quo videlicet Græciſtas iſtos ſuis ipſorum gladiis confodias, majoreque adverſus eos autoritate diſſeras, quam nunc de re tibi tam in totū ignorata diſputes. Qua de re tamen quum perinde ſcribas, ac ſi ſupervacaneam putes operam, quæ in Græcas literas impenditur, mihi profecto non perſuades ea te ſentire quæ ſcribis. Neque enim ſimile veri ſit; te, vel ea prudentia, commoditates ejus linguę non videre, vel eo in bonas arteis omnes ſtudio, non concupiſcere: præſertim quum abs te quoque, dum negligendam diſputas, propemodum afferantur cauſę, quibus incitari maxime ad eam conſequendam poſſis. Nam, ſi (ut tute veriſſime certe ac ſapientiſſime dixiſti) unaquæque lingua ea præcipue dote pręſtat atq; excellit alias, ſi contingat ei, ut majorem bonarum diſciplinarum theſaurum in ſuis literis velut arculis contineat: quis hac una ratione

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

tione tua neſciat, Grȩcam eſſe eam, quæ ſummopere ſit, cum univerſis mortalibus, tum vero ſeorſum à Chriſtianis amplectenda? utpote à qua & omnes diſciplinæ reliquis, & novum Teſtamentum fere totum nobis, feliciſſime ſucceſſit. Niſi tu illam, hoc tranſlationum cottidiano proventu, velut aſſiduo partu, effœtam nunc tandem atque exhauſtam putas. At primum ex his ipſis commentatoribus Ariſtotelis, quos tu in illa oratione commemoras, (quam; ſive ut Laurentium vituperes, ſive ut laudes Ariſtotelem; nam utrumque acriter & ex æquo facis; elegantiſſime certe ſcripſiſti,) Alexandro, inquam, Themiſtio, Ammonio, Simplicio, Philopono, Olympiodoro; quotusquisque ex his, inquam, eſt, excepto uno Themiſtio, qui non adhuc ſua tantum lingua legatur; niſi quod Alexandri problemata in Latinum venere ſermonem? Ex reliquis ſi quid Latine legitur, (neque enim ignoro, haberi & Alexandri & Simplicii fragmenta,) id totum tam eſt parum Latinum, ut à Latinis propemodum minus quam Græca intelligatur. Neque jam aut de poetis aut oratoribus dico quidquam. Sed neque de aliis Philoſophis, aut aliis etiam ejuſdem Ariſtotelis commentatoribus, verbum facio ullum. Quamquam vel unus Ioannes Grammaticus tantum habet acuminis, tantum eruditionis, præſertim Ariſtotelicæ; ut, ſi cum eo poſſes ipſius lingua loqui, reduceret te, ſatis ſcio, unus ille Grammaticus, cum Grammaticis omnibus, quibus nunc parum

rum propitius videris, in gratiam. At ex antiquis Chriſtianæ doctrinę ſcriptoribus cum multo maximam partem Grǫce conſtet ſcripſiſſe; perpauci pro tanto numero verſi ſunt; quidam vero ita verſi, ut potius videantur ſubverſi. Ad Ariſtotelem ipſum venio; quem & ego, ut ſupra multos, ita cum multis amo. Quem tu in memorata oratione tua videris non ſupra multos modo, ſed pro multis quoque, atque adeo pro omnibus amplecti. Hic ergo ipſe non poterit totus tibi ſine Græcarum peritia literarum innoteſcere. Nam; ut omittam illud, quod nihil ejus tam commode verſum eſt, ut non idem ſuis ipſius verbis acceptum in pectus influat potentius: & illud item, quod quędam opera ejus adhuc Grǫca feruntur, quorum titulos neſcio an Latini habeant; certe ex his ipſis operibus, quæ nunc habent, ſic habent quædam, ut etiam non habeant. E qua forte ipſum etiam Metheorologicorum opus tam conſtat eſſe, quam dolendum eſt: quum neſcio an ullus ex tam multis ejus viri laboribus dignior ſcitu ſit; aut ipſa rerum natura ab ulla ſui parte mirabilior, quam ab ea, quæ, ut nobis proxima circumfuſaque undique, ita magis ignorata atque incerta eſt, quam aſtrorum poſitio, motusque ſiderum, quæ tam porro ſemota ſunt. Sed hoc opus tamen ſpero propediem fore ut à Thoma Linacro noſtrate, illuſtriſſimi regis noſtri medico, Latinis donetur auribus; utpote cujus jam nunc duos libros abſolvit: perfeciſſetque nimirum opus, atque edidiſſet

edidiſſet univerſum; niſi Galenus eum exoraſſet, ut, quum ipſe dux atque imperator medicæ rei ſit, vel ſepoſito interim Ariſtotele, Latinus ejus opera prius ipſe redderetur. Prodibit ergo Ariſtoteles aliquanto ſerius; ſed prodibit tamen nihil incultior: præterea nec incomitatus. Nam Alexandri Aphrodiſæi commentarios in idem opus una vertit; initurus apud Latinos omnes immortalem gratiam, in quorum non vulgarem utilitatem, Philoſophi præſtantiſſimi operi tam egregio, præſtantiſſimum interpretem ſic adjunxerit, ut ejus labore demum ab Latinis poſſit intelligi, quod hactenus a nemine, (ut ego certe ſuſpicor,) qui Græce neſcierit, intellectum eſt. Nam, quum ipſe jam olim idem Ariſtotelis opus audirem Græce; eodem mihi prælegente atque interpretante Linacro: libuit interdum experiundi gratia vulgatam etiam tranſlationem inſpicere; è cujus lectione mentem illico ſubiit ejuſdem Philoſophi de phyſicis ſuis dictum. nam, ut illa ſic ait edita, ut tum edita non ſint; ita hæc quoque ſic verſa videbantur, ut nullo pacto verſa viderentur: uſque adeo, ut, quæ Græce callebam probe, eadem ipſa verſa non intelligerem. Neque eſt, quod a Latinis interpretibus ſperari poſſit auxilium; quum Albertus quoque, quem ad æmulationem Alexandri Magni Magnum vocant, quique ſe periphraſtem Ariſtotelis profitetur, paraphraſtes verius in eo opere judicari debeat, ita, quum ejus officium ſit, Ariſtotelis ſenſum aliis verbis

bis referre, affert prorſus, ut ajunt, ex diametro diverſa. At Cajetanus (nam in quoque facit commentarios) deſcribit nobis. Vnus terræ pugillus in quot pugillos aquæ liqueſcit ? & aquę item pugillus unus in quot pugillos aeris diſſolvitur ? & quo non ulterius ad eumdem modum progreditur ? Sed dum has tam immenſurabiles menſuras metitur, ad Ariſtotelis interim ſenſum ne gry quidem. Infinitum, mi Dorpi, fuerit explicare, quam multa deſunt ei cui Gręca deſunt. Neque tamen ignoro, & alios multos, & te inprimis ipſum, ſine Græcis literis, ipſam doctrinæ arcem verſus, eo uſque provectum, quo multi non poſſint, etiam Græce docti, ſudantes atque anhelantes aſcendere. Sed hoc unum tamen auſim affirmare ; Si cæteris diſciplinis tuis literas præterea Græcas adjeceris : quantum nunc alios, etiam Græce peritos, exſuperas ; tantum tunc te etiam ipſum ſuperabis. De Moria; quum Eraſmus, qui eam olim meo patrocinio commendavit, eamdem rurſus tuendam ſuſcepit ſibi ; non eſt neceſſe multa diſſerere : quum res per ſe facilis, reddita ſit partito labore facilior. Itaque, ut non dubito, quin ille ſit ea dicturus, immo in illa brevi epiſtola jam nunc dixit, quæ ſufficere apud omnes debent ; ita ego quæ dicam, quātulumcumque apud alios valitura ſint, apud te (ut opinor) invalida eſſe non poſſunt. Et primum miror, quid hæc ſibi tua verba velint: *Ecce repente infauſta Moria, tamquam Davus, interturbat omnia.* At quomodo nunc

do nunc repente? quaſi nunc primum Moria repente prodierit! quæ jam plus annis ſeptem, ſepties interim novis excuſa formis, in clariſſima luce verſata, in omnium ſinus recepta ſit. Aut, quamobrem, quæſo, infauſta? quæ quum felicibus auſpiciis proceſſerit; nonne hoc abunde demonſtrat, quod non debuiſſet totiens in tot exemplaria diffundi, niſi tam multos inveniſſet, quibus impenſe placuerit? nec hos ex fece vulgi, (neque enim eas merces facile diſtractas eſſe mirarer, quæ placerent indoctis; quorum ubique turba ſcaturit,) ſed ex doctiſſimis. Nam eam non niſi doctis placere; vel hoc indicio eſt: quod non niſi docti intelligant. Quod ipſum fortaſſe fuit in cauſa, ut hi quoque duo aut tres Theologi, quos Moria commovit, iraſcerentur; quod ab aliis perſuaſi credunt, plus ab ea dictum, quam dictum ſit; alioquin fors non ſuccenſuri, ſi ea ipſa, quæ dicuntur, ipſi intelligerent. Sed tu, mi Dorpi, putas, nullos rideri debuiſſe Theologos; quamquam tales eſſe, quales Moria joco deſcripſit, ipſe propemodum ſerio fateris, quum ais: *Aſperæ facetiæ, quibus multum veri admixtum eſt, acrem ſui memoriam relinquunt*. Verum eſt hercle, quod dicis. Non tam acriter has tuliſſent facetias iſti Theologiſtæ, niſi, quam erant aſperæ, tam etiam veræ fuiſſent. Ergo, cum tales ſint, quales ipſe fateris eſſe; probas? Non opinor. Vituperas ergo? Apud te certe, ſcio, facis; faceresque palam; niſi in animum induxiſſes tuum, nemini eſſe ad-

verſus ; & ita te comparare ſtatuiſſes, ut te omnes prorſus , cujuſcumque modi ſint, docti, indocti, boni, malique, laudent ; cui (ut ais) volupe ſit, ſi vel catelli cauda , velut amicitiæ ſymbolo, blandiantur. Facis tu profecto, mi Dorpi, cautius ; ſed nec ille tamen deterius, qui in malos aperte ac ſimpliciter(quod Gerardus facit Noviomagus) invehitur; quanto minus , qui , quod Eraſmus facit, ſumpta Moriæ perſona, & pudenter magis , & minus licenter jocatur ? cujus quum jocos ſaleſque non feras , & palinodiam cani velis ; in ſatyris Noviomagi, ut ſcribis, nihil inveniſti, quod mutari velles : quum tamen illæ ſatyræ ſint mordaciores ubi ſunt leviſſimæ, quã Moria ubi mordet maxime meritoque. Nam id poeſios natura poſcit ; quæ niſi ſit acerba, non eſt Satyra. Itaque operæ precium eſt videre, quam ſatyrice in monachos ubique ac fratres invehitur ; ut illorum ſuperbiam , luxum , inſcitiam, compotationes, ingluviem, libidines, hypocriſimque deſcribit ; non minus eleganter , quam acerbe ; nec minus etiam merito : quum, licet multi illis ſint opprobriis indigni , non deſint tamen , in quos univerſa competant. Quamobrem non miror , quod nihil in eis reperiſti, quod velles mutari ; ſicuti nec ego certe. Sed hoc miror , cur abs te non poſſit impetrare Moria, ut impune jocaretur in Theologos ; quum illæ abs te obtineant Satyræ , ut tam acriter objurgent religioſos, atque in his Theologos etiã. Sed omitto Gerardi Satyras. Si quis tuas,

mi

mi Dorpi, excutiat Epiſtolas; nihilne reperiri poſſit, quo tu ullum hominum genus aliquo mordaci dicto perſtrinxeris? An illud edentulum prorſus eſſe putas, quo in memorata Epiſtola tua ad D. Menardum abbatem reſpergis antiſtites? qui illum laudas, alios hoc pacto deploras: *Heu me, heu miſeros eos, qui non religioſos agunt. caballis ſtipati Cæſaris triumphos nobis referunt; quos ſatius foret humi repere, quam ad inferos equites properare, ni pedites timeant ſerius illuc pervenire.* Hæc, mi Dorpi, tam mordax faceria uſque adeo tibi blandita videtur, ut ideo de equis potiſſimum locutus videare, ne tam bonum dictum perderes; alioquin, opinor, vides, non uſque adeo magnum facinus eſſe, ſi abbates equitent, & beſtiis, in quos creati ſunt uſus, utantur. Audivi etiam, nec alios antiſtites equitare ſemper; & illum tuum interdum; ut in illum ipſum pæne jocus tuus recidat, à quo eum cupis in alios avertere. Sed ita ſua cuique blanditur ratio, tam bene ſuus cuique crepitus olet, ut, quum ad aliorum jocos frontem contrahimus, & velut aſperos non patimur, noſtros, neque magis feſtivos, & magis mordaces, amplectamur. Sed hæc in religioſos Antiſtites jocatum te negabis: verum deploraſſe te dices potius; præſertim quum ab illa inauſpicata interjectione auſpicaris, *Heu*. Ego certe, quæcumque figura proferatur, jocum puto, quod ita dicitur ut nemo ſine riſu audiat. Quamquam quid refert, joco an ſerio mor-

deas? Immo refert adeo: quum nemo fere ſit, qui jocoſo in ſe dicto non arrideat; ſerium nemo ſit qui ferat. Alioqui, ſi deplorare licitum, jocari vetitum putas: facile Moriæ fuerit, toti orationi jocoſæ, interjectionem dolendi præponere; & mutata figura, Theologos eoſdem quos ante deriſit, iiſdem verbis denuo deplorare. neque enim facile diſcernas, utrum deplorandi magis an ridendi ſint. Sed in antiſtites fortaſſe quidvis licere debet, etiam mediocres; at in theologos, ut ut ſint, licere debet nihil. Nam eo fere tendunt, quæ in hac noviſſima ad Eraſmum ſcribis Epiſtola. Ais enim: *Miraris, tantos concivisse motus tuam Moriam, quæ plurimis placet, non Theologis modo, ſed Epiſcopis etiam. Atqui ego te demiror, Eraſme, qui pluris facias epiſcoporum in hac re judicium, quam Theologorum. ſiquidem epiſcoporum noſtri ſæculi vitam, mores, eruditionem dicam an inſcitiam, noveris: quorum, ut ſunt certe nonnulli tanto digni faſtigio, ita mira eſt paucitas.* Heic tu, Dorpi, quum Theologos ægre leviſſimo joco patiaris aſpergi; Epiſcopos apertis opprobriis magna cum autoritate perfundis: ut in quibus non tantum eruditionem requiris, & carpis inſcitiam; ſed vitam quoque ac mores contumelioſe condemnas. Sed Theologos plurimum refert (ut ais) integræ apud populum autoritatis eſſe. Quaſi nihil referat apud populum quales æſtimentur Epiſcopi! qui quem locum teneant in Eccleſia Chriſti, quam longe

ſupra Theologos tuos, non eſt ignotum tibi, qui pontifices liquidiſſime noviſti in Apoſtolorum ſucceſſiſſe locum. Neque cautius perſpexiſſe te putes tibi, quod nonnullos fateris Epiſcopos tanto dignos eſſe faſtigio; quum nec ipſe Moriam credas indignorum vitia dignis imputare Theologis. quæ tamen vel hoc te vincit, quod nihil impedit, per eam multos dignos eſſe Theologos. At Epiſcoporum per te bonorum non modo paucitas eſt, ſed etiam mira paucitas. Sed donemus hoc tibi, nihil eſſe mali, pontifices vel ridere dicteriis, vel maledictis inceſſere; modo ne ſacroſanctos Theologorum magiſtratus attingas. Quid ad hoc dices, quod illos ipſos Theologos, non nomine quidem, ſed deſcriptione tam evidente, ut non ullo nomine deſignari potuiſſent expreſſius, ita mordes, ut pæne laceres, in proœmio quod in Pyrgopolinicem Plauti fabulam lepidiſſime conſcripſiſti. Verum interim Plauti me nomen admonuit eorum, quæ tu ſparſim per Epiſtolam tuam in poetas ex beati Auguſtini verbis congeris. quæ res longiorem diſquiſitionem flagitat, quam ut à me in hac diſputetur Epiſtola. Sed hoc tamen abs te quæro. Vtrum tibi illis verbis hoc voluiſſe videtur Auguſtinus, Chriſtianis videlicet non eſſe legendum Terentium? Quod ſi ab eo perdiſcendo non deterreat, nihil adverſus poetarum lectiones facit ille locus. Sin Auguſtinum id egiſſe putas, ut à poeſios ſtudio Chriſtianos averteret; rurſus abs te percontor, ipſene Teren-

tium adhuc docendum cenſeas. Quod ſi cenſes: quid attinet id tam citare diligenter, cui non putas eſſe parendum? Sin docendum neges, ab Auguſtino videlicet perſuaſus: miror profectò, quo pacto acciderit, ut tamdem nunc primum tam ſero perſuaſerit ille, quem te non dubito tam diu ante legiſſe, nec interea tamen abſtinuiſſe à Plauto legendo, docendo, exhibendo, agendoque publice, poeta nihil quam Terentius eſt caſtiore, immo nec tam caſto quidem. Quid, quod militem glorioſum facetiſſimo prologo locupletaſti? Aululariæ non procemium modo, ſed, qui comœdiæ defuerat, finem adjeciſti? qui mihi, ſeu ſermonis elegantia ſpectetur, ſeu ſales vere Plautini, nulla parte totius comœdiæ videtur inferior. Cujus rei vel iſti ipſi verſus erunt indicio, quibus (ut dixi) Theologos iſtos amuſos, quos nunc tueris, ita belle deſcribis, ut nemo derideat ſalſius, nemo inſectetur vehementius. Nam quid his carminibus (referam enim) vel magis facetum poſſit eſſe, vel magis elegans?

Primum omnium, qui ſint amuſi, & literis
Non proletariis male inaugurati, eos
Ablegat hinc in maximam malam crucem.
Siquidem ſtomachabundi, oblatratores, facere
Pergant etiamdum, quod numquam non factitant;
Clamoribus ampulloſis infremere, &
Venena livoris effunditare ſui,

Et ob-

Et obloqui, & oggannire, & dentibus omnia
Arrodere carnivoracibus; &, ſicut canes
Solent, quibuslibet allatrare ſibi obviis.
Eos homines, (ſiquidem ſint & ipſi homines,)
Quum illiterati ſint, quum ſint agrarii,
Mihi ſedulo juſsit Plautus hinc abigere:
Sin forte ſint præſto; niſi comprimant ſibi os,
Nihilque graxint, minatu'ſt, fore ulmeos,
Vbi hoſpitio excipientur Acherontico.

En, mi Dorpi, quam neque poetis abſtinendum putaſti, & amuſos illos Theologos quam bene ſuis coloribus depinxiſti! Quod ſi te neges tunc fuiſſe Theologum; ſiquidem ſcripta ſunt abhinc ſeptennium: certe vix ſeſquiannus elapſus eſt, quod eadem recollecta edidiſti; jam certe Theologus quadriennio poſt habitam luculentiſſimam orationem tuam de aſſumptione Deiparæ virginis. Quid ergo refert, an Theologus effeceris; an prius facta Theologus edendo comprobaveris? Ergo, mi Dorpi, dum è dentatis Gerardi Satyris, quibus religioſorum ſpurciſſima deſcribit vitia, nihil mutandum cenſes: dum ipſe religioſorum antiſtitum ſic misereris ut rideas; ſic rides ut mordeas: cæterorum Epiſcoporum, præterquam mire pau-

 corum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

corum, inſcitiam, vitam, ac mores, acerbe vituperas: dum Theologos iſtos ipſos, in quorum moriam Moriam jocari nefas ducis, ipſe amuſos vocas, oblatratores, ſtomachabundos, literis non proletariis male inauguratos, ampulloſis infrementes clamoribus, venena livida effundentes, obloquentes, obgannientes, dentibus omnia carnivoracibus arrodentes; in obvios quosque, ſicut canes ſolent, allatrantes; illiteratos, agrarios; poſtremo vix homines; in maximam malam crucem cenſes ablegandos: dum hæc, mi Dorpi, facis; quomodo tibi non venerunt in mentem tua tam bene conſulta, quibus Eraſmum nunc tam amice ac tam prudenter admones? Vbi tunc illud Hieronymi? *Extremæ dementiæ nihil aliud, quam odium ſe fatigando quærere.* Vbi tunc illud Cornelii Taciti? *Aſperæ facetiæ, quibus multum veri admixtum eſt, acrem ſui memoriam relinquere.* Quo tunc fugerat illud Epicteti? *Ne putes, omnibus jucunda auditu, quæ tibi ſunt jucunda dictu.* Profecto, mi Dorpi cariſſime, ſic eſt à natura comparatum, ut modum ſemper ab aliis exigamus, libertatem omnes indulgeamus nobis. Novi ego, qui Reuchlinum (Deus bone, quem virum?) non ſatis æquo animo ferrent; quod in æmulos ſuos, videlicet imperitiſſimos doctiſſimus, in ſtupidiſſimos vir prudentiſſimus, in vaniſſimos nebulones homo integerrimus; ab iiſdem tam immani laceſſitus injuria, ut, ſi manu ſe vindicaſſet, ignoſcendum ei videretur; no-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

vi tamen, inquam, qui non ferrent, (quamquam ejus etiam ſtudioſi,) quod ſtylo contra illos libere, nec magis libere tamen, quam vere, affectus ſuos effunderet. Novi itidem, eos ipſos, qui non ferebant, paulo poſt, in rebus, & minoris momenti, neque ad ſe tam proprie pertinentibus, multo etiam atrocius excandeſcere. Tanto nimirum proclivius eſt, alienis adfectibus quemquam temperare, quam ſuis. Ergo non licuit (inquis) mihi vel ſatyras Gerardi probare, vel in theologos amuſos, adde, antiſtites atque epiſcopos quoque, vel joco vel ſerio dicere, modo vera, neque nominato quoquam? Immo vero, mi Dorpi, uſque adeo licuiſſe tibi cenſeo, quod feciſti, facere, ut mihi nihil umquam in vita melius feciſſe videaris: modo ea ne deſit æquitas, qua tibi quod laudi ducis, idem in alio ne vitio verteris. Iſtud ergo totum de Moria, mea, mi Dorpi, ſententia, & ſine cauſa mones; quum nihil ſit quod moneri debeat: &, ſi quid eſſet, poſt tot annos etiam ſerio mones. Nam, quod in calce prioris epiſtolæ tuæ poſuiſti; reconciliatum iri Theologis iſtis Eraſmum, quos Moria commovit, ſi Morię laudibus Sapientiæ laudem opponeret: mediocrem mihi riſum mediusfidius excitavit. Sapiunt ſcilicet, ſi hoc Moriæ encomio moriam ſic putant eſſe laudatam, ut laudari cupiant eadem figura ſapientiam! Quod ſi cenſent: quid iraſcuntur? quum ſint ipſi quoque à tam laudata moria tam abunde laudati. Præterea non video, quo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

pacto veris ſapientiæ laudibus iſtorum in ſe invidiam Eraſmus lenire poſſit, quin potius, velit, nolit, multo acerbiorem redderet; quidpe quum eos tam ex ſapientiæ contubernio cogeretur ejicere, quam nunc coactus eſt inter penitiſſimos moriæ myſtas aſciſcere. Hæc ſcribenti mihi ſupervenerunt literę, quibus ad ſe meus me Princeps revocat. hæ me adhuc ſcripturientem coegerunt ut ſiſterem aliquando, atque iſtam finirem vel invitus epiſtolam. Quæ quum tam longa ſit, ut brevior fortaſſe fuerit

Scriptus & in tergo, nec dum finitus Oreſtes :

neſcio tamen, quo tecum colloquendi ſtudio adhuc cupiebat increſcere. Verum, ut non ingrata eſt hæc epiſtolæ complicandæ neceſſitas; quod vereor, ne, qua nunc eſt longitudine, tibi poſſit eſſe moleſtiæ: ita non lætor, ademptam mihi facultatem, qua hæc eadem liceat ſub incudem revocare, atque hunc rudem & informem fœtum meum ſæpius lambendo refingere. Quod facere profecto decreveram, ut ad te, doctiſſime Dorpi, cultior aliquanto veniret, cui me meaque omnia probata eſſe cupio. Quorum ruditati non ideo ſolum veniam dabis, quod properus iſte diſceſſus effecit, ne mihi vel relegere liceret; ſed ob id quoque, quod iſta ſcribenti mihi non modo libraria nulla, ſed nec liber fere ullus fuit. Quamquam ne nunc quidem ingrata tibi hæc qualiacumque fore, in tua humanitate prima ſpes eſt: ſecunda in mei ipſius induſtria, qua me ſedulo

caviſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

caviſſe confido, ne quidquam in his eſſet, quod tuas aures merito poſſet offendere; niſi mihi, ut homo ſum, meorum amor impoſuit. Quod ſi uſquam incidat; culpam admonitus agnoſcam ingenue, nec tuebor meam. nempe, ut, quos amo, ſi quid eorum interſit, non gravatim admoneo; ſic ab amicis ipſe admoneri, valde mediusfidius gaudeo. Neque hoc me fugit tamen, Eraſmo quędam ex ſtomacho te non objeciſſe tuo, ſed ab aliis accepta potius protuliſſe; ut tu viciſſim intelligas, me multa his in literis, illis per te potius reſpondiſſe, quam tibi. Quem ego non ſolum, ut amantiſſimum, diligo; ut doctiſſimum, ſuſpicio: verum etiam, ut optimum virum, revereor. Vale, cariſſime Dorpi. vereque tibi perſuade, neminem eſſe tui magis vel in Hollandia tua ſtudioſum, quam ſit Morus apud toto diviſos orbe Britannos; ut cui non minus carus es, quam ipſi es Eraſmo: nam carior eſſe non potes, ne mihi quidem. Iterum vale. Brugis, viceſimoprimo Octobris.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
346 K 1